ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

HENRICI JOSEPHI REGÆ,
Doctoris Medicinæ & Profeſſoris Publici
in celeberrima Lovanienſium
Univerſitate,

TRACTATUS MEDICUS
DE
SYMPATHIA,
ſeu
Conſenſu partium Corporis humani, ac potiſſimum ventriculi, in ſtatu morboſo,

Confluxio una, conſpiratio una, & conſentientia omnia.

HIPPOCRATES Lib. de alimento §. 4. fol. 595.

Francofurti & Lipſiæ,
In Officina Fleiſcheriana,
M DCC LXII.

- ROVE P 11866 -

Lectori Benevolo!

Scriptores medici florentiſſimi iidemque cordatiſſimi Viri hanc uno omnes ore de ſæculo noſtro edunt querelam: Theoreticum medicinæ ſtudium ſatis quidem feliciter excultum eſſe, ſed practicum quod attinet miſerè illud concidiſſe indiesque deficere. Nempe poſt tot præclara in anatomicis, chymicis, & phyſicis rebus inventa, tantum abeſt, ut in praxi & curatione morborum proficia-

ſiciatur, ut à felicitate ævi Hippocratici magis indies medendi ars degenerare videatur, multumque ab illo tempore in deterius ſit prolapſa.

Quam ob cauſam laudari ſatis non poſſunt, qui de mediis reſtituendæ praxeos vehementer ſolliciti notarunt diligenter ea, quæ in hac arte potiſſimum deſiderari videantur; eademque & ſibi, & aliis, quibus præſtantiſſima ars cordi ſit, in meditationibus ſuis & conatibus ſingularibus propoſita eſſe voluerunt. Elenchus horum deſideratorum videri poteſt apud Baglivum, Furstenau, uti in diſſertationibus Stahl, Friderici Hofmanni Academiæ Fridericianæ duorum luminum, ac in plerisque modernis ſcriptoribus.

Hujusmodi celeberrimorum virorum auctoritate & monitis excitatus equidem fui, ut pro modulo aliquid auderem, quo querelarum anſa & occa-

occaſio tolli poſſet, aut aliis certè ad eam tollendam præberi occaſio.

Stimulum addidit novum, quod in Academia ſuſceperam munus docendi medicinam per tempus feriarum, quod ad ſex hebdomadas excurrit; voluique in commune & publicum proferre, quæ ad juvandam praxim medicam privatis elucubrationibus videbar mihi reperiſſe. Ex mediis autem, quæ ex BAGLIVO aliisque aſſignantur plurima, neglectis iis, quæ vel nimis adhuc ardua vel impoſſibilia exiſtimabam, intendi in ea, quæ videbantur magis parabilia, ut deſcribere accuratius hiſtoriam morborum, reſumere ſtudium HIPPOCRATIS pridem neglecti, operam ponere in excolenda ſemejotica; ætiologiam morborum emendare: certiora fundamenta quærere, quibus medendi methodus innitatur: atque ad hoc genus pertinere arbitrabar, diligentius obſervare occultas morborum permuta-

tiones, & ſucceſſiones, diverſarum partium metaſtaſes & ſecretiores conſenſus.

Viſum autem fuit hujus ultimi deſiderati materiam ac argumentum facere mearum prælectionum, ſive diſſertationum publicarum, quibus notitiam ſymphathiæ partium nimis obſcuram conarer aliquousque elucidare & vehementius commendare, quod ſcirem non poſſe feliciter curare eum, cui primaria morbi cauſa latuerit.

Nolui autem hic committere, in quo alios ſæpe redarguo, quodque optato praxeos progreſſui imprimis obſtare videtur: id eſt ſtudio & operâ abuti in obſcuris morborum cauſis detegendis, hypotheſibus exornandis aut novis fabricandis. Ab illo enim in ſpeculationes & nova commenta amore & pruritu primam mali cauſam exiſtere reor: hinc logomachiæ iſtæ & umbratiles de rebus novis

novis & ſuperfluis diſceptationes, hinc practicarum præceptionum contemptus, hinc inanium & ſæpius periculoſorum principiorum pſeudoſundamentum.

Placuit ergo nulla adhibere principia, quæ ſenſibus non eſſent obvia, aut ex iis non facile ſequebantur, porro in allegandis, ubi opus videbatur, experientiarum aut obſervationum rationibus ſervandam duxi, quoad licet, methodum geometricam, ut nullas proferrem, niſi quæ ex datâ corporis fabricâ, ut principio evidente, elici poſſint. Sic enim exiſtimavi ſtructuram illam corporis, quam recentiorum nonnulli mechaniſmum vocant, eſſe cauſarum omnium & effectuum ſecundariorum cauſam capitalem. Hâc ratione ad elucidandam partium ſympathiam eamque probandam non putavi eſſe adhibendas niſi obſervationes fideles & practicas, cum ratiociniis inde deductis. Duo enim habeo

habeo medicinæ fulcra experientiam & rationem, ſic tamen ut hæc illi famuletur, prædominetur autem numquam.

Hæc ſufficiant de conſilio, occaſione, & methodo ſuſceptæ diſſertationis. Cur autem permiſerim, ut rude hoc ſpecimen typis ederetur, non magni refert hoc ſciri: illud tantum affirmabo, me ex animo optare, ut inde fructus aliquis medicinæ & publico proveniat. Vale lector & fave.

TRACTA-

TRACTATUS
DE
SYMPATHIA.
Seu
Conſenſu Partium Corporis humani in ſtatu ejus morboſo.

CAPUT PRIMUM.
In quo proponitur materia hujus Diſſertationis vice prooëmii.

Ut ex GALENI (a) præcepto ipſum primò nomen in diſputationem aſſumatur: obſervare juvat *Sympathiam* ſeu *conſenſum partium* ab authoribus medicis fere accipi bifariam: nempe ut concurſum aliquem plurimarum partium ad hanc illamve actionem

Conſenſus eſt duplex.

nem

(a) Lib. 1: method. medend. Cap. 5. fol. 10.

nem perficiendam conſpirantium; vel ut quamdam compaſſionem aut condolentiam partium, quâ fiat, ut unâ malè affectâ alia pars diverſa, ſimili, vel diverſo, triſti tamen ſenſu condoleat. Prior vocari poſſet conſenſus actionum, poſterior conſenſus paſſionum. Sic Bausner in tractatulo de conſenſu partium definit. b) *Conſenſum eſſe partium humani corporis earumque actionum & paſſionum convenientiam ſeu harmoniam: quæ ſit vel naturalis vel præternaturalis: illa ſpectatur in partium actione & uſu, hæc verò in morbis ſeu conſtitutione quæ eſt præter naturam.*

Conſenſus actionum. Uterlibet conſenſus in machina humani corporis occurrit frequentiſſimè. Et admirandus imprimis eſt conſenſus ille actionum, cum videas ubique partes quaſi ex condicto ad hanc illamve functionem concordiſſimo niſu concurrere & quaſi pacto fœdere ſocias operas invicem commodare. Nimirum ea eſt ex inſtitutione ſapientiſſimi Artificis œconomia animalis, ut partes omnes incredibili quâdam harmoniâ ac conſenſione ad conſervationem totius corporis certatim conſpirent. Hujus con-

(b) Fol. 3.

conſenſus exemplum ſuffecerit conſideraſſe duplex, alterum in organis reſpirationi inſervientibus, quæ licet multum inter ſe diſtincta ſint, ita tamen ad conſervandum æquabilem & conſtantem reſpirationis actum conſpirant & conſonant, ut alterum ſine altero nullam motus mutationem ſubeat: alterum in cordis vaſorumque ſanguiferorum mirâ harmoniâ, quâ ſic ſequuntur eumdem rythmum, ut motus intenſus vel remiſſus unius intendat vel diminuat motum alterius. Ad hunc fortè reflectens conſenſum magnus ille naturæ indagator HIPPOCRATES ſcripſiſſe videtur: c) *conſenſus unus, conſpiratio una, conſentientia omnia.* Ac alio loco, dum totum corpus exſpirabile ac conſpirabile dicit.

Non minus obſervabilis eſt conſenſus paſſionum, qui in morbis equidem obvius eſt: in his enim videre eſt quam arcto vinculo partes omnes ſibi connexæ ſint, quâ compaſſione ſibi condoleant, & quâ efficaciâ mala quibus vexantur ſibi mutuo communicare ſoleant. Sed quoniam de hac ſpecie con- Conſenſus paſſionum.

(c) De aliment. No. 4. fol. 595.

conſenſus hic præcipuè diſſerere propoſitum eſt, poſtulare videtur inſtituti ratio, ut quid per eum intelligamus, paulò uberius explicetur.

De hoc potiſſimum hic agitur.

Hujus igitur conſenſus ſive ſympathiæ ſi latiorem ſignificationem ſpectes, nihil eſt aliud, quam ut duæ vel plures partes ſimul afficiantur: uſu tamen apud medicos recepto ſympathiæ nomen paulò ſtrictius accipiendum eſt, ut per illud non ſolum intelligatur plurium partium ſimultanea iſta affectio, verum potius connexio aliqua aut ſubjectio, quâ unius partis affectio ab alterius affectione dependeat, undecumque hoc proveniat, ſive ex eo quod pars agat in partem, ſive quod altera alterius vitio quoquo modo patiatur aut laboret. Hoc ſenſu celeberrimus BAYLE (d) *ſympathiam* definit eſſe *compaſſionem partium corporis interſe affectu ſimili, vel diverſo à parte primaria affecta parti compatienti communicato quâvis ratione.* Huic aptari poteſt definitio morbi per conſenſum, quam adfert doctiſſimus noſter *Zypæus* in ſuis inſtitutionibus; (e) *morbus,*

(d) In diſſertat. de conſenſu uteri fol. 36.
(e) Fol. 288.

bus, inquit, *per conſenſum ſeu ſympathiam eſt morbus, qui dependet ab altero ejuſdem corporis morbo in conſervari, ideoque non deſiderat propriam curationem.*

Hæc eſt illa ſympathia, de qua in hac diſſertatione tractare ſtatuimus, quod ſi de priori conſenſu & harmonia partium in ſtatu ſano ſubinde commemorabimus, fiet hoc tantum obiter & quatenus opus videbitur, ut conſenſus in ſtatu morboſo magis exponatur, ejusque doctrina nimis hactenus inculta felicius illuſtretur.

Hujus diſſertationis ſummarium.

Summa igitur noſtri conatus hæc erit. Oſtendemus, quam frequenter in morbis partes ſibi condoleant & compatiantur: quomodo partes malè affectæ ſoleant ſecum in afflictionem trahere alias ſanas: unaque evincemus actionem læſam non ſemper incipere, aut primò ſentiri in regione & loco, ubi noxa inflicta eſt, verum cauſam mali latere poſſe alibi, quàm ubi ſe exerit & ſentitur: adeoque nec mali originem & fontem quærendum ſemper eſſe in parte affecta, ſed ſæpius in alia, etiam ſatis remotâ. Nimirum, *alio*

de ejus veritate, nec propterea minus illuſtrabitur aut promovebitur praxis medica, quæ totius artis apex eſt, & omnium ſtudiorum noſtrorum debet eſſe ſcopus.

Scopus eſt, morbi cauſam detegere.

Enimverò ſufficit ſympathiam partium cognoſcere, ut ajunt, à poſteriori, ut queas felicius morborum origines detegere, atque adeò certius ac tutius eorum ſuſcipere curam. Neque enim aliud in hac diſſertatione agimus, quàm ut natura morborum fiat manifeſtior, & eorum curationibus quaſi quædam fax præferatur. Hunc in finem oſtendere conabimur non adhibenda ſemper eſſe remedia, ut vulgus medicorum facit, ubi dolor vel ſymptomata ſeſe manifeſtant, ſed diligenter inquirendum eſſe in morborum cauſas, & mali ſedem ante omnia oppugnandam eſſe. *Ad primam mali cauſam*, inquit HIPPOCRATES, *ad cauſæ occaſionem & primordia deveniendum eſt.* Tenendum enim, quod negari non poteſt, niſi qui morbi originem notam habeat, rectè mederi neminem. Porro ad cognoſcendam viam ſeu methodum, quâ morbus quivis curandus ſit, plurimum refert, ut ait author *Nuclei* HIP-

POCRA-

POCRATIS, (i) *à cauſæ inventione incipere.*

Quia cauſa remediis oppugnanda eſt.

Sciendum igitur remedia non ſemper dirigenda eſſe ad partem, in qua ſymptomata vigere videntur: experimentis enim innumeris evictum dabimus frequentiſſimè accidere, ut aliis in partibus lædantur actiones, dum aliis in locis cauſa latet: quibus non ſatis perſpectis à legitimo curationis ſcopo continuò in praxi aberret quid neceſſe eſt; dum morbi cauſam, ubi non eſt, nitetur profligare, aut per vias minus conducentes expellere: quo fit, ut non modò illa non eliminetur, at intacta relinquatur, ſed etiam novus morbus accerſatur. Notemus igitur diligenter unum ex præcipuis impedimentis felicis morborum curationis defectum eſſe cognitionis fomitis ac originis morborum, quæ aliquando prorſus eſt obſcura: & quidni eſſet? dum frequenter incentro mali, unde ad alias propagatur partes, nulla omnino læſionis, ſeu noxæ perceptio ſit.

Experimentis poſſet hæc ſtatim res ſtabiliri infinitis, ſed cum ſint deſtinata

(i) ex lib. VI. Aph. 519.

interdum in loco, ut verbis utar non ignobilis medici, (f) cauſa *morbifica generatur ubi alibi ſymptomata magis evidentia ſe produnt, ut ſic partes tabis omnis immunes vitio aliarum malè ple-ɛti deprehendantur.*

* Præcipuum fundamentum experientia practica.

Hujus autem materiæ diſcuſſio in hoc ſuſcepta eſt, non ut hic theoria medica, ſed ut ejus potius praxis excolatur perficiaturque: nec enim juvat imitari eos, qui ſpeculationibus dediti, hypotheſibus immodicè indulgent, cum his utendum non videatur, niſi ubi planè carere non poſſumus, animi enim causâ in illis velle ludere, aut plus æquo in iis confidere, non eſt cordati medici corporum ſaluti & communi bono ut decet incumbentis. Ut ut ſit, hæc ſanè materia, ſi quæ alia, ſedulum deſiderat practicum & ſterilem theoreticum non recuſat, cum conſtet rationem conſenſus & ſympathiæ partium eſſe valdè occultam, & ita jacere obrutam, ut non affulgeat ulla ſpes fore ut umquam in apertam lucem producatur. At numquid conſtat dependen-

tias

(f) Hobius vander Worm in Epiſt. ad Gruwardum.

tias partium mutatas eſſe? imo verò, ſed tamen cœcas. Teſtis eſt clariſſimus *Furſtenau* in diſſertatione epiſtolari, quâ deſiderata circa morbos eorumque ſigna exponit: (g) *quibus*, inquit, *ſi conſpirationem illam, quæ caput inter & pedum plantas, in pediluviorum uſu cernitur, quæque abdomen & peripheriam corporis, imprimis quoque pedum extrema in colicis aliisque abdominis affectibus pro varia tranſpirationis habitudine diverſimodè affligentibus intercedit, addas, illa quidem omnia in ipſa fundata eſſe experientia, ſed rationem eorum dubio omni carentem vix poſſe allegari, deprehendes.* Idem ſentit *Roſinus Lentilius* amicus noſter plurimum honorandus (h) *mirares!* ait, *quale labiis cum indice manûs dextræ commercium. Si nervos dicas, eorum nullas propagines ultro citroque derivari comperio. Sin vaſa ſanguifera, manent eædem difficultates: præſtat* ἐπέχειν. Quid igitur? ſequendum eſt in hac parte conſilium prudentiſſimi viri: non tam curabimus de ratione & modo conſensûs, quàm

 de

(g) Fol. 67.

(h) In Eteodromo med. practico fol. 46.

de ejus veritate, nec propterea minus illuſtrabitur aut promovebitur praxis medica, quæ totius artis apex eſt, & omnium ſtudiorum noſtrorum debet eſſe ſcopus.

Scopus eſt, morbi cauſam detegere.

Enimverò ſufficit ſympathiam partium cognoſcere, ut ajunt, à poſteriori, ut queas felicius morborum origines detegere, atque adeò certius ac tutius eorum ſuſcipere curam. Neque enim aliud in hac diſſertatione agimus, quàm ut natura morborum fiat manifeſtior, & eorum curationibus quaſi quædam fax præferatur. Hunc in finem oſtendere conabimur non adhibenda ſemper eſſe remedia, ut vulgus medicorum facit, ubi dolor vel ſymptomata ſeſe manifeſtant, ſed diligenter inquirendum eſſe in morborum cauſas, & mali ſedem ante omnia oppugnandam eſſe. *Ad primam mali cauſam*, inquit HIPPOCRATES, *ad cauſæ occaſionem & primordia deveniendum eſt.* Tenendum enim, quod negari non poteſt, niſi qui morbi originem notam habeat, rectè mederi neminem. Porro ad cognoſcendam viam ſeu methodum, quâ morbus quivis curandus ſit, plurimum refert, ut ait author *Nuclei* HIPPOCRA-

POCRATIS, (i) *à cauſæ inventione incipere.*

Sciendum igitur remedia non ſemper dirigenda eſſe ad partem, in qua ſymptomata vigere videntur: experimentis enim innumeris evictum dabimus frequentiſſimè accidere, ut aliis in partibus lædantur actiones, dum aliis in locis cauſa latet: quibus non ſatis perſpectis à legitimo curationis ſcopo continuò in praxi aberret quid neceſſe eſt; dum morbi cauſam, ubi non eſt, nitetur profligare, aut per vias minus conducentes expellere: quo fit, ut non modò illa non elimінetur, at intacta relinquatur, ſed etiam novus morbus accerſatur. Notemus igitur diligenter unum ex præcipuis impedimentis felicis morborum curationis defectum eſſe cognitionis fomitis ac originis morborum, quæ aliquando prorſus eſt obſcura: & quidni eſſet? dum frequenter in centro mali, unde ad alias propagatur partes, nulla omnino læſionis, ſeu noxæ perceptio ſit.

Quia cauſa remediis oppugnanda eſt.

Experimentis poſſet hæc ſtatim res ſtabiliri infinitis, ſed cum ſint deſtinata

 ſuis

(i) ex lib. VI. Aph. 519.

ſuis locis, iis recenſendis hic placet ſuperſedere. Adferre tamen cogor illud LANCISII medici cubicularii CLEMENTIS X. pontificis, qui in libro ſuo de mortibus ſubitaneis ex ſectione cadaveris ſententiam noſtram evidentiſſime confirmat. (k) *in hoc cadavere ſub dextra parte oſſis frontis dura & pia menine in multam craſſitiem evaſerant, & finitimus cerebri cortex concreverat in crudum adſceſſum, ſubſtantiæ ferè polypoſæ, & magnitudinis æqualis illi pomo*, quod apium redolens appellatur. *Hoc ſanè extiſpicium*, inquit, *non tantùm admirationem excitat propter ipſam tumoris in cerebro collecti conditionem, quantum propter ſitum; ut, cum æger de gravativo ſincipitis, & oculi ſiniſtri dolore perpetuo quereretur, morbi cauſa in dextro meningum cerebrique latere inventa fuerit.* An idem non probat hiſtoria calculoſi à BAGLIVO relata? qui dum viveret ſemper conqueſtus eſt tantum de dolore lateris dextri, cum tamen in cadaveris ſectione calculus repertus fuerit in rene ſiniſtro. Teſtatur idem ſummus vir ſe vidiſſe calculum magnum in renibus; *& quod ſanè mirum*, inquit,

(k) Lib. 1. Cap. XI. fol. 36.

inquit (l) *de nullo renum dolore conqueſtus eſt patiens, ſed tantummodo de gravi ac vehementiſſimo genuum.* Sed quid tam longè petita adfero exempla? an indies non experimur plures dolores capitis, vertigines, reſpirationes difficiles, aſthmata, tuſſes, unô ſuboriri vitio partium in abdomine ſitarum, licet nè vel minima quidem noxa in partibus his infimis percipiatur.

Quia ignoratio cauſæ occaſio eſt perverſæ praxeos.

Quorum cum ſint ignari plures medici, vel ad quæ cum non advertant, mirum non eſt, ſi tam infelici ſucceſſu mederi ſoleant. Vel putabit quis ſe ſatisfeciſſe indicationibus medicis, ſi in dolore capitis præſcripſerit cephalica? in uteri affectibus uterina? in cordis anxietatibus cordialia? creditne cephalicis iſtis ſemper ceſſurum dolorem capitis? ſtolidum practicum! Profectò niſi qui conſenſûs partium omnino ignarus temerè mentem præcipitare velit, id vel audeat quidem cogitare. Aliud docebit doctrina ſympathiæ, quâ evidenter conſtabit, non ſemper ad partem affectam remedia eſſe dirigenda.

Dolendum profectò eſt tot medicos ex hujus ſympathiæ ignoratione tam fre-

(l) 337.

frequenter dubios & anxios hærere, dum unde incipere dubitant ad ægros plurimis ſymptomatibus ac malis afflictos vocati: hîc enim quid agunt? morbum mox dicunt complicatum, neſciunt enim unde tanta malorum ſeries poſſit derivari, ergò nulla invenientes commoda remedia, quibus morbum complicatum, ut dicunt, oppugnent (quis enim inveniat, quæ tot repugnantibus ſatisfaciat indicationibus?) vel ut incurabilem deſerunt miſerum, vel, ut ſaltem aliquid feciſſe videantur, dirigentes ſua remedia ad ſymptoma præcipuum v. g. dolori capitis cephalicum, calori intento refrigerans opponunt: vel, quod etiam magis ridiculum eſt, ſperantes unâ fideliâ duos dealbare parietes, medicamentum conflant ex quibusvis diſtinctis ſingulis partibus affectis appropriatis, ex cephalicis, pectoralibus, ſtomachicis, carminativis, anthelminticis, cordialibus, refrigerantibus, & neſcio quibus aliis. Atque hinc illa origo formularum ex tot repugnantibus concinnatarum; hinc illa farrago medimentorum videtur irrepſiſſe in artem medendi tanto cum artis noſtræ dedecore, cum ſæpius unico

unico & ſimplici remedio ad partem primitus affectam directo omnia funditus curari poſſint ſymptomata, dum ſcilicet ab una eademque cauſa dependent. Sed quid dicemus? ſolemne eſt hodie cum pluribus in ipſo conſiſtere limine, pulteque intactâ vitrum lambere. Profectò quid triſtius quàm medicos ordinariè defectu cognitionis cauſarum efficientium circa producta vagari? etenim minimè ſoliciti ſunt, ſi cum HELMONTIO loqui liceat *de fabricatore radicali ac priore*, ad ſub movendum affectum tantum ſunt intenti, cum tamen eò, unde malum venit ac pullulat curationis tela forent convertenda, eæque partes medicamentis petendæ ac oppugnandæ. Fruſtra enim circa partem per ſympathiam laborantem occupamur, teſte BAUSNERO, *dum à mali fomite ſemper tantum mali, vel etiam plus à parte per idiopathiam affecta communicari novimus, quantum nos per medicamenta auferre valemus:* ſtolidus certè ſit qui conaretur exhaurire rivum, quâ prope litus in mare feſtinat, non autem fontem obturando: quemadmodum eſt ſecuris ad arboris radicem admovenda, ſi velimus totam eradi-

Quia pars affecta primariò curanda eſt.

eradicare arborem, medicamentorum ſecuris ad radicem mali applicanda eſt, ſi mala omnia funditus eradicare cupis, ut causâ ablatâ, ſeu radice præcisâ fructus omnes emarceſcant: morbi igitur fomitem ſemper aggredi oportet, *nulla enim*, ut optimè DURETUS (m) *quæ per ſympathiam accidunt ſymptomata, levationem adferunt primigeniorum morborum.*

Omne igitur ſtudium, opera omnis & induſtria in eo locetur, ut ſub curatione morborum partem primariò affectam detegere poſſimus, cum eâ priſtino vigori reſtitutâ reliqua ſponte curentur. Quapropter intereſt medico ſpecialem morbi originem ſibi perſpectam cognitamque habere, ut inde ſpecialem quoque indicationem elicere queat: ne putemus ſufficere, ſi ſciamus partem aliquam affectam, requiritur prætereà, ut noſcamus, an primò per ſe, an verò per ſympathiam illa afficiatur, actionumque læſarum exiſtat cauſa.

Ad quam notitiam manuducit doctrina hæc de conſenſu partium, in qua diſcere licet, quæ partes potiſſimum aliquo doloris ſenſu ac compaſſionis tangi

(m) Fol. 331.

tangi & angi ſoleant. Hoc qui ſemel conſequitur ſperare poterit fore ut evadat in medicum non infelicem, quem rarò fallet cura ex arte inſtituta: *qui enim ſuffecerit medicus ad cognoſcendum, ſufficiet quoque ad ſanandum,* *teſte magno* Coo *de arte* (n) & *eum rectè curaturum,* aſſerit Celsus (o) *quem prima origo cauſæ non fefellerit:* verum quàm ſæpe illa fallit? de ea ſententiam ſuam ferre ut difficile eſt & arduum & mille ſubjectum fallaciis, ita præcipuè deſideratur prudentis medici *acerrimum judicium*, quod Baglivus (p) vocat *fontem & originem benè medendi:* eo quippe quis in medendo felicior eſt, quo in cauſarum diſcretione calidior & mentis eſt ſagacioris.

At ſunt qui objiciant: nonnumquam in praxi negligendam eſſe cauſam continentem ac ad ſymptomata curam præcipuè vertendam: in curatione morborum non ſemper primam mali cauſam eſſe aggrediendam, ſymptomata quandoque inde producta primò ſui poſtulare curam, deinde ad mali fomitem

An neglectâ causâ primariâ nonnumquam ſymptomata primo curanda ſint.

(n) Fol. 12.
(o) Fol. 5.
(p) Fol. 247.

mitem procedendum. Sic, inquiunt, dolor immanis ſæpe ferocit, ut cauſæ, à qua dependeat, ablatio expectari non poſſit; ſed ex eo vires magis magiſque debilitentur quibus amiſſis, medicus ſanè fruſtra laboret, cum vitæ diſcrimen impendeat. Erat hæc mens FERNELII dum ait, (q) *ſeveriori quoque ſymptomati, quod vires nimiopere convellit, aut etiam proſternit imprimis diligenterque ſuccurrendum, morbo etiam interdum prætermiſſo.* Adeoque non ſemper medico mali origo inveſtiganda: non tanta eſt, ut hïc depredicas, doctrinæ ſympathiæ partium utilitas: poteſt ſalvari æger, licet non advertatur ad partem primariò affectam, ubi ad plures demigrabit, ſi omnino velimus originem morbi debellare.

Verum eſt, ſymptomata ſpecialem quandoque indicant ſui curationem, cura palliativa nonnumquam eſt neceſſaria. Imo fatendum etiam eſt, non ſemper parte primò ſeu idiopathice laborante reſtitutâ, reſtitui ſimul & ſemel producta ſymptomata, quæ ſæpe etiam perſe poſtmodum ſubſiſtant. Non tamen id ullatenus derogat neceſſitati

(q) Method. medend. lib. 1. Cap. 6.

ſitati & utilitati cognitionis partis primariò affectæ: nam ſemper eſt, manebitque verum, morbos non poſſe funditus tolli ac prbinde nec hominem ſanitati priſtinæ reſtitui, licet alleviari nonnihil poſſit, niſi ſublatâ causâ & origine mali: nam ut BAGLIVUS (r) & veteres omnes conſtanter teſtantur: *nulla ſympathia nec propagatio levationem adfert primigenii morbi.*

De his equidem ſympathiis annotare juvat, quod ex *libro ſexto epidemiorum* HIPPOCRATIS collegit author NUCLEI HIPPOCRATIS per aphoriſmos digeſti ubi ſic ait: (s) *quædam ſympathiæ ſunt, per quas omnino nihil paſſionis propriæ eſt in parte, aliæ quæ habent aliquid, ſed exiguum & ſine primaria paſſione non valent ſubſiſtere: aliæ, etſi ſecundariæ ſint paſſiones & ab aliis fluxerint, abierunt tamen jam in paſſiones proprias.* Quod etiam animadverſum reperio à BONETO *in ſepulchreto anatomico* (t) ubi de dolore capitis ita loquitur: *etſi verò primordia ab*

(r) Fol. 373. & ſequent.
(s) Aphoris. Hipp. ex lib. 6. 491. fol. 360.
(t) Scholio in prim. obſerv. fol. 2.

ab inferioribus duxiſſe ſuſpicari licuerit, id tamen perperdendum eſt, quod monet Rondeletius Galenum ſecutus: non rarò ſcilicet accidere, ut dolor, qui à conſenſu partium initium accepit in affectum proprium deſinat, adeò ut partis primariò laborantis affectu ſublato, poſterior per ſe ſubſiſtat, quod in cephalalgiis frequentiſſimum ait: imbecillitas enim tantem & non delebilis Διάθεσις *parti inducitur.* Quæ omnia fuſius à nobis deducentur iis in locis, ubi demonſtrabitur, quà via & ratione indicationes curativæ ſint hauriendæ.

Indubitatum itaque maneat medico, ut benè mederi poſſit, inveſtigandam eſſe partem primariò affectam, originem morborum indagandam, focum ac fomitem mali eſſe detegendum: hàc tamen lege, ut alterum oculum ad ſymptomata per conſenſum introducta advertat, quandoquidem hæc curam ad ſe dirigi nonnumquam poſtulent: ſed quis promptior eſſe poſſit, aut iſti rei aptior, quàm ille, cui non modo perſpectum & notum eſt, quam mire partes ſibi compatiantur ac condoleant: ſed qui intimè prætereà novit, quæ partes ſoleant præcipuè affici ac in afflictio-

flictionem trahi, dum hæc vel illa afficitur pars? & ſic hàc doctrinà inſtructus non mirabitur tempore morborum tot ſimul affici partes & potius has quam illas: nempe ſciens partibus hisce affectis, quarum partium periclitetur incolumitas: nec debebit recurrere ad complicatum morbum. Ne tamen quis putet me morborum complicationem negare, ſed hoc unicè volo, complicationem eam non tam frequentem eſſe, quam aliqui velint. Quis igitur illà ſe non tenetur imbuere doctrinà, quà noverit non tantum morbos cognoſcere atque curare, ſed & inſuper eos prævidere atque eorum periculum arcere.

Hæc diſſertatio cur in lucem edita ſit.

Sed ne longius abripiar, præſtat finem faciam, neceſſitas uſusque doctrinæ ſympathiæ partium ex ſequentibus ſatis patebit. Hanc maximè ob rem auſus fui, hunc meum de hac materia conatum edere, ſi declarando methodum & praxim quam in hac parte ſecutus ſum poſſim fortè lucis aliquid tyronibus conferre. Accedit etiam hæc ratio ob quam hoc tentaverim, ſcilicet quod viderem à nullo authorum materiam hanc ex profeſsò

ventilatam: BAGLIVUS quidem in aureo ſuo de *fibra motrice ſpecimine* ſpecimen hujus doctrinæ tradit *capite nono ac decimo inſcripto* de *conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis,* &c. & ſparſim per totum ſuum opus ſedulus illæ naturæ obſervator mentionem facit partium conſenſûs: verum cum immaturà morte ſibi ereptum medicinæ reſtauratorem non modo medicinæ alumni, ſed & proceres lugeant, ab eo nihil amplius circa hanc materiam exſpectandum eſt. Inſcripſit etiam librum de conſenſu partium ab annis, aut quod excurrit plus quinquaginta BAUSNER, verum conſenſum alio potiſſimum ſenſu accepit: quomodo videlicet partes ſingulæ conſpirent, ut actiones omnes, quibus œconomia animalis conſervatur, ritè abſolvantur, & conſequenter neceſſariò ſequatur, ſi pars una malè afficiatur, actionem ad quam concurrit neceſſariò lædi debere. Vidit tamen & ille ac annotavit quantum partes ſoleant mala ſua invicem communicare, nam capite primo ita loquitur: *neque tantum dum bene partibus eſt ſibi mutuo auxiliantur, verum etiam in conſtitutione earum*

præ-

præternaturali, ſtabili junguntur connubio, malique pariter ac boni manent ſociæ. Sic quidem BAUSNER: ad conſenſum tamen morboſum primariò non attendebat, licet ubi inſtituto ejus conveniebat, illum non negligeret, ut ex teſtimoniis ex opere ipſius adducendis palam fiet. WILLISIUS ejusque inſiſtens veſtigiis VIEUSSENS nervorum proſequentes propagationes, ac miras diſtributiones, ramificationesque, hinc inde obiter oſtenderunt conſenſum partium ab illis dependere. Cum igitur hæc doctrina hactenus, quod ego quidem ſciam, ab authoribus vix umquam, niſi ſparſim & obiter ſolum fuerit examinata, ſecus ac aliæ materiæ medicæ, quæ millies ab illis agitatæ ſunt, conſtitui periculum facere & experiri quid fortè valeam. Quod ſi hoc argumentum non funditus tenebris eruere ac caligine, quà obductum eſt, liberare poſſim, doctioribus ſaltem materiam hanc magis excolendi, & tyronibus diligentius examinandi occaſionem ſubminiſtrabo.

Ut autem ſcopus propoſitus facilius attingatur, ſympathiam hanc ſtabilire ſtatui non ratiociniis & in cerebro au- Hujus diſſertationis methodus,

 thoris

thoris ſæpè tantum fundatis hypotheſibus, ſed unicè experimentis, quibus naturæ motum ſimpliciter ante oculos ponam. Cum autem vix fieri poſſit, ut medicus quantumvis etiam veteranus practicus inſtructus ſit ſufficienti experimentorum à lecto patientum à ſe deſumptorum copià, quà poſſit claſe demonſtrare, quænam partes ſolerent mutuarum paſſionum fieri conſortes: ab aliis illa mutuanda eſſe duxi, qui conſtanti obſervatione ac fideli relatione poſteris illa tradiderunt: quæ eo minus ſuſpecta ſunt, quod non ſint ab illis allata, ut hypotheſim aliquam ſtabilirent (quod proh dolor! in phyſicis nimis frequens) ſed ut nudè morborum hiſtoriam depingerent. Stabunt igitur pro ſympathiæ confirmatione teſtimonia à magiſtris artis noſtræ petita, oſtendeturque hanc non eſſe opinionem recenter natam aut excogitatam, ſed antiquiſſimos ac ſapientiſſimos pariter ac recentiores medicos eaſdem circa hoc negotium verſaſſe & foviſſe cogitationes. Unde quæ diſperſa per libros eorum inveniuntur, huc adferre juvabit, ac quæque ſuo loco accommodare, prout inſtituti

noſtri

noſtri ratio poſtulaverit. Atque ita experientiis & authoritatibus celeberrimorum in arte medica virorum in medium adductis, apparebit omni tempore, ævo, ac ab omnibus, qui paulo exactius ad ſingula naturæ phœnomena attenderint, conſenſum illum, ſi non clarè perceptum, ſaltem è longinquo & quaſi ſub maligna luce fuiſſe viſum.

Accipite igitur experimenta ex celebratiſſimorum authorum penario fideliter collecta, ex quibus obſervare poſſimus, quàm arcta & mirabilis ſit partium ſympathia: iis ſi adjuncta ſint nonnumquam ratiocinia, unice ea erunt innixa experientiæ, neque dominium in hanc exercebunt, ſed perpetuò ſubulabuntur.

Unum etiam ſupereſt quod moneam ne exſpectentur omnia, quæ de ſingulorum partium conſenſu dici poſſint. Omnes quidem & ſingulas notabiliores corporis partes ad examen revocabo, verum cumquælibet fere ſingularem libellum ex poſcat, ex maxima exemplorum copia non potui niſi quædam ſpecimina adferre, quibus condolentiam partium humani corporis probarem.

CAPUT SECUNDUM.

De Conſenſu partium generatim.

Antequam cauſam rationemque ſympathiæ partium ſingillatim inquiramus, non modò congruum, ſed & omninò neceſſarium videtur obſervationes aliquas de generali partium conſenſu præmittere, ut eo cognito ac perſpecto, alacrius ac felicius, ſpecialis hujusque cauſa ac fiendi modus indagetur. Probationes graviores, quibus conſenſus ſtabilitur, exhibebimus ſuis locis, ubi ſingularum partium ſympathia examinabitur, ut hîc opus non ſit niſi pauca quædam ſpecimina delibare.

Sympathia generalis probatur authoritate Hippocratis.

Sympathiam partium generalem, de qua hîc agitur, plurimis celeberrimis medicis probari videtur auctoritate HIPPOCRATIS, (a) atque imprimis hâc ejus decantatiſſimâ ſententiâ: *confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia.* Nam ſecundum *Hecquetum* illuſtrem illum Pariſienſium medicum, (b) *inſinuat illis verbis Hippocrates partem ægram*

(a) In Lib. de aliment. §. 4. fol. 595. edit. van der Linde.

(b) De la digeſtion fol. 209.

gram mala ſua communicare cum partibus ſanis. Eadem eſt prope LANCISII, de hoc loco opinio. *Non modo,* inquit, *hoc dictum ab* HIPPOCRATE *pro ſervanda ſolum, ſed etiam pro deſtruendâ œconomiâ animali intelligendum eſſe puto.* Idem cenſiſſe videtur BAGLIVUS, dum hinc deducit, *inter membranas omnes & ex membranis compoſita viſcera, conſenſum unum, conſpirationem unam & omnia conſentientia.* HELMONTIUS juxta hanc HIPPOCRATIS ſententiam, ſtatuit, *corpus noſtrum eſſe ut unicum in conſenſu omnium, tam intus quam foris conſpirabile & expirabile totum.* Ut ut ſit de hâc interpretatione verborum HIPPOCRATIS: conſtat etiam eumdem HIPPOCRATEM variis in locis ſatis manifeſtè declaraſſe ſympathiam partium minimè ſibi ignotam fuiſſe: & imprimis dum ait: (c) *corporis ſingulæ partes, altera alteri; ubi hinc aut illic proceſſerit, morbum ſtatim facit, venter capiti, caput carnibus ac ventri, & reliquæ omnes juxta eamdem rationem, quemadmodum venter capiti & caput carnibus ac ventri.* Et paulò poſt: *& optimum fuerit ſic curare æ-*

(c) De locis in homine §. 2. fol. 363.

grotas per has, quæ morbos faciunt. Sic enim quam optimè principium ægrotantis quis ſanaverit. Corpus porro ipſum ſibi ipſi idem ac ſimile eſt, & ex iisdem compoſitum eſt. Similiter autem habet & parvas & magnas partes, itemque infernas ac ſupernas. Et ſi quis minimam corporis partem acceptam malè afficere velit, totum corpus affectionem ſentiet, qualiscumque tandem ea fuerit: propterea quod minima corporis pars omnia habet quæcumque & maxima. Clarius profectò generalis partium inter ſe conſenſus exprimi non poteſt, prout etiam teſtatur MARTIANUS in accuratis ſuis ſuper hunc locum commentationibus: (d) *nullum*, inquit, *corporis principium eſſe intelligit* HIPPOCRATES, *nullam eſſe in corpore particulam, quæ ita ſit aliarum principium, ut hæc cæteris, tum ſanitatem, tum ægritudinem faciat, cæteræ autem illi ſuas affectiones nequaquam transmittant. Nulla eſt enim pars in corpore adeò princeps, quæ etiam infimæ non conſentiat, unde vulgatum illud, Conſenſus unus, & conſpiratio una, & conſentientia omnia. Hancque opinionem* con-

(d) Fol. 59.

confirmat exemplo, nam venter capiti, caput carnibus & ventri morbum facit, & reliquæ omnes juxta eamdem rationem ſibi ipſi ſuas affectiones transmittunt & communicant. Cæterum quis ignoret celebrem illum è directo conſenſum toties ab HIPPOCRATE celebratum? quemque infinitis experimentis ſtabilitum invenire eſt in BAGLIVI ſpecimine de fibra motrice.

Simillima cenſêre ex veteribus plurimi. CELSUS qui ſua omnia ex HIPPOCRATE videtur compilaſſe, ideoque HIPPOCRATES Latinus cognominatus eſt, non minus quam ipſe de hoc conſenſu meminit. PYTHAGORAS philoſophorum magiſter, teſte BAGLIVO, unicum rerum ponebat principium ſuperius & inferius unum, *id eſt omnia conſentiunt, inquit* BAGLIVUS, *ob fibrarum tenſionem.* GALENUS licet magis circa ratiocinia, quam naturæ obſervationes occupatus, tamen etiam advertit quomodo partes ægræ ſecum trahant in afflictionem alias partes: in omnibus enim operibus, & præcipue initio de locis affectis, ſympathiæ partium meminit ac ſeriò inculcat ad eam in praxi neceſſario eſſe animum reflecten-

Celſi.

Pythagoræ.

Galeni.

ctendum: (e) *nervoſis partibus*, inquit, *inflammatis promptius quàm reliquis delirium ſupervenire ſolet, idque aſcendente ad caput interdum per continuas partes ſolo calore, interdum verò ſpiritu vaporoſo fumoſo aut fuliginoſo:* & alio loco meminit deliriorum per conſenſum, vertiginis ex ſtomacho, prout etiam aſſerit cenſiſſe ARCHIGENEM medicum antiquiſſimum, qui libro primo de longarum affectionum notitiâ ita de ſcotomatica hâc paſſione ſcribit, *porro ea bifariam oritur: aut enim in ipſo capite aut in his partibus quæ circa hypochondria ſunt.* Conſenſum equidem illum hiſtoriis practicis idem GALENUS magnopere confirmat: PISCATOR, inquit, *diu ſolo frigido deſederat, in involuntariam fæcum & urinæ excretionem incidit: fomentorum calidorum uſu ſanatus eſt. Quidam ſub multa pluvia fecit iter, ac validis ventis pallium madefactum cervici impoſuit; pars pericranii ſenſu carebat, medici capiti remedia quotidie applicabant, nihil proficiebatur, cervici conſultum eſt, ſanatur. Iis ex locis patet,* ait

(e) Claſſe 4. lib. de locis affectis fol. 36.

ait Ballonius, (f) *conſultos nos eſſe oportere in remediis uſurpandis, ne parti temerè adhibeantur, cum tantum compatiendi lege laborat.* Ballonii.

Tranſilio hic auctoritates plurimas, quas intra opportunè producturus ſum. Enimverò ſi quis vel à longinquo ægrorum lectos ſalutavit, novit ille profectò non rarò evenire, ut dolore quodam inſolito partem aliquam affligente, mox febris exoriatur, & exinde totam animalis œconomiam conturbet: id quod ſatis à Bailonio annotatum eſt (g) *in doloribus* inquit, *excitandis valet maximè, id quod dicitur totum corpus conſpirare ac confluere, ut ſæpe dolor aliâ in parte excitetur, quam ubi primaria cauſa ſit.* Sed numquid id quotidie conſpicimus? ſi pars quæcumque corporis afflicta duriusculè tractetur, ſi pars vulnerata ſecetur, ſi in ulceratam acriora inſpergantur, mox horrore & rigore totum non modo concutitur corpus, ſpasmodicè quæcumque carnoſæ ac muſculoſæ contrahuntur partes, ſed & actiones omnium partium ſæpius ſiſtuntur, ita ut & ipſe

Idem probatur experimentis tam medicis quam chirurgicis.

(f) Paradig. 169. 179.
(g) Epidem. lib. 1. pag. 96.

ipſe cordis ſufflaminetur motus ac ſyncope ingruat, corde ſcilicet in ſympathiam tracto. Id tamen maximè eſt obſervabile, ſi pars nervoſa, membranacea, aut tendinea afficiatur: ea enim eſt, ut optimè annotavit Auctor *Nuclei* HIPPOCRATIS, *nervoſi generis conditio, ut facile per totum corpus ejus paſſio refundatur & caput imprimis trahatur in conſenſum.* Hæc confirmant ſymptomata à punctura nervi vel tendinis induci ſolita. *Nervi* (h) inquit BOERHAAVE, *puncti vel dimidiato diſciſſi dolores aliquando primò obtuſos, nonnunquam vivos excitant, primò in loco vulneris, poſt per omnes nervos nexos vicinosque; hinc calores, tumores, rubores latè ſparſos, febres, deliria, ſpaſmos, inflammationem, inflammati aperturam cum evacuatione acris tenuis & copioſiſſimi ſæpe ſeri; poſtea inſenſibilitatem, rigiditatem, exſiccationem, immobilitatem producunt vel gangrænam & mortem.* Confirmari hæc magis poſſunt memoratu digniſſimâ hiſtoriâ *Caroli noni Galliarum Regis:* illi enim cum pro vena nervus punctus eſſet, mox ingentes dolores & convulſionem gravem

(h) Fol. 36. Alph. 163.

vem ingruiſſe memorat AMBROSIUS BAREUS, ac ex eo SYLVIUS. Ab annis non ita multis à punctura tendinis mortem nobiliſſimi cujusdam viri hic LOVANII ſubſecutam, plures mecum meminerunt. Si in partibus internis & præcipuè nervoſis ac membranaceis abſceſſus forte fiat, toto maturationis tempore rigores & horrores in partibus externis obſervantur, nec deſunt dolores capitis ingentes, laſſitudines ſpontaneæ, ac pleraque alia febrim concomitantia ſymptomata. Licuit hic quondam videre juvenem vehementer febricitantem, cui plurima præſcripta fuerunt incaſſum antifebrilia, verum tumore quodam, qui ex prævio lapſu in capitis parte poſteriore obſervabatur, aperto, ſubitò omnia placata ſunt febrisque ſublata. Quid? quod ab infeliciſſima clavi pedum exſciſſione in conſenſum tractis præcipuis corporis partibus, actiones omnes fuerint ſufflaminatæ & mors ſubſecuta? (i) *unde patet*, ut ait VALENTINUS, *ab exiguo, qui videtur ſæpe morbo, periculum non contemnendum ſequi cumprimis, ſi partes nervoſæ atque tendinoſæ irri-*

(i) Miſcell. curioſis fol. 571.

irritentur, ſummus enim rerum conditor (verba ſunt celeberrimi Ettmulleri) (k) *ſapientiſſimo conſilio corpus noſtrum ita conſtruxit, ut ſe habeat inſtar machinæ hydraulico pneumaticæ,* (ego addo elaſticæ,) *hujus rotulæ ſeu fibrillæ cuidam nerveæ, ad motum neceſſariæ, ſi tantillum impedimentum vel læſio inferatur, plures partes, niſi & tota machina, compatiuntur.* Patet hoc *per exempla: ut à levioris momenti cauſis incipiam, perpendamus tantillum pulviſculum oculis illapſum, vel cilii pilum introverſum, oculi bulbum deflexum aut creſcentem, quantas creet moleſtias, lymphæ effluxum, ſanguinis ſtagnationem, hinc oculi inflammationem, non omni ſemper periculo carentem, ni cauſa comprimens maturè auferatur. Vertebrarum dorſi levis ſubluxatio aut contorſio, quanta, quæſo, interdum excitat ſymptomata per conſenſum nervorum & ſpirituum, lipothymias, ſudores ſyncopticos, difficilem reſpirationem, nauſeam, vomitus, virium proſtrationes, ita ut mors interdum inſtare videatur, meritòque proin-*

de

(k) In diſput. de parvis magnorum morbor; initiis pag. 67.

de reſtitutio quantocius inſtituenda ſit. Hæc vel ex compreſſione tantili nervorum ſpatii proveniunt. Graviora longè ſymptomata ſequuntur, ſi ipſe nervus vel tendo quidam circa articulum imprimis aut etiam quædam membrana ſenſilis pungatur aut vulneretur, unde univerſi ſæpe corporis oriuntur convulſiones, interdum gangræna & hinc ipſa mors, quemadmodum Simon Pauli de febribus malignis aliique obſervant.

Eſt igitur ſympathia partium per experimenta chirurgica allegata, ac præcipue per ſymptomata perioſtii affectionibus ſupervenientia ita luculenta, ut de communicatione totius generis nervoſi inter ſe jam nemo dubitare poſſit. Neque chirurgiæ in hac parte cedere debet praxis clinica, quæ morborum frequentes ſucceſſiones atque metaſtaſes, ſeu à parte ad partem transmutationes indies obſervat.

Corpus igitur noſtrum, ut ait Du Hamel in ſuis inſtitutionibus philoſophicis, *ut machina quædam incredibili arte fabricata ſpectari debet, adeò ut vel longius diſſitæ partes in conſenſum illius, quæ affecta eſt, trahantur* (1)

C Nihil-

(1) De purganda medic, pag. 35.

Nihilque miri eſt, ait *Hecquet, ſi interdum ſub leviſſimo dolore, corpus univerſum condoleat: publica eſt, ut & communis omnium partium conſenſio.*

Sed in quo tandem, quæret quiſpiam, communis illa partium conſenſio conſiſtit? id nempe ut oſtendatur, hoc opus, hic labor. Res enim ipſa à poſteriori ut aiunt, eſt manifeſtiſſima, ſed à priori occultiſſima: verum tamen ut hic aliquid lucis & ſatisfactionis præmittatur, pluribus exemplis exhibendis tantiſper ſuperſedebo, donec plauſibili aliquà ratione mutuam illam partium dependentiam illuſtrare conatus ſim.

CAPUT TERTIUM.

De origine, cauſa, ac modo conſenſus partium.

De cauſa conſenſus quid ſentiant Authores.

Apud varios inſtitutionum medicarum authores quatuor ſolent memorari conſenſû partium cauſæ: ſcilicet *generis ſimilitudo, operis ſive officii ſocietas, vaſorum communio, & vicinitas.* Quorum more fortè ſeductus

ctus Baglivus in ſpecimine de fibra motrice caput inſcripſit: *De conſenſu ſolidorum, jure originis, vicinitatis, uſûs, & communicationis officii.* Quid de ſingulis ſit cenſendum, paucis declaremus.

Zypæus noſter licet ſcholaſticæ methodo mirè addictus, generis ſimilitudinem & officii ſocietatem nihil contribuere ad conſenſum partium arbitratur. *Siquidem*, (a) inquit, *illa generis ſimilitudo nihil explicat, ſed potius rem obnubilat. Deinde, ſi fiant illa ob generis ſimilitudinem, cur affecto cerebro, vel puncto uno nervo non omnes nervi afficiuntur? vel ſi ob officii ſocietatem cum aliquibus velis canere affecto diaphragmate affici & muſculos intercoſtales, dic quomodo partes officii ſui ſocietatem agnoſcant?* Qui plura deſiderat adeat Bayle in diſſertatione ſua de ſympathia uteri.

Fit per vicinitatem partium vel nervorum communem originem aut communicationem.

Malunt igitur celebriores authores ſympathiam deducere à vicinitate partium, vel à communione vaſorum: ſic tamen ut per vaſa præcipue nervos intelligant. Verùm non ſatis conveniunt

(a) Inſtitut. pag. 289.

unt quomodo partes mediantibus nervis mala ſibi ſoleant communicare. ETTMULLERI Filius in ultima editione operum patris conſenſum illum ſtatuit in fibrillarum nervoſarum ramificatione varia: *Cum enim* (b) inquit, *iſte ſupponat ſenſum, & fiat, quando unâ parte laborante altera pars & ſenſu ſimul afficitur, neceſſe eſt, ut fundamentum omnis conſenſûs & morborum per conſenſum in ſtructura & textura nervorum in ſpecie nervoſarum membranarum quæratur; ratione quarum cum aliis connexæ conſentiunt, non connexæ non conſentiunt. Conſiſtit ergo conſenſus partium in connexione unius cum altera, qui triplici imprimis ſolet fieri ratione, ita quidem, ut omnis propriè dictus conſenſus fiat ratione ſaltem nervorum: conſentiunt nempe partes nerveæ triplici modo: primò quatenus fibræ nerveæ ſunt continuæ: quâ ratione imminente vomitu tremit labium inferius; vel ſecundò quatenus ſunt contiguæ: quarum ratione calculus veſicæ ſubinde ſtimulum infert alvi, & teneſmum excitat; quia collum veſicæ & inteſtinum rectum invicem incumbunt, ſic affecto ori-*

(b) Tomo 2. fol. 36.

orificio ſtomachali, ſequitur ſingultus. Tertiò conſenſus partium fit ratione connexionis mediantibus funiculis nerveis: qua ratione conſentiunt renes, ureteres & inteſtina, ſtomachus & caput. Hactenus ETTMULLER; & quidem, meâ ſententiâ, ſatis fundatè. Nam conſentire frequentiſſimè partes ob vicinitatem vel etiam continuitatem fibrarum indubitatum eſt: etenim parte aliquâ corruptâ vicina ſeu continua eamdem contrahat labem neceſſe eſt. Deinde conſenſum partium ſatis plauſibiliter per communicationem funiculorum nerveorum, vel etiam per originem communem explicari poſſe autumo.

Moleſtum tamen eſt authores tantopere inter ſe diſcrepare, dum exponunt quâ ratione, jure originis vel ſaltem connexionis nervorum, partes ſibi compatiantur. Subtiliſſimè equidem id mihi videtur executus Clariſſimus noſter VERHEYEN, (c) dum conſenſum, qui mammas inter & uterum intercedit, explicare conatur per communicationem nervos uterinos inter & mammarios, ſeu per utrorumque nervorum communem originem. *De-* De nervorum origine.

(c) Supplement. anatom. fol. 46.

pendet, inquit, *talis conſenſus, & inter nervos communicatio ex eo potiſſimum, quod talis ſit iſtorum nervorum connexio & propinquitas, ut notabilis irritatio unius etiam communicetur alteri, atque adeò ſpiritus dum per talem irritationem copiosè determinantur in priorem, etiam abundantius ruant in poſteriorem: quod imprimis optimè fieri concipitur; ſi duo iſti nervi habeant aliquod commune principium: quamquam & omnis nervorum connexio propinqua tali conſenſui aliquatenus inſervire poſſe videatur.* Parem conſenſûs partium rationem in ſcriptis ſuis ante propoſuerant celeberrimi ac de arte medica & potiſſimum anatomicâ optimè meriti viri WILLISIUS & VIEUSENS: & hodie dum plerique medicorum ad eorum normam conſenſûs rationem & modum explicant. Verùm non deſunt viri docti, quibus hæc conſenſûs ratio planè rejiciatur, tum quod exiſtentia ſpirituum animalium, prout paſſim concipiuntur, à pluribus revocetur in dubium: quandoquidem errare videantur, ut aſſerit HECQUETUS, qui nervos tubulorum cavorum congeries eſſe putant, ut ponere debent

bent ii qui per influxum copioſiorem ſympathiam explicant: tum quod pluribus in caſibus manifeſtus conſenſus appareat, ubi nihil minus quàm hujusmodi nervorum communicationem detegere poſſis. Quod imprimis locum habere in famoſo illo inter uterum & mammas conſenſu fatetur Anatomicus noſter maximè induſtrius. FATEOR, (d) inquit, *communicationem inter nervos uterinos & mammarios non ita demonſtrari poſſe per anatomiam; tum quia illius beneficiò nondum oſtendi poteſt certum ac determinatum nervorum principium, tum quia nervi plurimis in locis ita ſibi invicem ſunt impliciti, ut deinde vel nullo modo, vel ſaltem difficulter obſervetur, quænam præcisè filamenta ad hunc, quænam ad illum nervum pertineant, unde dictarum partium nervi inobſervabili nexu conjugi poſſunt.*

Sententia ſcriptoris ſit potiſſimum per continuationem membranarum.

In hac opinionum differentia quid ego hactenus conjiciam, accipite. Non rejicio rationem ſympathiæ partium, quam petunt à communi origine vel communicatione nervorum, quoties nimirum illa communicatio obſervatur, vel

(d) Loco jam citato.

vel ſubeſſe probabiliter exiſtimatur: imo in his caſibus puto eum explicandi modum ſufficere poſſe & debere. Sed quid dicendum de illis eventibus, ubi nulla manifeſta aut probabilis connexio, nulla vicinitas aut contiguitas nervorum? pro illis arbitror aſſignari poſſe aliam non minus plauſibilem, eamque potiſſimum BAGLIVI experimentis innixam rationem, nempe mirabilem & celebrem illam fibrarum & præcipuè membranacearum continuationem per totum latè corpus productam. Stabilivit hanc continuationem BAGLIVUS in tractatu de fibra motrice, ubi oſtendit pleraſque partes ſaltem ſenſibiles, nihil aliud eſſe quam duræ meningis fibrarumque medullarium cerebri productionem & continuationem. Neque offendere hic debet *productionis* nomen, quod authori nihil hic aliud ſignificat quam *extenſionem* & nullo modo *generationem*, ut quidam inepte interpretantur. Dico igitur in dubium revocari non poſſe, quin omnes membranæ totius noſtri corporis continuentur ac connectantur cum membranis cerebri, idque mediantibus nervis

vis dum ſcilicet (e) *illi extenduntur in ingentem latitudinem & ita magnas efficiunt membranas, licet truncus nervi ſit valde tenuis*, ita ut omnes continuentur nervi immediatè vel mediantibus aliis membranis. Experimenta quibus hæc probantur, videri poſſunt apud laudatum authorem. Quamquam vel ipſa ratio idem fere dictet: cum enim membranæ omnes in ſingulis ſuis partibus, quin & in minimo puncto ſint maximè ſenſibiles, ſeu ipſa potius ſenſationis inſtrumenta manifeſtè conſequitur, quodlibet membranæ punctum, quantumvis exiguum, vel eſſe nervoſum, vel nervo aliquo obductum, aut quoquo modo intextum. Liceat igitur cum NICOLAO SASSIO in litteris (f) ad JOBUM van MEKEREN loqui. *Cum certum ſit, ſimiliter ac nervi nihil aliud ſunt quàm cerebrum expanſum, membranas etiam nihil niſi nervos extenſos & ampliatos eſſe, adeoque conſenſum partium æque membranarum quam nervorum ope perfici.* Imò, ut ego arbitror, magis etiam abſolvi; cum enim omnia inter ſe conſentiant in corpore,

 quæ-

(e) Bagliv. fib. motr. fol. 269.
(f) Obſervat. Joh. Mekeren, fol. 36.

quænam erunt conſenſûs convenientiora inſtrumenta, quam membranæ quæ omnes latiſſimè ſe extendunt, imo pleraſque fibras ſuas diſpergunt per omnes & ſingulas corporis noſtri partes, niſi hic vel illic deſinant in aliqua viſcera, glandulas? Quid? Quod nonnulli ſuſtineant totum corpus non eſſe niſi membranam variis in locis replicatam congruiſque liquidis irroratam.

Oſcillationum propagatio-nes.

Poſitâ continuatione membranarum, ulterius inſiſtentes veſtigiis Baglivi, concipere licet partes inter ſe conſentire per hoc (g) quod ſolitum irritatum & oſcillans ? momento temporis oſcillationes ſuas propaget ad remota & vicina loca, quibus per continuam ſuarum fibrarum ſeriem connectitur. Si enim juxta communem ſolidorum legem tactâ extremitate alicujus fibræ alterum ejuſdem extremum ſtatim conſentiat: (h) *cur etiam fibra noſtra ab objectis morboſis, vel aliis variè pulſata, pulſationem illam & augere, & perpetuare atque ad remota corporis loca momento temporis protendere non poſſit? ſi quidem*, ut ait *Freind*, (i) mem-

(g) Bagl. fol. 335. & 336.
(h) Fol. 584.
(i) In commentar. de febribus. fol. 132.

membranæ *omnes elaſticæ ſunt, ideoque à vi externa diverſimodè vel conſtringi, vel explicari ſoleant. Hinc pelles animalium tam mortuorum quàm viventium, ſeſe in arctum retrahunt, ſi calor aliquo modo acceſſerit: idque in omnibus corporis quæ flecti & reſilire queunt, perpetuum eſt, ut, ſi qua eorum portio aut porrectior aut contractior fiat, cæteræ omnes pariter de ſtatu priſtino declinent: ſerici quippe aut chalybis filum, funus, vel chorda muſica, ſi quam in altera extremitate vim paſſa fuerit, in altera vibrabit: quæquidem omnia per totam æqualiter longitudinem aut intendi, aut remitti videmus: ſi quam itidem membranæ partem vehementius pervelli & contrahi contigerit, quod reliquum eſt, unà conſpirat, & modo planè ſimili afficitur. Totius adeò corporis membranæ mutuum inter ſe invicem commercium habent* &c. Profectò cur fibras corporis noſtri ſummè contractiles atque elaſticas ab hiſce legibus mechanicis exemptas eſſe velimus, non video. Nihil igitur obſtat, ſi dicatur conſenſionem ſeu condolentiam & partium compaſſionem fieri per oſcillationem doloroſam à centro oſcilla-

oſcillationis loci affecti ad remotas partes communicatam. Hujuſmodi oſcillationes ab ipſis ægris nonnumquam percipiuntur, quas vocant fumos aſcendentes, vapores vagantes, fluxiones deſcendentes, catharros, ad hanc vel illam partem, decumbentes &c. Quæ frequentiſſimæ ſunt in hyſtericis, epilepticis, in quibus hæ paſſiones manifeſtè originem ducunt ab extremis pedibus, teſticulis, utero, inteſtinis, ventriculo, aliisque magis abditis partibus, & caput ipſum perrepunt ſub forma prædictorum vaporum, fumorumve. Verùm nec fumi nec vapores nec fluxiones ſunt, (k) *ſed ſpasmodicæ fibraram oſcillationes è partibus ad partes leniter progredientes, quæ à centro oſcillationis dum propagantur ſub vaporum ſpecie patienti illudunt.*

Idem oſtenditur aliorum authoritate.

Non eſt hæc opinio recens nata, ſed & ſapientiſſimi medici eam tenuerunt ac in ſcriptis ſuis manifeſtarunt. Audite Ettmuller: *nec rarum eſt*, inquit, *convulſiones graves, varios & epilepticos membranarum cruciatus virginibus, mulieribus, viduisque ſupervenire, quatenus irritatis nervis, uterinis plexi-*

(k) Ragliv. fol. 336.

plexibus convulſis, hi ulterius ſpasmodicas ſuas contractiones continuant, & ita quoque ad membra ſuperiora evibrant. Willisius, ſi ullus, methodicè deſcribens febres puerperarum, modum illum propagationis iisdem explicat verbis, ac ii jam facerent, quibus arridet Bagliviana hypotheſis: (l) *cum utero, inquit, noxa infertur, eadem aliis partibus non ſine totius corporis moleſtia, citò communicatur ..... affectiones hyſtericæ latius extenduntur propter inſignem conſenſum, qui inter uterum & cerebrum cum totius corporis fibris & membranis, mediante nervoſo ductu, intercedit: cum enim nervorum extremitates, circa partes uterinas conſitæ, ob humoris noxii præſentiam, in ſpasmos & motus convulſivos adiguntur, convulſiones illic ſuſceptæ, ſtatim ſuperius latæ, per nervorum nexus periſtolas, cerebrum verſus perreptant; adeoque viſcera ſucceſſivè inflari & immaniter convelli, &c. .... Quod enim per vapores,* pergit eloquentiſſimus author, *fieri vulgò dicitur; & affectus, qui ab infra ad ſuperiora perreptans, vaporum aſcenſus vocatur, nihil*

(l) de febribus 126.

hil aliud eſt quàm membranarum ductuumque nervoſorum partes ſucceſſivè in ſpasmos adactæ! Et paulò poſt: *exortæ anomaliæ, in viciniam, indeque in cerebrum continuantur: è quo rurſum in alias partes, & non rarò totum corpus convulſiones reflectuntur.*

Quâ ratione per oſcillationes fiant conſenſus.

Hâc occaſione incidit non contemnenda quæſtio: an ſcilicet, ut partes ſibi conſentiant, oſcillationes morboſæ prius transferri debeant ad cerebrum & inde reflecti ad partes conſentientes. Hoc enim WILLISIUS inſinuare proximè citatis verbis & aliis placere videtur, & maximè iis, qui per ſpiritus omnia explicant. Et ejuſdem videtur fuiſſe opinionis exactus ille naturæ obſervator MORTON: *Quid* (m) inquit, *in enarranda ſymptomatum ætiologia magis apud priſcos decantatum eſt, quam ſympathia ſive conſenſus partium? ex hac vomitionis a concuſſione cerebri, vel nephritica affectione cauſam reddunt, ut niſi reſpectus habeatur ad continuitatem & nexum totius corporis cum cerebro, vix alias ſolvi poteſt hoc phænomenon; jacto verò hoc fundamento, quod tota machina è fibrillis cerebri*

(m) De febrib. fol. 21.

bri elongatis & expanſis conſtata ab eodem dependet, quam facilè concipi poteſt remotiſſimam quamvis machinæ partem, & conſequenter ipſum ventriculum affici poſſe. Ut ego autem quod ſentio dicam: huic ſententiæ omnino contrarius non ſum: epilepſiæ enim per conſenſum luculenter evincunt oſcillationes fibrarum morboſas & præcipuè majores frequentiſſimè traduci verſus cerebrum, atque inde ad partes ſubjectas ſic quandoque reſilire, ut tota animalis œconomia corruat. Non propterea tamen continuò crediderim oſcillationum propagationem & communicationem numquam fieri, niſi prius per caput tranſierint; maximè ſi membranæ, inter quas oſcillationes conſiſtunt, ſibi ſunt contiguæ: & hæc quidem obiter.

Supereſt ut examinemus, num & alii authores, ſimilem foverint opinionem de modo propagationis oſcillationum per fibras. Valentini conſenſum hâc ratione concipit & explicat: (n) *Conſenſûs*, inquit, *ratio & natura radicata videtur magnam partem in materiali nervo-*

(n) In praxi infallibili in append. ad convulſ. pag. 440.

nervorum fibrarumque texturâ, quæ ita ſe habet, ut ſi in unico puncto tangas eoſdem, inſtar fidium vel chordarum diſtenſarum per totum ſui tractum criſpentur, motumque inibi impreſſum ad principium uſque nervorum continuent. Et paulò poſt: *hanc conſensûs rationem & ſucceſſivam fibrarum criſpaturam vel ipſi ægri ſentire ſibi videntur, qui neſcio quos fumos & vapores ex partibus inferioribus ad caput aſcendere perſentiſcunt, ad id forte perſuaſi à vaporibus Galenicorum quorumdam dogmatibus, qui ſanè cum artificioſa nervorum textura iis adeò quidem perſpicuè cognita non fuerit, ac modernis, Φαινόμενα hæc non aliter explicare & expedire potuêre, quàm per fumoſas quaſdam exhalationes: ſed meri nervorum ſpaſmi ſunt, iique in principio leviores, ut ſub vermiculationis ſenſu ſeſe manifeſtent. Patet hinc cur hypochondriaci & hyſtericæ ſæpe ſibi conſulant ſtrictâ lumborum ligaturâ, non, quaſi fumi talis aſcenſus impediant, ſed quod inchoantem nervorum criſpaturam nonnihil ſufflaminent.* De efficacia lumborum ligaturæ, vel etiam ſolius preſſionis ſub coſtis ſpuriis in hyſterica, &c. conſulantur opera BUYZEN celeberrimi nobiſque amiciſſimi viri.

Hæc

Hæc ſufficiunt, ut oſtendatur ſatis tutè conſenſum partium deduci poſſe à continuatione membranarum & earum continuatis contradictionibus ac oſcillationibus. Poſſem in confirmationem rei ſatis ſtabilitæ plura adferre non ſolum ex Baglivo, ſed ex variis aliis authoribus argumenta, quæ accommodatius aliis locis exhibebuntur.

Non ſunt tamen diſſimulandæ quæ occurrunt difficultates. Quis enim facilè explicet, quî fiat ut hæc potius pars afficiatur præ illâ, licet ambæ communicationem habeant cum parte affecta: ut partes intermediæ aut his viciniores à contradictione maneant immunes, licet eorumdem nervorum cum cæteris participes: imò ut partes illæ ipſæ in quibus minera ſeu fomes convulſionis detinetur, non rarò nihil convulſivi patiantur? Ad has forte difficultates advertens Ettmuller in diſſertatione ſua de vi opii diaphoretica, hunc in modum ſcripſit: (o) *mirabilis ſanè eſt* nervoſi generis in univerſi corporis machina connexio & conſenſus, mutuaque hinc tam quo ad actiones

(o) Pag. 216.

quàm paſſiones conſpiratio & concentus, iis in caſibus, in quibus anatome nondum ſufficientem ſubminiſtravit lucem, adeò obſcura, ut ingenioſiſſimus aliàs VAN HELMONT fingere coactus fuerit ignotam actionem regiminis.

Ipſe BAGLIVUS ſenſit illam difficultatem: inquit, (p) *oritur à ſimilitudine & continuitate illa generali ac profecto mirabili inter omnes partes membranoſas noſtri corporis, cujus ope incredibilia ferè & captum noſtrum fugientia in operationibus corporis animati ſuccedunt, adeò ut ſæpiſſimè cedere debeamus naturæ renuenti revocari.* Conatus tamen ille fuit naturam etiam renuentem detegere: verùm enim verò dolendum eſt immaturà morte virum tantum nobis ereptum eſſe. Propoſitas igitur difficultates hâc ratione enodare conatur: *hujus*, inquit, (q) *mechanices cauſâ, inæqualis nempe impetûs & reſiſtentiæ inter fibras, ſæpe ſuccedit, ut exiſtente alicubi dolore, non ibidem, ſed in parte longè remota excitentur tumores, inflammationes, abſceſſus, &c.* *ideſt*

(p) Prax. med. lib. 2. fol. 216.

(q) Fol. 337.

id eſt vel in parte, in qua terminus eſt fibræ dolore criſpatæ, & oſcillantis, vel in alia, quæ ob peculiarem tonum, reſiſtentiam habet ſuperiorem atque validiorem impetu fibræ oſcillantis. Et ſic concipere licebit, quomodo motus oſcillatorii nonnunquam in centro ſint minores quam in circumferentia, ita ut motus ſæpe creſcant, uti fama, eundo: deinde quomodo certis terminis illi præſcribantur, cum fibræ aliquando in tantum reſiſtant, ut ibidem ſupprimantur ac finiantur: vel ſi fibra magis expandatur ac ſit elaſtica, eò magis conſentiet: ſi verò in viſceribus vel glandulis quibuſdam deſinat, peculiarem tunc cum illis conſenſum deprehendere erit. Et ſic ob peculiares fibrarum progreſſiones, unioneſque conſenſus oriantur peculiares, & prout textura, tonus, elater membranarum ſibi continuatarum, perquas oſcillationes propagantur, variant, etiam oſcillationes variabunt, majores minoreſve fient. Atque hoc modo ſatis feliciter ſolvi videntur difficultates ſupra poſitæ: quare ſcilicet hæc pars remotior afficiatur potius quàm illa intermedia aut vicinior &c. maximè ſi hoc etiam adjungatur,

tur, fieri poſſe, ut oſcillationes quædam directiones habeant peculiares verſus certas partes, ibidemque excitent dolores aliaſque affectiones hujusmodi. Deinde non ita arduum amplius videtur intelligere, quomodo noxa, quæ infligitur alicui parti, non in hac, ſed quandoque in remota tantum ſentiatur: poteſt enim, ut præfata non repetam, in parte affecta talis ſubeſſe fibrarum corrugatio, ut motûs oſcillatorii verſus cerebrum propagatio, non ſecus quam per vinculum aliquod nervo injectum, præpediatur: adeoque & deſit ſenſatio, quam in cerebro fieri nemo eſt qui neſciat.

Authoris ſententiæ confirmatio.

Poſſem hic latius per theoreticos campos ſpatiari, ſed indulgere non juvat ſpeculationibus, quarum in praxi exiguam noverim eſſe utilitatem. Sufficit ut conſenſus partium ideam aliquam habeamus, ſi cum *Hecquetio* (r) *corpus noſtrum* conſideremus ut *nervorum plicis ac curvaturis contextum, reticulum contractilibus funiculis ſecum ſic conſentientibus, ut conſtricti, diſſitos illico retrahant:* vel ſi cum Baglivo idem cor-

(r) De purganda med. fol. 141.

corpus aſpiciatur, (s) ut *faſciculus fibrarum variè contextarum ſibi mutuo reſpondentium, & ab intus ſe movente fluido veluti elatere quodam hinc inde flexarum, unde quidem proveniat conſenſus ille unus, conſpiratio una, conſentientia omnia.* Ex quo & abundè intelligi poteſt, quomodo læsâ vel inflammatâ notabiliori membranâ totum inde corpus haud rarò patiatur tam vehementer, ut undique contremens eat & interdum corruat: nimirum quia violentior motus in una membrana ſuſcitatus ac per totam continuatus machinam, inimicos ubique turbines ſuſcitat. Porro quemadmodum quarumcumque membranarum non eſt æqualis tenſio, & æquale cum meningibus nervisque commercium & elaſticitas eadem, ita etiam diſpares ſecundum affectarum membranarum differentes affectus mirari licet.

Si quis igitur occultæ partium ſympathiæ rationem aliquam plauſibilem deſideret, inſiſtat ille hujus diſſertationis methodo: ſi in nervis qui implantantur partibus conſentientibus, obſervetur manifeſta aliqua communica-

(s) Bagliv. fol. 216.

tio, connexio, aut origo communis, non erit opus in aliam inquirere ſympathiæ cauſam. Ubi verò manifeſta hujus modi cauſa non erit obſervabilis, recurri poterit ad partium membranacearum continuationes & oſcillationum propagationes Quod ſi equidem hæc explicandi ratio non ſatis faciat, non eſt quod quis propterea ſe angat, ſi quidem ad praxim hoc unum maximè faciat, ut ad conſenſum numquam non attendatur. Eſto enim, compaſſionis modus tibi lateat, ſatis fuerit noſſe, alicubi membranâ nervoſâ gravius afflictâ aut irritatâ, ſibras diſtinctæ partis, ut loquitur Wepferus, (t) *ab hoc objecto irritante immunes ad contractiones ſollicitari, imò cogi, quod vulgò per conſenſum fieri dicitur.*

Siquis tamen omnino velit inquirere in modum, rationemque ſympathiæ, ei author ſim, ut ad ſolidas corporis noſtri partes potius quam ad fluidas attendat: nimirum in ſolidis conſenſus conſiſtit: nempe per funiculos nervoſos, aut membranaceas expanſiones & continuationes factâ communicatione. Enimverò ſiquis ſedulo omnia

(t) Fol. 94.

omnia perpendat, næ ille advertet rationem conſensûs non tam facilem perceptu eſſe in fluidorum quàm in ſolidorum ſyſtemate. Prout ſolidæ ſunt partes quæ ſentiunt; ita & eædem ſunt organa & inſtrumenta conſensûs ſeu mediantibus iisdem mala communicantur. Licet non ſit negandum ſolida ad enormes ſæpe contractiones motusque anomalos à fluidis acrioribus in motu ſuo impeditis nimium exæſtuantibus, &c. ſollicitari & induci. Non eſt tamen putandum hoc ſic ubique fieri à fluidis acrioribus, acidis, alcalinis, prout quibusdam in more eſt qualeſcumque tumultus in machina excitatos adſcribere fluidis vellicantibus, irritantibus, &c. Aliud nos doceat ſpina infixa, aliud vulnera, puncturæ tendinum, animi denique pathemata, jamque allegata exempla, & plura in progreſſu adferenda.

Et ſi organa & inſtrumenta conſenſûs partes nervoſas & membranaceas ut ſolas ſtatuerim: dici tamen quandoque poteſt compaſſionem partium fieri per vaſa ſanguifera. Contingit enim non rarò, ut fluida, ſi per partem aliquam circulantia retineantur, ſubito

impetu rapiantur aliò, variasque ibidem tragœdias excitent. Etenim neceſſitate legis mechanicæ hydraulicæ ſequitur, fluida in curſu ſuo impedita majori vi & copiâ in alias partes debere proruere. Hiſce adde vaſorum ſanguiferorum non rarò perverſos, immutatos, imò retrogrados, oſcillatorios motus in corpore noſtro ſubortos huic rei anſam præbere, circulationemque ſanguinis inæqualem efficere. Cæterùm inæqualis ut habetur ſanguinis circuitus plures morbos producit, quàm vulgò ſciatur. Ab eo enim ſanginis ſtaſes, ſtagnationes, easque ſubſequentes partium inflammationes; ab eo pleræque hæmorrhagiæ. Speciminis loco ſit: eruptio ſanguinis menſtrui per os, occluſis viis uterinis. Sed de ea partium inter ſe communicationis ratione & modo, aliàs agendi fortè dabitur occaſio.

CAPUT QUARTUM.

De Capitis cum omnibus & ſingulis corporis partibus Conſenſu.

Ratio conſenſûs capitis.

Cum capite præcedente demonſtratum ſit, membranas omnes totius cor-

corporis, ac ex membranis compoſita viſcera cum capitis involucris, meningibus dictis, continuata ſuarum fibrillarum ſerie communicare; ita ut earum a vertice capitis usque ad calcem pedis ſit continuata extenſio: mirum nihil, ſi caput, mediante illâ meningum productione, cum omnibus & ſingulis corporis partibus, lege mechanicâ, conſentiat: nam cum earum fibrillarum ſit tenſio ad inſtar tympani, recepti impulſus propagentur tam a capite ad partes, quam a partibus ad caput, neceſſe eſt.

Fit conſenſus mediantibus meningibus.

Arbitror igitur caput non, vel vix ſaltem conſentire niſi mediantibus pià & durâ matre. Cum infinitis conſtet experimentis, ſubſtantiam cerebri per ſe nullo ſenſu, adeoque nec conſenſu præditam. Præcipue cum mihi perſuaſum ſit, illud quod partes capiti ſubjectæ ab eo ad vitam earum ſeu potius motum & ſenſum neceſſarium mutuantur ſeu accipiunt, omne ad eas mediantibus membranis traduci & propagari. An illud non ſatis confirmatur, quod plures ſine cerebro vixerint? prout inter alia ſatis evidenter probat Hiſtoria fætûs maſculi relata a

Mery: (a) Fætus hic debito in lucem editus tempore ſine cerebro & ſpinali medulla vixit horis plus viginti, eoque tempore alimentorum non nihil ſumpſit, dura & pia mater, ait author, efformabant canalem in vertebris. Plura ſimilia, pergit, a nobis relata exempla parum ſyſtemati communi faventia. Hiſce adde quæ deſuper annotavit *Baglivus*.

Hæc inquit confirmant hiſtoriæ plures eorum, qui ſine cerebro naſcuntur & vivunt; vivunt tamen, quia licet medulla cerebri non adſit, adſunt tamen binæ meninges, quarum præcipuum munus eſt motus infernis in partibus producere, varieque dirigere. Hujus generis eſt hiſtoria puellæ ſine cerebro natæ relata in Zodiaco medico gallico anno 3. obſ. 3. hæc vixit per 5. dies: nata eſt cum tumore capitis conſiſtentiæ flaccidæ & fluidæ circa ſuturam coronalem, quæ hiare videbatur. Secto capite in tota ejus cavitate nihil inventum eſt, quam aqua limpidiſſima contenta a meningibus: medullæ

(a) Hiſtoria Academica Regia ſcientiarum, Anni 1712. fol. mihi 51.

dullæ vero cerebri nihil. Hæc igitur puella intra & extra uterum vixit ſine ſpirituum animalium ope, quia medulla cerebri non aderat: ergo ſolæ meninges perpetua ſua oſcillatione fluidorum ſolidorumque motum infernis in partibus conſervabant ac dirigebant; id eſt actione ſive colliſione ſolidi in ſolidum ſine ſpiritibus animalibus, qui non aderant.

Dum igitur in progreſſu experimentis capitis conſenſum audietis probari, numquam rectius deducetis rationem ejus quam ex eo, quod membranæ quæcumque corporis, teſte *Croon*, (b) continuatæ ſint & connexæ membranis cerebrum involventibus, quo fiat, ut pars una facilè aliam per conſenſum & ſpaſmo afficiat. Eadem præter propter eſt mens Magni iſtius viri *Vieuſſens*, qui agens de pia matre aſſerit, quod ea non modo omnes e cerebro prodeuntes nervos obducat, ſed etiam quorundam ipſorum, qui diſtinctis ſcilicet fibrillis circa originem conſtent, ſingulas fibrillas ſeorſim inveſtiat. Unde

(b) De motu muſculorum in Willis tractatus de nervis adjunctis C. fol. 284.

de fit ut ſæpiſſime, ubi hæc graviter læditur, nervorum è cerebro prodeuntium principia ſimul patiantur: Adeoque partes capiti ſubjectæ, licet diſſitæ, ſi graves ſint illius affectus, in conſenſum trahantur, proindequè a ſtatu naturali recedant. Hunc conſenſum ita elucidavit ac ſtabilivit *Baglivus* in toto ſuo opere, potiſſimum tamen tractatu de fibra motrice, ut omnem anſam dubitandi exemiſſe videatur. Oſtendit, enim, variis rationibus, omnes partes tantum eſſe duræ matris continuatis productiones, unde ex legibus percuſſionum a *Borello* traditis infert motum qui in dura matre excitatur, non in ea tantum veluti limitibus ſeptum contineri, ſed deorſum expandi per partes omnes, quæ ab illa veluti principio originem traxerunt. Id ipſum comprobat variis, quas fecit, experientiis in animalibus, variiſque obſervationibus ſuper vulneratis in capite, quibus omnibus conſenſum illum ità palam fecit, ut nihil addi neceſſe eſſe recte quis judicet.

Duræ matris punctura cum Palam facit.

Nam ſi cum *Baglivo* ovium recens natarum, cranio cultro ſubtili ſublato duram matrem diverſimode acubus teniſ-

uniſſimis pungas, acreſque liquores inſtilles, Sympathia magna hujus partis ſub oculos cadet. Sic enim ubi dura mater a dextera pungebatur in omnibus fere partibus convulſivi motus excitabantur, in ea præcipuè vehementiſſimi, in qua ipſa pungebatur: ſi pungebatur a læva, confuſio incredibilis in partibus omnibus infernis tam ſentientibus quam ſe moventibus naſcebatur, & primo quidem in capite, deinde in reliquis. Eadem obſervabantur ab injectione liquorum acrium. Ab injectione vero olei amygdalarum dulcium ſtupores, torpores in viſceribus &c. Qui plura deſiderat adeat ipſum authorem, (c) melius ex ipſo fonte bibuntur aquæ: nimis longum foret ea omnia huc transferre. Hæc puto ſufficient, ut cum magno illo viro credamus a duræ matris læſione, punctura, aut irritatione oriri vomitus aut motus convulſivos in viſceribus & membris, quod illius ſpasmi inferioribus partibus eidem ſubordinatis ſtatim communicentur, uti ab ejus flacciditate & relaxatione ſequi in partibus inferioribus, eique ſubordinatis ſimilia

(c) 291. 274. 275. 277. 299.

ſia quoque flacciditatis relaxationisque damna.

Quid inde commodi in praxi reſultet.

Multum profecto lucis in detegendis morborum cauſis ac cura debitè inſtituenda vobis adferet hæc doctrina, quâ inſtructi indies in morbis detegetis ex tenſione præternaturali meningum ſubſequi eaſdem aliis in viſceribus conſtitutiones præterntaurales. Sic facillimum vobis erit conceptu, quomodo catharri ex capite defluant, quis ille ſit humorum decubitus: criſpatâ enim durâ matre, aut Atonia laborante (Galli vocant *le cerveau eſt debandè*) quid miri in partibus membranaceis ſubjectis ipſis continuatis ſimiles oriri affectiones, hincque liquidorum ad ipſarum contactum fluentium interceptiones & ſtagnationes ſubridebitis, dum non modo patientes ſed & medicos hic falli videbitis, dum hi fidem adhibent illis, qui ſe deſcenſum ac prolapſum humorum ex capite ad partes perſentire affirmant: cum tamen nihil materiale ex capite deſcendat & ſenſatio illa ſuppoſiti deſcenſûs tantum oriatur occaſione oſcillationis ſeu ſucceſſivæ membranarum ſpaſmodicæ contractionis ſolito majoris è capite ad partes

tes deſcendentis, per quam fit ut ex hac vel illa glandula exprimatur copioſius liquor contentus, vel in his vel illis partibus, in quibus hæ deſinunt oſcillationes, liquidorum curſus intercipiatur. Hinc vos diſcetis, quid ab intenſis animi cogitationibus, ſtudiis, curis, ac ſolicitudinibus, ubi meningum fit continua tenſio, ſit in partibus inferioribus timendum. Hinc vobis licebit petere originem Hypochondriacæ ſtudioſis maximè familiaris affectionis. Facile erit rationem dare, quarè in deliriis hypochondria introrſum pergant, cum dura mater convulſa eſt convellat contrahatque univerſum ſyſtema membranaceum. Hinc colligere erit, quarè imminentibus deliriis urinæ ante intenſè rubræ, ut in febribus continuis, jam aqueæ & pallidæ excernantur, ob tubulorum renalium nimiam criſpaturam ex conſenſu duræ matris ſubortam: tranſeo plura, quæ diligens & ſedula eorum, quæ circa morbos contingunt, obſervatio vos docebit.

Supereſt ut vobis oſtendam, quænam præcipuè partes ſoleant malorum, quibus caput affligitur, conſortes fieri, & Symptomata ſupervenientia capite læſo.

& quænam potiſſimum capite malè affecto ingruere aliis in partibus ſymptomata. Quandoquidem partium conſenſum optimè denudent & manifeſtent affectiones earum externæ, ut vulnera, fracturæ &c. Advertite, quæſo, ad vulnera capitis, ſanguinis extravaſationes intra cranium, inflammationes meningum, fracturas cranii, imo ad pericranei leviſſimas affectiones, & conſiderate ſymptomata ſubſequentia, moxque patebit: quantus ſit capitis conſenſus: Incredibile eſt, quam iis, qui capitis vulnera nunquam inſpexerunt, vel ſaltem ex authoribus eorum non efformarunt imaginem, ſtupenda ſint ſymptomata, quæ ingruunt, dum in fractura cranii a fragmentis & exſtantiis quibuſdam oſſeis pungitur dura mater, vel dum per cranii depreſſionem in junioribus ſubjecta premitur meninx, vel dum extravaſatus ei incumbit ſanguis. Audite hîc aphoriſticé & perſpicue, ut de ceteris omnibus, differentem doctum illum *Batavum*. (d) Cranium in junioribus intrepreſſum, in adultioribus poſt fracturam intropulſum

(d) Bœrhave apud exteros gallos Anglos antonomaſticè ſic dictus aph. 267.

pulſum cerebrum premit, profunditate, acutie, punctura prementis, producit hebetudines, ſopores, vertigines, tinnitus, caligines, deliria, vomitum bilis, dolores capitis, convulſiones, paralyſes, lotii, fæcumque ſpontaneum exitum, apoplexias, febres, mortem. Fiſſo vero, fracto, contuſove cranio, ſi arteriæ, venæ, lymphatica vaſa ſub cranio rupta effuderint ſuos humores; hi premendo cerebrum producant ſequentia, ut optimè delineat laudatus modo author: (e) vomitum bilioſum, viſum, auditum, olfactum, guſtum, tactum minutos, depravatos, ſublatos, vertigines, caligines, lapſum, ſoporem, ſtertorem, reſolutionem, convulſionem, delirium, lethargum, apoplexiam, horripilationem, febrem geminatam, cruore per os, nares, aures effluente, ruborem faciei & oculorum. Hæc ſic delineata a Doctiſſimo illo viro ſymptomata ab omnibus etiam depinguntur chirurgis, ſunt alii qui plura qui pauciora, qui certiora allegare volunt. Ut nihil vos fugiat, liceat eadem hiſtoricè vobis exhibere. Dum dura pun-

 gitur

(e) Idem aph. 275.

gitur vel premitur menynx, mox dolor & gravitas ſentitur in capite, oculi hebeſcunt & inflammantur faciei tumor & phlegmone ſupervenit, aphonia ſuccedit, uti & tinnitus aurium & ſurditas, affectus ſubſequuntur ſoporoſi, febris excitatur cum pulſu duro, qui tamen præcipuè obſervatur, ubi dura mater a punctura convellitur, bilis excitatur vomitus ſecundum *Hippocratis* aph. (f) Quibus prociditur cerebrum, his neceſſe eſt bilis vomitum supervenire: hæmorhagia frequenter contingit narium &c. In magna cerebri commotione & concuſſione eadem præter propter videntur phœnomena, ſunt tamen ea nonnihil diverſa: in terram concidunt ſine motu & ſenſu, ſanguinis fit eruptio per nares, & quandoque una per os aureſque, excrementa tam per veſicam, quam alvum involuntariè dejiciuntur, vomitus ſerius aut ocyus ſupervenit. Hæc quidem ſunt, quæ ordinariè obſervari ſolent, superveniunt tamen & nonnumquam maxime ſtupenda: lateris ſcilicet unius convulſio, alterius paralyſis, dyſpnœa & læſiones variis in partibus

(f) Aph. 50. ſect. 6.

tibus, hepatis abſceſſus, pulmonum, lineis, convulſiones aut ſtupores artuum.

Capitis Sympathia cum ventriculo.

Ex quibus omnibus manifeſte, Doctiſſ. D. colligere poteſtis, quas partes caput ſit natum in conſenſum ſui trahere & hinc ſtabilire capitis cum his vel illis partibus Sympathiam. Si enim vomitus superveniant bilioſi capite læſo, quidni & in aliis caſibus vomitus ſuperveniant capite patienti? cum ubi caput ſuffert & ſtomachus ſufferre debet ob conſenſum, qui inter has intercedit partes, ut jam ex allatis inferre licet, quodque pluribus probabo, ubi oſtendam quantum ſtomacho affecto caput affici condolere ac compati ſoleat. Deinde quis ex relatis non videat magnum illum capitis cum oculis conſenſum? cui non erit deinceps comperta cerebri cum oculis conniventia, quando eo inflaminato oculi rubent ac pariter inflammantur? hinc etiam eſt quod ſagaciores ex oculis non minimum lumen in praxi haurire ſoleant. Notum enim eſt quod prout oculorum eſt conſtitutio, talis ſit & cerebri ſeu potius ejus involucrorum, meningum, & conſequenter totius

Cum oculis.

 tius

tius generis nervoſi. Hinc eſt quod ab oculis audacibus & fixis delirium timeant medici. Et plura ſimilia quæ brevitatis cauſa omitto.

Conſenſus iſte præcipue contingere videtur ob tunicam adnatam ſeu duram, quæ duræ matris videtur eſſe propagatio; ejusdem videtur fuiſſe ſententiæ *Ettmullerus* (g) dum ſic loquitur.

Hæ ipſæ (oculorum ſcilicet) membranæ connexionem habent cum cerebri membranis: hinc fit, quod in gravi ophthalmia ſimul capitis dolor, ſi non pulſatorius, tamen contravictus percipitur. Item patet quare concuſionibus cranii & læſionibus membranarum cerebri interdum ſuperveniant ophthalmiæ, id quod ſæpius obſervatum fuit in Xenodochio Patavino. Ubi poſt capitis contuſiones ſeptimo vel undecimo die ſupervenientes ophthalmiæ vel fluxus oculorum cum eorum rubedine ſigna imminentis mortis fuere: quoniam innuerunt jam factam inflammationem cerebri membranarum & exinde ſecutam ejus gangrænam & necroſin. Nam, ut ait *Ettmuller*

(g) In prima editione fol. 464. vel in 2do tomo editionis filii 761.

muller filius in libris, quos licet multum degeneres nomine patris edi curavit, cum membrana cerebri dura comitetur nervum opticum usque ad oculum, & ibidem tunicam ſchlerotidem conſtituat, ob id frequenter in graviori capitis dolore ipſi etiam oculi inter ſe dolere ſolent; imo cum & palpebræ oculorum ſint continuationes pericranii, hinc & hoc affecto & palpebræ afficiuntur.

Hæc, puto, ſufficiunt, ut cerebri cum oculis commercium palam fiat. Addite tamen etiam unum, quod ob animi paſſiones, quæ præcipue agunt in cerebrum & mediante eo in alias corporis partes, contractio fiat tunicarum oculi, & hinc illæ lacrymæ.

Pergamus modo ulterius: ex aurium tinnitu imo auditu abolito concomitante capitis prædictas læſiones colligere poteſtis, qualis ſit condolentia inter cerebrum & aures, quomodo noxa unius alteri communicetur, & quî ex hoc cognito conſenſu poſſitis feliciores eſſe in cognoſcendis, prævidendis, ac curandis morbis. Evidentem hujus Sympathiæ rationem ad- Cum auribus.

fert *Baglivus*: (h) ipſa tympani auris, inquit, membrana, ut nuper detectum eſt, ex interna ſui parte durâ veſtitur meninge, parte vero externâ propagatione cutis membranaceâ meatûs auditorii. Et ob id dolores aurium inflammationesque ex interna parte crudeles eſſe ſolent, horrendi atque lethales, ſi vehementes fuerint unius die ſpatio interimunt ac jugulant, tracto diſtatim in conſenſum cerebro per dictam meningis in auribus propagationem.

cum lingua. Quid dicam de aphonia & voce intercepta? poſſem hic recurrere ad nervos recurrentes, qui ſi nimium criſpati ac initio quaſi ſtrangulati ſint, vocem intercipiunt, perinde ac ſi abſcindantur. Verum alium explicandi modum mihi ſuggerit *Bausner*, dum oſtendit duram matrem tunicam ſeu membranam palato faucibus labiisque continuatam œſophago largiri conſequenter & linguæ: quo fit, convulſâ durâ matre pariter & convelli linguam ejusque muſculos, & hinc ſubſequi loquelæ abolitionem. Spectant huc, ut ait *Boh-*

(h) Fol. 383.

Bohnius de Renunciatione vulnerum (i) poſtulæ in lingua ex ſphaceloſa cerebri corruptione exurgentes, & vel cum ſtupore & aphoniâ, vel cum partis appoſitæ convulſione per experientiam Paræi Lib. nono Cap. 8. mortem inducentes.

Prout ex ante dictis videtis deductum ac ſtabilitum harum partium cum capite conſenſum, ſic & aliarum partium utpote pectoris, abdominis &c. cum eo Sympathiam derivare licebit. Ego vero probationibus ulterioribus referendis hic ſuperſedeo, ne crambren bis coctam poſtea apponere cogar, dum agam de conſenſu ſingularum partium, ubi primo incumbet oſtendere earum cum capite conſenſum: quare licet hic capitis conſenſum pluribus non probem, non eſt quod deſint experimenta & demonſtrationes, ſed quod illa in proprios ſuos tractatus & capita reſerventur.

Antequam tamen hoc concludam caput, viſum eſt nonnulla huc adferre de capitis cum hepate, & artubus conſenſu. Nihil frequentius in praxi occurrit, quam capitis afflictionibus Cum hepate.

(i) 85.

ſupervenire hepatis abſceſſus: quorum exemplis authorum libri pleni ſunt, apud *Paræum* Lib 10. Cap. 12. Lib. 16. Cap. 49., apud *Ballonium* Lib. de convulſ. fol. 50. apud *Pigræum* Lib. 4. Cap. 8. & apud plures alios, qui mentionem faciunt abſceſſuum a levioribus etiam capitis vulneribus ortorum, at lethalium tamen, licet deficientibus jam gravioribus ſymptomatis, præcipue ſuperveniente die tertio febri, ut teſtatur *Stalpært van der Wiel*. (k) Qui eodem loco diſſentientes inter ſe in ſcenam producit authores, unde ille abſceſſus & quomodo generetur; inter quos aducit *Petrum Marchet*, qui ſe ſæpius obſervaſſe ſcribit, quando in his vulneribus collum incipit dolere parti poſticâ potiſſimum & laterali, materiam purulentam delabi ad partes inferiores. Ejusdem ſunt ſententiæ plures alii authores non ignobiles. Ego licet non velim negare, quin materia purulentæ ex capite ad pectoris & abdominis viſcera, uti & cavitatem, me teſtaſis contingere queat. Tamen cum conſtet, etiam levibus vulneribus capitis, ubi certè eſt defectus materiæ purulen-

(k) Tom. 1. fol. 25.

rulentæ, quæ transferatur a capite ad illas partes: hos contingere hepatis abſceſſus deinde cum ordinarie illud ſit lethale: & præcipue cum nullum ſit dubium, quin per conſenſum poſſint in partibus ſanis ſuboriri non modo dolores, inflammationes, ſed & abſceſſus, licet materia nulla ab una parte transferatur ad aliam, ego potius cum *Pigræo* ſtatuo abſceſſum hepatis originem ducere unice ex conſenſu. Qui hac de re plura deſiderat adeat *van der Wiel* citato loco, ac *van Mekeren* (l).

Supereſt ut addam de mirabili illa vi cerebri aut potius ejus membranarum in producendis morbis in remotiſſimis etiam partibus. Refert *Jobus van Mekeren* Chirurgus non ignobilis, (m) quod ex vulnere inflicto capiti penetrante cranium ac membranas cerebri, imo ad digiti longitudinem cerebrum ipſum, ita ut terminaretur in ventriculo dextero, ſucceſſerit ſtupor cruris cum frigiditate manus initio ſine aliis notabilioribus ſymptomatis, ex quo author ille dicit ſe collegiſſe latere anguem in herba, ac cerebrum affectum Cum artubus.

 prout

(l) fol. 23. (m) 89.

prout & experientia poſtmodum docuit: huc accedat *Bohnius* de renunciatione vulnerum agens, qui narrat (n) gangrænam in pollice pedis ex leviſſimo capitis vulnere credito in adoleſcente contigiſſe, atque in ſphacelum lethalem abiiſſe in cujus calvaria præter fiſſuram exilem ſanguis purulentus inter binas meninges reperiebatur.

Hæc ſufficiant, ut oſtendatur ceteras omnes corporis partes ſubito etiam in capitis noxæ conſenſum trahi, idque quia membranæ omnes ei continuantur vel ut etiam cum *Barbet* (o) loqui licet, ex eo quod pectoris imique ventris interiora tegant meninges, mutuique conſenſûs eorum vel maxima cauſa ſint. Ordo jam requireret ut de conſenſu aliarum partium capitis ſpeciatim agerem, ut ſic deſcendendo per alios duos ventres ad artus perveniatur, & porro omnium partium Sympathia ordine examinetur: niſi vocaret me ventriculus, cujus tantus eſt in corpore humano conſenſus, quantus ullius alterius partis: præcipue cum illius cauſa hæc a me potiſſimum ſuſcepta ſit materia. Sit igitur

CA-

(n) fol. 89.

(o) In Epiſtola quadam ad Job. v. Mek. f. 27.

CAPUT QUINTUM.

De ventriculi generali conſenſu cum omnibus Machinæ humanæ partibus.

Juſtam corporis humani ideam habuiſſe mihi videntur veteres, nec ita peregrini fuiſſe circa ea, quæ in hac artificioſiſſima contingunt machina, ac vulgo putetur, dum ſtomachum ut Regem totius corporis ſalutabant. De quibus optime cecinit *Serenus Sammonicus.*

Qui Stomachum Regem totius corporis eſſe
Contendunt, niti vera ratione videntur:
Hujus enim validus firmat tenor omnia membra
Et contra ejusdem infirmantur cuncta dolore.

Certum equidem, eſt, quod ad minus ſtomachus conſiderandus ſit, prout ait *Hecquetus*, magnum illud Pariſienſium decus, ut unum ex præcipuis organis

ganis totius machinæ animalis, ob conſenſum, quem alit fovetque cum omnibus partibus, quæ machinam conſtituunt: cum conſtet, ut idem laudatus habet author: (a) naturam ejus eſſe talem ac ſocietatem cum reliquo corpore, ut ſtomacho totum corpus annuat aut compatiatur. Quidquid anxii tolerat ſtomachus aut laborioſi, cum omnibus partibus communicare deprehenditur. Hinc a cardialgia totum corpus conſidere videas; viciſſimque omnibus, quæ viſceribus ceteris accidunt, vel ipſi corporis habitui condolet. Recte igitur cum *Hippocrate* licet dicere: ventriculum animantis non modo magnum omnium fontem eſſe, qui omnibus dat, & ab omnibus accipit, quique maris facultatem habeat. Magnus, inquit, eſt omnium fons, maris facultatem habet, omnibus dat, & ab omnibus accipit. Ad ejus enim normam omnes alias dirigi actiones diceres languido ſtomacho languent omnia, eo vegeto, vigent omnia. Unde quod *Hippocrates* de corde dixit, nempe quod teneat habenas, quibus totum corpus regit,

(a) De purgand. Medicina, fol. 69.

regit, idem de ventriculo dici poſſe videtur, cum ejus quaſi muneris eſſe videatur dirigere omnes alias functiones, quæ mutuantur ab ipſo quaſi perfectionem ſuam.

Quare cum ventriculus (b) tantarum in corpore ægritudinum ſit ſummus artifex: ac tanta malorum ilias continuata ſerie actionem ventriculi læſam inſequatur, non modo quod chylus inde reſultans vitioſus totam inficiat deinde maſſam ſanguineam, ſed quod noxam ipſi inflictam totum percipiat genus nervoſum, conabor ex authoritatibus, & experientiis ſummorum in arte virorum Sympathiam illam ita ſtabilire, ut in praxi diligentius quam fieri ſoleat ad eam attendere poſſitis.

Quare hic, dum egi de conſenſu partium generali, attuli experientiam eorum, qui ulcera in cruribus aliisve in partibus gerunt, qui ſi generoſum bibant vinum eodem vix ingreſſo plagam inflammari ſentiunt. Quod unicum ſufficere deberet, ut Sympathia partium ſufficienter cognoſcatur. Verum non deſunt alia exempla, quæ praxis quotidiana ſubminiſtrat. Quot enim

(b) Bausner fol. 147.

enim exoriuntur tumultus in toto corpore? quot mala in partibus etiam remotiſſimis unico ſtomacho affecto, cruditatibus obſito, venenis agitato, humoribus acribus irritato, quæ in inſtanti ceſſant ſtomacho ab illis liberato? quorum veritatem ut vobis probem, primo oſtendam, quæ soleant excitari ſymptomata a venenis aſſumptis, quorum tamen præcipua ſi non ſola ſit actio in ipſum ventriculum. Deinde aliis experientiis practicis illa priora confirmabo.

Ab actione venenorum ſtomachi conſenſus elucidatur.

Quæ ſoleant exoriri ſymptomata ab aſſumptis venenis, dum ea etiam in ſtomacho ſubſiſtunt, idque unice per vellicationem, eroſionem tunicæ ejus nerveæ, optime delineavit *Wepferus* in diſſertatione ſua doctiſſima de cicuta aquatica. In qua enarrat ſymptomata, quæ fuerunt ſuborta a cicutæ comeſtione. Pueri duo & ſex puellæ ſatis avide devoraverant ac deglutierant una plus alia minus radices cicutæ aquaticæ. Puer unus annorum ſex, capillis albis præditus, tener, vegetus tamen, paulo poſt conqueritur de præcordiorum dolore, & vix verbum effatus humi proſtratus urinam magno impetu ad

viri

viri magnitudinem eminxit, mox terribili aſpectu cum omnium ſenſuum abolitione convulſus fuit, os arctiſſimè clauſit, dentibus ſtridebat, oculos mire torquebat, ſanguis ex auribus promanabat, circa præcordia tumidum quoddam corpus pugni virilis magnitudine patris afflicti manum, & miſerandi pueri præcordia, maxime circa cartilaginem enſiformem, validiſſime feriebat: ſingultiebat, vomiturus quandoque videbatur, nihil tamen ore arctiſſimè clauſo ejicere poterat, artus mire jactabat & torquebat, ſæpius caput retrorſum abripiebatur totumque deorſum incurvabatur in arcum, ut puellus ſubtus per ſpatium inter dorſum & ſtratum inoffenſe repere poſſet, ceſſantibus convulſionibus per momentum, matris opem imploravit: mox pari ferociâ illis redeuntibus nulla vellicatione, nullâ acclamatione, nullove alio ingenio excitari poterat, donec viribus deficientibus expalluit, & manu pectori admota exſpiravit. Poſt obitum imprimis abdomen & facies intumuerunt abſque livore, niſi pauco circa oculos conſpicuo. Ex ore cadaveris usque ad horam ſepulturæ ſpuma viridis

dis largiſſime emanavit, ut quamvis ſæpius a patre mæſtiſſimo deterſa fuerit, mox tamen nova ſuccedebat. Hiſtoria ſeptem aliorum apud authorem (c) videri poteſt. Omnes, quotquot comederunt, convulſiones horrendas perpeſſi ſunt majores minoresve, prout plus vel minus devoraverant. Illi tamen, quibus fuit excitatus vomitus tam per exhibitionem Theriacæ in aceto ſolutæ quam foliorum Tabaci, evaſerunt, ità ut poſtmodum etiam nihil ſenſerint. Sed quod maximè mirandum, poſt convulſiones una puellarum horis viginti quatuor ut mortua lecto decubuit brachiis compoſitis & pedibus quietis: dentibus tamen ſubinde ſtridebat; novem horis puellam plane mortuam parentes crediderant, facies enim cadaveroſa, & reſpiratio ipſorum opinione inſenſibilis erat, extremaque frigebant. Poſt horas viginti quatuor ad mentem rediit: at diu ob linguam morſu vulneratam commodè nequit edere, diuque de præcordiorum dolore querebatur, obambulavit quidem, ſed delaſſata poſtmodum bene valuit.

Ex

(c) fol. 6. 7. 8. 9.

Ex his Hiſtoriis author dicit ſe didiciſſe (& nos diſcere debemus) citra ullum apparatum humorum a ſolo venenato vegetabili aut minerali intra ventriculum admiſſo, etiam antequam è pyloro ulterius pergeret, hujusmodi tumultus concitatos fuiſſe: ſeque comperiſſe venenata affligere acrimoniâ quàdam ſeu aculeis qualitate ſcilicet manifeſtâ & tactili membranam nerveam ſeu adæquatum tactûs inſtrumentum, atque hanc ad corrugationem invitare ſeu ſollicitare fibras circulares & rectas ventriculi ac tandem univerſum genus nervoſum in conſenſum rapere . . . . . deprehendi quoque, inquit, venena virulentiam ſuam exeruiſſe citra ullam ſpirituum diſſipationem, corruptionem, aut alium depravandi modum & citra ſanguinis coagulationem. Mens igitur *Weſſeri* eſt, ventriculi a cicuta læſiones omnia ante enumerata induxiſſe ſymptomata, toto ſyſthemate nervoſo in conſenſum rapto, ſeu ut *Helmontius* loqueretur, inde archeo furioſo reddito. Licet nihil ad huc venenatorum effluviorum ſanguini permixtum fuerit.

Hancque ſuam opinionem non futilibus argumentis comprobavit. Sic enim nulli dubium eſſe poteſt, quin venenum virus ſuum primo in ſtomacho exſeruerit, cum enim, ut ait *Weſſer*, (d) ibi primo detineatur, ibique crudelis hoſtis aliquandiu verſetur, vix fieri poteſt quin maturè noxam perciperet ob inſignes nervos quibus non ſolum orificium ſiniſtrum ſed quoque pylorus donatur. Certe omnes de præcordiorum dolore primo conquerebantur imo ſentiri poterant præcordia a tumore magnâ vi percuti: unde conſtat exordium læſionis in ventriculo productum fuiſſe, in quo tota ingeſtæ radicis moles detinebatur. Quod etiam confirmavit vomitus ſubſequens non inanis, cum rejectis radicibus maxime ſublevati fuerunt, in tantum ut illi qui ſtatim ejicere omnes porterant, ſalvi eſſent ac incolumes ac integre convaluerint. Quare, ait *Weſſerus*, in præfatione, perſuaderi mihi nequii e radicibus ſuccum elicitum in ventriculo ſanguini confuſum & ad cerebrum delatum hos tumultus inſtituiſſe: cum rejectis radicibus vel aliqua menda in genere nervoſo per-

(d) fol. 42.

permanſiſſet, cum ſemel hujus generis venenata cerebro communicata non tam cito deleantur aut evanescant. Quomodo vero convulſiones univerſales, pergit ſedulus ille naturæ obſervator, ſeu epilepſia ſolummodo ventriculo afflicto fieret, diu hæſit aqua: multifaria verſabam animo: tandem rem experimentis peragendam indicavi.

Quæ profecto feliciter ipſi ſucceſſerunt, cum ſententiam ejus experimenta in brutis inſtituta ac tentata omnino illuſtrarunt. Nam poſtquam brutis canibus v. g. vel lupis cicutam exhibuiſſet aut aliud quodvis venenum acre corrodens non ultra dimidiam horam ſymptomata ſpasmodica ſæpe differebantur: quo temporis intervallo vix quidpiam de veneni particulis diſſolutis ad maſſam ſanguineam, & hinc ad cerebrum pertigiſſe proſus credibile eſt, nam in cadaveribus nondum diſſoluta, ſed intacta reperiebantur. Ventriculus verò planè conſtrictus & corrugatus continens radices integras, non comminutas nec emollitas, in fundo ventriculi, ubi jacebant fruſtula radicis maculæ rubræ, livescentes apparuerunt. Ratio quare in ventriculo haerere de-

buerint, in promptu eſt: fibris circa utrumque orificium conſtrictis, omnis omnino exitus ipſis intercludebatur: fibras verò taliter fuiſſe affectas ipſe indicat præcordiorum tumor, (e) qui non erat, niſi ipſe ventriculus, qui in hanc molem exſurrexerat, quod non modo radicibus, ſed & flatibus & liquoribus porta occluſa erat.

Hiſce ac plurimis aliis experientiis, quas hic recenſere nimis longum foret, convictus *Weſſerus* venenatam cicutam, unice afficiendo ſtomachi membranas, lugubrem hanc excitaſſe tragœdiam, conatur explicare, qua ratione ſymptomata omnia in remotis potuerint excitari partibus. Quæ explicatio cum inſtituto noſtro maximè ſit accommodata eam hic adjungere operæ pretium duxi.

Vertiginis ex venenis ſuborta ratio.

Primò obvium, quod in remotis ſe manifeſtat partibus ſymptoma, eſt vertigo & caligo oculorum; nam ſimul atque virulentia cicutæ ad tunicam nervoſam penetraverit, vertigine correpti fuerunt, quam potius ſenſui hujus membranæ adſcribo, inquit, (f) quam ſucco cicutæ ſanguini admixto, cum ſimilem vertiginem nonnumquam bilis in

(e) 82. (f) 108.

in ventriculum effuſa excitet, quâ vomitu rejectâ a moleſta illa affectione liberatur patiens; ſanguini verò permixta nullam inducat caliginem, quod frequentia Ictericorum exempla probant, qui rariſſimè, vel numquam ob ſolam bilem ſanguini confuſam, ſano ventriculo nutant.

Ratio ſingultus.

Singultum equidem fateor, ut alio dicit loco, (g) præcipuè a Diaphragmate edi, at quoque non negabitur frequentiſſime Diaphragma ad hunc motum incitari a ventriculo præcipuè circa ſtomachum, afflicto. Singultus ſæpè ſupervenit cibis acrioribus comeſtis; novi, inquit, aliquot, quibus piper hoc ſymptoma produxit; oritur non raró a nimio infarctu; ceſſat vomitu rejectis ventriculum moleſtantibus, aut ab aſſumptis illecebram demulcentibus: videri poteſt ulterius Author. (h)

Convulſionum.

Convulſiones frequentiſſimè ſuboriri per totum genus nervoſum, irritatione tantum ſubſiſtente in ventriculo; tot tantiſque evicit experientiis, ut de eo nemo dubitare amplius poſſit. Sed ut explicet, quâ id fiat ratione, du-

(g) 82. (h) 83.

dubius hæret, neſcius quo ſe vertere: præſidem fingit ſyſtematis nervoſi, qui indignabundus & propè furioſus varii generis motus convulſivos inſtituat. Excogitat *Archeum* qui feſſus multis ſpiritibus depertitis a tumultibus ceſſare cogitur, licet nihil exhibitum fuerit quod eum demulceret. Prout fieri dicit, dum inter vehementiſſimos motus ſpasmodicos induciæ quædam non infrequenter conceduntur, ut contigit in caſibus prioribus enarratis, & in caniculo, cui integras deglutiendas exhibuerat radices, quamvis illæ in ventriculo perſiſterent nec irritare deſinerent. Et prout obſervare licet principio nervorum propius afflicto, ut in Epilepticis, quibus ſæpè longe feriæ a paroxyſmo conceduntur, imprimis ſi paroxyſmi vehementius affligant. Hæ credo *Wefferi* rationes hujus ævi palato minus ſapient, quare conabor poſteà plauſibiliores ſubſtituere.

Ratio ſpumæ oris.

Pergamus ad alia ſymptomata. Vomitum muci ſpumei Epilepticis & convulſivis affectionibus familiarem attribuit Author (i) conquaſſationi muci copioſi ab acrimonia venenatorum ex mem-

(i) In præfatione.

membranæ nerveæ vaſis eliciti, quæ ſequebatur conſtrictiones fibrarum ventriculi & ejus ſucceſſiones in vomitu. Dum ſaliva copioſiſſime ſpumeſcens ex ore eructatur, non id adſcribendum, putat, (l) vellicationi cuidam circa oſcula ductuum ſalivalium in ore, ſed irritationi nimiæ in ventriculo & gulâ, partes in faucibus communi tunicâ nervoſâ gaudentes corrugatæ aliquomodo fuerunt, non ſecus ac vomitum quandoque ſalivatio præcedere ſolet.

Excretio urinæ, (m) quam humi proſtratus ad viri altitudinem a deglutitâ cicutâ eminxit puer, de quo ante, non dicenda eſt contigiſſe, ex eo quod veſica a cicuta vi quadam diuratica fuſô ſerô adimpleta fuerit, ſed potius ex conſenſu, qui ventriculo cum veſica intercedit, nam parum vel nihil omninò liquoris cicutæ ſucco imbuti ad maſſam ſanguineam perveniſſe ſatis probabile eſt. Ratio urinæ excretionis.

Reſpirationem interceptam, ac ſyncopen attribuit ſpaſmodicis convulſionibus, fibris cordis ut & partium reſpi- Ratio ſyncopes & reſpirationis interceptæ.

(l) 136. (m) 81.

ſpirationi dicatarum aliquomodo adſtrictis, unde ſanguinis propulſio impedita fuit: minimè vero ſpirituum animalium diſſipatione hæc contigerunt, cum ſymptomata hæc ſuffocationi ab utero perſimilia extiterint, qua de re videatur amplius *Willis* de morbis convulſivis: (n) nec infrequens eſt fæminis hoc affectu detentis reſpirationem ſæpe pluribus horis ſupprimi, unde legibus cautum, ne ante quadraginta octo horas hoc ſymptomate defunctæ ſepeliantur. Liceat igitur ſtatuere nervos pulmonicos & Diaphragmatis quoque convulſos fuiſſe, & totius generis nervoſi calamitati involutos. Et ut, in re obſcura, aliqua dicam, ait Author maxime ſincerus, (o) videtur cor, gravius afflictis ventriculô & gulâ, quia eodem nervorum pari gaudet, quaſi attonitum reddi ac conſtrictionis quaſi obliviſci, unde ab affluente indeſinenter ſanguine, auricula dextera ejuſque ventriculus nimium diſtenduntur, fibræ ſuum tonum amittunt, tandemque ſanguinem enervatæ ulterius propellere nequeunt. Videmus in ſyncope,

(n) Cap. 10. fol. 170.
(o) 249.

pe, quæ cardiaca vocatur, & cujus cauſa in ventriculo latere creditur, idque non ſine vereſimilitudine, primum cordis motum imminui, unde extrema frigeſcunt & expalleſcunt poſtea prorſus ceſſare, ægroſque inſtar emortuorum proſtratos jacere, imo, niſi ſuccurratur, vitam amittere prorſus: vires autem cor recuperare ſpiritibus animalibus, ſeu motûs inſtrumentis vellicationibus, frictionibus, aliiſve irritamentis excitatis, refocillatis, & tandem cauſam in ventriculo demulcentibus & auferentibus.

Ac mortis ſubſequentis.

Ex jam dictis cauſa mortis facile deduci poteſt: non videtur equidem ea ponenda eſſe in narcoſi aliqua, cum convulſiones ad extremum vitæ durantes nullius ſtuporis indicium ſint: nec accuſari poteſt grumefactio ſanguinis, cum frequentiſſime, teſte *Weſſero*, (p) poſt mortem ſanguis in ventriculis cordis & auriculis, uti & in vaſis majoribus fluidiſſimus manſerit, nec vel minimus grumulus ullibi apparuerit. Cauſa mortis eſt potius cor in motu ſuo penitus enervatum, quod partim factum fuit, dum ob fibrillas nerveas

(p) 189.

vaſis majoribus, aortæ præcipue & pulmonibus, circumjectas, conſtrictas, ſanguinis expulſio impeditur: partim dum a ſæviſſimis & frequentiſſimis convulſionibus ſpiritus animales diſſipati ſunt: ordinarie enim ante mortem non ſolum omnes muſculi languent, ſed etiam cor ipſûm in paroxyſmo & poſt eum a motu ceſſat, reditque, quo efficitur ut tandem ſanguinem planè non amplius propellere valeat, ut teſtantur ventriculi, auriculæ cordis, & venæ omnes etiam pulmonicæ ſanguine turgidæ.

Unde ſanguinis a venenis coagulum.

Ex his patet, ſi ſanguis coagulatus inveniatur poſt mortem, id non adſcribendum particulis veneni ipſi admixtis, ſed potius, quod in vaſis interceptus ac quaſi ſtrangulatus coire debuerit: vel quod, (q) corde a præviis convulſivis motibus ita enervato, ut ſanguinem ulterius promovere nequiverit, ſanguis in grumum coaleſcere debuerit, non propter vim aliquam coagulantem cicutæ, cum potius contraria ac fundens ipſi inſit, ſed ob motum cordis ceſſantem, & hinc ſanguine, ut alias in ſaniſſimis fieri ſolet, ſpon-

(q) Weſſer. 139.

ſpontè ad coagulationem tendente. Hinc conſtat ſanguinem non infici a venenis, ut vulgaris eſt opinio, pro ut &, referente *Weſſero*, clariſſimè probat Redi, (r) ex eo quod feræ venenatis ſagittis interfectæ innoxiè comedi queant.

Statuatur igitur ut certum, mortem induci, quod cor a ſanguinis copia obruatur, idque quia fibræ ipſius per multos & frequentes convulſivos motus tandem delaſſatæ & enervatæ ſanguinem a ſe propellere nequiverint, vel quia nerveæ fibrillæ vaſa ſanguifera circumligantes ea ita coarctaverint; ut conſueta ſanguinis moles pertranſire non potuerit. Hæc eſt vera ratio cur in omnibus ſuffocatis cor, item vena cava aſcendens, & alia vaſa majora ordinariè ſanguine turgidiſſima inveniantur. Hæc ex *Weſſero* huc translata, evidentiſſimè mihi videntur confirmare, venenorum præcipuè actionem eſſe in ſtomachum, & ab eo affecto reliqua omnia deducenda eſſe ſymptomata.

Audia-

(r) 216.

Venenorum actio probatur authoritate plurimorum illuſtrium medicorum.

Audiamus tamen & alios ejuſdem ſententiæ Fautores, inter quos non infimum locum obtinet *Melchior Fricci* in tractatu ſuo, *Paradoxa de venenis*, in quo ipſius ſcopus eſt probare experientiis, rationibus ac auctoritatibus venena internè & externè uſurpata non eſſe ſemper noxia, ſed quandoque præſtantiſſima remedia, ſi a docto ſcilicet Medico in ea adhibeantur quantitate, quâ nocere non poſſint. Fundamentum præcipuum iſtius aſſertionis eſt, venena maxime in partes ſolidas & nervoſas corporis vim exercere, irritando ſcilicet, vellicando, ſingultus, diarrhœas, convulſiones, vomitus, tormina, & dolores excitare: vel vim narcoticam iis inſinuando ſopores, & deliria progignere. Cæterum, ait, tantum abeſt, ut ſanguinem aut humores inficiant, corrumpant, ut magis ſi moderatè uſurpata fuerint vitia eorum corrigant labemque eorum tollant: nam non adeo, pergit, ut communiter creditur, perſe ſpiritibus vitalibus infenſa ſunt, ſed tota eorum vis deleteria in eo conſiſtit, quod inimicis ſuis & acribus aculeatiſque corpuſculis, quibus inſtructa ſunt, fibrillas nervoſis in partibus

tibus ſenſu præditas graviter percellant, vel quod ſuis particulis fumoſis, quas in ſtomacho vel aliis corporis partibus calore reſoluto à ſe ſpargunt, cerebrum oppleant eaſque partes ſtupefaciant. Falſum igitur eſt, ait, quod ut plurimum ſtatuitur, venena ſanguinem coagulando, reſolvendo, humores ſeroſos præcipitando vim ſuam exercere. Si quis a ſumpto napello aut ſimili veneno moritur, non moritur quia napellus aut aliud venenum ſanguinem coagulaverit, vel reſolverit, vel alio modo affecerit, ſed quia illa venena ventriculum aut inteſtina corroſerint, inflaminarint, eorumque fibras nervoſas irritaverint. Atque ita ſe rem habere præter plura alia probat etiam, quod venena imprimis magnâ doſi aſſumpta ſtatim atque, & antequam ad maſſam ſanguineam pervenerint, ſuam truculentiam de ſe prodant, atque tragœdiam ſuam in ventriculo quaſi in ſuo proprio Theatro ludant, id quod & ſymptomata ab iis excitata, ut vomitus, ſingultus, convulſiones, dolores, ſopores, ſtupores non tam maſſam ſanguineam corruptam ac infeſtam, quam genus nervoſum afflictum indi-

indicant: Item quod eliminato per vomitum veneno, eoque e ventriculo ejecto, ſtatim ſymptomatum ſævitia mitigetur, vel plane tollatur. Hujus rei explicationem ſine dubio, pergit idem Author, adjuvabit, ſi nervi non ut canales ſpirituum, ſed ut corpora ſolida e ſuo principio, cerebro, & ejus meningibus orta, atque ab eo ad omnes corporis partes diſſeminata conſiderentur, quorum unò aliquo a veneni particulis acribus vel irritato facilè tota eorum compages in motus anomalos concitari poteſt.

Qua ratione venena poſſint eſſe magna remedia.

Habetis opinionem Authoris celeberrimi doctrinam noſtram de conſenſu partium maxime confirmantem, cum ſole clarius oſtenderit cum *Wefſero* a venenis aſſumptis non alia induci ſymptomata, quam quæ per conſenſum ventriculi excitentur. In eo mihi erraſſe videtur, quod, ut virtutem venenorum & vim eorum in curandis morbis explicaret, ad eorum in ſanguinem immediatam actionem recurrere voluerit. Si venena in majori copia exhibita & in ventriculo exiſtentia, ſpaſmodicas contractiones mortemque ſubſequentem inducant, ea in mino-

minori exhibita doſi, oſcillatorios motus lenes ac aſſopitos excitando, ſanguinem viſcidum lentum ac coagulationi proximum ſunt nata diſſolvere. En modum quo explicari poteſt virtus medicatrix venenorum. Qui hanc etiam magis illuſtratam deſiderat ſententiam, legat Doctiſſimum tractatum de venenis a *Linder* compoſitum, cujus caput primum ſic incipit: Corroſiva & acria venena ſunt, quæ intrò admiſſa & deglutita ventriculum & tubulum inteſtinalem pro majore ſua parte vel minore acredine, particularumque ſuarum vel aculeatâ vel acuminata figura, vel ancipiti ſpiculorum acie, per parvam ſuperficiem pungunt, fodicant, irritant, ſecant, corrodunt, lancinant, inflammant, excoriant, atque exulcerant. Irritatis ergò ſic ventriculi viſcerumque nerveis fibris, vel ſingultus, vel vomitus, vel febris, vel ſpaſmi convulſivi & ſuccuſſiones oboriuntur, reliquis ſcilicet ſyſtematis nervoſi funiculis vaſorumque elaſticis filamentis, ex ſimili nempe principio nervoſo, pro ut reliqua ſtamina omnia partium omnium, derivatis, in eumdem anomalicum conſenſum tractis.

Huc

Huc etiam ſpectant quæ *Valentini* (s) in noſocomio ſuo academico de maniacis ab eſu ſolani refert, in quo inter alia dicit: Plurima deliria a ventriculo, ex profeſſo egregiè oſtendit, quidam *Gerersbemius in diſputatione in augurali Francofurti ad Oderam ſub præſidio D. Doctoris Irænei Vebrii.* Imprimis ea quæ a venenis etiam vegetabilibus oriuntur, quæ ipſum ventriculum primo omnium afficere ſolent; id ipſum egregia obſervatione & propria autopſia confirmavit alio loco idem *Valentini* (t) ubi in binis gregariis ex cicuta devoratâ demortuis, & a ſe cultro anatomico ſubjectis, eſcharam reperit a cicutâ ventriculo impreſſam. Similiter in Maniacis ab eſu ſolani furioſi, ait idem author, venenum in ventriculo adhuc hærens delirium intuliſſe exindè conſtat, quod ſymptomata illa quæ baccas illos devoratas fuerunt ſubſecuta, vix effluxâ horulâ ſupervenerint, quâ ultra ventriculi limites transgredi nondum potuerant; ut adeo ventriculum a cauſa morbifica immediatè

(s) 539.
(t) In Epiſt. ad Widtium de nova matricis & morbonæ muliebris anatome.

diatè & per eſſentiam, cerebrum vero non niſi per conſenſum affici jure dixero, qui in admirandis illis plexibus ſtomachi nervoſis a *Williſio* Tab. XI. detectis radicatus eſt. An non per eundem conſenſum dici poſſunt cujusdam Chyrurgi (qui (v) per errorem aquam fortem biberat) omnia membra ita contracta fuiſſe & corrugata; ut qui ante juſti viri ſtaturam habuerat, poſt vix pigmæi vel ſeptennis pueri obtinuerit? hæc omnia confirmat *Baglivus* (x) dum oſtendit venena agere radendo, exſiccando, convellendo, criſpando, pungendo; & hinc momento temporis communicatâ a fibris ſtomachi ad fibras ſingularum partium vehementiſſimâ oſcillatione & veneficâ criſpatura, confeſtim dolores vomitus, ſitim, ſudores frigidos, tumores corporis, liquidorum etiam currentium ſubitaneas concretiones oriri, & ſæpè mortem ſupervenire derepente.

Fuſius venenorum in corpus actionem tractare hic volui, quod eâ benè intel- *Quare ita fuſe hic de venenis.*

(v) Teſte Jacobæo in actis Haſnienſibus ann. 71. & 72. obſ. 115.
(x) 334.

intellectâ & probatâ, facilè intelligatur, & ſufficienter probetur conſenſus ventriculi cum omnibus & ſingulis corporis noſtri partibus: & ſimul videatur, quam frequenter morbi origo & fomes in unico poſſit latere ſtomacho. Si valet enim analogia de morbo ad morbum, prout valere debet, quis non videat, ſicuti venenum agit in ſtomachum & per eum in remotas quasvis partes, ſic & alia ipſum vellicantia agere poſſe, imò frequentiſſimè agere? hoc manifeſtum in febribus malignis, in inflammatione ejus, & pluribus ſimilibus caſibus, uti oſtendam dum agam de febribus ortis ex ventriculo.

Magnæ ſenſibilitatis ventriculi teſtimonia.

Supereſt ut, conſenſum, quem ex modo operandi venenorum demonſtravi, experientiis etiam practicis ulterioribus ſtabiliam. Non attingam tamen probationes evidentiſſimas, quas deducere poſſem ex vulneribus & ulceribus ſtomachi, cum illarum pleni ſint Authorum libri. Venio ad magnam ejus ſenſibilitatem, quæ vel ex eo conſpicua fit, quod leve vulnus orificio ſtomachi inflictum ſoleat eſſe lethale. *Bartholinus* refert ex pugno ſtoma-

ſtomacho violentius applicato ſubortam eſſe mortem. Similia habet exempla *Helmontius:* (y) Studioſus quidam robuſtus alterum menſæ aſſidentem pugno percutit circa ſtomachi orificium, qui ſtatim corruit ſpumante ore, erectusque in ſedem confeſtim pulſu orbatus, & ante lectas litanias lauretanas toto corpore gelidus. Auriga pugione circa os ſtomachi transfoſſus, ſtatim ſpumante ore moritur, omni quoque orbatur pulſu & calore. Huc referri merentur ſymptomata horrenda ex deglutitâ aciculâ ſuborta quorum meminit *Hildanus.* (z) Quarto, inquit, tantummodo a deglutione die primo in fundo ventriculi, mox quoque circa pylorum exoritur dolor, & cruciatus adeo vehemens & acerbus, ut dies noctesque exclamare & ululare coacta fuerit. Ego, ait *Hildanus*, ſexto die a morbo vocatus inveni ipſam phreniticam cum ardentiſſimâ febri, linguâ aridâ, vultu inflammatô, mente adeò captam, adeoque furioſam, ut neminem agnoſceret, nec cibum nec potum expoſceret, convulſiones colli,

(y) De ſede animæ fol. 289.
(z) Obſerv. 34. Lib. primi.

brachiorum, crurum maximæ & horrendæ aderant, aliquando ſe ex una in aliam partem lecti tali impetu projiciebat, ut tres viri quantumvis robuſti vix illam tenere poſſent. Exclamabat, ululabat, & manibus ventrem non aliter, quam ſi ipſum dilacerare voluiſſet, tractabat: ut verbo dicam, videbatur potius a Dæmone obſeſſa quam morbo laborare. Cum verò aliquandò per horam integram aut circiter, ita vexata aut convulſionibus horribilibus cum incredibili cruciatu ex una in alteram partem agitata & fatigata eſſet conquieſcebat pauliſper, (advertite hic, quæſo, quam natura ubique ſibi ſit ſimilis cum hic eadem videat, quæ producta fuerint a venenis) & tamquam ſemimortua jacebat. Rurſum & repentè priora ſymptomata eam invadebant. Ego interim, inquit author, juſculis pinguibus caſtratorum, item cremore hordei mundati, quibus admiſcebam butyrum recens & oleum amyg. Dul. ptiſanâ ex lacte amygdalatô corpus continuò nutriri curavi. Præterea ne excrementa in parte aliqua inteſtinorum indurata aciculæ impedimento eſſent, leniter eam purgavi. Sic divino favo-

favore aciculam in illo cruciatu tandem decimo quarto die ejecit. Poſtea ſedati ſunt dolores ac reliqua ſymptomata ita ut brevi priſtinæ ſanitati reſtituta fuerit.

Sed horum exemplorum ſatis ſit. Transeamus ad ea quæ praxis quotidiana ſubminiſtrat. Primo loco ſit Hiſtoria quam *Valentini* in praxi ſua infallibili refert: *Ephorus D. Baronis de Gersdorf,* conquerebatur de inſigni debilitate totius corporis, anxietate & dolore capitis tenſivo, conqueritur de ſtomacho monſtrans principia nervorum: omnia perconſenſum ventriculi oriri ſuſpicatus, dedi vomitorium ex tartaro emetico & paregoricum tempore nocturno, manè ſanitati reſtitutus fuit. Celeberrimus ille in Anglia practicus *Harris,* in tractatu ſuo utiliſſimo de morbis acutis infantum, practicis ſuis obſervationibus confirmat, morbos quoſcumque infantilem ætatem invadere ſolitos dependere a lacte in ventriculo eorum ab acido coagulato, ſive a cruditatibus acidis in ſtomacho ſtabulantibus. Morbos enim omnes infantiles, non modo vomitus, ructus,

Probatur conſenſus exemplis practicis.

Confirmatur methodo curandi morbos infantiles.

flatus, borborygmos, tormina ventris, dejectiones frequentiores, ſed & reſpirationes læſas tuſſes ſiccas & ſuffocativas, (*Kink-Hoeſt*, vocant Belgæ) febres acutas, motus convulſivos & epilepticos, ac artuum ſubſultus tollit & profligat remediis, quæ aciditatem primarum viarum edulcorent abſorbeant, quibus deinde ſubjungit ea, quæ ſic correctam eliminent cruditatem. Vultis breviter audire ejus praxin? primo aliquot diebus continuis exhibet terrea illa, quæ abſorbentia audiunt, in majori tamen, quam ordinarie fieri ſolent quantitate, ut acidum corrigi queat. Deinde leni purgante materiam educit peccantem. Ac ſanctè teſtatur author, nullos infantilem ætatem aggredi ſolitos morbos, his non cedere remediis.

Ex hac methodo manifeſtè patet, morbos illos omnes foveri in tenera hac ætate ab acido primarum viarum, & conſequenter tantum oriri ob conſenſum ventriculi cum certum ſit abſorbentia vires ſuas non exercere ultra primas vias.

Pra-

Praxis igitur celeberrimi iſtius viri confirmat doctrinam noſtram de conſenſu partium, licet ille in ſcriptis ſuis eam ubique verbis non expreſſerit.

Vidit tamen quibusdam in locis Sympathiam, ac mentionem ejus facit, agens de puerorum importuno potu vini ſic loquitur: (aa) *ſanè vina omnis generis paulò liberalius ingeſta, quemadmodum & liquores quilibet alii ſpiritibus referti fermentum naturale ventriculi puerorum deſtruunt, appetitum proſternunt, tunicas ventriculi comburunt, nec non eas inſtar pergameni coram igne nimis arefacti: ſed & tunicam nerveam (quod maximi in hoc caſu eſt momenti) ſummopere lædunt, atque mediante hac tunicâ univerſos corporis nervos labefactant.* Alio vero loco (bb) hæc habet: *pueri natu paulo majores febrilibus ſymptomatis tentati de capite affecto plerumque conqueruntur, ejus modi dolorem raro idiopathicum, ſed ut plurimum ſympathicum eſſe. nimirum ex ventriculi & inferiorum partium dycraſiâ pendentem veriſimile quidem videtur.* De puerorum aphthis agens, earum

(aa) 22. (bb) 27.

proventum ſic explicat: (cc) ratio autem, inquit, quare oris ſuperficies adeo aphtis producendis faveat, cum interim cæteræ corporis partes ulcuſculis nullis afficiantur, hæc eſt: quoniam pellicula eſt eadem quæ circumveſtiens regionem oris per œſophagum in ventriculum ipſum continuâ ſerie ejusdem tunicæ exporrigitur ac deſcendit. Ex quibus manifeſtum eſt celeberrimo illi viro non ignotum fuiſſe conſenſum ventriculi, quin & ad eum in praxi ſuâ multum attendiſſe animumque reflexiſſe. *Baglivus* ex conſtanti ſua obſervatione, eorum quæ circa ægros contingunt, collegit: (dd) omnes fere convulſiones infantum a ſtomacho fieri, & ſecundum hoc praxin ſuam dirigebat. Nam ex eo quod tuſſis infantum ferè ſemper eſſe ſoleat a ſtomacho fieri, & ſecundum hoc praxin ſuam dirigebat. Nam ex eo quod tuſſis infantum ferè ſemper eſſe ſoleat a ſtomacho cruditatibus obſito, ſtomacho dicit præcipuè proſpiciendum, non poſthabitis tamen pectoris remediis.

Si

(cc) 90. (dd) 114.

Si igitur indubitatum eſt, ſtomachi læſionum participes fieri alias partes in infantibus, cur idem in adulta ætate negemus? præcipuè cum & experientia ſuffragetur. *Foreſtus* obſervavit (ee) ex lacte in ſtomacho concreto peſſimi ominis ſubſecuta ſymptomata: cum mulier, inquit, quædam copioſè florem lactis ſeu crema devoraſſet ac vinum rubrum ſtypticum ſuperbibiſſit, lac in ventriculo concretum peſſima ſymptomata intoxicati ſimilia produxit; imprimis nauſeà ſine vomitione afficiebatur cum ingenti ventriculi dolore, adeò ut ſyncope ſubſequeretur & anhelitus præfocatio, ita ut adſtantes illam morituram putarent, quæ ſimul atque in vomitum prorumpens, lac concretum una cum vino evomuit, accidentia jam dicta ſedata fuerè & ſanitati illa priſtinæ reſtituta. Sed quid obſervationes ab aliis mutuatas adferro? cum indies nobis occurrant exempla eorum, qui de maximis cordis conquerentes anxietatibus de pectoris oppreſſione, capitis gravitate ac doloribus intenſiſſimis, affectibus ſoporoſis, artu-

(ee) De ſtomachi affectibus Lib. XVIII. Obſ. XIV.

um ſubſultibus ac convulſivis contractionibus, mox ab illis vomitu ſuperveniente liberantur, ſentiunt hi ægri ubi origo mali hæreat, ipſumque morbi fomitem Medicis indicant. Nihil enim communius quam eos audire vomitum votis omnibus expetentes: *ah inquiunt ſi modo vomere poſſem, forem ſanus.* Si rogentur ubi malum teneat, ſe corde dolere dicunt, ventriculum ſignificantes affectum cum non ruſtici ſolum, ſed & qui magis illis ſapere videntur ventriculi dolores ſic deſcribant.

Oſtendit hæc ſibi apprimè nota fuiſſe *Lommius* Medicus Bruxellenſis quondam famigeratiſſimus, dum in aureo ſuo tractatulo de morborum ſignis & præſagiis agens, de convulſione (ff) ſic loquitur: ſcire autem licet morbum hunc (convulſionem intelligit) febricitantibus ſubitò ſine ullis præcurrentibus ſignis ſæpè accidere, factoque bilis vomitu protinus conquieſcere; proindè ejus cauſam ad ſtomachi affectum non ad febrim referendam eſſe.

Galenus memoriæ prodidit adoleſcentem quemdam ab humore ærugi-
noſo

(ff) Fol. 34.

noſo os ventriculi mordente ſæpius univerſali convulſione fuiſſe tentatum, eamque ipſum non deſeruiſſe, quoad per vomitum ærugo excreta fuiſſet. Dum aliquid os ſtomachi, inquit, moleſtat, vellicando, mordendo ac æſtuando, fiunt faſtidia, jactationes, cardiagmos cordis, atque jam vomiturientibus os ſputo tenui plenum eſſe videtur, propter tunicæ communitatem, quæ una eſt ori toti interno continua faucibusque & ſtomacho & ventriculo. Hinc fit ut labrum inferius interdum concutiatur, ventris ore ad vomitum excitatô: Nempe labii concuſſio indicat tunicam eam, quæ ab ore in ventrem extenditur, tum morderi tum vellicari, & excitari expultricem ad vomendum. Plures alias obſervationes quas huc ex authoribus transferre poſſem, omittere cogor, ne hocce caput nimium excreſcat. Concludam igitur per ea, quæ in hanc rem excerpſi ex Epiſtolâ (gg) quâdam *Brunneri* Archiatri quondam Electoris Palatini conſultatoria ſuper hypochondriacam paſſionem: varii, inquit & graviſſi-

(gg) Ea refertur a Valentino in praxi ſua infallibili fol. 268.

viſſimi in ſtomacho radicantur morbi partibusque vicinis, & ex infauſta radice germinantes, ceu ex equo Trojano prorumpunt in univerſum corpus. Ex horum numero præcipuus eſt affectus, qui à loco, in quo hoſpitatur hypochondriacus dicitur . . . . . in ipſo autem ventriculo & confiniis rectè fons & ſcaturigo omnium ſymptomatum, quibus affectus hic ſtipari ſolet, ſtatuitur. Inde verò emanat & derivatur in univerſum corpus: non enim vitium ſemper in humoribus, ſæpe & rectius in ipſa partis affectæ ſubſtantia quæritur, ut dum ventriculus exquiſitô nimis ſenſu, nimiumque irritabilis eſt: Hinc aſſumpta quævis minus fert Archæus, facile irritatur, concoctionis negotium interturbatur & per conſenſum variæ generis nervoſi affectiones concitantur, cum neminem medentum lateat, quam mirifici convulſionum motus per univerſos gliſcant artus, irritatâ tunicâ inteſtinorum nerveâ a lumbricis, intacto cerebro. His enim abactis ſubitò ceſſant. Ut taceam venenorum ventriculo nondum egreſſorum noxam, de quibus *Wefferus* de

cicuta

cicuta aquatica. Plura ſimilia videri poſſunt in eadem epiſtola.

Huic non abſimilis eſt epiſtola *Albinei* Medici apud Neocomenſes præſtantiſſimi, quam *Wefferus* teſtatur refertam eſſe documentis manifeſtis ventriculi afflictiones in totius œconomiæ perturbationes reduntare, imò quandoque illam plane ſubvertere.

CAPUT SEXTUM.

Proſecutio capitis præcedentis. Unde tantus ventriculi Conſenſus ſit derivandus,

Et

Admonitiones quædam ac cautelæ practicæ.

Capite præcedente & experientiis & authoritatibus celeberrimorum Medicorum demonſtravimus, quomodò ventriculus mala quibus affligitur, ſoleat etiam remotiſſimis communicare partibus, hoc capite probationes aliquas adjungam, idque præcipuè, ut, unde

unde tantus ventriculi conſenſus deduci queat, penitius indagetur.

Ventriculi conſenſum, ut capite ſuperiore obiter indicavi, ita lucidè quotidiana experientia ante oculos ponit, ut nemo, niſi omninò cœcutiens eum non videat. Quid enim in praxi occurrit frequentius? quam ventriculo aggravato ex nimia v. g. repletione totum prorſus languere corpus; partes muniis ſuis exequendis ac functionibus, quibus deſtinatæ ſunt, obeundis omninò impares eſſe; imò immobilem quaſi reddi machinam illam artificioſiſſimam: cerebrum dicunt oppreſſum, unicô tamen vomitoriô has omnes videas diſſipari tenebras, ac priſtinam in membris revocari alacritatem, dum ſcilicet a pondere ſub quo tota contremiſcens gemebat machina, liberata eſt.

Tantum in cæteras corporis partes ventriculi imperium diu latere non potuit perſpicaciſſimum illum practicum ac per totum orbem celeberrimum *Sylvium De le Boë*, qui tamen defectu cognitionis magnæ hujus viſceris ſympathiæ, aliam coactus fuit excogitare ſeu potius fingere hypotheſim, ut id, quod ocu-

oculis indies percipiebat, explicare poſſet: convictus quidem erat pleroſque morbos non modo originem trahere, ſed intertineri vitio primarum viarum, verum rationem non videt. Quid hic faciat Profeſſor ſolertiſſimus? quâ id explicet ratione ſuis auditoribus? plauſibilis invenienda eſt ratio: triumviratum igitur fingit in primis viis humorum, qui effer veſcentes vapores è ſe & fumos halituſque ſpargant, quibus totam peſſumdent œconomiam animalem. Verum ſi benè mecum conſideretis, quibus in caſibus Sylvius potiſſimum accuſet efferveſcentias in primis viis ac inde productos fumos ac vapores, agnoſcetis, cum *Ettmullero* filio, (a) hos ipſos vapores a Sylvio adduci, ubi ſubſunt motus ſpaſmodici & convulſivi nervorum, ex irritatione partium ſenſibilium abdominis, quibus inſeruntur, in ſpaſmos contractorum; indeque & alias partes, cum quibus connexi ſurculi conjunguntur continuato tali ſpaſmo per conſenſum ſimul affici. Hinc rigores & horrores, qui intermittentium inchoant paroxyſmos non niſi expræcordiis ſeu partibus mem-

(a) Tom. ſecundo fol. 23.

membranoſis in primis viis excitantur, ut rectè docet *Fernelius*, (b) uti & oſtendetur infra, dum de febribus ex ventriculo productis agetur.

Dicamus igitur cum *Ettmullero*, ubi probat radicem hypochondriacæ affectionis verum & unicam hærere in ventriculo: jus ventriculi eſt univerſale in totum corpus, adeoque in Theoria morborum ſemper ſui poſtulat curationem.

Uti non minus in praxi legitima ſemper quoque ad eundem reſpiciendum eſt.

Unde tantus ventriculi conſenſus.

Sed quæret hic quiſpiam, quænam ſit tantæ ſympathiæ ventriculi cauſa? cur ipſi majus jus ac imperium in alias partes quam alteri cuidam viſceri obtigerit? fateri hic cogimur cauſam non eſſe ità manifeſtam: magna ejus teneritudo ac ſenſibilitas huc plurimum contribuunt, quæ dependet a textura ejus totus enim nerveus eſt, & hinc, ut ait *Hecquet*, (c) primo ſenſit totum quod in reliquo peragitur corpore. Deindè ex omnibus fibris motricibus

(b) Lib. 4. Cap. 10.
(c) De purgandâ medicinâ &c. 319.

cibus ut idem arbitratur Author, (d) unde deducta ſunt prima ſtamina, nullæ ſunt moveri tam faciles quam ſtomachi fibræ: reverâ, ait, in longum exporrectæ ſunt cingentes partem cavam fluitantem ſuſpenſam, ſubjectâ baſi & adjacentibus fulcris deſtitutam, viſceribus omnibus condoleſcentem: certè fibras tam teneras, fere vacillantes aut malè fultas a ſuis directionibus aut tonô facilè dejiciendas venire manifeſtum eſt: has ob cauſas putat illuſtris ille & princeps medicus Pariſienſis, ventriculum tam facilè condolere omnibus & ſingulis partibus.

Siquis præterea curioſius & penitius velit inveſtigare originem conſenſus ventriculi, is nervorum diſtributiones, præcipuè magni intercoſtalis & paris vagi cum *Williſio* & *Vieuſſens* proſequatur, & deſinet mirari, cur ita arctô vinculô connexus videatur cum cerebro, durâ matre, ſpinali medullâ, faucibus, aſpera arteriá, corde, pulmonibus, Diaphragmate, hepate, mezenterio, renibus, inteſtinis, ipſiſque artubus, quibus omnibus conſpirat.

H Liceat

(d) Fol. 165.

Liceat hic mihi uti verbis *Valentini:* operæ pretium mererer, ſi hujus occaſione quædam de ventriculi conſtitutione ex anatomicis adferrem, verum ne crambem ab aliis toties recoctam apponere videar, pauca ſaltem de ſummâ hujus viſceris ſenſibilitate attigiſſe ſufficiat. Notam enim meretur, nullum fere membrum in tota corporis humani œconomia tanta gaudere ευαισθησια quam ventriculi orificium ſiniſtrum, aliàs ſuperius dictum, quod vel leviſſimè irritatum acutiſſimo dolore perfunditur, qui cordis dolori vulgô æquiparatur in cardialgia; fit autem illud ob inſignes plexus a ſexto ſive juxta modernos ab octavo ſeu pari vago.

Admonitiones practicæ.

Hæc de ratione conſenſus ſtomachi ſufficiant, cum ſcopus noſter non ſit inquirere in cauſam ac rationem Sympathiæ hujus viſceris, ſed potius experientiis eam ſtabilire ac confirmare. Cæterum plures rationes a nobis hanc in rem adducentur variis in locis, ubi ſpeciatim ventriculi cum ſingulis partibus conſenſus experimentis oſtendetur. Sunt alia graviora de quibus vos mo-

monitos volo: habete quæſo in praxi ſemper præ oculis ventriculi teneritudinem ac ſenſibilitatem ſummam, quâ fortius in opportunè & perperam affectâ, omnis nervorum textus vellicatur & exſtimulatur præpoſterè: laborantibus item iis partibus, quæ ſtomacho condolere aſſueverunt, inquirendum eſt ſedulò, an id vitii a ſtomacho fortaſſis non provenerit: quod ſi ipſe ſtomachus malè habeat, indagandum tunc eſt, an ille vitiô ſuô, an verò alterius partis afficiatur: quem ad modum enim ventriculus mala ſua cum aliis quibusvis partibus communicare, ita & ipſe aliarum partium incommoda ſentire conſuevit. Hanc ob cauſam ſtomacho patiente, inveſtiganda ſunt, ut rectiſſimè etiam monet Hecquetus, viſcera remotiora, quorum malo non infrequenter naſcuntur ejus affectiones, ut cardialgiæ, nauſeæ, vomituriones: Hæc autem inter viſcera numerabis uterum, renes, pulmones, cerebrum, non omiſſis inteſtinis, ab enterocele enim contumaces foveri vomitus quotidie obſervamus. Iſtiusmodi autem vomituritionum a diſſitorum locorum vitiis profectarum, ut cau-

ſæ ſunt Sympathiæ atque conſenſus, quos ſatis exponunt fibrarum doctrinæ, nervorum diſtributiones, & oſcillationum conſenſiones, ita vomitoria jubere ubi procul a ſtomacho ſemotæ nauſearum cauſæ, aut imperiti ſtolidi tamen aut periti ſolertiam & pigritiam arguit. Eſt autem hæc Sympathia in praxi frequentiſſima, imo (e) partes maximè a ſtomacho remotæ, quibus nullum cum eo intercedere videtur commercium afflictæ, motum ejus perturbant, invertunt fibras ejus ad enormes ſollicitant contractiones, unde vomitus, pluraque alia inducantur ſymptomata. Sic turunda oleo tabaci imbuta trajecta per femur canis excitat horrendos vomitus. Hinc videtur ſufficere partem aliquam eſſe fibroſam, quæ afficiatur, ut irritationem ſuam communicet ſtomacho & excitet præter vomitum in ſtomacho tumultus. Ex (f) tabacino oleo litus, qui externis tantum partibus affrictus ſtomachum turbat, convellit conjicitque in vomitionem. Nobilis ille *Helmontius* hæc ipſa in

(e) Hecquet de la digeſtion 353.
(f) Idem de purg. med. 164.

in ſe expertus eſt: empturus inquit villam, obambulabam cum inſigni appetitu, tum fortuito diſtorſi pedem, lapſus ſum, rigor ſtatim obvenit cum nauſea, vomitu, & ſuffocato priore edendi appetitu: mox vero diſtortum pedem ac ſemidislocatum repoſui: atque eodem inſtante redditus eſt mihi appetitus priſtinus ceſſavitque nauſea. Plura in progreſſu adducam exempla ubi ſingularum partium cum ſtomacho Sympathia explicabitur.

Ad hanc properans explicationem caput hoc finio *Hecquetii* verbis: (g) ſtomachum, inquit, habes corporis centro ſitum tenerum maximè univerſi corporis affectionibus conſonum, omnibus partium congaudentem bonis; ut enim illa cupidè ſentit, hæc odioſè averſatur. Partem tam publicam cohærentem omnibus aut conſociatam pungis, vellicas, emoves; cæteras in conſortium trahis, omnes ergo titillas, laceſſis, exſuſcitas; attamen fortius illas, quæ tenſiores fuerint, rigidiores & breviores, tum quia acutius aut altius reſonant, quæ magis tenſæ ſunt

(g) De purg. med. 169.

citharæ fides, tum quia ſequax longè minus eſt, vel difficilè ductilis fibra quæ jam contrahitur aut corrugatur.

CAPUT SEPTIMUM.

De ventriculi cum Capite Conſenſu.

Sicuti ex vulneribus aut contuſionibus vel quocumque graviori capitis affectu concitatur ſolo conſenſu vomitus, ut in antecedentibus demonſtratum, ita viciſſim ex eodem ventriculi cum capite conſenſu, capitis affectiones, in ſpecie dolores intenſos oriri poſſe patet. Nam ſicuti omnia cerebri undecumque afflicti mala cum ſtomacho facilè communicant, idque vel generis ſimilitudine vel jure ſocietatis, ità ut ait *Duretus*, omnia cerebri utcumque afflicti mala conſentiunt cum ſtomacho ejuſque ſocietatem ineunt.

Dolores capitis frequentiſſimos ex ventriculo provenire optimè annotatum eſt non modo a practicis, ſed etiam quibuſcumque ſcholaſticis: nam omnes qui agunt de cephalalgia eam dividunt in cephalalgiam per conſenſum

ſum, & in eam quæ fit per eſſentiam. Sub illa præcipuè comprehendi volunt eam, quæ fit ex ventriculo. Nec immeritò cum dolores capitis, ut rectè ait *Baglivus* (h) magnâ ex parte ex ſtomacho fiant, non intelligendo tamen hic dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

Poſſem hunc conſenſum plurimis experientiis practicis ab Authoribus mutuatis confirmare, verum, cum exempla in omnibus & ſingulis Authoribus ſint obvia, ad illos vos remitto. *Foreſtus* (i) agens de capitis doloribus, variis probat obſervationibus practicis caput doluiſſe ex conſenſu ventriculi. Conſulite *Willis*, (k) *Lotichium*, (l) *Riverium*, (m) *Bartholinum*, (n) pluresque alios, qui vos omnino convincent dolores capitis ex ſtomacho ſæpiſſimè oriri.

(h) 142.
(i) Præcipuè obſ. 44. & 45. 46.
(k) 303. 305.
(l) In obſ. pag. 152. 154.
(m) Centur 7. obſ. 2.
(n) Centur 4. Epiſt. 6.

Delirium ex ventriculo.

Examinemus modò ordine alias capitis affectiones vitio ſtomachi produci ſolitas. *Helmontius* advertens ventriculo læſo functiones omnes animæ lædi, illas, quæ ab omnibus in cerebro perfici admittuntur, ipſe in ventriculo, quem ut ſedem animæ deſcribit, peragi autumatur. Cum aliquando, inquit, deguſtato napello dementia oboriretur, ſenſi, pergit, cum admiratione apertè & dilucidè atque conſtanter intelligendi munus oboriri in præcordiis & expandi circa os ſtomachi, idque adeo ſenſibiliter, ut clarè ſenſi atque attentè notavi, quod quamvis etiam ſentirem ſenſum & motum ſoſpites a capite in totum diſpenſari, tota decurſuum facultas notorie & ſenſibiliter in præcordiis eſſet, cum excluſione capitis, quaſi tunc mens ſua conſilia ibi meditaretur. His ſimilia habet, (o) dum refert cauſidicum ab aſſumptis duabus Drachmis ſeminis hyoſciami inſanum ac fatuum redditum, qui per vomitivum infra ſemihoram convaluit. Unde ſe collegiſſe affirmat vires intellectuales in ſtomacho ſtabulari: & paulò poſt ſic loquitur:

(o) 306.

tur: (p) major ſpectatur authoritas ſtomachi in caput quam capitis in ſtomachum. Si quidem ſopor, ſomnus, vigiliæ, deliria & quæcumque ſymptomata capiti ſolita tribui, remediis ſtomachicis, non autem cephalicis mitigantur & abolentur. Hinc enim adagium. O caput helleboro dignum! Meminit etiam *Blaſius* (q) delirii ex ventriculo, & benè annotat in morbis complicatis delirium conjunctum habentibus ventriculum pro parte primaria affectum haberi a peritioribus Medicis; & vere Practici induſtriores non verentur malo huic obviam ire emeticis, quæ ſtomachum a malis quibus affligitur, liberent. Nec infelici cum ſucceſſu, cum ſæpè unico vomitorio amiſſam quaſi recuperent mentem.

Inter omnes affectus capitis nullus frequentius inducitur a vitio ſtomachi quam vertigo. Unde aliqui arbitrantur numquam vel rariſſimè ſaltem vertigine corripi ægros ſine prævio ſtomachì vitio: inter illos numerari poteſt *Ettmuller*, qui in praxi ſua de illa ſic Vertigo.

(p) 307. (q) 429.

ſic loquitur: vertigo vulgò dividitur in eam quæ eſt per eſſentiam & proprie & primario affecto cerebro, & eam quæ eſt per conſenſum & affectis partibus inferioribus contingit; ſed ut verum fatear, inquit, rariſſima eſt vertigo per eſſentiam, quando quotidiana praxis & practicorum obſervationes monſtrant, vertiginem fere omnem eſſe vitio partium inferiorum, ut ut diutius affligens, & crebrius recurrens, uſque eo ſpiritus animales & cerebri texturam alterare & immutare valeat, ut tandem ex vitio cerebri proximè affligere videatur. Inter partes iſtas quarum conſenſu fit vertigo primaria eſt ventriculus, qui ut plurimum, ut ut variis modis peccet, imprimis in quibuſdam jejunium ferre nequit, unde fit ut tales interdum juvenes in ſpecie autem ſenes ſæpius fiant vertiginoſi, tam diu quam vacuus eſt ſtomachus, ſimul atque unam aut alteram tantum panis buccellam comederint, omne malum ceſſat, unde etiam matutinis horis tantillum comedendo vertiginem talem ſæpius præcavent. Hinc etiam qui laborant affectu hypochondriaco, cujus radices figuntur in ſtomacho, ver-

vertiginoſi ſunt ſæpius, ſpecialiter ſi ſint jejuni. Quin & flatulenti cibi dicti ut cæpæ, allia, raphani dum adhuc in ſtomacho commorantur vertiginoſos nonnullos reddunt, imprimis ante ad vertiginem diſpoſitos; vermes inteſtinorum ſubinde graves inferunt vertigines. Hactenus *Ettmuller*: Et rectiſſimè quidem meâ ſententiâ confirmant hanc opinionem meam, quæ ſingulis diebus in praxi occurrunt. Nulli magis vertigini obnoxii ſunt quam *Helluones* & ebrioſi, & quod plus eſt, heſterna crapula non tam noctu quam manè vacuo cibis ſtomacho vertigines ſuſcitat, quæ ſumptô cibô ceſſare continuò ſolent, ſigno manifeſtiſſimo cauſam earum in ſtomacho latere, cum buccella panis non agat niſi in ipſum ſtomachum.

Prout vertigo & oculorum caligo ex ſtomacho ſic & plurimorum aliorum, quibus affliguntur oculi, malorum fomes ac focus eſt in ipſo ſtomacho; ab ipſo enim deducendæ ophthalmiæ, defluxiones ut vocant oculorum, aliaque ſimilia, quæ ideo vel uni cedunt cathartico opportunè exhibito: hinc pillularum lucis nomen,

non

non quod illarum ſit immediata in oculos actio, ſed tantum mediante ventriculo effectus ſuos edant. *Lommius* in medicinalibus ſuis obſervationibus ſuffuſionis ſeu incipiendis quaſi cataractæ meminit (r) ex ſtomacho proficiſcentis: talem ſuffuſionem aſſerit intermittere & remittere, ſi curata coctione perſpectum ſtomacho eſt: invaleſcere vel reverti ſi is cruditate labefactetur. Qui plura deſiderat, *Helmontii* pervolvat opera, in quibus hanc noſtram de conſenſu ſtomachi cum capite ſtabilitam inveniet opinionem, licet Author ille nobiliſſimus terminis quibuſdam exoticis mentem ſuam aperiat. Affectuum ſoporoſorum cauſam ſi inquiras, non minus ſæpè reperies illam in ſtomacho hærere quam vertiginis quæ horum affectuum ſolet eſſe prodroma. Apoplexiam a ſtomacho prægravatô paſſim oriri ex iis probat *Helmontius*, quæ eamdem communiter præcedere ſolent ſymptomatis. Etenim languor ille, totius corporis ineptitudo ad motum, inclinatio ad ſomnum, capitis gravitas, cerebri quaſi oppreſſio de quibus primò conquerun-

Affectus ſoporoſi.

(r) Lib. 2. fol. 36.

runtur quibus gravis imminet hæc procella, imo quæ præmordia ſunt Apoplexiæ ordinariè ventriculi ſunt effectus: & ſanè ſi ad ſingula animum reflectamus, ſi modum invadendi, ſi cauſas occaſionales & remedia ſpectes quibus celerrimè cedit graviſſimus hic affectus, non dubitabis quin ſæpius apoplexia ob ventriculi gravitatem & oppreſſionem ejus quaſi a pondere incumbente, inducatur, quo fiat ut cæteræ omnes partes & præcipuè capitis in ſimilem affectionem rapiantur. Nec mirum, ſi enim convulſô, irritatô, punctô, aut corrugatô ventriculô totum genus nervoſum noxam inflictam ſentiat, quare eodem collapſô & quaſi ſub pondere fatiſcente, non fatiſcat & collabatur pariter totum genus nervoſum? vel illud hoc in caſu potius quam in priore immune ſit?

Hæc illa eſt apoplexia quam medici ſeroſam aut pituitoſam dicunt, ut diſtinguatur ab eâ, quam ſanguineam vocant. Ea ſcilicet, apoplexiæ ſpecies, in quâ emetica, cathartica ac enemata acriora totam implent paginam, in qua venæſectionem imperaſſe piaculum ſit. Horum autem ratio non peten-

petenda eſt ab obſtructione illâ fictitia minimorum tubulorum cerebri, intactis etiam illis cerebelli, ſed potius a tono ventriculi dejecto eumque ſubſequente totius generis nervoſi pari affectione. Parvulæ ut ita loquar id probant apoplexiæ. Dum quis ingurgitavit ſe cibis & præcipuæ difficilioris digeſtionis, totus fit ſoporoſus, membra langueſcunt, & ut ſenſuum non fiat abolitio, minuitur tamen vigor, & hebetudo quædam ingruit.

Ex hiſce diſcite in capitis morbis indeque ortis ſymptomatis ſedulò percunctandum eſſe, num caput a ventriculo ejus modi patiatur, cum idipſum fieri poſſe ac ſolere jam audiveritis: num ex aliarum partium conſenſu afficiatur; aut deniquè idiopathicè ſit afflictum. Date operam ut per ſigna quædam certiora poſſitis devenire in cognitionem partis primariò affectæ, ſi felicem deſideretis remediorum eventum, cum unde malum venit eo curationis tela ſint dirigenda.

Vultis exemplum, ſequimini *Foreſtum*, cui cum apprimè notum eſſet non ſufficere, ſi ſciatur capitis dolorem

rem ſæpiſſimè ſuboriri ex conſenſu partium inferiorum, ſed etiam neceſſarium omnino eſſe practicanti poſſe cognoſcere, quandonam id fiat, ſigna quædam quibus dolor ille ſympatheticus dignoſci poſſit in ſcriptis ſuis tyronibus tradit (s) primum ergo, inquit, per conſenſum laborare deprehenditur caput, cum nulla evidens cauſa, ut æſtus, frigus, ictus, odor gravis, aut aliquid eorum, quæ gravitatem capitis facere conſueverunt, prius occurrerit. Ab eoque differt, qui primariò afficit, quod ſolitarius conſiſtit perpetuuſque eſt. Nihil intermittens neque increſcente alterius partis affectu augetur, ſed quovis alio ſublato perſiſtit; atque illi accomodata præſidia conferunt, alter vero frequenter repetit & cedit. Alterius incremento invaleſcit illiuſque remiſſione & affectu ſublatò miteſcit vel levatur. Quod ſi dolor capitis, ait idem Author, ratione humorum collectorum in ſtomacho, ſigna tunc colligenda ex propriis locis de cruditate, nauſea, debilitate, & indigeſtione ventriculi: quôcumque etiam vitiô ſtomachi

Notæ quibus caput deprehenditur per conſenſum laborare.

Notæ ex Ventriculo.

(s) Lib. IX. obſ. 44. fol. 375. Tom. I.

chi fiat dolor in capitis partem anteriorem frontem, potiſſimum tamen tempora declinat. Mihi equidem ſolemne eſt in doloribus capitis primò ante omnia ſedulò inquirere, num illi ſuborti non fuerint ex ventriculo, undè examino num ſigna ulla cruditatum adſint. Ex ventriculo enim prodire judicandum eſt, cum cruditas aut ciborum corruptionis vel imbecillitatis indicia, nauſea, inappetentia, oris amaror & cordis eroſio cardiagmos appellata, prius præſentiuntur: quibus præſentibus ſtomacho potius quam capiti proſpiciendum eſſe judico. Tali in caſu emetica, cathartica ſtomachica, erunt mihi cephalica. Pari modô & in aliis capitis affectibus ſoporoſis, uti apoplexiæ, ubi prudentis, & acerrimi judicii medici requiritur præſentia, qui promiſcuè in quibusvis apoplexiis non imperet venæ ſectiones, emetica ac fortiſſima ſtimulantia. Uti enim apoplexia ſanguinea, vel illa, quam *Lanciſius* vocat epilepticam, ex convulſione ſcilicet cerebri, ſuffert venæ ſectionem, ita & illa, quæ ex ſtomacho eſt, minimè illam patitur. Sed has inter ſe diſtinguere hoc opus

hic

hic labor. Cauſæ occaſionales primum lumen hic adferant. Non ſufficientibus illis, ex pulſu vehementiore, coloris faciei rubicundiore, convulſionibus quandoque ſupervenientibus, duritie ſaltem pulſus priorem diſtingues a poſteriore, in qua facies pallidior pulſus languidior & ſimilia multum diſcrepantia adſint ſymptomata.

Hæc ſunt quæ ex doctrina conſenſus potiſſimum vos colligere oportet. Hæc ut probè perdiſcatis curandum magis eſt quam ut rationem eorum ſolicitè excogitetis. Si tamen rationem Sympathiæ ventriculi cum capite deſideretis aliquam plauſibilem, ſufficere vobis poſſunt ea, quæ *Williſius* (t) hac ſuper re diſſeruit: ab ejuſmodi, inquit, materiâ acri vitriolicâ aut aliâ infeſtâ intra ſtomachum aggeſtâ & commotà ſpaſmus ſive corrugatio moleſta fibris nervorumque extremitatibus illic inſertis imprimitur, qui mox eorumdem nervorum paris vagi & intercoſtalis ductu in caput continuatus membranis fibriſque nerveis in corrugationes dolorificas prædis poſitis com- Ratio Conſenſus.

(t) De anima brutorum, 98.

communicatur. Nam cum nervi nihil aliud ſint, teſte *Friccio* de venenis, quam cerebri ſolida & membranarum ejus ſubſtantia, atque ab eo non ſecus ac funiculi dependentes, non autem, ut vulgò hactenus fuit creditum ſpirituum peculiares canales, unde facile fieri poteſt ut uno nervo vehementer attracto irritatoque tota etiam machina & ſyſtema attrahatur & irritetur & præcipue caput. Quod ſi fiat, inquit, a veneno, cur etiam non ab alia cauſa?

Ventriculi Conſenſus cum facie.

Hiſce obiter de ratione conſenſus ventriculi dictis, antequam ad partes capiti ſubjectas deſcendamus, breviter etiam aliqua dicamus de facie. *Ettmuller* (u) dum ſigna chyloſeos læſæ adfert, inter alia etiam ponit ſequens. Præterea, inquit, ſæpè adeſt poſt paſtum in talibus ſubjectis phlogoſis ſeu rubor faciei, in qua phlogoſi ſemper obſervatur quod fiat a ſtomacho, hocque muco copioſo nimis acido ab alimentis non ritè digeſtis reſiduo onerato. Idem confirmat *Sennertus* (x) dum phlogoſin faciei dicit ſignum certiſſimum digeſtionis læſæ. Hinc eſt quod

(u) 117. (x) Lib. 3. prax. 128.

quod *Baglivus* (y) etiam dicat quod in faciei morbis purgantia omnem paginam abſolvant; ut præter experientiam teſtatur divinus *Senex* in Coacis. Perturbata alvus, ut pauca ſæpiſſimè ſubducat, delet faciei exanthemata. Et alio loco: (z) exinanita alvus humorem ex reliquo quidem corpore univerſo, ex capite autem potiſſimum ad ſe trahit, cum incaluit: vacuatione autem capitis expurgantur oculi, aures &c. ipſa tamen facies clarior fit & nitidior. Hæc ille: quæ omnia quotidiana confirmat experientia. Faciei eryſipelatem ex ventriculo dependere probat catharticorum feliciſſimus hoc in affectu uſus, quem *Baglivus* etiam in ſecretis fuiſſe cuidam ſeniori Medico Patavino teſtatur. Sed quid plura? an pallidus faciei color indivulſus non eſt comes cruditatum ventriculi? an ex eo ſuſpicio vermium in primis hoſpitantium viis apud cautiores non ſuboritur medicos? Quid ex circulo livido ſub oculis conjectura aſſequi liceat circa morbos primarum viarum omnibus notum eſt.

(y) 141. (z) Lib. 2, de diæta:

Si iterum vultis rationem, ex *Vieuſſens* eam petere licet, (aa) ubi explicat, cur oculi, labra & reliquæ faciei partes, quibus nervorum par quintum & ſextum propagines impertiunt, promptiſſimè diverſis præcordiorum motibus obſequentes diverſas mutationes patiantur.

CAPUT OCTAVUM.

De conſenſu ventriculi cum linguâ, faucibus, partibuſque aliis palatinis.

Hunc ventriculi conſenſum non modo vidit *Bausnerus* in tractatu ſuo ſæpius jam memorato de conſenſu partium, ſed & ejus rationem valdè plauſibilem adfert: (a) lingua, inquit, aliaque ore contenta ex intemperie ventriculi calidâ & bilioſâ iisdem conflictantur malis, quibus ventriculus, ariditate ſcilicet & amarore, non ſolum ob membranam, quæ illis communis eſt, verum etiam propter vapores

(aa) fol. 189. (a) 147.

res calidos & amaros, qui ſuperiora petunt, parteſque dictas inficiunt. Undè Æſophagus in ardore ventriculi uritur. Quod certè experiri contingit illis qui aliquando malo hoc affecti fuerê, dum partes omnes faucium iſthmo comprehenſæ exuri videntur.

Utraque illa, quam adfert Author ille, ratio ſubſiſtit, jam hac jam illâ, jam utrâque locum obtinente. Quare diſcutiamus caſus ſingulos. Imprimis certiſſimum eſt quod eadem ſit, ut etiam teſtatur *Baglivus*, (b) tunica, quæ os, Oeſophagum, & ventriculum internâ ex parte veſtit, inde fit, quod tantus ſit, inquit, conſenſus linguam inter & ventriculum, ipſorum morbi & morborum cauſæ facilè ad invicem mutentur. Continuitatem illam etiam veteribus notam fuiſſe in antecedentibus oſtendi. *Almeloveen* ex *Stephani* diſſectionibus corporis humani ſic differit: ſuperficies oris continua exiſtit cum ſuperficie ſtomachi, imo eſt ac ſi una eſſet ſuperficies, ut ut eſt hanc ob continuitatem vomitum a palato aut uvulâ irritatis paſſim ſuccedere videmus, & hinc, ut optime anno-

(b) 422.

notavit *Williſius*, (c) a cibo potuve ingratis fere tantum ore libatis, etiam a pluma gutturi inditâ ſæpiſſimè vomendi nixus aut vomitio cietur: propter eamdem rationem etiam in phthiſi tuſſim vehementem vomitus quandoque concomitatur aut ſequitur, ſcilicet ob vellicationem ſive concuſſionem ejuſdem tunicæ, quæ pariter gulam & ſummitatem tracheæ obducit. Hac etiam de cauſa in œſophagi vulnere excitatur vomitus, vel etiam ex relaxatione œſophagi ſuperius orificium ventriculi hiat. Quæ cum ita ſint, ob eamdem communem tunicam, neceſſariò ſtomachô vellicatô aut malè affectô idem ſentiunt partes internæ oris concameratione incluſæ. Hoc luculenter evincit copioſa ſalivæ excretio vomitum præcedere ſolita, uti & labii inferioris tremor, quæ certè nulli rectius imputaveris cauſæ, quam continuitati communis membranæ.

In hoc tamen partium conſenſu non ſine fundamento rectiſſimè ſæpe accuſaveris vapores & fumos ab inferioribus ad ſuperiora ſcandentes. In fumos

(c) De operatione medicamentorum fol. 18.

mos evanuere quidem hodiedum vapores halituſque, qui e partibus inferioribus caput continuò petentes rurſum ex eo deſtillantes in partes ſubjectas dicebantur tot tantorumque malorum cauſæ. Cum viæ nullæ niſi fictæ aſſignari poſſint. Verum è ventriculo per œſophagum ad partes ore incluſas via liberrima aperta ac trita ſatis: vaporum ex ventriculo exhalentium & ſuperiora petentium, ſignum ſunt oris fœtor ructuſque tam acidi quam nidoroſi, qui in ſodâ & ardore ſtomachi tantum caloris & æſtus ſenſum in his excitant partibus, ut fauces comburi aſſerant patientes.

Utrum tamen illis in caſibus utraque non concurrat cauſa, diſputare hic nolo: Quandoquidem, ſive conſenſus ille fiat ob continuam eorum membranam, ſive ob funios & halitus aſcendentes, in praxi nihil mutetur ac eâdem procedatur methodo. Quare hic ſufficiat ſi ſciatis & attendatis partes faucium iſthmo contentas ordinario affici propter ventriculi conſenſum. Quod in praxi etiam indies obſervare contigit in uvulæ relaxatione, amygdalarum & conſillarum intu-

meſcentia, partium adjacentium inflammatione, anginam nonnulli vocant ſpuriam, quæ omnia unico carthaticô exhibitô ſæpè evaneſcere videbitis. Ex quo ſequitur ob ventriculi conſenſum, & quidem a cruditatibus in eo latentibus ſymptômata illa producta fuiſſe. Conſentire enim illis nequeo, qui purgantium præſentaneam in his affectibus opem non tam deducunt ex eo, quod materiam peccantem e primis educant viis, quam quod oſcillationes verſus inferiora magis trahant, & ſic revulſione, quam procurant, effectus ſuos præcipuè edant. Hæc enim quamvis nonnihil contribuere concedam, cum tamen & vomitu procurato nonnumquam æquè feliciter hanc ſpuriam curaverim anginam, arbitror cathartica tantarum eſſe virium, quod materiam peccantem e primis educant viis. Præcipuè cum cauſæ occaſionales, ut exceſſus in cibo & potu, unde cruditatum copioſus proventus, idem indicent.

Antequam pergam, juvat vos aliqua monere circa anginam. Quam in anginâ ſpuriâ proficua ſunt cathartica, tam ſunt eadem in anginâ verâ nociva,

va, in qua cum faucibus pectus, cervix, aut collum rubrum ac maximè inflammatum apparet, ita ut tumor ſit conſpicuus cum calore & dolore ac febri acuta. In hac cura potius inſtituenda, ut in pleuritide vera, venæſectione & ſimilibus.

Ut redeam unde digreſſus ſum. Inter omnes partes oris concameratione incluſas lingua maxime conſentit cum ſtomacho: quarè numquam ab ægro recedo, niſi inſpexerim linguam, cum ex ejus conſtitutione facile ſit indicare de ſtomachi affectione; nam dum lingua eſt pellucida, ut cum *Ballonio* loquar, (d) aut nigra exuſtaque, totus ſtomachus, cui illa eſt continua, eo penè modo affectus eſt cenſendus. Imo, ut teſtatur *Proſper Alpinus* (e) non numquam ſolent Aphoni reddi ægri ventriculo ab aliquo humore læſo, quô aut ſponte, aut arte vomitu rejectô liberantur. Quid? quod a vermibus aphoniæ obſerventur ſine periculo. Cum lingua.

(d) Conſil. 5. lib. 3.

(e) De Præſagiendâ vitâ & morte ægrotant. fol. 220. ult. edit.

Ex his ſufficienter patet quantus ſit ventriculi conſenſus cum partibus dictis palatinis. Hiſce tamen adde ea quæ ſuperius a me dicta ſunt de aphthis, quas *Harris* Medicus ille Londinenſis celeberrimus unicè deducit a vitio ventriculi. Caput igitur hoc finiam, ubi tamen prius dixero, ſputationem illam frequentiorem, ex qua medici ſagaciores ſolent colligere ventriculum vel vermibus, vel cruditatibus ſcatere, ſatis etiam clarè oſtendere ſympathiam ventriculi cum hiſce partibus. Et quid miri, ſi a vermibus in ventriculo exiſtentibus partes ore incluſæ afficiantur, cum nares ipſæ harum præſentiam ſentiant. Quare & ipſis vetulis notum, fricationem frequentem narium in pueris indicare vermes.

CAPUT NONUM.

De ſtomachi Conſenſu cum Pectore.

Solent hodie vel ipſi ſcholaſtici morbos pectoris adſcribere vitiis partium

partium infimi ventris, & præcipuè ſtomachi, ſequentes hâc in parte *Etmullerum*, cui ea debetur laus, quod primus tuſſes, aſthmata, ſyncopes aliasque pectoris affectiones diſtinxerit in pectorales & ſtomachales. Non latuerat tamen hujus diſtinctionis fundamentum authores ſuperiores. *Ballonius* Medicus gallus nemini ſecundus ſympathiæ hujus variis in locis meminit: (a) Si quid eſt, inquit, præternaturale contentum in ventre inferiore, maximè circa os ventriculi, illud ratione continuitatis difficultatem reſpirationis adferre poteſt. Ut etiam pondus & oppreſſio ventriculi homines ἐγγαστριμύθȣς reddere poteſt: id eſt quaſi ex ventre loquentes, quia libertas Sermonis ob oppreſſionem erepta eſt. Similiter propter difficilem reſpirationem causâ ipsâ thoracem non egrediente, ſæpe dolor ſuboritur in partibus ventris aut in ventriculo ipſo, & tunc malè medici partibus dolentibus manum applicant. Et alio loco plerique dolores ad ſtomachum variè fatigant, quos neſcias an attineant ad ventriculum ipſum an ad partes

tes

(a) Hiſt. prim. Lib. 2. Conſil. pag. 50.

tes vicinas, ratione enim membranarum, tum quæ inveſtiunt thoracem, tum quæ Diaphragmati vicinæ ſunt, oriuntur ſæpè dolores continuitatè quâdam affligentes, & eâ ratione alios aliterque, quam ſint, mentientes: ut ſæpè malè ab ægris ſpecies doloris ignorantibus intelligentes Medici decipiantur plerumquè nec ulli dolori ſolatium adferant. (b) Et paulò poſt: ſi non ſolum intra ventriculum dolores conſiſtant, ſed infra ſupravè, id per conſenſum fit. Unde *Archigenes* apud Aëtium dicebat, Medicos ſæpè decipi, ratos doloris cauſam aut in præcordiis eſſe aut in pectore, cum eorum cauſa a ventriculo repetenda ſit. Et rurſum alibi: cacochymica hypochondriorum obſtructio dolores facit, qui maximè apparent & proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, & quia in thorace communis eſt membrana & lateribus & Diaphragmatici. Et ſanè rectè, cum conſenſus ille pectoris cum ventriculo a memoratâ continuitate membranarum repetendus videatur.

Modum

(b) Conſil. 26. Lib. 1. pag. 60. Ibidem pag. 62.

Modum autem & rationem hujus conſenſus eleganter exhibet *Ettmuller*. (c) Simul ac, ait, ventriculus in dolore hypochondriaco afficitur, convellitur diaphragma: ſtructura namque nervorum & membranarum in univerſo corpore habet ſe ad ventriculum inſtar chordarum tentarum & inter ſe connexarum: undè unô locô unâ fortius pulsâ per conſenſum altera quoque movetur, & pars a parte afficitur. Vide *Willis* anatom. Et patholog. cerebri: quamobrem quamcumque ventriculi exorbitantiam expiare tenetur diaphragma, quod quia tendinibus ſuis coſtis ſpuriis & proceſſibus ſuis lumborum vertebris implantatur, ſequitur, ut & ingentem percipiamus dolorem in coſtis ſpuriis & vertebris abdominis, quo ad anteriora, inſtar calculi nephritidem inferentis. Cæterum quia nervus intercoſtalis diâphragmati propagines ſuas communicat, fit ut convulſo diaphragmate in conſenſum quoque trahantur muſculi reſpirationi inſervientes cæteri, in ſpecie etiam quoad partes poſticas. Ex quibus

Ratio conſenſus ventriculi cum diaphragmate.

(c) In Diſſertatione de malo Hypochondriaco pag. 77.

bus nervorum & hinc muſculorum & membranarum ſpaſmis multijugæ patientium deteſtinationes dolores tenſivi dorſales præſertim nonnumquam ad vertebras colli uſque protenſi. Exinde quoque facile licet colligere, quomodo ſæpius in hypochondriacis aſthma aliquod ſiccum natales ſuos nanciſcatur. Imò quomodò in hypochondriacis adeò frequentem ſymptomatum præfatorum ſocietatem appetat Cordis palpitatio. Hinc æquè non ineptè aliquis vocitaverit paſſionem hypochondriacam Epilepſiam ventriculi.

Hanc item connexionem diaphragmatis cum ventriculo ſatis clarè expoſuit *Weſſerus* agens de ſingultu per venenum intus ſumptum excitato; Verba ſunt: nec mirum eſt a ventriculo gravius vexato diaphragma ad hunc motum ſtimulari, illudque conari ipſi hâc ſucceſſione ſuppetias ferre, nam gula illud non ità liberè tranſit, quin potius undique ſupernè gulæ propè ventriculum mediante membranâ ipſi cum pleurâ communi & infernè propè ſtomachum mediante membranâ cum peritoneô communi connectitur; inſu-

inſuper a diaphragmate reliquo, ubi gula illud permeat, filamenta & membranæ nerveæ arctiſſimè uniuntur & ulterius aliquo uſque exporriguntur atque cum fibris ventriculi rectis potiſſimum coaleſcunt: ex hoc potiſſimum diaphragmatis & ventriculi conſortio laudatus author deducit ſingultum, nec immerito, cum cauſa ejus plerumque, ſi non ſemper, in ſtomacho lateat, quodque evincit ſingultus non ſolum venenis aſſumptis, ſed & inflammationi ſuperveniens ventriculi, quacumque de cauſa ſubortæ, uti teſtatur *Fridericus Hofmannus*. (d)

Quomodo ex ſtomacho ſuboriatur ſingultus.

Quemadmodum ſingultus, ita & tuſſis cauſam ordinariam ad ſtomachum referimus: jam ſupra ex *Harris* oſtenſum eſt tuſſes infantum ex ſtomacho eſſe, idemque vidimus ſentientem *Baglivum:* tuſſis, inquit hic, infantum ſemper ſolet eſſe a ſtomacho cruditatibus ſcatente, quo in caſu ſemper ſtomacho proſpiciendum. Conſonat *Ettmuller* in praxi ſua: ſtomachus, ait, irritatus dat tuſſim, imprimis quando.

Ex ſtomacho tuſſis.

(d) In Diſſert. de inflammatione ventriculi.

do vitium hæret circa orificium ſuperius, quod connectitur diaphragmati, ſic fiunt namque ſæpius tuſſes contumaces adeô & pertinaces, ut, dum ingruit, vix tuſſiendi conatus remittat ante vomitum. Adducit quoque conſentientem Lindanum, qui dicit: mihi eſt compertum pluribus obſervationibus plerumque tuſſim eſſe ex ventriculo; & omnis illa tuſſis furibunda, quæ eſt in infantibus, ſemper eſt ex ſtomacho: vide ejus meletemata, (e) in quibus habet plura de hac tuſſi imprimis ex ſtomacho ortâ. Hinc etiam fit quod in vermibus infantum hi laborent tuſſi: cauſam rejicit rectè *Sennertus* & *Foreſtus* in vellicationem ſtomachi, quo vellicato ſequitur talis tuſſis inanis. Hujuſmodi autem ex ſtomacho tuſſis juſta erit ſuſpicio, ſi præceſſerit erratum in diæta: Si excernunt tuſſiendo viſcida, & conqueruntur de dolore circa ſcrobiculum cordis; & maximè ſi ex injuria aëris non ſit contracta.

Id ipſum, quod mirum fortaſſis quibuſdam videbitur, probari poteſt ex medicamentis, quæ præſcribi ſolent contra

(e) pag. 351.

contra tuſſim: nimis enim ineptiat, quisquis crediderit eclegmata & linctus recta ad pectus penetrare, ut propterea debeant, ut nonnullis placet, lentiſſimè deglutiri, nempe ut ſic cum ſaliva per rimam vocis in laryngem ſtillare poſſint: vel quis in animum inducat oleoſa ac lubricantia hiſce in caſibus ſæpè præſcribi ſolita ex ſtomacho integris viribus pectus adire? Sanè ſiquis hic animum mediocriter advertat, non poterit non fateri proximè illa agere in ventriculum, illoque tantum mediante effectus ſuos ad pectus transmittere. Quid? quod vel unico ſæpè hauſtu decocti pectoralis ſolutivi tuſſim ſublatam videamus; vel de opiatis quid ſentiamus? quæ tuſſes atrociſſimas numquam non ſedant. Profecto earum potiſſimam in ventriculum eſſe actionem plerique conveniunt Auctores. Inſtar omnium ſit *Helmontius*: (f) quod autem tuſſes ſpectat, ait, patet ſanè licenter opiata quædam operari atque mandare non ſolum ut melius longiuſque aut quietius dormiant, ſed memini quod aſſumptum *Paracelſi* laudanum, etſi inſomnes prope mo-

(f) 314.

dum tuſſienti noctes præberet ; ita tamen tuſſim pacaſſe, & copioſa flava compactaque ſputa compeſcuiſſe: quod mox nedum in quanto ſint imminuta, verum etiam in ſputa ſubpallida ac deinde in alba ſint mutata. Potiſſimum etiam quod manè per vomitum rediens opiatum ſerò aſſumptum teſtaretur ſuſpenſam tuſſim ſimulque generationem ſcreatuum copia & colore horridorum ſtetiſſe: ac per conſequens pharmacum adhuc in ſtomacho aliis cænæ cibis permixtum compeſcere, ne liquor alimentaris laryngis degener evadat, atque in ejuſmodi mucum adeo copioſe recedat. Valet igitur, pergit, ſtomachus compeſcere productionem tot phlegmatum ſcreatu rejectorum ; quatenus ejus digeſtiva vis præſidet digeſtionibus cæteris. Hæc omnia confirmat *Williſius*, (g) novi, ait, in hypochondriacis, quod alimenta diſpepta ſtomacho ingeſta mox tuſſim inanem & valde pertinacem excitaverint, interim ut pulmones Diatheſi quâvis tabidâ ſatis immunes fuerint. Utriuſque autem affectus cauſa videtur eſſe, quod cum nervi in alterutra

rutra

(g) Deſcriptione nervorum pag. 89.

rutra parte diſſeminati ſpaſmo corriperentur, ſæpè qui alterius ſunt partis in ejuſdem affectus conſenſum trahantur. Forſan hinc contingit quod interdum aſthma propter ventriculi labem inducitur quodque affectus iſte (uti *Riverius* obſervat) ſæpius a pharmaco emetico curari ſolet. Non abſimilia adducit *Vieuſſens*, ubi ait, quod ſiniſter paris vagi truncus pulmonibus ſimulque œſophagi tunicis ramulos plures impertit. Unde ratio deſumi poteſt, inquit, (h) cur tuſſis moleſta ſæpè nauſeam imo vomitum inferat: & vice verſâ, cur ventriculi perturbatio nonnumquam moleſtam tuſſim ſine ullo pulmonum vitio inducat. Utriuſque enim affectûs cauſa eſt, ni fallimur, quod nervi per alterutram partem diſſeminati ſpaſmo correpti, ſæpè nervos in altera parte deſinentes in ejuſdem affectus conſenſum trahant. Hinc pariter haud dubiè fit ut interdum aſthma propter ventriculi labem inducatur, & juxtà experientiſſimi *Riverii* obſervationem pharmaco emetico curetur.

K 2 Ad

(h) fol. 186.

Aſthma ac aliæ reſpirationum difficilium ſpecies.

Ad aſthma modo progrediamur. Reſpirationes difficiles, aſthmata, dyſpnœas, catharros ſuffocativos, incubos oriri vitio ſtomachi non modo norunt ſolertiores Practici, ſed illi ipſi qui ſimili aliquo malo quandoque laborarunt: hi enim experiri potuerunt repleto ac prægravato ſtomacho, vel ingruiſſe ſubito hujuſmodi affectiones vel admodum fuiſſe intenſas. Audire rurſum juvat *Ettmullerum*: Aſthma, inquit, humidum ſeu manifeſtum ſæpius hæret in ſtomacho quam ipſis pulmonibus: ut plurimum enim talium ſtomachus reperitur infarctus materiâ craſſa viſcida ac mucilaginoſa, quæ ubi quacumque ex cauſa fuerit agitata, ut incipiat turgeſcere & quaſi inflari, periculoſa admodum dat aſthmata, partim quoniam nimia diſtentione ventriculi impeditur motus diaphragmatis deorſum, qui tamen maxime eſt neceſſarius; partim verò, quia diaphragma ipſum quodammodo in conſenſum trahitur ex irritatione ſtomachi, ut illius convulſio & perverſus ſequatur motus. Ita ut certus ſim, plura eſſe aſthmata humida ex vitio ſtomachi, quam vitio pectoris. Imò, pergit, in tali-

talibus aſthmaticis interdum adeſt ſtertor, qui vulgò habetur ſignum infarctivum pulmonum; ſed obſervavi, quod etiam in ſtomacho inſarcto a tali muco talis ad ſit ſtertor.

Hæc *Ettmulleri* ſenſa confirmat praxis: inter primaria aſthmatis remedia ab Authoribus referri emetica nemo ignorat. Inſtar omnium rurſus ſit *Helmontius.* (i) Quibus propter vitam, inquit, nimis ſedentariam anhelitus facilè ad quemvis motum interceptus eſt, eoſdem ſæpè & unicô vomitoriô liberavi: ita exinde confirmatus manſi totam illius difficultatem ad ſtomachi contermina loca ſitum eſſe ac inſontem pulmonem haberi. Ex hujus remedii uſu colligere debemus fomitem & focum mali in ſtomacho plerumque latere. Nec eſt quod quis emetica in his affectibus prodeſſe dicat ex eo, quod per concuſſionem & agitationem pectoris viſcida materia vel quævis alia *Bronchiis* affixa diſcuti ac diſpergi poſſit; nam præterquam quod rarum putem tam fauſti eventus exemplum, quid dicent illi, qui hæc obtendunt, de catharticis ut v. g. dé iis

(i) 314.

quæ ex gum. ammoniaco præparantur aliisve, quæ tam præſentaneam adferunt opem; quorum equidem effectus quomodo concuſſioni adſcribi poſſint, prorſus non video. Adde quod & cætera antiaſthmatica veroſimilius vires ſuas in ſtomachum exerant, uti author rurſum eſt *Helmontius*. (l) Non nego quidem, dicit, ſulphur aptè reſolutum aſthmati ſubvenire, aſt iſtud aſthma non eſt hoſpes pulmonis, quorſum iſta ſulphura non habent introitum: ſed illius aſthmatis nidus eſt circa ſtomachum.

Incubus. Cauſam jam quærimus Incubi, ſeu illius affectionis, qua dormitantibus quaſi opprimitur corpus & ſuffocatur, reſpiratio offenditur ac vox intercipitur, cum inſomniis, quaſi pondus aliquod pectori incumberet, eam rurſum in ſtomacho cruditatibus referto aut aggravato latere non dubitamus: hinc veſperi bene & lautè paſtis ſupervenit, & præcipue ſi in dorſo jaceant, in quo corporis ſitu a ſuper incumbente ventriculo deſcenſus diaphragmatis magis impeditur, & conſequenter ſenſus quaſi rei pectori incumbentis excitatur: de hac

(l) 265.

hac affectione ſic diſſerit *Helmontius:* Nemo medentum hactenus dubitavit quin Ephialtes ſeu incubus ſuſcitetur a præcordiis: advenit enim plerumque ſumpta durioris cibi largiore cœna vel aliàs laborante ſtomacho: ideoque id contingit non quidem cubanti latere dextro; ſed tantum dormienti in lumbis ſupino, vel ſaltem latere ſiniſtro, dum ſcilicet pene dormitum eſt ſatis. Sentiunt namque oſcurè, ratiocinantur, putant ſe manibus tangere, & oculis videre, non tamen ſe movere valent, ſentiuntur enim audiri & ſentiri oppreſſiones &c.

Quid jam de pleuritide dicamus? Pleuritis. mirabitur fortaſſe, quiſpiam, ſi hanc etiam ad ventriculi conſenſum nonnumquam referamus, ſed audiat ille hiſtoriam, quam hanc in rem memoriæ prodidit *Andry* apud Pariſienſes Doctor Medicus celeberrimus. (m) Acceſſor, inquit, viſurus juvenem viginti novem vel triginta annorum, febri vehementiore correptum, cui conjunctus erat dolor lateris punctorius

 cum

(m) De la generation des vers dans la préfation

cum ſputo ſanguinis & reſpirationis inſigni difficultate. Continuo curationem a venæ ſectione incipio, quam & die ſequente reiterari curo. Tertio vero die magno cum ſolamine ægri provoco ſudorem lenem, die quarto levius ſe habere videbatur, verum nocte inter quartum & quintum diem intermediâ delirium ſupervenit, quod horâ ſeptimâ matutinâ ceſſabat. Cum vero adverterem delirium hoc præter morem, nullis præcedentibus ſignis obveniſſe, inquirere incipio, num quæ fortè apparerent lumbricorum indicia: reperio equidem nonnulla in excrementis. Quamobrem poſtridie, quæ erat ſexta a morbo dies, non confugi rurſum ad V. S. licet illa per pleuritidem indicari videretur, nihilque moratus periculoſam eorum praxim, qui numquam initio morbi purgationem adhiberi volunt, præſcripſi, etiam reclamantibus aliis, potionem catharticam, quâ jam ſæpius inuſitate magnitudinis ac figuræ lumbricos depuleram. Unâ horâ poſt ſumptam potionem ſentit in corpore æger neſcio quam commotionem, quæ duabus horis producta tandem deſiit per excretionem viventis

ventis lumbrici (n) quatuor ulnis & tribus pollicibus longi, quamvis non integer prodiiſſet: reſumpſit æger eamdem potionem duobus diebus poſtea, & reliqua pars, quæ in corpore manſerat, educta fuit. Lumbricus per quinque horas vehementes edidit motus, & plus quam duodecim horis ſupervixit. Quantum ad ægrum, melius ſe habebat, ut primum a lumbrico liberatus fuit; poſtero, ſeptimo ſcilicet a morbo die, a febri liber erat, ac die ſubſequente curatio tota abſoluta fuit.

Plura ejuſmodi exempla apud authorem legere eſt, quibus doceamur multas morborum ſpecies, quod minimè ſuſpiceris, a lumbricis & produci & foveri. Id ipſum teſtantur plures alii medicarum obſervationum fideles relatores. *Ballonius*, (o) qui hic ſit inſtar omnium, poſtquam dolorem lateris a lumbricis excitatum deſcripſiſſet: an vermes, quærit, id facere potuerunt? ita prorſus, inquit, innumeras doloris ſpecies excitare poſſunt in

(n) Vide libro jam citato ubi ab authore delineatus exhibetur.

(o) 170. epidem. Lib. 1.

omnibus partibus, ac præſertim ſi ad ventriculum repant.

Si igitur vermes in primis viis latentes dolorem lateris, imò talem, ut veram dixeris pleuritidem, excitare poſſint: quid ni credam materiam acrem vellicando, irritando, ac quovis alio modo ventriculum afficiendo poſſe ſæpe inducere Pleuritides? ex quo ſequitur non ſtatim ac venæ ſectionem in pleuritide quaſi ad unicam ſalutis anchoram refugiendum: Incredibile enim dictu, ait *Ballonius* (p) quam multos trita vulgataque medendi via, ac præſertim in pleuritide perdiderit: nam audito lateris doloris nomine, ſi quis aliud præter V. S. remedium tentet *ἀνάθημα καὶ ἀπειρία ἔσω.* Imo quod pertinet ad dolores lateris, nullus hodie non medicus eſt, quamquam hic multorum carnificina & fruſtranea ſanguinis eductio ſpirituumque evacuatio committitur magno artis vituperio, ut etiam hâc unâ medendi pleuriticis viâ baiuli, carnifices, ſutores, ac univerſa mulierum garrulitas medicorum celebrium induſtriæ obſtrepat ac ſeſe opponat: imo ſi quis de latere quæ itur, quo-

(p) Epid. Lib. 1. pag. 78. & 790.

quocumque id fiat modo, ne articulo horæ differre fas ſit: at non novit imprudens mulier, impudens barbitonſor, nugigerulaque mulier multis ex cauſis dolores laterum oriri, in quibus ut aliquando venam non ſecare infauſtum eſt, ita eamdem aperire, crudele, impium ac ignorantiæ plenum ſit: nam nulla eſt cauſa tam exilis tamque parum efficax, quæ non dolorem in latere excitet; at æquumne eſt, tamquam cauſa eadem ſit, ac idem malum, remedium idem uſurpare, & omnibus eumdem cothurnum attribuere? Hæc *Ballonius*: quæ nos excitare debent, ut diſtinguere addiſcamus, quânam in pleuritide V. S. conveniat vel non. In vera pleuritide, quam ſemper adſcribo ſpaſmo & inflammationi membranæ pleuræ, quæ incipit cum rigore & horrore, quos excipiunt dolor lateris punctorius in dorſo vel circa pectus, & præcipuè circa jugulum ac partes ſupernas verſus collum, tuſſis ſicca, febris continua, cum ſpiratione difficili, durities pulsûs ſumma: in pleuritide, dico, prout a Sydenhamio deſcribitur, cura venæ ſectione liberaliori inchoanda eſt, etiam juxta mentem

tem *Hippocratis* (q) prout refert Duretus: nam de pleuritide, ait magnus ille in *Hippocratem* commentator, cui ſummo jure deberi ſectionem venæ clamant omnes Sophiſtæ, illud præceptum eſt a dictatore ſummo, ei tantùm pleuritidi jure & loco proptereaque convenienter præſcribi, quæ attingit claviculam cum gravitate brachii, atque ipſius mammæ, nec fotu mituit, manetque ſicca ac ſputi expers; ob eamque cauſam doloris ideam habet punctoriam, magnitudine præacerbam, æqualitate ſimilem & aſſiduitate graviſſimam. Quæ omnia conjunctam habent ſiccam tuſſim, febrim aſſiduam cum ſpiratione multum difficili: & quoniam in eo cruciatu ſævi dolores pleuritici & ſummâ difficultate ſpirandi omnia ſolent eſſe mortifera, niſi dolorificum malum, id ſcilicet quod intus lædit exeat cito foras; hoc eſt ſyſtrophica inflammatio tunicæ coſtis intertextæ, hîc venæ ſectio & liberalis detractio ſanguinis verum eſt alexiterium, quo ipſi pleuritici periculo defungantur. At ſi pleuritis, proſequitur, infra ſit, rheuma conſiſtens non detrahet

(q) In Coac. pag. 388.

het phlebotomia, hîc pharmaciâ eſt opus quodammodo mochlicâ. Qualem præceptor inſtituit ex peplio & veratro.

Quæ omnia non modo Rulandi obſervationes, ſed & plurimorum famoſiſſimorum medicorum tam in Germania quam Gallia praxis confirmat. Qui indies feliciſſimo cum ſucceſſu emetica in pleuritide præſcribere non verentur, non tamen in quâcumque, ſed eâ, quæ oriatur vitio partium inferiorum & præſertim ventriculi, in qua dolor ſit circa coſtas mendoſas ac præcordia, doloreſque teneant vagabundè nothas coſtas, & continuitate membranarum tantum attingant coſtas, mammas & partes ſterni anteriores, ac cruditatum plurima adſunt ſigna.

Nec ullus arbitretur id ſine ratione fieri, ait *Abraham Limburg.* (r) Medicus Amſtelodamenſis: nam ſicuti reſpiratio difficilis ſæpius ab humoribus viſcoſis in ſtomacho aut inteſtinis ſtabulantibus fovetur, ut nemo facile negaverit, quæque curari non poteſt pecto-

(r) In aureo ſuo libello de vera Medicina pag. 55.

pectoralibus nec ſyrupis nec linctibus, verum ſtomachicis ac iis, quæ e primis viis educunt humores crudos, indigeſtos, authores morborum pectoris: ita ſimile judicium ferendum de pleuritide, quæ eumdem agnoſcit focum ac fomitem.

Addiſcant igitur hic pleuritidem nonnumquam oriri ob ventriculi cum partibus thoracis conſenſum, adeoque præcipuè ſtomacho proſpiciendum. Quod etiam hujus ſympathiæ ignari ſæpius mihi videntur executioni mandare. Perſuaſum enim mihi habeo pulverem antipleuriticum, dentem apri, mandibul: lucii piſc. ac alia abſorbentia in primis viis potiſſimum effectus ſuos edere. Nec facilè crediderо expectorationem promoveri per linctus ex ol: amygd. dulc. ſpermate ceti & ſimilibus, in quantum illa ad pectus ipſum accedant: credat hæc Judæus apella, non ego.

Ex ventriculo cordis affectiones.

Supereſt etiam oſtendam ventriculum noxam ſuam parti, in qua vita ſedere communiter ſtatuitur, cordi ſcilicet, communicare. Hunc conſenſum oculis quaſi intueri datur in Cardial-

dialgia, in qua etiam ſcholæ partem primariò affectam ſtatuunt orificium ventriculi ſiniſtrum, ut pote maximè ſenſile: ita ut *Helmontius* dicat: (s) ſcholas coactas fateri orificii ſtomachi teneritudinem, ſive nimis acutum, accuratum, ac præciſum ſenſum cauſare omnem penè animi ſyncopen. Modum vero explicat jam ſæpius laudatus *Wepferus*, dum ſic loquitur: orificiis ventriculi, pyloro ſcilicet & ſtomacho ab objecto rodente aliterve vehementius afficiente, læſis, cardialgia oboritur, quam non raro leipothymia, imo ſyncope concomitatur: cordis ſcilicet fibris diutius in ſyſtole conſtrictis permanentibus, aut quaſi attonitis a motu ceſſantibus, unde ſanguinis motus vel imminuitur vel aliquando ſuſpenditur, partes calore influo defraudantur, ac ſæpe plurima mortis imago apparet.

Hanc ob communicationem ac traductionem mali a ſtomacho ad cor ſit, quod non infrequenter cardialgia ſequatur ductum œſophagi, teſte *Ettmullero*, ita ut dolor talis intra ſcapulas ſurſum aſcendere videatur, ut ut inferius circa vertebras dorſi ſeu thoracis

(s) 294.

racis ſit gravior illa, quæ aſcendit intra ſcapulas; & fit a ſpaſmodica contradictione & motione. His conformia ſunt, quæ pluribus in locis habet *Helmontius* (t) in ſyncope, inquit, morte repentina, epilepſia, vertigine, apoplexia, &c. ſcena peragitur circa orificium ſtomachi, ut hactenus nomen cordis meruerit & remediis ſtomachicis repente oblatis ægri plerumque reſtituantur. Adeoque præſtigiorum inſtar alibi fiunt & alio deferri videntur. Et alio rurſum loco: (v) Quid quid phyſici, ait, de corde magni momenti perpendere umquam, id totum velint nolint ſtomacho commune fecere, ut cardiogmus, cordis morſus, cardialgia dolorve cordis a ſtomacho transmutativo, atque mutuato nomine ſeducta ſint. Pluribus aliis recenſendis probationibus ab authoribus petitis ſuperſedeo, quandoquidem hæc mihi pro praxi videntur ſufficere, & quibus inſtructi poſſitis evitare, quod quondam in imperitos ſcripſit ſcomma medicos *Ballonius* (x) Defectiones animi

(t) 340.
(v) 289.
(x) Lib. de mulier. & virg. morbis Cap. 8. pag. 153.

animi ignara rerum medicarum turba ad τὸ Κακοηθὲς aut ad occultum referre ſolet, ſcobis unicornu mira expectatione, & non exiguo ſumptu ſalutem pollicendo: ſed illas induit adhæſus humoris tenuis viſcidi in parietibus ventriculi, quique obvius eſt in partibus ventriculo vicinis.

Si vero rationem tantæ ſympathiæ quæratis, adeundi ſunt duo maximè induſtrii nervorum diſtributionum indagatores *Williſius* (y) & *Vieuſſens*, (z) quorum ille ſic loquitur: quod ab eodem gemino paris vago trunco, unde nervi cardiaci paulo ſuperius oriuntur, etiam rami ſtomachici procedunt, cauſa patet, quare tantam ſympathiam cor ipſum cum ſtomacho habet, adeo ut majori hujus vellicationi illius deliquium ſuccedat. Obſervarunt ac annotarunt deinde curioſiſſimi hi anatomici, quod a pari vago ſurculi ac fibræ numeroſæ dimittantur, qui in cordis auriculas & vaſa omnia ſanguifera cordi appenſa diſtribuuntur, quæ tamquam hederæ repentes vaſorum tunicas denſiſſimè obducant, eaſque pluri-

L bus

(y) Nerv. deſcrip. 85 & 90.
(z) Neurographiâ, fol. 186.

bus, in locis ſubeunt ac variè circum ligant. Jam autem cum nervus paris vagi totus fere impendatur in tunicas ventriculi, non eſt mirandum, ſi eo affecto cordis motus variet, cum pariter afficiantur facile alii paris vagi ſurculi per cordis, & vaſorum appenſorum ſubſtantiam diſperſi.

CAPUT DECIMUM.

De ventriculi Conſenſu cum quibusvis partibus abdomine incluſis.

Oſtendimus in prioribus capitibus, quomodo ventriculus partes a ſe longe remotas ac diſſitas ſoleat in ſympathiam trahere, hoc in capite examinabimus, quâ ratione vicinas & eodem ventre incluſas afficere & mala, quibus premitur, iis communicare ſoleat.

Rationes hujus conſenſus.

Partem nullam ab hôc conſensûs periculo tutam ac immunem in abdomine latere poſſe præter experientiam ipſa ratio dictat. Omnibus enim & ſingulis abdominis viſceribus tunicam extimam largitur peritoneum, teſtantibus

tibus idipſum anatomicis omnibus ſolertioribus, & præcipuè Clariſſimo noſtro *Verbeyen.* (a) Interna vero tunica ventriculi non ſolum per œſophagum partem magnam largitur toti concamerationi faucium, ſed per totum exporrigitur tractum inteſtinorum. Hiſce adde nervos omnes ab eodem fonte derivari. Hinc eſt quod dicat *Williſius* : (b) cum paris vagi nervus præcipuè ad præcordia & ſtomachum, atque intercoſtalis ad reliqua imi ventris viſcera propagines diſtribuant; obſervare eſt, quod inter hæc omnia non modo commercia quædam, ſed ſympathia & actionum paſſionumque conſenſus habentur.

Per anatomicam plexuum deſcriptionem & demonſtrationem, quæ ſit cujuſque eorumdem cum aliis nervis, plexibus aut nervorum faſciculis communicatio, propter quam ſimul in diverſis partibus ſympathia oriatur, ità nitidè expoſuerunt *Williſius* ac *Vieuſſens*, ut nihil addi poſſe videatur, quare

(a) Anat. tractatu ſecundo de partibus abdominis.

(b) Nervorum deſcrip. 98.

re vos ad eos remitto. Dum interea modo inſtituto meo conformi proſequor per experientias practicas ab au-thoribus aſſertas conſenſum illum vobis ante oculos ponere.

Conſenſus ventriculi cum viſceribus abdominis, imprimis liene.

Conſenſum magnum ventriculi cum viſceribus abdominis in ſpecie, liene, hepate, mezenterio, &c. pulchrè proponit *Ettmullerus*, ubi oſtendit ventriculum eſſe partem primariò affectam in hypochondriaca affectione: quam mille, exclamat, differentibus vexantur accidentibus hypochondriaci! O quam graviter ægrotant! licet levi morbo ægrotant; cauſa omnium ſtomachus eſt. Hinc dicit *Lindanus in Collegio ſuper Hartmannum*: Credite mihi, nam hoc vos facit praxis videre, morbi illi & vitia quæ paſſim obſtructionibus mezenterii aliorumque viſcerum attribuuntur, ſunt revera effecta ventriculi imbecillis & non bene habentis, laborantis ſcilicet cruditate vel corruptione imprimis acidâ. Corrigite igitur, pergit *Ettmuller*, ac roborate ventriculum, corrigetis ſic omnes obſtructiones ac tolletis omne malum.

Ex hiſce colligere poteſtis, unde tam famoſæ ſint apud authores in hypochondriacâ affectione lienis & hepatis obſtructiones, eaſque ſubſequentes inflationes, quæ etiam tactu nonnumquam deprehendi poſſint, ſufficit ventriculum laborare, ut pariter hæc laborent viſcera. Nitide, more ſuo, hæc confirmat *Williſius*; nemo, inquit, eſt hypochondriacus, quin abundè ſentit nervos ſplenicos quoſdam motus perficere, nam magnæ perturbationes iſtæ, quæ in latere ſiniſtro excitari ſolent, uti cum modo inflationes, modò partium interiorum conſtrictiones ac interdum ſuccuſſiones variæ cum dolore vago hâc illâc excurrente percipiuntur, ſunt tantum ſpasmi & corrugationes, quibus nervi ſplenici paſſim afficiuntur, idque meâ quidem opinione ob conſenſum tantum ventriculi. In quantum vero ſecundum eumdem authorem plexus nerveus lienem reſpiciens cum ventriculo, mezenterio, hepate ac rene propinquius, cum præcordiis aliiſque partibus longè diſſitis remotius communicat, hinc cauſa patet quare non modo ſingula iſthæ viſcera & partes propter

lienis delicta plectuntur, verum & vice verſâ, cur lien indiſpoſitus a morbo quovis aut moleſtia in qualibet iſtarum partium excitata perturbari ſolet. Adeo non prorſus de nihilo eſt, quod ſymptomata ubivis infeſtantia, cum aliorum cauſa ignoratur, lieni adſcribuntur. Nolite tamen proni eſſe in accuſandis obſtructionibus a craſſis lentis viſcidiſque predictis humoribus, criſpaturas partium potius in ſcenam protrahite, ſunt enim hæ frequentiores ac magis obviæ.

Cum hepate.

Ventriculi cum hepate conſenſum praxis quotidiana palam facit. In hepatis inflammatione nulla pars corporis ita afficitur ac ventriculus. Et viciſſim ſtomacho patienti compatitur hepar; convulsô enim ac in ſpaſmodicos raptô motus ventriculô, iiſdem pariter afficitur hepatis parenchyma, potiſſimum tamen veſicula fellis: quare vellicatione in ventriculô factâ bilis e cyſtide ſua in duodenum effunditur, quæ deinde ſpaſmodicâ inteſtini contractione in ventriculum ſublata vomitu rejicitur. Rationem hujus rei videre licet apud *Williſium* (c) & præcipuè

(c) Fol. 100.

puè apud *Vieuſſens*, qui in ſua Neurologia conſenſus hujus modum egregiè elucidavit, dum oſtendit, (d) quo modo ramulus paris vagi in plures propagines ſupernæ & anticæ ſtomachi parti proſpicientes dirimatur, & extremi illius fines partim in pyloro partim in pancreate & partim in ductibus bilariis terminentur. Item (e) qua ratione a parte supernâ primi plexus ganglioformis abdominis, quem ſemilunarem nuncupant, ex ſex, quæ emergunt, fibris, tres inferiores ac minores veſiculæ felleæ, vaſis cholidochis, pyloro, inteſtino duodeno & pancreati impendantur, ut partium iſtarum ductus, (ſecundum eumdem Authorem) excretorios pro re natâ conſtringant, & veluti ſuccutiant, quô turgeſcentes in iis ſucci, ut par eſt, in inteſtina protrudantur. Deindè ſuperiores ac craſſiores tres fibræ e supernâ prædicti plexus ſemilunaris parte prodeuntes, & arteriam hepaticam adinſtar reticuli inveſtientes, invicem coaleſcunt, ſurſumque tendentes unà cum fibrillis quibuſdam nervi dextri octavi paris, quibus cum communi-

 cant,

(d) 184. (e) 194.

cant, nerveum plexum hepaticum conſtituunt, cujus interventu inter hepar & ſtomachum magna naſcitur Sympathia. Et hinc (pergit idem Author) ratio deduci poteſt, cur ob vellicationem circa ventriculum factam, bilis ê cyſti felleâ in duodenum emulgeatur, quæ propter ejuſdem inteſtini ſpaſmum in ventriculum ſublata vomitu rejicitur: nervi enim ſtomachi a re quapiam moleſtè vellicati ſurſumque retracti nervos, hepar, cyſtim felleam, & ductus biliarios reſpicientes, ut potè ſibi alligatos, adducunt, & in conſenſum ſpasmi verſus ſuperiora producti trahunt: ex quo fit ut ſtomachus primo laceſſitus corrugatione ſuâ bilem ad ſe trahat, & in proprium ſinum proliciat. Imo, ſi bilis ſupra modum turgeſcens adeò acris ſit, ut in duodenum illapſa illius nervos vellicet, tunc ventriculo in conſenſum tracto ejuſque nervis irritatis vomitus cholericus non raró inducitur.

Plura hoc ex Authore tam digno huc transferre volui, ne in praxi, cum medicis vulgaribus, in accuſanda bile humoribuſque bilioſis, ſi eos vomitu fortè ejici videatis, ita ſitis faciles, quaſi tota

tota mali cauſa in eos humores refundenda ſit, cum ſint tantum effectus vel producta ſpaſmodicarum contractionum, adeoque ad ſe primario curam dirigi minimè velint. Dolendum profectò eſt, quod in re tam manifeſta, ita turpiter hallucinentur medici, dum neglecta causâ primariâ ſolummodò circa producta vagantur ac occupati ſunt.

Pergamus nunc ad ventriculi cum inteſtinis conſenſiones: magnum debere intercedere ventriculo cum inteſtinis commercium, patet viſcerum illorum conſideranti ſtructuram ac ſitum. Unus enim idemque eſt continuus tractus ejuſdem ſubſtantiæ ſimiliter connexæ a ſummitate gulæ uſque ad extremum podicis hiatum: eadem ubique eſt continuata ſubſtantia membranacea, eadem nullibi interrupta ſeries fibrarum, ut nihil miri ſit, ſi per totum illum canalem conſtans obſervetur non tantum harmonia ac conſonantia, ſed & condolentia & compasſio: ex qua provenit ut in dolore colico, ubi ſæpè tantum pars aliqua iſtius ductus afficitur, per totum tractum ſen- Cum Inteſtinis.

 tiatur

tiatur dolor, quid? quod (f) *Harris* practicus in Anglia Celeberrimus, dolorem colicum ſemper ſtatuat effectum ventriculi: tunica, inquit, ventriculi interior tota eſt nervea ac ſenſationi inſerviens, adeo ut cum ſæva aliqua tempeſtas in ventriculo oriatur, flatibus furibundis procellam ſuſcitantibus, illicò fremant propinqui Spiritus, facile in ſpaſmos ruant, & tenſiones inflationes intumeſcentiaſque maxime dolorificas cieant proindè ventriculus, tum ex fabrica ſuâ, tum uſu, ſedes propria ac primaria torſionum illarum moleſtiſſimarum & ſæpe perniarum, quæ in colica excruciant, videtur ſtabiliendus. Ut ut eſt, videmus equidem in praxi ſæpè dolores colicos ſiſti medicamentis, v. g. opiatis, ſimul ac ventriculum attingunt.

Hanc propter ſympathiam *Hecquetus* (g) arbitratur, modum certiſſimum reſtituendi tonum fibris inteſtinalibus & ſopiendis irritationibus eſſe corroborationem fibrarum ſtomachi, nam, ut ait, fibræ ſtomachi & inteſtinorum in eumdem prorſus tonum tenſæ ſunt, &

(f) De morbis acut. infant fol. 183.

(g) De la Digeſtion. 312.

& hinc conſonæ eumdem Rhythmum ſequuntur, ſi ſtomachi fibræ relaxentur, ut fit in quibuſdam indigeſtionibus, inteſtinorum etiam fibræ tonum amittunt & cadunt, fluxumque ventris cauſant, ſi verò fibræ ſtomachi a ſtimulo ſubſiliant vomitumque inducant, fibræ inteſtinorum eamdem prorſus ſequuntur determinationem oſcillationum villorum ventriculi, atque ità ejectiones intercipiunt; quapropter videas alvi profluvio ſiſti vomitum, & viciſſim vomitu ſolvi diarrhœam. Similiter in ventriculi appendice inferiore ſive inteſtinis, ſi moleſtia cum ſpaſmo alicubi contingit, ſæpe affectus iſte per fibrarum continuationem ſurſum obrepens vomitum ciet: hac de causà in morbo cholera, Iliaca paſſione, aliisque inteſtinorum torminibus, vomitio excitatur, & nonnulli quibus viſcera teneriora ſunt ab enemate immiſſo conſtanter vomunt. Evadit id quod contendimus manifeſtius in hernia completa *bubonecele* dicta, dum a compreſſo & quaſi ſtrangulato inteſtino motus periſtalticus ad inferiora vergens, non modo intercipitur, ſed reflectitur ac per totum tractum invertitur, ipſo etiam

etiam ventriculo ad motum invertendum coacto. Eumdem conſenſum obſervavit Hipp. referente Authore Aphoriſmorum ex lib. epidemicis: ſi in curatione chirurgica hæmorrhoidum aut fiſtularum ani vomitus accedat, difficultatem curationis & malam tolerantiam ſignificat, atque adeò læſa eſſe inteſtina per conſenſum cum podice & ventriculum per conſenſum cum illis. Concludamus ventriculi totiuſque canalis inteſtinorum conſenſum eſſe maximum.

Cum Renibus.

Progredimur ad Renes. Ventriculi cum renibus Sympathia ſtupidiſſimis etiam innotuit practicis, viderunt enim a calculo aut nephritide quacumque frequentiſſimos oriri vomitus: pulcrè, ut cætera, hunc affectum deſcribit *Wepferus:* (h) ſi calculus, inquit, aſperiuſculus & anguloſus relictâ parte carnoſâ renum, ſeu avulſus a carunculis papillaribus illorum in pelvim deſcendat, per ureteres ad veſicam protendi incipiat, non ſolum ſæviſſimos cruciatus, etiam minor excitat niſi ureteres a pluribus prægreſſis calculis dilatati fuerint, verum etiam vomitus movet ſeu adiguntur fibræ circulares ventriculi

(h) De cicut. aquat. 94.

triculi ad contractionem ad ejicienda ejus contenta. Quarè inter ſigna diagnoſtica nephritidis refertur aliis Symptomatis junctus vomitus. Pluribus probari non debet, rene affecto etiam afſici ſtomachum: aſt ut rene affecto afſici vidimus Stomachum, ita conjicere liceat ſtomachum mala ſua vel bona renibus viciſſim communicare: remedia equidem, quæ in nephritide maximè proficua deprehenduntur, in ſtomachum præcipuè vires ſuas, ac mediante eo, in renes exerunt. Non enim facile quis crediderit, oleoſa illa anodyna, vulgò dicta relaxantia, ſubire renum tubulos, cum minimè neceſſe ſit: ſi enim ſtomachô irritatô ac convulsô ſimiliter afficiatur ren, eccur ſtatuere non licet ſtomachô rurſum a criſpatura liberatô ac remiſsô, ſimiliter ob conſenſum, membranoſam ac tubuloſam renum ſubſtantiam non nihil remitti, & ſic doloris ſentiri minus.

Cum utero.

Supereſt ut ventriculi cum utero Sympathiam demonſtrem, ſed breviter tantum, pluribus acturus capite de conſenſu uteri. Si ab utero laborante plura contingant ventriculo incommoda, ut ſuò locô dicam, non eſt dubi-

tan-

tandum quin ventriculo patiente, pati debeat & uterus. Idem ſenſiſſe videtur *Hipp.* (i) dum ait, nihil magis experimento compertum eſſe, quam laborante uterô ſtatim etiam ventriculum, & nauſeare ac everti, & cum ventriculus dolet, niſi exiguus admodum dolor ſit, uterum etiam paulò poſt dolere, & aliô locô (k) quæ uterinis morbis tenentur aut ex ſuppreſſione menſtruorum ortis, magnoperè ſolent juvari vomitibus, quia cum utero magnoperè conſentit ventriculus. *Barbette* (l) equidem in praxi ſua, non citrà rationem, judice *Ettmullerô*, cauſam ſuppreſſionis menſium in ſtomacho radicatam dicit: idem videtur evincere ſubitaneus qui ſæpius obſervatur a remediis uterinis effectus. Affirmat *Helmontius* (m) ſe obſervaſſe mulieres in partu difficili aliquot dies periculoſô, oblatô poculô, mox ad ſummum ante ſemihoræ ſpatium enixas, idque ducenties & amplius probatum, pharmacô nimirum ad huc exi-

(i) De epidem. ſect. prima.
(k) Centur. 10. 52.
(l) fol. 83.
(m) 311.

exiſtente in ſtomacho, apertum eſt os pubis & vulvæ oſſis ſacri in lumbis, fœtuſque ſtatim propulſus. Notavi ſcilicet, inquit, ſtomachum claves uteri gerere, hocque medicamen lubens in bonum proximi evulgavi, ne deinceps parturiens periculum vitæ ſubeat. Eſt autem jecur ſimul cum felle anguillæ ſiccatum pulveriſatumque in vino epotum ad magnitudinem avellanæ. Donum Dei in hoc Simplici. Imo quod plus eſt ex *Hippocrate* collegit Author (n) aphor. epidemiorum, quod ventriculi os cum genitalibus ipſis ſympathiam habeat.

CAPUT UNDECIMUM.

De Ventriculi Conſenſu cum Partibus externis Corporis, Cute, Articulis, &c.

E*ttmullerus* in doctiſſima diſſertatione *de virtute opii Diaphoreticà*, dum totus occupatur, ut oſtendat, quomodo opium ſudores ordinariè provo-

(n) Centur. VIII. 63.

provocet, cum alias quaſcumque communiter ſiſtat evacuationes, conſenſum ventriculi cum partibus externis ita elucidavit, ut ſolus ille mihi hic ſufficere poſſe videatur. Varias inter partes, inquit, quibus conſentire ſolet cutis, ſpecialem ſui conſiderationem merentur præcordia, hoc eſt iſta abdominis pars, quæ extrinſecus quidem regione epigaſtrica, ut ex parte hypochondriaca circumſcribitur, intrinſecus verò ſtomachum imprimis complectitur, pro ut hodie hæc vox accipi ſolet, & a Celſo (a) imprimis ferè deſcribitur, ut ut enim doctiſſimus *Fernelius* (b) præcordiorum nomine ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem, pancreas, omentum aut mezenterium ſimul complectatur, tamen ventriculo ob eximium ſenſum, manifeſtum ejus cum cæteris partibus membranaceis conſenſum primariò præcordiorum appellatio convenit, ipsô ejus orificiô communiter ſuperiore dicto *cardiæ* veteribus appellatur, unde & Celſus præcordiorum dolorem ſtomachi infirmi indicium aſſerit. Ex his *Ettmul-*

(a) Lib. 2. Cap. 3.

(b) Lib. 4. Cap. 10.

Ettmulleri dictis impoſterum colligere poteſtis, quid nomine præcordiorum intelligendum ſit. Hæc porro præcordia, uti ex *Fernelio* citat *Ettmuller*, & partes omnes, quæ circa ipſa ſunt, quia membranis ſepiuntur, nervoſque ſentientes ſuſcipiunt, eximiô tangendi ſenſu prædita ſunt. Magnâ etiam ſocietate tum principibus, tum externis corporis partibus eadem præcordia connexa ſunt, iiſque adeò conſentiunt, ut affecta mox principes partes univerſumque corpus in conſenſum trahant: Sic enim vinum meratius liberaliuſque bibitum, tametſi ventriculo nondum elapſum eſt, mox tamen exulceratæ veſicæ, aut vulnerati cruris, aut arthritidis dolorem exaſperat. Ex hiſce ſedibus febrium horrores rigoreſque, in quibus cutis manifeſtè afficitur, ſuſcitari, eleganter ex *Fernelio* docet *Ettmullerus* in fine prædictæ diſſertationis, quemadmodum fuſius referemus capite ſequenti, hic pauca tantum ex laudatiſſimo illo trium Regum Galliarum Archiatro juvat prælibare: frigidæ potus, inquit, liberalior corpus univerſum frigore horroreve concutit, bilem vomiturus rigeſcit, multoque ma-

gis, qui alienum vitioſumque cibum velut fungos ſumpſit, rigeſcit, & cui calidum mordaxque medicamentum ventriculum ac præcordia ferit, non minus quam ſi nudam cutem aut ulcus acrius compungat. *Plempius* (c) noſter examinans, cur ſumpto cibo frigeamus, dicit, veroſimilius eſſe ab alimentórum frigore id effici, quod ventriculum, deinde ob partium continuationem & externa membra afficit: videmus equidem a potu frigidiore ſæpius horrore totum corripi corpus, a ſumpto verò potu calidiore mox ſudore perfundi. Idem avertit *Fernelius*, dum (d) eodem locô ait ſudores non ſolum e corporis habitu, ſed & interdum ê præcordiis moveri: hinc ſciri poteſt, quod qui vel exercitatione vel ſolis ardore exæſtuant, ſi frigidam liberalius bibant, mox toti ſudore diffluant: non mehercule, inquit, quiâ aqua in corpus disjecta aut diffuſa (diu enim poſtea ſentitur huc illuc fluctuare in ventre) ſed ab ejus halitu ab æſtuantibus præcordiis in omne corpus effuſo, qui demum in ſudorem concreſcit. Verum qui-

(c) 237. Inſtit.

(d) De Febribus Lib. 4. Cap. 10. fol. 235.

quidem eſt hunc modum phænomenon iſtud explicandi cum perfectiori, quæ hodiedum habetur œconomiæ animalis cognitione, non cohærere. Sed notandum eſt a nobis in hoc tantum authorem illum adduci, ut pateat virum illum magnum, Sudorum, perfrigerationis, horroris rigoriſque fontem & originem in præcordiis quæſiviſſe, quidquid vir ille ſenſerit de modo quô illa inde derivarentur. Hoc igitur certum cum *Ettmullero* habeamus, ad eum modum, quô afficiuntur præcordia, habitum etiam ſubcutaneum per conſenſum multipliciter affici, ad ſudoris transmiſſionem magis minusve diſponi. Id quod confirmatur per medicamenta diaphoretica, quæ conſtat ſudores ſæpius prolicere per hoc tantum, quod agant in ſtomachi nervoſam ſenſilem ac toto generi nervoſo conſentientem membranam. Sic vidimus aliquoties ſudorem provocatum copioſiſſime a propinatis ſejunctim quidem ſed immediate unô poſt aliam ſolutionibus ſalis tartari & ſalis armoniáci: Nimirum ſimul atque in ventriculo hæc ſimul concurrunt ac ſociantur, ſal volatile armo-

niaci ſui juris factum impingendo ac afficiendo ventriculi tunicas per conſenſum totum afficit genus nervoſum.

Quodſi experientias practicas paſſim conſulamus, eundem ventriculi cum partibus ſubcutaneis conſenſum ubique deprehendimus. Videmus enim ſecundum ventriculi affectiores ſudores non modò prolici copioſius vel retineri, horrores & rigores ac horripilationes ſubſequi, ſed & convulſionibus maximè horrendis (pro ut demonſtratum fuit ubi actum de venenorum actione) artus omnes quaſſari, potiſſimum tamen in infantibus, quorum omnes ferè convulſiones e ſtomacho excitari author eſt *Baglivius*. Obſervare etiam eſt dolores ſtomachi majores deſinere in convulſiones vel artuum reſolutiones. Ut non mirum ſit *Baglivum* (e) advertiſſe, arcanum quemdam ac inexplicabilem conſenſum inter morbos ventris & morbos cutis: dolorem colicum, inquit, vidimus mutatum in arthriticum, & e contrà dolores arthriticos per supervenientem colicam aut diarrhæâm ſolutos. *Helmontius* originem arthritidis ſeu

(e) 101.

ſeu podagræ ex ſtomacho deducit: Podagrici enim, ait, accuſant ſtomachum, ſeque ibidem primos ſentire motus ac veluti agitationes febriles tamquam præcurſores acceſſus. Ejuſdem eſt ferè opinionis *Fredericus Hofmannus* in notis ſuis ad praxim Poterii (f) arthritidis fomes & minera ſæpius latet primis in viis, quarè etiam ſub acceſſionem quandoque percipitur dolor, æſtus, inflatio regionis ſtomachi, quo tempore infuſum laxat vum educendo pravorum humorum ſaburram in momento ferociam dolorum in pedibus ſubortam mitigare ſolet. *Martianus* ſcribit vomitoriô omni menſe exhibitô a dolore arthritico feliciſſime præſervationem fieri: & in ejus commentario in *Hippocratem* (g) annotatum eſt, quamplurimos podagricos ob acorem in ventriculo peccantem dolore corripi ſueviſſe, liberatoſque aut ſaltem mitigatos eſſe, ubi acetoſa evomuiſſent. Arthritidem annuam vomitu & diarrhæâ ſolutam habemus (h) in Decuria 1. Ao. 6. & 7. miſcell. N. C.

(f) fol. 58. (g) 38. (h) 220.

Ratio hujus Sympathiæ.

Porro inſignis hujus Sympathiæ ventriculi cum partibus externis ratio peti poteſt a commercio illo nervorum a ſpinali abeuntium ad partes externas cum nervo intercoſtali ex paris vago. Minus difficilis ejus rei erit ratio, ſi credimus iis, qui affirmare non verentur tunicam internam ſtomachi continuatam conſtituere telam cum cute externâ, quod non adeò abſonum videtur, cum non appareat ubi in labiis ad quæ non minus tunica interna ſtomachi quam cutis perrepit, ſit obſervabilis earum ſeparatio.

CAPUT DUODECIMUM.

Præmiſsâ generali febrium ideâ oſtenditur.

Earum fomitem in ventriculo ſæpius hærere.

Ut facilius intelligi & percipi poſſint ea, quibus probaturus ſum focum ac fomitem febrium ſæpiſſime in ventriculo latere, neceſſarium judicavi pauca

pauca quædam de febrium naturâ ac indole præmittere, atque adeò noſtram de febribus ſententiam palam facere.

Incipiamus more ſcholaſtico ab ipſa definitione, numquam, fateor, placuerunt mihi definitiones in quibus affectiones non deſcribuntur ſimpliciter, ſed ſemper neſcio quid cauſæ fictitiæ aut ſuppoſitiæ adjicitur. Quid quæſo facit ad febris cognitionem, quod in definitione ejus poni ſoleat humorum putredo, archei accenſio, calor præternaturaliter in ſanguine accenſus, fermentatio præternaturalis, ebullitio quædam ac effervescentia, aliaque hujuſmodi febrilis cauſæ figmenta? etenim cum definitio hoc præſtare debeat, ut clarè & diſtinctè, quo ad fieri poteſt, percipiatur res definita, nulla, meâ quidem ſententiâ, cujuſcumque morbi effingi poterit aptior definitio, quam ea, in qua graphicè deſcribitur tota illius ſymptomatum ordinariorum hiſtoria.

Rejiciuntur ordinariæ definitiones.

Secundum hanc methodum hanc ponimus nos pro febris definitione deſcriptionem. Febricitans eſt, in quo præter morem eſt pulſus frequentia

Subſtituitur Hiſtorica deſcriptio.

perpetua & conſtans, laſſitudo ſpontanea, intenſio caloris præternaturalis, ſaltem poſt horripilationem aut frigus ingruens, ſitis aucta, linguæ ariditas fauciumque ſiccitas, capitis dorſi ac lumborum dolor, urinæ rubedo &c. Hæc ſunt ordinaria febris ſymptomata, quæ propterea ad ejus quaſi definitionem potiſſimum ſpectare arbitramur. Hæc igitur cum adſunt, facile judicabit medicus adeſſe febrim: obſervandum tamen in omni omninò febre ſyndromen illam enarratorum ſymptomatum non haberi; quandoque pauciora ingruunt. Eſt tamen unum quod numquam abeſt, nempè pulſus ſolitò frequentior: febris indivulſum comitem eſſe pulſum frequentiorem nobiliores paſſim ſentiunt Authores: duos præ cæteris proferemus. *Hermannus Bœrhave* Leidenſium illud illuſtre Decus: (a) ſola velocitas pulſus, inquit, adeſt omni febris tempore ab initio ad finem, eâque ſolâ medicus præſentem febrim judicat. *Sylvius* alterum ejuſdem ſcholæ medicæ lumen

(a) Aphoriſmo de cognoſcendis & curandis morbis 570.

lumen: (b) hoc unicum, ait, febri omni ſoli ac ſemper competens ſignum eſt, adeoque pathognomonicum, pulſus ſcilicet naturali frequentior, quo præſente febrim adeſſe, abſente autem abeſſe certô pronuntiari queat: nec enim aliud ſignum, quod competat omni febri & ſemper, innotuit practicis.

Frequentiæ pulſus cauſa proponitur.

Si pulſus frequentia neceſſario cum febri ita conjuncta eſt, ut eâ poſitâ ponatur & febris, illâque ſublatâ hæc quoque deſinat, neceſſe ſit, recte ſequitur cauſam proximam frequentiæ pulſus cauſam quoque proximam febris exiſtere. Hanc cauſam ut felicius detegamus propius intueamur ipſius frequentiæ pulſus eſſentiam. Pulſus frequentia conſiſtit in eo quod cordis arteriarumque ſyſtoles ſeu conſtrictiones ſe mutuo celerius ſubſequantur, ictus eorum ingeminentur ac quaſi duplicentur, atqui ita crebiores ac celeriores reddantur. Hoc igitur quæritur, quo fiat, ut cor vaſaque ſanguifera ad motus ſollicitentur ac impellantur ſolito frequentiores. Nos ad ſtimuli quamdam ſpeciem id referre non dubitamus. Incitamenti & ſtimulorum plura quidem ſunt ge-

(b) Prax. med. lib. 2. pag. 604.

nera niſuſque majores occaſiones, vix tamen ea niſi ab irritatione vel obice aliquo naſci in corpore noſtro obſervabis.

Duplex ſpecies febris reſpondens dupliciStimulorum Operationi.

Stimulorum in corpore duplex obſervatur operatio: alia eſt quâ partes ſeu fibræ corporis conſtanter contrahuntur ac convelluntur, alia vero quâ motus earum concitantur ingeminanturque. Huic duplici operationi correſpondet duplex ſpecies febris: vel enim totum vaſorum ſyſtema vibrationes edit crebriores: nimirum dum cor arteriarumque rami majores ſyſtoles reduplicant ſuas, reſpondent vaſa quæcumque capillaria minima, oſcillatorios ſuos unà ingeminantes motus, adeò ut fluida, quæ antè ſenſim ad cor ferebantur, jam violenter ac impetuosè ad ventriculos ruant, ſeu potius abripiantur. Atque hæc eſt ſpecies prima: altera eſt ubi quidem cor ac arteriarum rami majores frequentioribus ictibus feriunt fluida, verum capillaria minima a ſtimulo conſtricta ac ſpaſmodicè affecta eorundem intercipiunt curſum: adeò ut ſanguis in majoribus vaſis ac cumulatus reniſu ſuo efficiat cordis

dis vaſorumque majorum vibrationes frequentiores.

Antequam hanc de febri digreſſionem abrumpamus, dicendum etiam videtur quodnam in hoc ſyſtemate noſtro ſit febris ſubjectum; hoc enim cum plerique medici ignoraverint, non eſt mirandum ſi naturam & indolem febris non citius detexerint. Secundum jam dicta omnino tenendum videtur ſubjectum febris non eſſe aliud quam partes ſolidas, atque imprimis nervoſas ac membranaceas: ſiquidem in hæc tantum ſtimulorum actio intelligi poſſit: hoc poſitô colligimus, quô fibræ ſenſibiliores & ad motum & impulſum majorem ſuſcipiendum magis pronæ ſint & inclinatæ, eò corpus magis ad febres eſſe proclive. Patet ex eo quod febribus obnoxii ſint plerumque homines ſenſibilioris texturæ, activioris ingenii, quorum cutis facili ex causâ horrorem vel dolorem percipit, item qui ætate juvenili vel virili ſunt, quod eorum fibræ omnis motus facile ſuſceptibiles ſint. Idem nos docent paſſiones animi, curæ, ſollicitudines, vigiliæ, dolores acerbiores, inflammationes majores, vulnera, fractura, punctura tendinis,

Febris ſubjectum ſunt partes ſolidæ.

dinis, ſpina infixa quæ febrim inducere non poſſent, niſi afficiendo partes nervoſas ac membranaceas.

Subjectum proximum non eſt Sanguis.

Quapropter mirari hic ſubit, quomodò paſſim medici ſubjectum febris uſque adeo in ſanguine ponendum eſſe duxerint ut de eo ne dubitare quidem fas eſſe fuerint arbitrati. Ex quo numero fatendum eſt fuiſſe Clariſſ. D. Noſtrum *Verheyen* piæ memoriæ: ſic enim loquitur libro de febribus: nolo autem hic diſputare quidnam febris ſubjectum ſtatui debeat, quamquam id ipſum video a multis factitatum: etenim ſicuti omnes mecum admittunt, febrem conſiſtere in quodam ſanguinis vitioſo motu; ita etiam admittere debent, proximum ejus ſubjectum eſſe eundem ſanguinem aut ſaltem particulas illum conſtituentes: remotum omnes corporis partes quas ſanguis cum motu febrili perfluit. Quaſi verò cordis arteriarumque motus vitiari non poſſet, licet ſanguis ſit bonus? aliud certe docet ſenſibilitas magna ac teneritudo ſumma partium ſolidarum, quæ quacumque de cauſa irritatæ aut moleſtè affectæ oſcillationes ſuas augmentant immutantque, nec video (quid-

quid

quid dicant Celeberrimi medici *Verheyus*, *Bellinus* pluresque alii) quomodò negari poſſit, ſiquis modò advertat animum, pulſum poſſe immutari, licet non ſit vitium ullum in ſanguine.

Quid igitur? an nos arbitramur in febre laudabilem ſemper exiſtere ſanguinis diatheſim? nequaquam: ſæpè fluida vitiata agnoſcimus: verum vitium illud a ſolidis contraxerunt: ſi in febri inordinatus ſit ſanguinis motus, ſi intenſiores ſint ſanguinis & humorum agitationes & commotiones, illæ unice a ſolidis motibus anomalis abreptis dependent. Quid ſi etiam demus ſanguinem aliunde quam a ſolidis nonnumquam fortè infici? non tamen continuò ſequitur, cauſam proximam vel ſubjectum febris in fluidis eſſe ponendum: hoc enim caſu non aliter inducere febrim intelliguntur, quam ut occaſiones & ſtimuli, quibus motus cordis & arteriarum augeantur & concitentur; ſic, Exempli gratiâ, ponamus ſanguinem nimiâ quantitate excedere, ut facile contingit ab inſenſibili tranſpiratione impedita, tali in caſu a nimio volumine, ac proinde a majori fluidorum reſiſtentia vis contra-

Sanguinis ſæpè eſt vitium.

ctilis

ctilis ſolidorum augeatur, contractiones eorum increbreſcant, majori vi percutiant reſiſtentia fluida vis eorum & ſyſtole multiplicetur, neceſſe eſt.

Quæritur ubi ſtimulus febris productor lateat.

Etſi igitur fluida ratione ſtimuli ſint nonnumquam cauſæ occaſionales febris, frequentius tamen meâ quidem opinione ſtimulus ille febrium productor extra viam circuli in hoc vel illo reſidet viſcere, hanc vel illam obſidet partem nervoſam, & in ſenſibili quodam hoſpitans loco per conſenſum totum reliquum ſyſtema nervoſum ac conſequenter vaſorum genus univerſum afficit, hic jam vero locus quis eſt? hæc pars ſenſibilis ac nervoſa? viſcus illud notabile? certe quotidiana praxis & medicorum authoritas hunc eſſe ſæpiſſimè ventriculum non ſinit dubitare, id quod jam, redeundo ad materiam noſtram, demonſtrare ſuſcipimus.

Oſtenditur cum ordinarie in ventriculo nidulari.

Inter authores omnes Digniſſimus mihi videtur *Baglivus* meus, qui cæterorum chorum ducat. Febres, (c) inquit, quæ cum magna ſyncope, ſingultu aut vertigine incipiunt, vocantur a medicis ſyncopales, ſingultuoſæ

(c) 142.

tuoſæ & vertiginoſæ: harum curatio inchoanda eſt ſtatim vomitoriis, nam fomes febrilis in ventriculo latet, humor ſcilicet acris & erodens, qui tunicas ventriculi vellicando & efficiendo per conſenſum cor diaphragma aut caput offendit, unde præfata Symptomata: vomitorium in hiſce febribus mihi familiare eſt oleum amygdalarum dulcium cum aqua tepida: vomitu peractô dilutisque per eum acribus ſalibus ſtatim utor teſtaceis dulcificantibus & emulſionibus cum ſero lactis vel decoctione florum violarum & ita feliciter ſanantur. In febribus, proſequitur, vel aliis quoque morbis qui cum magnâ anxietate incipiunt, ægri inquieti ſunt, loco ſtare neſciunt, hinc inde per lectum agitantur, & præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens (unde tot mala) accuſari quoque debet: unicum remedium in talibus anxietatibus & inquietudine eſt vomitivum antimoniale ex croco metallorum cum vino vel aquâ tepidâ & oxymel. ſcyll. nam abſolutô vomitu ſtatim liberatos vidimus; multo magis, ſi cardialgiâ & affectibus ſtomachi ſenſibiliter lædatur patiens.

Febres malignæ ordinariè è Stomacho producuntur.

Præ-

Præter experientias quotidianas, quæ mihi in praxi occurrunt, veritatem hujus expertus ſum in matre meâ dilectiſſimâ, quæ ex eſu perdicum & pingui intinctione panis albi in butyro excrementiſque hujus avis incidit in febrim, quam nuncupare licebat malignam, cum ab initio anxietates & inquietudines ſummæ, pulſus inæqualis, imò delirium adeſſent, ità ut ego aliique in conſilium unà vocati medici de ſalute ejus omninò deſperarent: ultimam verò ſalutis anchoram rati emeticum, illud exhibuimus tam felici cum eventu, ut aliquot horis poſt vomitum rem ſalvam declamaremus, ubi aliquot horis ante nullam ſpem ſalutis ſupereſſe triſtiſſimi ſtatueramus, unde didici cavendum, ut ait *Ballonius* (d) ne temerè initiò febrium obſervatâ aut inæqualitate aut intermiſſione quâdam in pulſibus ad venenum aut *θεῖον* recurramus, magnum aliquid nos dicturos rati, ſi divinitatem quamdam in morbo hoc vel illo dixerimus eſſe. Aſt ſæpè una ventriculi oris ſuperioris obſidio, propter contumaciter aliquid pituitoſum adhærens illi parti, hoc

(d) Conſ. 59. Lib. I.

hoc ſymptomatum genus Juniores & inexpertos medicos perterrefaciens invehit. Corpus inter vomendum, inquit *Galenus* (e) eſt convulſum, & ſimul ut evacuata eſt ærugo, protinus febris & convulſio ceſſarunt. Idem confirmat *Ettmuller* (f) in ſua praxi: in dolore, inquit, capitis, vigiliis, & deliriis notandum, ſæpius dolorem capitis febrium continuarum imprimis benignârum eſſe ſaltem per conſenſum ſtomachi vel primarum viarum ſaltem in principio: cujus ratio exinde deſumitur, quod vomitoriò in principio morbi datò ut præcaveantur omnia ferè præcordiorum ſymptomata, item ſpeciatim cephalalgia, quam intenſa etiam antè fuerint. Quid? quod authores plerique febrium epidemicè graſſantium contagioſarumque ſedem in ſtomacho ponant. In tractatu de febribus ſic loquitur Doctiſſimus idem *Ettmullerus*, (g) ubi agit de contagio: quod afficiatur ſtomachus, patet ex eo, quod tales, ubi alias nullam ſentiunt infectionem, conquerantur tamen

Febrium epidemicè graſſantium & contagioſarum ſedes in ventriculo.

N

(e) In 3. Aphor.
(f) Fol. 267.
(g) fol. 245.

tamen de quâdam moleſtiâ in orificio ventriculi ſuperioris, quam moleſtiam ſæpè inſequitur nauſea, quæ nauſea, ſi ſuperveniat, bonum ſignum: innuit enim ſtomachum inſurgentem contra malignitatem. Et certè, rectè dicit *Lindanus*, in conſtitutione epidemica hoc obſervandum eſſe, neminem nauſeare (niſi forſan hoc ſit ex ingluvie) niſi qui miaſma contagioſum acceperit, a quo ventriculus irritatus nauſeet: unde etiam ſubitò præſente tali nauſea provocandus eſt vomitus, ut ſuccurratur naturæ nauſeanti. Afficit autem contagium ſtomachum, quatenus aër hauſtus ſalivam inquinat, quæ ità inquinata ſubindè per gulam deſcendens ſtomachum afficit. Cur potius non dicamus, quod ipſe aër ſtomachum ſubeat, non video? *Helmontius* (h) clarè percipiens in morbis endemicis ſtomachum primariò affici, in libro de inſpiratis, arbitratur, quod aër odores ad ſtomachum deferat per diaphragma tranſiens, hinc enim ait omne endemicum natum eſt afficere immediatè convexum ſtomachi . . . . . ſic nempè peſtis, ait, cum endemicis inſpira-

(h) fol. 616.

ſpiratis circa ſtomachum primordialiter plerumque furiunt . . . . . tuſſis ergo, aſthmata, vomicæ, palpitationes, atque plurimæ anxietates ab endemicis occaſionaliter pendent impreſſis ſupra ſtomachi convexum. Verum liceat nobis ab *Helmontio* diſſentire de modo, quô ſtomachus a contagio afficitur, & conſentire in eo, quod punctum rei eſt; quod afficiatur. Peſtis (i) enim per inſpiratum anhelitum introducta plèrumque circa ſtomachum cuditur, idcirco vomitus, dolor capitis, ſopor, &c. ſtomachum affectum incuſant, ut ſatis luculenter evincit *Helmontius*. (k) Aliô locô etenim notavi, inquit, plerumquè peſtem circa ſtomachum prima ſedilia locaſſe. Quidam enim continuô vomitu dejectus dolorem capitis ingentem ſenſit, ac mox delirium, deindè & ſoporem per intervalla paſſus, ſedecim horarum ſpatio obiit multis deliquiis prævijs. In cadavere inveni, ait, ſtomachum illius triplici eſchara jam perfectâ pertuſum, qualem olim videram ſtomachum ancillæ perforatum, quæ volens biberat

 arſe-

(i) Helmont. fol. 266.

(k) Idem in tumulo peſtis fol. 54.

arſenicum. Id quod confirmari poſſe videtur per opinionem *Bartholini*, (l) magni iſtius Hafniæ Medici, qui aſſerit, quod ex febribus malignis ardentibus demortuis ſemper in ventriculo eſchara vel inflammatio, vel ſphacelus, vel ſimiles affectus in ſtomacho obſervati fuerint, ut ut etiam alia viſcera interna reperiantur ſimiliter interdum ſphacelata. Prætereà, ait, *Ettmuller* loco prædicto, eſus ciborum corruptorum non nihil putridorum ſubindè etiam eſſe ſolet cauſa, ut oriantur febres malignæ. *Borellus* (m) febrem malignam epidemicam ex eſu carnium beſtiarum ægrotantium obortam notat. *Epiphanius* (n) *Ferdinandus* notat febrem malignam lethalem ex uſu fungorum. Item febrem malignam petechialem ex eſu cicutæ cum oleribus recentibus notat *Simon Pauli* in elegantiſſimâ ſuâ digreſſione de febribus malignis. Et ſimilia plura videri poſſunt apud authores.

Ex

(l) Centur. 3. Hiſt. 68. Idem 80. Epiſt. 42.

(m) Cent. 2. obſerv. 32.

(n) Hiſt. M. 2.

Ex quibus omnibus deduci poteſt, febres malignas ordinariè foveri vitio ſtomachi ſcilicet inflammati &c. vel cruditatibus humoribusve acribus obſiti: ſi enim potuerit naſci febris maligna ex incongruis aſſumptis, non video quare aſſumpta malè chylificata & in cruda converſa eamdem non ſint nata excitare tragœdiam. Inflammatoriam illam ventriculi diſpoſitionem in febribus ſæpius ſubeſſe, quam vulgus Medicorum arbitretur, oſtendit *Fredericus Hofmannus* in Academia Fridericiana Profeſſor in diſſertatione ſuâ doctiſſimâ ac utiliſſima de inflammatione ventriculi. Quare non incongruum omninò judicio febris ardentis ex inflammatione ventriculi ideam aliquam dare. *Typhos* ſive febris ardens ab inflammatione ventriculi pendens conjuncta hæc ſolet habere Symptomata: vomitum, ſingultum, tenſionem, & dolorem in tota ventriculi regione, dolor in ſcrobiculo tamen præcipuè ut in cardialgia calorem jactationem: inquietiſſimi ſunt ægri, anxii, jactantur, tremunt manibus, mœrent, acri humore os ventriculi irritante, unde linguæ ariditates, pulſus,

Febres malignæ ex ventriculo cruditatibus obſito, vel inflammato dependent.

Deſcribitur febris ex inflammatione ventriculi producta.

extremorum frigus, omnium ſæpiſſimè adeſt lypiria, ubi interiora uri videntur, exteriora vero frigent. Et *Baglivo* ſignum præcipuum eſt rerum nimium calidarum per os ſumptarum nulla in ventriculo percepta caliditas, & dolor ventriculi acutiſſimus cum magna febri: oritur ordinariè a rebus non naturalibus, in ſpecie ab ira, potu frigido, venenis, aëris contagio: hinc eſt, quod inflammatio hæc maximè ſocia ſit peſti, variolis, petechialibus febribus, podagræ retròpulſæ, febribus ardentibus & inflammatoriis. *Hippocrates* hunc morbum percepiſſe videtur, dum ait, in febribus circa ventriculum fortis æſtus, cordis morſus, vel dolor, malum, veritatem autem hanc cadaverum ſectio ſtabilit; in quibus ſatis frequenter in ſtomacho febribus his exſtinctorum ſunt maculæ plures, jam nigræ, jam rubræ, ventriculus deprehenditur rubicundus lividuſque, variis modo rubris modo nigris maculis diſtinctus, & vaſa ſanguinea perreptantia capillaria multa ſanguine turgida ſunt. Quandoque orificium ſiniſtrum maculâ latâ nigrâ notatum eſt, maximè tamen fundus eſt inflammationi

tioni expoſitus. Jam autem eadem omninò ferè reperire eſt in ſtomacho venenis extinctis, quæ tamen agunt ut antè dictum inflammando &c.

Hæc obiter hic dicta ſint, ut ſecundum ea praxin veſtram dirigere poſſitis, ſi febres continuæ, imò ardentes malignæ, nonnumquam ex cruditatibus humoribuſque peccantibus in primis viis ſæpius ex inflammatoria ventriculi diſpoſitione dependeant, videtis diverſâ omninò methodo frequenter procedendum, ut febres illæ tuto ſemper ſuperari & profligari queant. *Baglivus* in inflammationè ventriculi, & ex ea ortâ febri ardente, ut ſanguis ſtatim mittatur è brachio quâcumque horâ, imperat, nam ſi differas, inquit, metus eſt ne deſinat in abſceſſum & gangrænam. Poſt ſanguinis miſſionem ſtatim deſinere vidit tenſionem partis doloroſam atque oſcillatoriam ſolidorum criſpaturam: & ſi morbus minime cedebat, eàdem repetita ſanabatur æger. *Sydenhamus* (o) magnus ille Practicus ac author celeberrimus dum viveret debellator febrium, dictus, pro cura febrium continuarum tam putridarum ut vocant quam ardentium ma-

Quomodo ſit curanda febris ex ventriculo producta oſtenditur.

(o) Fol. 31.

 ligna-

lignarum &c. vult omninò ſollicitè ſeduloque inquirendum numquid ægrum vel vomitus vel nauſea ſub febris initium interturbaverit: id ſi contigerit, omninò medicamen emeticum jubet præſcribi, niſi vel ætas tenella vel inſignis aliqua debilitas ægri ab eo abſtinendum ſuaſerit: ſane vomitorium propinare, proſequitur numquam ſatis æſtimandus Author, adeò eſt neceſſarium, ut niſi humor ille expellatur, in ſentinam complurium malorum difficilium ſit abiturus, quæ crucem vigent medico totô morbi decurſu. Imo diarrhœa ut plurimum in defervescentia febris ſubſequitur, quotieſcumque emeticum, quandò ſuadebat indicatio, omiſſum fuerit: porrò etiam compertum habebis, etiamſi illa proclivitas ad vomendum jam pridem præterierit, diarrhœam tamen, quam primò exhibueris vomitorium, plerumque ceſſaturam, dummodò emeticô ferendo fuerint ægri vires. Quarè ſi ſerò accerſitis non licuerit emeticum propinando ægrotorum ſaluti ſub febris initium conſulere, certè tamen convenire exiſtimaverim, ut quôvis morbi tempore illud fiat, modò vires

eous-

eouſque morbus non attriverit, ut emetici vim perferre amplius nequeant: equidem ego, ait author, die duodecimô vomitum imperare non dubitavi, etiam cum æger vomiturire deſiiſſet, neque ſine fructu. Eſt igitur nonnumquam emeticorum ſummè laudandus uſus in febribus continuis, etiam iis, quas malignas vocant, ut pulchrè etiam inſinuat *Ballonius*: Leipothymia, inquit, interdum præcedit febrem: Medici territi iſto ſymptomate ad cardiaca properant, cum potius ad purgans medicamentum ſit veniendum.

Cavenda tamen & fugienda ſunt cane & angue pejus cathartica ac emetica, ſi vel minima phlogoſios ſit ſuſpicio: ſit hic undique circumſpectus medicus, ne decipiatur, putans febrem a cruditatibus in primis viis ſtabulantibus foveri, cum aliquandò nihil ſit minus, & ſola inflammatoria diſpoſitio febris ſit author. Profectò veteranus hic etiam habet, quod timeat, medicus, ſunt ſigna quædam communia ventriculi tam cruditatibus quam inflammatione obſeſſi; anxietas cum faſtidio & nauſeâ ventriculum affectum

ſequuntur. Febres continuæ cum rigore ac horripilatione ingruentes ſuſpicionem inducunt malum ex præcordiis pullulare. Quid hic faciat medicus? non ſufficit eſſe anxietatem in præcordiis, nauſeam vomitumque, ut certus ſit primas vias cruditatibus obſitas. Quid igitur? attente inquirat in cauſas occaſionales, quæ ſolæ ſæpè omni dubio eum liberare poſſunt. *Singulas* & omnes conſideret circumſtantias, ſi os amaricet, ſi ſimiles ſint ructus, ſi cordis dolor, ſi vertigo tenebricoſa præceſſerit vel conjuncta ſit, cruditates ſubeſſe colliget, præcipuè ſi febris non acceſſerit, prout deſcripta paulò antè fuit febris ex ventriculi inflammatione. Si vero a vomitu ſingultus & rubor oculorum & antè enarrata Symptomata augeantur, malignitatis non expers eſſe ſolet, imò ſingultus a vomitu certò certius inflammationem ventriculi vel cerebri denotat.

Præcedentium uberior confirmatio.

Sed illa fortaſſis nos ab inſtitutô & ſcopô noſtrô deduxerunt: redeat modò unde digreſſa eſt oratio. Sufficiet hic unus pro omnibus, *Ettmullerus*, qui hanc noſtram opinionem firmiſſimis ſtabilivit argumentis in ſæpius jam lau-

laudatâ diſſertatione de vi opii diaphoretica: (p) ſæpius, inquit, ſcilicet in praxi malignarum febrium obſervamus æſtuante maximè corpore ægrô ipsô copioſius bibente ſtragulis etiam coopertô cum pulſu celeri frequenti plus minus vehementi & magnô (ut nihil dicam de illis qui malignis in febribus quoad urinam calorem &c. ſanorum ſimiles apparent) nullum ſudorem etiam poſt propinata ſudorifera elici poſſe, cute ſemper ſquallidâ ac aridâ ac quaſi nonnihil corrugatâ exiſtente, ægrô alias naturali in ſtatu facillimè ſudante. Jam equidem concedendum eſt, alteratum his in febribus eſſe inſigniter ſanguinis ſtatum impedientem plus minus laticis pro ſudoris materiâ ſeceſſum: quod tamen hæc ſola in tali ægri, præſertim ſiticuloſi ac bibacis ſtatu, tali cum pulſu &c. cauſa ſit denegati penitus ſudoris, equidem perſuadere haud mihi poſſum: quin potius arctior fibrarum cutanearum ſtrictura, & hinc pororum clauſura videatur ſudorem impedire. Nempe ventriculo ejuſque ſuperiori orificio malè affectis, ſpeciatim fermento maligno

(p) Fol. 250.

ligno contagioſo obſeſſis, ut anxii inquieti & agrypni ſine manifeſtâ causâ redduntur ægri, ità tantum non integrum menbranoſum genus conſentire, hinc & cutaneæ fibræ contrahi videntur: diffuſo vero ulterius maligno fermento & ſyſtema nervorum plus minus afficiente eo magis & nervea cutis compati, hinc portas quaſi undique claudere, & ſudori quoque tranſitum ſerpertinacius denegare pergit. Unde fermentô maligno, quod acidum ſtatuit, ab Antimonialibus fixioribus abſorptô, relaxari pororum contracturam correlaxari pororum contracturam correlaxari pororum contracturam corpuſque denuò tranſpirare non ineleganter aſſerit *Tachenius* referente *Ettmullerò.* Ego certè in ea ſum opinione, quod abſorbentia illa fixiora ſæpè hoc modô ſudorifera evadant.

Hiſce addere licet, quæ habet *Baglivus* (q) de febribus, quæ ab interna viſcerum inflammatione pendent, potiſſimum quas eryſipelatoſa ventriculi inflammatio producit: ſemper extremitates, & externæ corporis partes frigidæ obſervantur; criſpatis enim vehementer ſolidis partis inflammatæ, per conſenſum vaſa, fibræque aliarum cor-

(q) Fol. 324.

corporis partium criſpantur; fluidorumque curſum intercipiunt, unde frigus. Cui obſervationi quadrat opinio *Dureti* in Coacis fol. 201. de dolore lumborum: dolor lumborum, ſi tranſit ad caput convulſifico modô, crudeliter necat; ſi verò aduncis veluti unguibus viſcera circumplectitur, piſcarii retis modo, quod nominatur *Griphos*, inflammationes icteroſque parit: irritatis ab acri humore præcordiis, & potiſſimum ventriculi tunicis, communicatâ reliquis partibus doloroſâ criſpaturâ, ſupprimuntur ſtatim ſudoris ſecretiones, & aliorum quoque liquidorum; quam ob cauſam in dolorificis hujusmodi internorum viſcerum inflammationibus, ſtultum eſt vel ſudores expectare, vel promovere velle, niſi mollitâ prius per debita remedia inflammatoriâ ſolidorum criſpaturâ: quique diaphoreticis vehementibus ſudores elicere cupiunt, non eliciunt, ſed magis auctâ ſolidorum criſpaturâ, inflammationem ad gangræniſmum diſponunt. Ad *Ettmullerum* rurſum redeamus, quod de præcordiis, ait, fermento veneno ſo in febribus malignis obſeſſis modò monitum fuit, cujus hoſtili

ſtili præſentiâ anxietates ipſis ægris non explicabiles, inquietudines, agrypniæ excitantur, & per conſenſum hinc pororum corporis contractura inducitur, ulteriorem poſtulat explicationem. Nempe præ cæderis affectibus per quam contagioſæ excitant maligniores febres, quæ contagia fermentativa, quæ inſpirationis medio, ut plurimum ſe nobis inſinuant, quaſcumque etiam alias corporis partes afficiant ſemper ſimul ventriculo communicentur, indèque nunc citius nunc tardius, pro circumſtantiarum, tam in agente, quam patiente differentiâ, nauſea inexplicabilis quædam circa præcordia, moleſtia ſeu anxietas, alvi etiam conſtipatio, ſitis intenſa, vagus ut ut primitus leviuſculus horror (ut taceam cephalalgiam & agrypniam nunc citius nunc tardius ſupervenientes) ægrum affligere ſolent; horrente univerſo ſyſtemate nervoſo inimicam impreſſionem circa ſtomachum factam, & quaſi undique contrahente ope motoris ſpiritus quosvis meatus, quo ab hoſtis peregrini inſultu eò melius ſe tueatur. Contagiorum hunc afficiendi modum expertus inſinuat *Lindanus* Diſp. ſuper *Hartm.*

Pra-

Praxim Chymiatricam, uti jam indè antè memini. Hinc etiam febrium malignarum ſedem principalem inventriculo eſſe, res confeſſa eſt apud *Bartholinum* Cent. 3. Epiſt. 42. pariter apud *Helmontium* tumulô peſt. pag. 843. 891. 967. confer. *Bartholinum* Cent. 3. hiſtor. 68. 80. 50. item *Diemerbrœkius* de peſte lib. hiſtor. 15. *Helmontius* (r) *Diemerbrœkius* (s) in diſſectorum ventriculo ſtigmata maculaſque nigricantes ſe reperiſſe adfirmant. Adeò ut ſemper fere in febribus malignis ventriculus vel eſcharam vel inflammationem vel alia hujus cenſus contraxiſſe obſervatus fuerit. Peſtis autem, ait *Frid. Hofmannus*, (t) vim inventriculum, & ex ea conceptam inflammationem, ipſa ſymptomata quæ gravitate ſuà maxime terrere debent, demonſtrant, ſumma certè præcordiorum anxietas ardorque, calor internus, exteriorum frigus, inquietudo, ſitis, linguæ ariditas, delirium, pulſus inæqualis languidusque & parvus, imò nauſea, vomitus, alvique profluvium, quid aliud loquuntur, niſi præſentiam veneni peſti-

(r) 887. (s) pag. 372.

(t) Diſſert. de peſt. Fol. 303.

feri intra tunicas ventriculi ferocientis? quæ quidem ſymptomata cum admodum copiosè & eruditô ingeniô explicet Clariſſ. *Sylvius de le Boe* praxeos medicinæ tractat. 4. pag. 624. tum alii profeſſores artis vel ſcriptores, qui graſſante peſte vixerunt, ad illos vos remitto. Antiquiſſimus ſcriptor Thucydides de famoſa illa peſte, quam ſpecioſè deſcribit, teſtatur, quod qui correpti eà fuerint ità exurerentur iis interiora, ut ne ſubtiliſſimi quidem veſtimenti contactum tolerarent, quamvis ipſum corpus, ſi exterinſecus tangeres, non admodum caleret, cutis vero exiguis puſtulis effloreſceret. Inde etiam *Foreſtus* lib. 6. obſerv. 10. dilucidè ſcribit, eos qui Delphenſi in peſte periclitarentur, ex humorum in corde virulentia (uti loquitur) ſummà inquietudine jactatos fuiſſe, modò de latere in latus modò in ventrem modò in dorſum volutatos eoſdemque modò ad caput modò ad pedes ſe dejeciſſe, furentis intra præcordia incendii impatientes. Neque aliter *Rivinus*, qui in eleganti libello, quo peſtem Lipſienſem complexus eſt, liquidò adfirmat, pag. 6. in pleriſque

fere

fere præcordiorum ſe obſervaſſe anxietatem & cum hac internum æſtum, ſitim nullô humore reſtinguendam, linguæ aridatem, inquietudinem, jactationem, ſpirandi difficultatem, artuum tremorem, motus convulſivos, vomitus alvi fluxum, hæmorrhagias periculoſas, dolorem acerbum, de peſte pag. 28. hæc ejuſdem ſymptomata commemorat, nempè cordis angorem, pectoris æſtum, cibi faſtidium, vomitus, animi dejectionem, tenſionem præcordiorum, ſitim, gutturis ardorem, halitus graveolentiam, linguæque ſcabritiem nigritiemque. Et de Brunswicenſi peſte *Gieslerus* obſerv. 13. 14. 15. tradidit, plerumque eam cum nauſea vomituque & alvi etiam fluxu incepiſſe. Quæ quidem omnia mala nihil aliud ſignificant, quam ſpaſmodicam ventriculi & præcordiorum contractionem earumque partium funeſtam inflammationem. Eâdem ex re adparet, ferale peſtis miaſma ventriculum imprimis infeſtare, cujus ſumma ibidem vis maximè conſpicua eſt & atrocitate ſymptomatum, & necandi celeritate. Propterà etiam rurſum ait *Ettmuller* locô antè citatô tam in malignioribus

quam peſte ipsâ, ſi contagii ſuſcepti opinio ſit, initium curæ a vomitorio cum conſilio inſtituitur. Sanè ſi ægros tales in morbi progreſſu anxietatibus, inquietudinibus, jectigationibus, cephalalgiis, &c. affectos interroges, in quanam corporis regione ita malè habeant, epigaſtrium intento digito monſtrant, & hoc ipſo medico inſinuant, ventriculum inprimis peſſimè affectum eſſe, per cujus conſenſum & capitis membranæ tendi caputque hinc diverſimodè dolore videtur: quà occaſione & cutis contrahi poros, ſudoremque ſupprimi probabiliſſimum eſt. Exindè enim in variolis, purpuris petechiis &c. anxiis & hinc inquietis exiſtentibus ægris, vix ac non niſi imperfectè cutaneæ excretiones ſuccedunt; nempe ut membraneæ ſub epigaſtrio partes tendi ex fibrarum irritatarum ſpaſmo tali ſub ſtatu ſolent, ita per conſenſum cæteræ membranaceæ partes tendi, ut ſuprà ex Fernelio deductum fuit, hinc & cutis pori ſimul per tenſas & contractas fibras coarctari ſolent. Pro quibus ſymptomatis mitigandis opium optimo cum conſilio ſelectis additur vel ſudoriferis vel alexipharmacis. Jam autem

autem ſæpius jam indè eſt dictum, opium præcipue vires ſuas exercere in ſtomachum, & eô mediante in remotas partes. Quod *Willis* (v) vidit, dum ait, opii pillula vix dum è ventriculo diſſoluta torporem accerſit. Quid quid id eſt, *Ettmulleri* auſeus ille locus ità luculenter evincit ſedem febrium ardentium malignarum &c. in ſtomacho frequentiſſimè eſſe, ut ſupervacaneum arbitrer alia conquirere teſtimona. Quare his finem facio. *Hofmanni* tamen omittere non poſſum opinionem; hæret, inquit, ut plurimum, ut noſtra fert ſententia, fomes plurimorum exanthematum, variolarum, morbillorum purpuræ primis in viis.

(v) Cerebri Anat. Fol. 69.

(x) Diſſert. de nat. Fol. 410.

CAPITIS XIII.
PROSECUTIO
De febrium intermittentium natura, quarum etiam fomitem in ventriculo hærere demonſtratur.

Febrium intermittentium hiſtorica diſcriptio.

Febres intermittentes in hoc omnes ſibi ſimiles deprehenduntur, quod ordinariè, præcedente aliquot dierum laſſitudine crurumque ponderoſitate, tandem paroxyſmos ſuos manifeſtè inchoent, cum frigoris, horripilationis, concuſſionis, vel ſaltem levis frigoris per ſpinam dorſi decurrentis ſenſu: quò tempore pulſus quidem frequens eſt, minutus tamen & depreſſus: his ocyus aut ſerius ſuccedit calor, & huic tandem ſudor, & ſubſequens apyrexia. In Calore æque ac frigore vehementer paſſim ægrotat æger, anxius eſt, difficilè ſpirat, vomiturit, capite ac dorſo dolet, cum ſiti intensà ac lingua arida.

Cau-

Cauſa Proxima.

Cauſam proximam totius paroxyſni ſtatuo eſſe initio quidem, imò ſub ncrementum crebriores cordis, maorumque ramorum atteriarum contrationes, cum auctà tamen reſiſtentià] capillaria, dependente ordinarie a paſmodica eorum contractione. Inreſcente vere febre ac ad ſtatum jam erducta non tantum vaſa majora mous reduplicant ſuos, ſed & minima apillaria iiſdem abripiuntur motibus, otum ſcilicet vaſorum ſyſtema oſcilt inſolentius, ictuſque multiplicat os. Horum veritatem comprobat tenta conſideratio totius decurſus aroxyſmi febrilis: non facile quis, ut redo, in dubium revocabit, quin treor, horror ac frigus dependeant a aſmodicis affectionibus integumenorum totius corporis: præterquam, im, quod ea ſit doctiſſimorum quomcunque Medicorum ſententia pro ſuô locô probaturus ſum, ipſa ocuris inſpectio id docet: ſub ipſa enim ceſſione conſpicitur ut plurimum onſtrictio pororum cutis, quæ appat rigida & arida, vaſa minora fiunt detumeſcunt, extrema livore affiuntur, totiuſque corporis manifeſta

Probatur ea ex conſideratione decurſus paroxyſmi febrilis, imprimis initii & incrementi.

percipitur compreſſio: & quod amplius eſt, non modò tranſpiratio fit minor, febre excandeſcente, ſed & ſiccatur ſaliva, ſputa ceſſant, urinæ retinentur, menſis profluvium deſinit, ita ut emiſſaria omnia occluſa videantur: denique pro ut antè jam dictum eſt, per horas aliquot, tam diu ſcilicet quam frigus corpus infeſtat, pulſis minutus eſt ac depreſſus. Ex quibus ſole meridianô clarius eſt ab initio paroxyſmi intermittentium vaſa capillaria coarctata eſſe ac conſequenter fluidorum per ea interceptum curſum. Horror igitur & tremor artuum, jactatio inquieta, oſcitatio & pandidiculatio, reſpirandi difficultas, pectoris conſtrictio, præcordiorum anxietates, ſuſpiria, aut ſaltem ſuſpirandi ſtudium, (inane conamen, tantum videntur conſequi niſum partium ſolidarum ſe in ſtatum naturalem reſtituere, ac reſtentes propellere ſuccos conantium Naturam diceres, ſeu potius vim quandam innatam ſolidorum inſurgere c moleſtum quemdam ſuperandum ejiciendum hoſpitem. Quarè hac etia in lucta febricitantes miſelli in tan quandoque anguſtiis verſantur, ut a

ma (in arctiori ſuo ergaſtulo ad incitas quaſi redacta) fugam moliatur: ut plurimum, enim, qui hoc malo occumbunt, urgente rigore deficiunt.

Hoc in rerum ſtatu vaſis capillaribus ſcilicet coarctatis, ac ſic impeditô plus minus liberô ſanguinis ex arteriolis in venas tranſitu, ſanguis in vaſis majoribus accumulatus redundet neceſſe eſt. Sic verò inundata & ſubmerſa vaſa, cum ſe pondere & jugô, quo premuntur, liberare laborent, fortius inſurgunt, & ab obice illo quaſi ſtimulô quodam concitata motus ictusque ingeminant, quô per reſiſtentes canales protrudant ſuccos. Exiſtit hinc preſſio ac arietatio ſanguinis major in tubulos ac canales tranſitui reſiſtentes viamque intercipientes: ab hac verò continua alliſione & fluidorum attritu incaleſcunt ſolidæ partes: adeo ut frigori ſuccedat calor; utpotè conſiſtens in celeri & confuſo particularum ſanguinearum in fibras motu & appulsû ipſis communicato. Auctô igitur continuô ſanguinis momentô fit via vi, rumpunturque aditus, cum vaſa, ut rupturam effugere queant, cedere cogantur ac liberam concedere viam.

Unde frigori ſuccedat calor.

 Quod

Unde ſudor.

Quod eô etiam expeditius contingit, quô tandem poſt fibrarum nimiam tenſionem facilius earumdem relaxatio ac remiſſio ſubſequitur: perruptis poſtremò & ſuperatis obſtaculis, habitus corporis tumidus apparet, vaſa rubent & inflantur, cor palpitat inſolentius, tantôque æſtu afficiuntur membra, ut ſanguinem effervescere & ebullire dicas, donec tandem ſudor largior profluat: catarractæ omnes recluſæ videantur. Signô manifeſtô habitum corporis reſolvi, capillaria ſpaſmò liberata oſcillatorios recuperaſſe motus, id quod etiam tactu percipere licet, tunicæ enim arteriarum in adventum ſudoris, ut ut antè duræ fuerint, molleſcere videntur.

Secundum temporum diverſitatem diverſa etiam eſt habenda paroxyſmi febrilis idea.

Ex hiſce patet diverſam habendam eſſe paroxyſmi febrilis ideam ſecundum temporum diverſitatem: in initio vaſis capillaribus conſtrictis & criſpatis cor ramique majores arteriarum ingeminant ictus, ut tardatos, hærentes, interceptos & minimè ſubactos liquores propellant, imo terant ac comminuant: in ſtatu verò vaſa majora majori impetu copiam ſanguinis, quâ ferè obruebantur ad capillaria traſmittunt,

cunt, quæ ipſis correſpondentia oſcillatorios ſimiliter augmentant motus, donec tandem æqualis fiat rurſum ſanguinis circuitus, huncque ſubſequens febris remiſſio.

Hæc de febrium intermittentium paroxyſmorum naturâ ſufficiant. In paroxyſmos febrium intermittentium periodicè ſtatô & certô tempore, ſcilicet tertiô, aut quartô quoque die, ut plurimum eâdem horâ recurrentium inquirere nunc libet. Hujus vulgaris ac maximè obvii phænomeni ætiologia mirum quantum torſerit philoſophorum ingenia non tantum priſcorum, ſed etiam neotericorum, quotquot omnium morborum cauſas in ſanguine & humoribus inveniendas eſſe hariolati ſunt. Qui maximô ingenii acumine freti hujus phænomeni ſolutionem aggreſſi ſunt, in viſcere aliquo nidulari, aut parte corporis neſcio quâ, deliteſcere fermentum aliquod commenti ſunt, quod pro genio ſuo jam quotidiè jam tertio vel quinto quoque die moveri, in actum deduci ſanguini commiſceri inciperet, eumque neſcio in quos raperet motus fermentativos.

Periodorum examen.

Male eorum ratio a fermento aliquo deducitur.

Quod hodiedum, ubi exolevit ferè abſurda illa, ut ait FREIND (a) de fermentis opinio, à paucis admittitur. Etenim quis fermentum ſui multiplicativum, quod in minima mole ſuccos ſanguinemque inficiat, quod certo tempore tantum agat, deindè quieſcat, quæſo concipiat?

Ratio tum a generatione materiæ cujusdam febrilis, tum a certa diſpoſitione partium ſolidarum petenda eſt.

Neglecto igitur & prorſus ſpretô hujus modi fermenti, uti & plurimarum aliarum hypotheſium commento, conemur nos œconomiæ animali magis conformi modo abſtruſum illud periodorum negotium nonnihil elucidare. Non videtur equidem mihi phænomenon illud rectè explicari poſſe, niſi recurrendo ad generationem materiæ cujuſdam febrilis, quæ in certa ac determinata quantitate vel qualitate fibrillas corporis noſtri ſit nata afficere, vellicare ac ad motus anomalos concitare. Ita ut tamen tunc tantum paroxyſmi inducantur febriles, dum fibræ motrices ad motum illum ſuſcipiendum & reagendum diſpoſitæ ſint. Quod antequam latius deducatur, primo locum ac motum generationis hujuſmodi

(a) In Emmenologia fol. 10.

di materiæ indagare neceſſarium videtur.

Locus generationis materiæ iſtius febrilis.

Poſito, quod infra probabitur, cauſam materialem febrium intermittentium circa præcordia hærere, nullibi, meâ quidem, opinione, rectius quæſiveris ſedem hujus materiæ, quam in vitiatis, de tono v. g. dejectis, glandulis ventriculi: quibus fit, ut ſuccus ille vulgo dictus *digeſtivus* continuò â maſſa ſanguinea ad eas affluens, ſenſim & ſenſim magis vitietur ac inquinetur, donec tandem in ea ſit quantitate ac qualitate, quâ ſtomachi nervoſam ac maxime ſenſilem ſubſtantiam ſtimulet magis & vellicet, & conſequenter per conſenſum totum afficiat vaſorum ſanguiferorum genus. Quod ſive dicas ex eo fieri quod ſuccus ille, qui in glandulis vitiatus & continuò in ventriculum depluit, in magna ſatis copia jam exiſtens, excitet paroxyſmos; ſive ex eo, quod in glandulis retentus, & ob nimiam moram magis magiſque infectus, tragœdiam ſuam excitare incipiat, non multum a vero aberrabis: modo hoc maneat, quod negari non poteſt, materiam febrilem non ſemper agere, ſed tunc tantum, quan-

quando ſatis abundans, vel ſatis vitiata eſt, & utrovis ſolidorum villi ad recipiendum motum & reagendum ſunt diſpoſiti: hæc duo ubi adſunt, nempe materies & fibrarum diſpoſitio, paroxyſmi inchoantur febriles, qui tamdiu durant, donec materia ea diſcuſſa, ſubacta, aut ê corpore eliminata fuerit, & donec ſolidæ partes, â ſtimulo liberæ, ſenſim ac ſenſim remiſerint, priſtinumque ſtatum recuperarint. Initium igitur & incrementum paroxyſmorum febrium intermittentium nobis ponendum videtur tum in productione & actione materiæ febrilis, tum in fibris corporis motricibus non tantum ſtimulatis, ſed & in actum deductis ac reagentibus. Terminus verò in diſflatâ aut ſubacta eâdem materiâ ac partibus ſolidis ſponte iterum remittentibus, ac oſcillatorios naturales recuperantibus motus.

Explicatâ jam totâ paroxyſmorum ratione, ultro ſe aperit cauſa periodorum hoc eſt, ſtabilis illius & conſtantis paroxyſmorum in diem & horas recurſus. Duo erant, ex quibus paroxyſmos deducimus, alterum generatio materiæ febrilis, alterum partium ſolidarum

darum diſpoſitio: utrumque concurrit ad elucidationem periodorum. Etenim finito v. g. paroxyſmô ſecundô, hærere cenſendum eſt idem vitium in glandulis, quod erat â ſolutione primi, quô vitio manente, non equidem mirandum videtur, ſi intervallum, quod requiritur, ut generetur ea febrilis materiæ copia, quæ ſufficiat ad paroxysmum tertium, ſit æquale illi ſpatio, quod ſimili generationi impenſum fuit a paroxyſmo primo uſque ad ſecundum. Similiter, cum conjicere liceat fibrarum conſtitutionem, quæ fuit a ſolutione prioris paroxyſmi, redire abſolutô paroxyſmô ſecundo, conſentaneum videtur, tempus, quod fluit a ſecundo ad tertium paroxyſmum, priori interſtitio debere eſſe æquale. Elucidari res poterit exemplo rudiori: ponatur ſub tecto aliquo, foraminulis aliquibus pervio, ſive ſub impluvio pelvis aliqua, ſic appenſa, ut ubi receperit aquæ libram unam, invertatur & ſeſe ſponte rurſus reſtituat, cadente eâdem copiâ pluviæ, ac eodem manente ſtillicidiô; æqualibus intervallis pelvis ſubibit effuſionis vices. Quod hic pro periodorum explicatione a partibus

Multum deberi partibus ſolidis oſtenditur.

tibus ſolidis argumentum repetitur; ne quibuſdam paradoxum videatur, juvat hic id HELMONTII confirmare teſtimonio, qui ſic loquitur (b) *uti qui in lucta ſuſpirioſus decubuit aliquantiſper quieſcit, perquam moram vires recuperat, quibus incumbentem victorem excutiat, ſic naturali ductu Archæus in febribus ſibi quietis per intervalla imperat, ac deinde reſumptis viribus, & vicibus hoſtem febrim nititur excutere; in quo, ſane pars, cui inſidet materia febrilis, primum ſe contrahit in rugas, quod ſentitur facile in præcordiis, parti vero obſeſſæ totum genus venoſum quodam conſenſu collaborat, ſtrictumque ſe arctat, contractis fibris obliquis; inde namque rarus, durus atque minutus pulſus frigoris index ac opifex*, hactenus HELMONTIUS. Ut ut eſt, in pravi quotidie obſervare eſt, fibrarum villos nonnumquam obſurdeſcere irritantium ſtimulis, ac quaſi laſſatas quieſcere, ut in epilepſia; venenis aſſumptis; interruptos motus convulſivos alteri non rectius adſcripſeris cauſæ.

Supereſt, ut oſtendamus focum ac fomitem febrium intermittentium in ven-

(b) de febribus.

ventriculo latere. Quod præter Celeberrimorum quorumcunque Medicorum authoritatem & Symptomatum obſervationem, remedia & cura harum febrium manifeſte oſtendunt.

Oſtenditur communi medicorum omnium opinione focum intermittentium eſſe ventriculum.

Magni omnes practici, ac Naturæ ſeduli ſcrutatores imprimis fuerunt convicti, focum intermittentium eſſe in primis viis, & huic fundamento varias conati fuerunt ſuperſtruere hypotheſes. Celeberrimus ille Lugdunenſium practicus & profeſſor SYLVIUS ab obſtructione ductus pancreatici febriles modus deducebat: poſt eum WILLISIUS in primis viis videns quærendam harum febrium originem, accuſabat in ventriculo materiam peccantem, quâ chylus indies infectus inficeret tandem ipſam maſſam ſanguineam, ac in ea febriles excitaret motus. FERNELIUS Medicus elegantiſſimus (c) omnem febrem intermittentem è ſtomacho vult produci, & ad modum, tunc forte in ſcholis uſitatum, id conatur explicare: *omnium*, ait, *propria ſedes & origo in prima eſt corporis regione, circum præcordia; ex hiſce ſedibus febrium horrores rigoreſque ſuſcitantur, omnium eadem*

(c) Lib, de febribus, Cap. 10.

eadem ſimiliſque cauſa, caloris, nempe, frigoris, rei pungentis, aut quovis modo moleſtæ vehemens incurſio in corporis ſentientes partes confertim facta. Hoc quôque vel inde conſtat, quod ſi acceſſionis initio humidi fotus apte calentes præcordiis imponantur, horrorem rigoremque leniant, quia, nimirum, ipſum ſcilicet mali fontem demulcent. Id ex his quoque conficitur, quæ ſæpe fieri obſervamus, tertianam diuturnam atque quartanam in atrocem cruciatum colicô immaniorem deſinere, qui nonnumquam in artuum dolores & paralyſim faceſſit.

Idem confirmant ſymptomata.

Si vel ipſa paulo diligentius conſiderentur ſymptomata, perſpicuum fiet, illa juxta cum febre, quam concomitantur, ex ipſo ventriculo oriri. *Meam,* inquit HELMONT, (d) *de ſede febrium doctrinam* (in præcordiis ponit) *confirmant nauſea, præcipuè carnium, piscium, & quæ facilè cadaveris inſtar, olent, perhorreſcentia, mox a febrium introitu, ſitis, item inappetentia, cephalalgia, ſopores, vigiliæ, anxietates, topicæ circa os ſtomachi, deliria, ſyncopes, quæ vitiati oris ſtomachi ſequuntur*

(d) de febribus fol. 44.

tur dominium: prætereà ructus nidoroſi, conſternata digeſtio, vomitus, linguæ quandoque amaror, ſiccitas, fiſſura, nigredo: huic accedunt ſuperveniens ructus acidus, nubecula urinæ, quæque ſtomachi coctionem rediiſſe arguunt. *Quid?* quod horrores rigoresque ac horripilationes præcordia primario affici ſatis oſtendant? cum enim ex ante dictis palam ſit, maximum intercedere ventriculo cum partibus ſubcutaneis conſenſum, non dubitandum equidem videtur, ſtomachô laborante, uti ſit in acceſſu febris intermittentis, ſi horrores, rigores, horripilationes, partiumque ſubcutanearum cæteræ affectiones ingruant, eas ex ventriculo produci: uti etiam probat FERNELIUS, dum eas fotu calente multum leniri aſſerit. Imò quod de fotu calente refert comtior moderna praxis, ait ETTMULLER, (e) *per olea deſtillata fœlicius præſtat, quatenus ab his penetrantioribus v. g. caryophil. aut mac. aut cinamom. præcordiis illitis fotu lateris calentis deſuper admoto rigores horroreſque manifeſte imminui, inter-*

 dum

(e) De vi opii Diaphoret. fol. 215.

dum ab iis mature applicatis penitus præcaveri videmus: Idem teſtatur BAGLIVUS de oleo cariophil. epigaſtrio illito manifeſtò argumento cutis affectiones a ſtomacho produci. GALENUS annotavit (f) ex uſu eſſe, ut etiam cibentur aut ſaltem recreentur cibo ægri nonnulli, etiam dum horrent, & ſe uſu panis in vino macerati, ineunte horrore, dati febrem prohibuiſſe. Idque veroſimiliter, quod ſpicula materiæ febrilis in ſtomachum depluentis obvolverentur, ac obtunderentur, vel refocillatus ſtomachus citius excuteret materiam ſtimulantem, & ſic partes ob conſenſum affectæ citius ſopirentur. BAGLIVUS modum ac rationem iſtius conſenſus more ſuo eleganter proponit, ubi agit de lypiria inflammatoriâ, inquit, (g) *ventriculi criſpatura univerſorum, ut ita dicam, vaſorum ac fibrarum ſyſtema criſpat, convellitque, quâ de cauſa turbato ac impeditô libero curſu liquidorum ad exteriora, neceſſe eſt, ut & hæc frigeſcant.*

Idem ex remediis

Ad remedia & curam jam tranſeamus: hoc enim erat tertium, quo propoſui-

(f) Lib. 10. Cap. 4. meth.
(g) Praxeos med. fol. 56.

poſuimus febris ex ventriculo ortum comprobare. Qui ſecundum artem curam febrium intermittentium ſuſcipiunt, eam ab evacuatione primarum viarum inchoare ſolent. Idque tam fælici cum eventu, ut ſæpius unico emeticô febrim profugatam experiantur. Quod certe fieri non poſſet, ſi in tota maſſa ſanguinea, ut quidem ſibi imaginantur, lateret cauſa materialis ipſius febris, cum impoſſibile foret tam cito fieri poſſe ejus curationem. Primis viis jam expurgatis, vel per emeticum vel catharticum, ſine quibus vel incaſſum febrium tentatur curatio, vel infidæ tantum conceduntur induciæ, ad ſua quisque progreditur antifebrilia; inter quæ hodie ut infallibile celebratur china chinæ: eam autem febres intermittentes protelare non rectius conceperis, quam aſtrictione ſuâ, quâ impedit, quo minus ex maſſa ſanguinea in ventriculum depluat materia febrilis. Cum enim amaroſtypticis compaginetur moleculis, ſtomachi fibrillas leniore concusſione non nihil conſtringit, adbreviat, arctiuſque compingit, & hærentia in porulis & interſtitiis fluida, quæ

& cura probatur.

fibrarum robur debilitabant, liquida appellentia inficiebant, emungit, ac ſic fomitem tollit febrilem. Chinamchinæ virtutem exerere in ſtomacho, ex eo patet, quod ut felix ejus habeatur operatio, a potu aliquot horis poſt ejus exhibitionem ſit abſtinendum, cum tamen contrarium fieri deberet, ſi non in ſtomachum magis quam ſanguinem ageret. Docet præterea praxis, dum febrim cohibuit cortex peruvianus, multo tempore poſt ab uſu purgationis cavendum, nam niſi ſeptimanis aliquot a ſopita febre diſſida purgatio, ſuppreſſos paroxyſmos revocat; nec mirum, cum verſus ſtomachum materiæ febrilis affluxum revocet, ac ſopitos exſuſcitet ignes. Corticem etiam peruvianum vires ſuas exerere in ſtomachum probari poteſt ex eo, quod & reliqua, quæcumque antifebrilia manifeſte effectus ſuos tantum edant in ventriculum.

Alia proponuntur antifebrilia.

Prætereo abſorbentia, præcipitantia, ſalia fixa, & neutra incidentia amara ſtyptica, extracta plantarum &c. quorum virtus verò ſimiliter ultra primas vias ſe non extendit. Ne quis fortè ea in dubium revocare poſſit, hoc

hoc locô ſufficient antifebrilia ex venenis deſumpta; uti pauxillum arſenici ſublimati, nucis vomicæ &c. quibus agyrtarum plurimi febres ſuperant intermittentes, maxime contumaces. Imò omnia cauſtica generaliter remedia in debellandis febribus intermittentibus ſunt maximarum virium. Ita ut, teſte FRICCIÔ, in Tractatu ſuo de Venenis, *ſi centum eſſent cauſtica venena, tot eſſent antifebrila remedia.* Jam autem prout in prioribus hujus tractatus capitulis ſatis ſuperque demonſtratum eſt, venenorum vim letiferam ultra primas numquam procedere vias, ita hic ſalutarem quam habent effectum, non video cur velimus longius transferre. Nam eadem vis venenoſa noxia, ac nervoſo generi infeſta, utilis & medica tantum redditur, dum in minori mole & quantitate exhibita, loco corroſionis ac inflammationis, lenes tantum inducit concuſſiones, & motus tremulos, conſtrictioneſque minores, quibus exprimantur, quæ in interſtitiis hærent vitiata fluida, & tenſionem ſuam naturalem recuperent ſolida.

Hectica febris ex ventriculo.

Ex hac qualicumque remediorum antifebrilium explicatione, videtur quidem non parum confirmari ſententia noſtra, corroboraturque magis per quæ Authores de *febre diaria hectica* &c. adferunt teſtimonia. HELMONTIUS, qui ſedem omnium febrium in ſtomacho ponit, *imprimis*, ait, (h) *diaria, quæque ephemera dicitur ab unius diei duratione, ſedet in ſtomacho & plerumque ex vitiato cibo, quare & a vomitu vel peracta digeſtione ſponte ceſſat. Similiter febris hectica ſeu tabida quædam eſt quotidiana diaria a corrupta cibi parte, mox ſumptis cibis repetens, illam foveri vitiô ſtomachi videtur indubitatum; cum febris, quâ continuò uruntur, digeſtionis momento exacerbetur, & habeatar intenſio ejus ab aſſumpto cibo quàcumque horâ ſumatur, quæque durat per totum tempus, quo chylus diſtribuitur, quô abſolutô calor ad ſuum priſtinum ſtatum redit.* Non poſſuum equidem aſſentiri illis, qui febrim illam intendi volunt a chylo ſanguini commixto, quia febris viget, antequam quidquam chyli ſanguini commiſceri inceperit: manet verò in eodem

(h) Fol. 44.

dem ſtatu ſimul ac chylus ſanguini omnis eſt commixtus. *Frigus,* inquit Plempius (i) *quod a paſtu aliquando per totum corpus ſolet ſpargi, an non dicendum per continuationem reliqua afficere membra, & non eſſe tam bonum ſignum, quam putetur, ſed contra, nam homines ſunt,* ut ait Hecquet, (k) *in quibus id imperii tenet ſtomachus, ut illi in coctionem ciborum incumbenti allaboret reliquum corporis, ſtomachum febrire diceres, ſeu digeſtionis febrem, tanta eſt inquies, quâ digeſtionis tempore miſeri afficiuntur, nimirum calore vultus & rubore, dolore capitis, corporis laſſitudine, temporum pulſatione, pulſus crebritate, frequentia, duritie.* Idem confirmat ventriculi imbecillitas, quam ſecundum Galenum vocant *attritionem ventriculi.* Dum ſcilicet aſſumptô cibô totô corpore horrore incipiunt, incurrunt in lentiſſimum frigus, imò inſtar glaciei redduntur; idque maxima cum compreſſione thoracis, & difficili anhelitu, per horas aliquot ſubſiſtente, pulſu con-

(i) Inſtitut. Fol. 237.

(k) De purganda u ed. Fol. 64.

contracto, donec membra tandem calere rurſum incipiant. Cujus curam ex BAYRO hic non incongruum duxi adferre, cum etiam manifeſtè indicet ſymptomata ea omnia dependere a ſtomachi tono dejecto. Sic igitur curam inſtituit: (l) pedes cum pannis calidis juſſit fricari, & fricationibus fortibus calefacere, deinde lanam ſuccidam carminatam decenter in oleo nardino calido infundere & ſuper ſtomachum applicare, ſuperponendo pannos calidos, deinde dedit ei drachmam piperis pulveriſati in hoſtia involuti madefactam in vino: poſtea dedit circa uncias III boni vini calidi, & illinc ad horam fecit eum cibare: teſtis ſit mihi, ait, Deus, quod numquam poſteà minimam partem ſentit illius paſſionis, licet antea pluſquam per menſem ea ordinariè poſt omnem cibationem infeſtaretur. Mulierem etiam quamdam ſimili morbo laborantem iiſdem remediis ſtatim curavi. Notandum quod ſit cura petita ex GALENO, qui libro *de præcognitione* ponit hunc caſum, qui contigit filio regis, dicentibus aliis medicis eſſe principium febris (incurrebat

(l) prax. lib. II. Cap. 9.

bat enim ſtatim a cibo aſſumpto in lentiſſimum frigus cum maxima contractione pulſus & coarctatione anhelitus) Galenus non eſſe febris principium aſſeruit, rogante patiente. Quid eſſet? reſpondit, conſuevit ſtomachus tuus conteri a cibo aſſumpto converſo in phlegma ante excretionem: petiit patiens, quid agendum eſſet? reſpondit, ſi eſſet alius, exhiberem vinum cum pipere, ſed in vobis principibus ſecuriſſimis auxiliis conſueverunt uti medici. Sufficit ergò nardino unguento lanam intingere, & ori ventris applicare, pedibus calefactis: recedentibus medicis Pitholaus vinum Sabinum attulit, piper immiſit, & appoſita lanâ in oleo nardino infuſa calida ſuper os ventris, bibit æger & ſtatim ſanatus eſt.

Concludamus focum & fomitem plurimarum febrium continuarum & omnium penè intermittentium eſſe in ventriculo, ac proindè male ubique accuſari ſanguinis vitium. Adjiciamus hoc argumentum peremptorium: videmus punctô irritatoque nervô vel tendine ſuboriri febrim, quis jam dicat hanc febrim fluidorum ſubſiſtere

 vitio?

vitio? an enim punctura nata eſt ſic ſimul & ſemel totam invertere ſanguinis craſim, eum acrem reddere, principia alia inducere aut languida exaltare? quod ſi id eſt, cur idem non contingat in ventriculo irritatô ac vellicatô, etiam ſepoſitô magnô ejus conſenſu, cum totus nerveus ſit.

CAPUT XIV.

Oſtenditur ex prioribus Capitibus rectè deduci poſſe, plerorumque morborum originem a ſtomacho eſſe repetendam: Medicamentorum in eumdem præcipuam actionem eſſe; ac proinde in praxi præcipuè ad eum attendendum.

Generali ventriculi cum omnibus & ſingulis corporis noſtri partibus conſenſu probatô ac ſtabilitô; ut focum ac fomitem plerorumque morborum in ventriculo latere demonſtremus, nihil amplius nobis ſupreſſe videtur, quam ut oſtendatur, pleraſque mor-

morborum cauſas primariò ventriculum afficere. Quiſquis ſedulo in morborum cauſas inquiſiverit, deteget tres frequentiores: alimenta ſcilicet, animi affectiones, & aëris injurias. Ad quod reflectens HIPPOCRATES, (a) veriſſimè prodidit, morbos partim ex dietis, partim ex ſpiritu, quem attrahimus, fieri. HELMONTIUS verò id etiam diſertius dicit, *dum nullum*, inquit, (b) *premit aſſumptorum vitium, nec externorum in nos procellæ ruunt, nec demum quatiunt perturbationes, nondum enotuit, quo fœdere, viâ modô, quôve perſuaſore & ductore Archæus ſpontè declinet.*

Tres ſunt cauſæ morborum frequentiores.

Cauſas illas ſingulas ordine perſcrutemur: quam multi & varii morbi ab alimentis generentur, ille ſolus neſciat, qui ignorat illud vulgatum, *plures occidit gula, quam gladius.* Conſiderate, quæſo, commeſſationes, perpotationes, & helluationes infinitas, quibus dies noctesque etiam apud noſtrates miſerabiliter conſumuntur. Attendite ordinariam in refectionibus ſatietatem & ingluviem. Perpendite eduliorum

Aſſumpta ſunt prima morborum cauſa.

(a) lib de natura.

(b) fol. 548. de morb. archealib.

liorum ac ferculorum varietatem, totumque contimentorum apparatum, victumque noſtrum cum ſimplici illo & parciſſimo parentum noſtrorum victu comparate. Et intelligetis, quà ratione in ſtomacho tam oppleto ac onuſto, ac tot modis irritato & laceſſito, tam frequentes naſcantur cruditates. Quis enim crediderit ea omnia, quibus ſtomachus infarcitur, & præter motum fatigatur, in laudabilem ceſſura chylum? & quis ſibi perſuaſerit ſtomachum tot irritationibus punctionibus, ac continuis vellicationibus, perturbatum corruptumque non iri? Hoc ergo indubitatum teneatur, morbos ab aſſumptis, quorum exceſſus & immoderationem primarió ſentit & luere debet ſtomachus, exiſtere frequentiſſimos. Quapropter jure meritò celeberrimi omnium ſæculorum medici inediâ & abſtinentiâ plerosque morbos curari exiſtimarunt: ſententia eſt HIPPOCRATIS, (c) *qui parum edit & bibit, eum nullis humoralibus morbis tentari.* AEGYPTII, (ut narrat HERODOTUS) cum quis mortuus erat, eum exenderabant, & ſtomachum

Ab iis maxime ſtomachus afficitur.

(c) lib. de morbis.

machum ad ſolem percutiebant, tamquam is fuiſſet mortis cauſa, ut hoc ritu temperantiam ſuos docerent, atque ita incolarum ſaluti conſulerent.

Ad animi tranſeamus affectiones: non modò ſordes culinariæ (ut cum Helmontio (d) loquar) in ventriculo colliguntur, ſed & fabrica noxiarum imaginum cuditur. Si conſiderare velimus effectus paſſionum animi in corporibus noſtris, deprehendemus eos ſe maximè circa ſtomachum prodere. *Nam*, ut ait Baglivus, (e) *qui laborant animi pathemate, corripi ſolent potiſſimum morbis ventriculi, ut inter cæteros obſervamus in mærentibus, qui conqueruntur primò de languore ventriculi, mox de inappetentia, oris amaritie, ſiti circa horas matutinas, cruditatibus acidis & nidoroſis, flatibus & tenſionibus hypochondriorum. Quamobrem monet medicos, ut in morbis ab animi pathemate* proſpiciant praè cœteris ventriculo. Helmontius obſervans continuò a ſtomacho patiente animam lædi, & viciſſim ab animi paſſionibus maxime pati ventriculum, tam procul progreſſus eſt, ut ſedem ani-

Secunda cauſa ſunt animi paſſiones. Quarum potiſſimum effectus in ſtomacho percipiuntur.

(d) fol. 564. (e) fol. 149.

animæ ſenſitivæ in ventriculo poſuerit: *Iracundos*, inquit, (f) *intuere, & veritatem deteges; excandeſcentiam enim illam ſequi videbis moleſtiſſimam circa ſcrobiculum cordis contractionem, cum ardore præcordiorum, alvi adſtrictione, imò inflammationem ipſam ventriculi, quæ non ſunt niſi ſpaſmodicæ ejus contractiones, quæ maximè obſervantur circà illum locum, in quo pylorus & duodenum ſitum habent:* profectò nulla pars ita manifeſtè afficitur, quam ea quæ eſt circà ſcrobiculum cordis. An in triſtitiâ non audimus homines conquerentes, quod cor ipſorum conſtringatur, *mon cœur ſe ferme*, myn hert werd my toegeneepen! Et pete, ubi ſit cor, oſtendunt ſcrobiculum cordis, ipſum ſcilicet ventriculum. Palam id etiam fit in illis, qui laborant *noſtalgiâ* ſeu *morbô patriæ*; tales enim ab animi affectionibus, teſte Valentinô, (g) appetitum habent proſtratum, chylificatio in illis mox læditur, cruditates producuntur, undè flatus, Cardialgiæ &c.

Sed

(f) fol. 565.

(g) In diſſertat. de noſtalg.

Sed audiamus HELMONTIUM, qui firmiſſimis argumentis rem noſtram ſtabilivit; præcipuè tamen in tractatu *de ſede animæ, de jure duumviratus: nemo, inquit,* (h) *non ſentit horrores, timores, pavores, iras, excandeſcencias, triſtitias, ſuſpiria, omnemque concupiſcibilium perturbationem ſibi circa os ſtomachi ſuboriri & agitari. Etenim, ſi inopinè bombarda explodatur, quis non ſentit repentinum alicujus formidinis ſubſultum? quis demum eſt, qui paratus menſæ accumbere inſigni edendi appetitu inſtructus, non percipit aliquandò, triſti nuntiô ſibi allatô, ſuſpendi actutum omnem edendi aviditatem? Igitur vigent facultates ibidem, quarum effectus ſentiuntur. Vidi enim ſæpius mulieres, quibus metus ſubitaneus, alias quoque, quibus inſignis mæror epilepſiam ſuſcitaverat: alias denique, quibus lenta continuaque triſtitia amentiam hypochondrii moverat, imò & alibi ſcrophulas cauſaverat. Sic peſtis pavor peſtem ſæpiſſimè creat, prout & ſubitus mortis pavor quandoque podagræ caracterem exeruit. Superbia quoque frequenter amentes fecit. Novi* &

(h) fol. 564.

& alios ignominiam paſſos, nec vindicare eamdem potentes, incidiſſe repente in apepſiam, in aſthmatis anguſtias, cordiſque palpitationes, anguſtias & oppreſſiones. Alios, qui repentino contumeliæ ſenſu ſtatim in apoplexiam ruerunt. Itemque longò defeſſos mærore novi, in hydropem, icterum, lienaresque tumores proruiſſe. *Per plures item utriuſque ſexus, qui ex ſubita ira in apoplexiam; alios vero, qui in varias contracturarum ærumnas præcipites ivere. Quorum morborum fabricæ ſentiuntur manifeſtè circa ſtomachi orificium. Quid? quod dum res horridas audimus, vel ingratas olfacimus, ſtatim ſtomachus afficiatur.* Eſt igitur extra controverſiam, quin terror, triſtitia, ira & cætera animi pathemata præcordia, ſi non primariò, ſaltem magis quam ullas alias corporis partes afficiant. Quarè ſi caput primitus apprehendant, ſtatim ſtomacho communicari ex antecedentibus jam eluceſcit.

Ab aëre denique ſtomachus præcipuè afficitur.

Supereſt, ut oſtendamus, ventriculum maximè etiam ſolere perſentiſcere aëris injurias. Ubi actum fuit de febribus ex ventriculo naſcentibus, pluribus probavimus, contagioſos morbos

bos potiſſimum latè divagari, ac communicari per miaſmata aërea ventriculum ſubeuntia. Quomodò verò hæc ventriculum ingrediantur, liceat hic ex FRIDERICO HOFMANNO adducere: *cum aër*, inquit, (i) *ſeſe ſalivæ immiſceat, & cum ipſo feratur ad ventriculi & inteſtinorum ſinum, facilè conſequitur, effluvia variè heterogenea in aëre contenta eôdem modô deſcendere ad corporis interiora.* Miaſma peſtiferum cum ſaliva veluti curru *quodam ferri ad primas vias inter alia atrocia ſymptomata, quæ ibi gignuntur:* v. g. *cardialgia ſyncoptica, anxietates, nauſeæ, inflammationes ſphaceloſæ teſtantur. Quò circa prudens nonnullorum medicorum conſilium eſt, in ſuſpectis vel contagioſis locis numquam deglutire ſalivam, ſed continuò illam excernere, quô infectio avertatur.*

Et ipſum quidem aërem replere ventriculi & inteſtinorum cavitatem non obſcurum eſſe debet, quippè cujus vim ac præſentiam ructus & flatus magnâ vi nonnunquam prorumpentes

Q ab

(i) fol. 11. diſſertat. de metallurgia morbifera.

abunde comprobant. Veroque videtur ſimile, effluvia aëris ope intra ventriculum recepta non tantum ibi manere, ſed interiora etiam maſſam ſanguineam irrepere. Sanè, ut quod ſentio dicam, ſi particulæ ullæ aëreæ ſanguini commiſceantur, ſuſpicandum eſt, eas potius, mediante hâc viâ notâ, quam per fictos vel ſaltem ignotos ac nondum probatos pulmonum porulos ſanguini communicari. Ut ut eſt, indubitatum apud omnes eſt medicos, aërem continuò ventriculum ſubire, ac conſequenter variè fibras ejus afficere. Sic notum eſt, appetitum plus minusve vigere, prout aër magis vegetus elaſticus vel languidus & iners exiſtit. Sic ventis borealibus prædominantibus viget magis appetitus, auſtralibus verò languidior eſt. Hiſce junge, quæ de contagio, mediante ſtomachô, progagato dicta hic & in anterioribus ſunt, & conſtabit, quanta ſit vis aëris in ventriculum noſtrum.

Demonſtratur omnium penè Medicamentorum eſſe

Liceat igitur ſtomachum dicere & nuncupare, cum HELMONTIO *ſentinam omnium morborum*, cum in pleriſque morbis afficiatur ipſe primariò. Ex quo ſequitur illud, quod ſecundô ſuſce-

ſuſceperamus demonſtrare, omnium ſcilicet ferè medicamentorum præcipuam actionem eſſe in ipſum ſtomachum. Cum enim impoſſibe ſit, rectè morbos aliquos curari, niſi morborum initium, fons & origo tollatur, res ipſa loquitur, efficacia ac ſalutaria medicamenta vim ſuam plerumque in ſtomachum præcipuè exerere debere, cum ibidem ferè omnium morborum cauſam & originem latere demonſtratum ſit. Præter argumentum hoc firmiſſimum, ipſa medicamentorum actio & effectus id luculenter confirmant. Tranſeo hic laudabiles emeticorum tot in morbis effectus, quorum certe actio primaria eſt in ſtomachum, uti & purgantium. In antecedentibus verò hinc indè ſimiliter oſtendi diaphoreticorum, & diureticorum, abſorbentium, præcipitantium, opiatorum, pectoralium, præcipuas actiones eſſe in ſtomacho, ac mediante eô vires ſuas in remotis exerere partibus. Quod confirmat FRIDERICUS HOFMANNUS, (k) *quod maximè mirandum*, inquit, *dantur medicamenta quæ ſimul atque ventricu-*

actionem in ſtomachum.

Q 2 *tricu-*

(k) diſſ. de inflamm. ventriculi fol. 210.

triculum attingunt, effectum etiam in diſſitis partibus exerunt. Exemplo ſint omnia venena, nitrum, quô non eſt clarius antiſpaſmodicum, parvâ enim doſi in febri vel ardore inflammatorio datum, mox refrigerationis ſenſum per totum corpus inducit, Exemplô etiam ſuerit opium, princeps remediorum ſedantium. Hujus vel dimidium ſaltem granum, idque vel ſolum, vel cum aliis mixtum, ſimul ac acceperis, & ſedat dolores & dormiendi adfert cupidinem. In nimia relaxatione fibrarum, ſerique vel ſanguinis fluxu, validius ſtipticum adſumptum, dum adhuc moratur in ventriculo, etiam in remotioribus locis conſtringentem oſtendit effectum: Hanc Hofmanni ſententiam ſæpius per experientiam veram reperi, dum, in ſummis ſiſtendis hæmorrhagiis, pillulis aluminis more practici illius Celeberrimi Helvetii feliciſſimè uſus fui. Idem comprobant validiſſima ac efficaciſſima quæcumque remedia, ut cordialia coroborantia, à quorum uſu ſubitaneum videas ſæpius ſequi effectum. Quod iterum teſtatur Hofmannus: (l) *hæc ipſa*, inquit, *remedia,*

(l) diſſ. de inteſt. duodeno, fol. 34.

media, quibus labaſcenti valetudini ſuccurrimus, virtutem ſuam ibi maximè oſtendunt. Quippe validiſſima auxilia, quibus pertinaciſſimos morbos expugnamus, ſalutarem ſuum effectum vix ultra primas vias oſtendunt. Imo aſſerere non vereor, cum HELMONTIO, medicamenta non pergere extra ſtomachum, quin prius deponant omne ferè remedii robur. Sic autem loquitur (m) *cibi namque, potus & pharmaca vim ſuam amittunt circa primam ſtomachi digeſtionem, nec altius vadunt aut feruntur, quia tantum nutriunt ſimpliciter, atque ideo omnem larvam nutritioni horridam ibidem exuunt & plane deſpuunt, vel aliòquin in excrementa mutantur, atque etiam ſic inutilia fiunt conceptæ ſanationi.* Quodſi verò lapis cancrorum ſit diureticus, non eſt quod proinde ſperandus ſit adventus ejus uſque in veſicam, aut quod vis ejus maneat intacta & infracta: abſit, ſat enim eſto, ſi lapis ille totum potum ſpoliet vi aceſcente. Quippè quæ ſola eſt, ut minimum ejus in lotio deferatur, quæ pariat ſtranguriam, dyſuriam, ardoreſque lithiaſi familia-

(m) Fol. 300.

miliares. Etenim quis crediderit in medicamentis conſervari poſſe eamdem virtutem, quam in ſanguine in mediatè commixta oſtendunt; nam præter quam quod ea non minus quam alimenta chylificationi ſubjecta ſint, non admittunt etiam venæ lacteæ ſalinas nec ſulphureas exaltatas particulas. Quodſi eſt, non videmus qua ratione aliqui ſperent a ſalibus v. g. volatilibus diſſolutionem ſanguinis, eô fundamentô, quod eadem ſanguini immediatè affuſa eum diſſolvant. Non minus vanam dixeris eorum opinionem, qui cephalica rectà ad caput, pectoralia ad pectus, cordialia ad cor tendere arbitrantur, item diuretica ab ore per renes uſque in veſicam penetrare, uti & potus vulnerarios ſubire artus externos, in quibus ſalutarirer ſæpe operantur. Quod etiam vidit HELMONTIUS, *manifeſtè cognovi*, inquit (n) *ipſa diuretica, non quidem materialiter deſcendere in veſicam, uti nec potus vulnerarios in vulnus remotum, verum omnem diureticorum & vulnerariorum opem fabricari in ipſo ſtomacho, per exemplum, lapidis cancrorum, vel fixiſſimi*

(n) Fol. 558.

xiſſimi oſſifragi, auxiliaris tam vulnerum quam lotii difficultatibus: hic enim non diſſolvitur a ſtomacho humano, nec proindè etiam penetrat ad procul diſſita in materia ſuâ lapidea aut lactiformi: nam reverâ cuncta intra ſtomachum annihilantur, prioris vitæ ſimplicium teſtimonia: & non niſi flaccida guſtuum remanent veſtigia.

Ad urina ſpirat odorem macis, terebint. alliorum, aſparagi &c. adeoque videntur diuretica quædam a ſtomacho immutata ad renes & veſicam tendere. Poſſet huic objectioni reſponderi, refugiendo ad vias peculiares; malo tamen dicere, nos negare non poſſe, quin unà cum potulentis facile aliqua ſtomachi ſubterſugiant actionem, vel quod ea ità reſoluta ſint & ſubtilia, ut chylo notam imprimant vix delebilem: licet non ſit quantitas notabilis adjuncta: prout videmus a lagenis odore aliquo imbutis fluida immiſſa quandoque ſapore & odore notabiliter alterari. Vel licet etiam cum HELMONTIO dicere, nux myriſtica & terebintina (quæ ut plurimum ſaporibus ſuis diſcrepant) unicum tamen ſimilemque ſpirant in lotio odorem: quod

ſignum patefacit in prima ſtomachi officina perire quidem primitivas rerum aſſumptarum craſes, ſed exurgere novas coquendo acquiſitas. Ratum igitur firmumque maneat diureticorum potiſſimum actionem eſſe in ſtomacho. Quo ad potus verò vulnerarios, non aliter ſubveniunt vulneri, niſi quatenus in ſtomacho acorem inuſtum ſic minuunt, ut etiam in vulnere aciditatem inhibeant atque arceant. Unde quantumvis potus vulnerarii cohibeant in extremitate pedis puris fabricam accidentiumque formidinem, non tamen idcircò ampliori privilegio potus vulnerarios potiri, quam alioquin reliqua pharmaca. Non enim materialiter properant ad vulnus remotum, ut jam ſæpius dictum eſt: nec opus eſt ut pharmacum deferatur ſemper ad locum affectum, cum illud ſolô attactu (ſi liceat uti verbis Helmontii) archæi ſtomachalis longinquos poſſit in corpore ſanare morbos: ſi quidem generalis ſtomachi digeſtio præeſt quibuſcumque ſingularum digeſtionum coquinis, ita ut opus non ſit ad ſanandum, quod agens tangat patiens remotum. Undè conſpicuum evadit,

ait

ait magnus ille Vir HELMONTIUS, (o) omnem propemodum ſanationem morborum (vulnera itemque ejuſmodi chirurgicalia non excipio) in ſtomacho ejuſque duumviratu ſollicitandam: namque ſic etiam non raró defectus exteriores internô ſtomachi remediô tolluntur, alioquin externis pharmacis fruſtra tentati. Non mirandum itaque, quod remedia vix ſuperent ſtomachi imperium, claſſem, aut materialiter longius diſpergantur: Hiſce ſi quis jungat ea quæ de conſenſu ventriculi a nobis dicta ſunt, ſi ſtomachum conſideret, cum POTERIO, ut partem publicam, ſine quâ nulla actio corporis noſtri perfecta eſſe poteſt: ſi denique ſibi ante oculos proponat, prout fibræ ſtomachi ſunt diſpoſitæ & affectæ, ſimili modo fibras omnes totius corporis diſponi, næ ille facilè admittet, medicamentorum præcipuam actionem eſſe in ſtomachum, ac eô mediante in diſſitis partibus virtutes eorum operari.

Occurrit hic & alia difficultas: ſi medicamenta agant in ſtomachum, ac per ipſum in cæteras corporis partes, **Proponitur hic difficultas aliqua,**

(o) Fol. 561.

I. quomodò igitur fit quod aliqua potius agant in hanc quam illam partem? quarè omnes & ſingulæ pari non afficiuntur modô? cur ſudoriferum potius afficit fibras cutis quam renales? & ſic de cæteris. Eadem hic eſt difficultas, quam antè attigimus, cur, ſtomachô ſcilicet laborante, non omnes & ſingulæ corporis partes ipſi compati ſolitæ unâ afficiantur: Quare hæc præ reliquis jam nunc ſentiat ejus afflictionem, aliô verò tempore alia, immuni priore. Quid dicemus? fateor quamdiu mirabilis ſympathiæ ratio non ſatis per ſe & a priori, ut ajunt, evidens eſt, neceſſum eſt hanc rem tenebris quibuſdam circumfuſam eſſe: dicamus tamen in re obſcura, quod videtur verò ſimillimum. Rapit ventriculus in conſenſum non omnes ſimul partes, nec ſemper quamlibet ſeorſim, ſed pro ut ille plus minuſve hôc vel iſtô modô afficitur, ita ut partium conſenſus certis ac determinatis ſtomachi affectionibus correſpondere videatur; dum ad certas fibrarum vibrationes ac pulſationes ſubſiliunt, ad alias verò non moveantur. Hiſce adde medicamentorum vim non eſſe præciſe definiendam ſecun-

ſecundum vulgares medicorum ideas & diviſiones, nempè in cephalica, pectoralia, ſtomachica cordialia; contingit enim non raro, ut unius claſſis medicamentum in alterius claſſis officia ſe ingerat, ſic v. g. pectorale aliquod fiet diureticum aut contra. Eſto enim exhiberi oleum amygdalarum dulcium in pleuritide & nephritide, in hoc diureticum fiet, quatenus fibras criſpatas renum relaxando urinam ciet; in illa verò officium pectoralis explebit, dum relaxando pulmonum ac aſperæ arteriæ conſtrictas fibras expectorationem promovet.

Si plerorumque morborum origo ex ſtomacho ſit deducenda, omniumque penè medicamentorum primarius effectus habeatur in ſtomacho, ſequitur in medicinâ faciendâ præcipuè animum ad ſtomachum eſſe advertendum. Memores eſtote aureæ ſententiæ celeberrimi ETTMULLERI: *ſanè*, inquit, *ſi ventriculus ſanitatis & morborum limes eſt, & ejus errato, indeque nato perigrinô ſapore, etiam longius diſſitæ partes plectuntur, pariter ex eodem ſapore fermentativo aut odore primarum viarum correctô evulsâ quaſi radice*

Ad ventriculum in praxi præcipuè attendendum.

radice fructus morboſi quaſi ſpontè emarceſcunt. *Profectò*, ſecundum HIPPOCRATEM, (p) *inſunt in homine & amarum & ſalſum, & dulce & acidum, & acerbum & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamque ac robur.* Non ſunt tamen illa, mihi credite, in ſanguine quærenda, fruſtraque in iis cicurandis ac domandis ad maſſam ſanguineam remedia diriguntur: ſunt illa profectò, ſunt in ſtomacho quærenda: ſunt illa malæ chylificationis effectus & producta: in ſtomacho igitur quaſi in caſtris ſuis oppugnanda ſunt.

Alteri objectioni reſpondetur.

Sed demum objicias, ſi plerique morbi, ut tu cenſes, a ſtomacho oriantur, cur tot diverſi ac diſtincti morbi genus humanum affligunt? cur tot diſtincta excogitari debuerunt remedia?

Reſpondeat pro me ANNÆUS SENECA; (q) *ſimplex erat ex ſimplici cauſa valetudo: multos morbos multa fercula fecerunt, inde quantum rerum per unam gulam tranſiturarum permiſceat luxu-*

(p) Lib. de veter. med. fol. 27. §. 24.
(q) Iu Epiſt. 95. fol. 424.

luxuria terrarum mariſque vaſtatrix! neceſſe eſt itaque inter ſe tam diverſa diſſideant & hauſta malè digerantur, aliis alio nitentibus. Nec mirum quod inconſtans variuſque ex diſcordi cibo morbus eſt . . . . quomodo iſta perplexa ſunt? . . . . ſic ex iſtis non ſingulares morbi naſcuntur, ſed inexplicabiles, diverſi, multiformes, adverſus quos & medicina armare ſe cœpit multis generibus, multis obſervationibus, atque ita ampla evaſit.

Admonitio ut cauti ſint in præſcribendis activioribus remediis.

Quapropter habentes ſemper præ oculis teneritudinem ſummam ſtomachi & ſenſibilitatem, ne quæſo tam faciles ſitis in præſcribendis draſticis & quibuſvis volatilibus ſpirituoſis ac ſummè activis remediis. *Oportet enim,* ait Lister (r) *cavere ſtomachi vexationem.* Tradit enim neceſſariò univerſo corpori vexationem per ſibi nervorum cognatam qualitatem. Scio quidem aliquos liberalius indulgere ſpirituoſis ac volatilibus illis, quia ab eorum exhibitione ſanguinis exſpectant fluorem. Verum advertant illi medicamenta

(r) Exercitat. med. de arthritid. fol. mihi 122.

menta hæc ad maſſam ſanguineam pervenire non poſſe, niſi poſtquam notam ſuæ activitatis impreſſerint tunicis ſtomachi, unde horrendi non modo in ſtomacho, ſed in toto corpore verendi ſunt tumultus, & poſtquam eadem medicamenta omni ſuâ activitate ſpoliata ſint.

CAPUT XV.

De Inſigni Conſenſu Uteri.

Ventriculi Conſenſu ſatis ſuperque ſtabilitô ac elucidatô, juvat ad reliquas abdominis partes progrediendo attingere uteri imprimis conſenſum, ſi quidem hic in ſexu ſequiori non minus, quam ſympathia ſtomachi ſit obſervabilis. Sufficiet autem attigiſſe, quia conſenſus ille apud omnes practicos ità eſt celebris, ut nec de illô taceant ii, qui de aliarum partium Sympathia, nec verbo quidem meminerunt.

Uteri

Uteri cum omnibus & ſingulis corporis partibus generalem conſenſum pulchrè exhibet WILLISIUS (a) agens de febribus puerperarum: *in puerperio*, inquit, *modis prædictis* (ab ejus, ſcilicet concidentia ſive ab ingravidationis mole ad naturalem ſitum & magnitudinem reductionem, vel ab unitatis ſolutione intrà cavitatem ejus propter diſruptam placentæ connexionem &c.) *noxa utero infertur, eadem aliis partibus non ſine totius corporis moleſtia citò communicatur . . . . ſic affectiones hyſtericæ latius extenduntur propter inſignem conſenſum, qui inter uterum & cerebrum cum totius corporis fibris & membranis mediante nervoſô ductu, intercedit. Cum enim nervorum extremitates circa partes uterinas conſitæ ob humoris noxii præſentiam in ſpaſmos & motus convulſivos adiguntur, convulſiones illic ſuſceptæ ſtatim ſuperius latæ per nervorum nixus,* περιςολὰς *cerebrum verſus perreptant: adeoque viſcera ſucceſſivè inflari & immaniter convelli & cerebrum demum ipſum percelli ejuſque functiones veluti obrui contingit: hinc a motibus convulſivis circa* *uterum*

Uteri generalis conſenſus proponitur.

(a) fol. 126.

uterum exorſis ventris & hypochondriorum inflatio, rugitus, vomitus, ſingultus, præcordiorum anguſtia, reſpiratio difficilis, præfocationis ſenſus, & ſæpè ſtupor & aphonia aut ſaltem ex his aliqua concitantur: nec ità plane ceſſat tragœdia, quin, cerebro per continuationem affectus etiamnum læſo, exindè in alias partes noxa retorquetur, ut ſæpè totum nervoſum genus in motuum anomalias compellatur. Quod enim per vapores fieri vulgò dicitur, & affectus, qui ab infra ad ſuperiora perreptans, vaporum aſcenſus vocatur, nihil aliud eſt, quam membranarum ductuumque nervoſorum partes ſucceſſivè in ſpaſmos adactæ.

Satis credo evidenter, ex hac Willisii deſcriptione hyſtericæ, uteri conſenſus oſtenditur: ſed multò etiam uberius idem probatur ex eo, quod parturientium dolores, ut optimè annotavit Valentinus, ſpaſmi uterini inevitabiles non rarò in horrendas deſinant convulſiones & epilepſias, quæ ſi radices egerint in ſyſtemate nervoſo, plicamque quamdam & habitum convulſivum induxerint ad ultimum non rarò vitæ terminum perdurare ſolent, ac

ac mulieres hyſtericas efficiunt. Qui plura de generali uteri compaſſione argumenta deſiderat adeat celebriores medicos, qui penitius rem hanc elucidarunt: qualis eſt v. g. BAYLE in diſſertatione de peculiari uteri conſenſu. SENNERTUS, (b) ubi agit de dolore capitis, de cordis hepatis ventriculi aliarumque partium affectionibus, non dubitavit ſingulis ſpeciale caput adjungere, quo eorum cauſam ex conſ.nſu uteri deducat. Eamdem fuiſſe HIPPOCRATIS mentem contendit auctor Nuclei Hippocratis: *refluens*, (c) inquit, *ſanguis ab utero & premens ſeptum tranſverſum retracto utero præfocationem: in caput irruens inſaniam, epilepſias, catochos apoplexias: occupans thoracem tuſſiculares affectus: irruens in cor palpitationes & tremores cordis, nonnumquam ſyncopes; in nervos denique facit ſtuporem, immobilitatem & reſolutionem.*

Hæc breviter de generali uteri conſenſu: perſtringamus itidem eum, qui cum

Uteri cum capite conſenſus.

R

(b) Pract. lib. I. cap. 6. fol. 15.

(c) Aphor. Cent. 3. Aphor. 44.

cum ſingulis intercedit partibus. Cum notum ſit caput omnium & ſingularum corporis partium affectionibus compati, nemini mirum videri debet, ſi dicamus & caput uterô vehementer condolere. Illud tamen mirandum eſt, quod plurimorum practicorum, ac noſtrâ propriâ experientiâ exploratum eſt, dolorem capitis ab utero concitatum in occipite vel vertice capitis ſe manifeſtare. *Frequentes*, inquit Sydenhamius, (d) *ſunt mulieribus in occipite dolores frigidi, quaſi glacies ibidem jaceret, qui a practicis utero malè habenti adſcribuntur, & verè hôc curatô, dolor evaneſcit:* & hinc etiam eſt quod inter ſigna pathognomica hyſtericæ ponatur talis dolor, præcipuè ſi exteriorem capitis partem occupet, pericranium inter craniumque dolorem vix tolerabilem adferens, in quadam tantum particula, quæ tranſverſo pollice contegi poſſet: jugiter defixum clavum vocant hyſtericum: *ſit interdum*, inquit Ettmuller, (e) *ut ſolum occiput doleat; idque frequentius in mulieribus, qui dolor muliebris conjunctus eſt cum*

(d) fol. 409.

(e) Collegio pract. fol. 464.

cum ſenſu frigoris iſtius loci, quaſi glacies intra calvariam eſſet recondita. Talis dolor fit imprimis per conſenſum uteri, & rarò fallit, quandoquidem ſemper ex utero oriatur.

LANGIUS teſtatur, (f) *illud plusquam centies expertus ſum, in hyſtericarum & quavis uteri affectione verticem capitis prope ſuturam coronalem, quâ glaciei frigus & pondus ſe ſentire fatentur, utero affecto lege quadam conſortii condolere; quod ſi obſervaveris, ad diſcernendum, quanto caput per matricis conſenſum dolet, tibi plurimum proderit.*

CRATO dixit, (g) *fiunt dolores capitis plerumque per conſenſum, & in fœminis præſertim ventriculi & uteri. Quando per conſenſum ventriculi, tunc dolet ferè pars anterior, quando uteri conſenſu, dolet poſterior.* Paſſim in libris de morbis ſcripſit HIPPOCRATES uterum maximè ſincipiti condolere: mulier quædam tum demum de graviſſimo ſincipitis dolore conqueritur, cum erumpunt menſes, adeo magnus eſt uteri cum ſincipite conſenſus.

(f) Epiſt. medic. Lib. 1. fol. 246.
(g) Epiſt. Lib. 4. fol. 437.

Ex utero convulſio.

Dolor ille non ibi modo ſubſiſtit, ſed & nonnumquam a capite ad alias quaſvis vibratur partes, ut ſatis pulchre explicat Baglivus: (h) incipientibus ſpaſmodicis oſcillationibus in hyſtericis, ſi ſucceſſivè cerebro communicentur, excitant in eo vertigines, dolores, ſopores, aliaſque ſimiles affectiones; & quando oſcillationes cerebro communicatæ ſunt vehementes, tunc a cerebro ſenſim ad externas partes oſcillando propagantur; hâc de cauſa forti hyſtericæ ſuperveniunt convulſiones, epilepſiæ &c. partui quoque difficili epilepſia ſupervenit, quæ toties repetit, quoties ægra conatum repetit parturiendi. Idem confirmat Ettmuller in ſua praxi, dum agit de dolore capitis: ſic loquitur, (i) *nam cum utero aut partibus ipſi connexis nervoſumque totius corporis genus conſentit, uti patet in nixu parturientium, in quo ſæpè ob conſenſum membranarum & reliquarum partium nervoſarum convulſio ſuperveniat, ita etiam ex vitio uteri quocumque ſenſiles membranæ*

(h) fol. 336.

(i) Collegio pract. fol. 464.

næ graviter affici per conſenſum & hinc dolore poſſunt.

Examinemus etiam reliquas capitis partes, quibuſcum uterus maximè conſentit: ex facie & præcipuè oculis uteri diſpoſitio colligi poteſt. Baglivus dicit, menſtruis erumpentibus circulum lividum ſub oculis detegi: vel & mulierculis notum eſt, tempore menſtruorum oculorum alium eſſe aſpectum. Totius porro faciei cum utero conſenſum paroxyſmus hyſtericus abundè demonſtrat.

Uteri cum oculis & facie conſenſus.

Deſcendamus cum faucibus a capite ad reliquas partes. Nulli parti ità manifeſtè mala ſua ſolet communicare uterus, quam faucibus: hinc vulgo notum eſt, ſignum pathognomicum hyſtericæ eſſe faucium conſtrictionem. Mulieres in idæa corporis hoſpites, vel etiam ſtolidi quidam medici, uterum uſque ad fauces aſcendere dicunt, nimirum propter teſtimonium laborantium, qui aſſerunt ſe percipere, quaſi globum aliquem, qui ex abdomine aſcendat ad fauces uſque, eaſdemque præcludendo reſpirationem intercipiat.

Willis, (k) qui omnium primus ritè nervorum diſtributiones eſt proſecutus, primò etiam videtur hoc phænomenon ritè explicuiſſe: viderat ille nervos per uterum diſperſos originem trahere ac ducere ex nervo intercoſtali, obſervaverat deinde nervum intercoſtalem cranio egreſſum conſtituere plexum gangliformem, a quo ſurculus unus in ſphincterem gulæ dimitteretur, alter ad plexum gangliformem paris vagi: exindè ſic argumentatur: *ceterum inquit, obſervare eſt, cum inter hos plexus communicatio tam propinqua intercedat, cumquè ab uno eorum in muſculos laryngis, ac ab altero in muſculos gulæ ſurculi mittantur, rationem hic aſſignari poſſe, cur in affectibus hyſtericis & quibuſdam hypochondriacis, præfocationis ſenſus in gutture ſymptomata ità crebrum & familiare exiſtat. Enimverò ſpaſmus in nervo quopiam incipiens, ejuſdem ductu ulterius prorepere ſolet, adeoque partes modò has; modò illas ſucceſſivè invadere: ſi quando igitur ſpaſmus in utrovis paris vagi aut intercoſtalis nervo alicubi oria-*

(k) Lib. nervor. deſcriptione fol. 90. & 94.

oriatur & exindè ſurſum aut deorſum tendens ad alterutrum plexum pervenerit, illico ambobus affectis, muſculiſque in tota vicinia contractis, in gutture moles ſeu tumor globi inſtar cum præfocationis ſenſu excitatur.

Uteri conſenſus cum pectore tantus eſt, ut non rarò hyſtericas quaſi ſuffocatas invenias, in quibus reſpiratio in tantum abolita eſt, ut nullis ſignis eam ſuperſtitem detegere queas: fruſtrà ſpecula, incaſſum plumæ ori admoventur, nullis percipi poteſt aëris exitus aut introitus, ita partes, ob conſenſum ſpaſmodicè conſtrictæ, in motu ſuo impediuntur. Ad hanc ſuffocationem advertens HELMONT, (l) duplex ſtatuit aſthma, unum quidem muliebre ex ſolo uteri regimine pendens, alterum verô promiſcuum utrique ſexui commune: eſt autem aſthma ex utero tam commune ac frequens huic ſexui, quod omnem uteri arythmum (qui permultiplex eſt:) ſcholæ dicaverint uteri præfocationibus, unoque veluti capite ingens Cum pectore.

 gens

(l) Tractatu, cui titulus, aſthma & tuſſis fol. 364.

gens volumen morborum præteriiſſe voluerint.

Ad pectus referri poſſunt mammæ, quarum cum utero conſenſum vel probant plures aphoriſmi HIPPOCRATIS, vel ſaltem ſupponunt (m) *ſi mulieri uterum ferenti mammæ ſubito extenuentur, abortus ſequitur.* Item (n) *mulieri utero gerenti, ſi lac è mammis fluat copioſè, fœtum imbecillem ſignificat: ſi vero firmæ ſolidæque mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicat.*

(o) *Quæ fœtum ſunt perdituræ, iis mammæ extenuantur.* Item *mulieri, ſi menſtrua velis ſiſtere, cucurbitulam quam maximam ad mammas apone.* Porrò quantopere partes illæ ſibi correſpondeant, quamque citò noxa unius communicetur cum altera, nuſquam luculentius, quam ex puerperarum morbis obſervari poteſt. Si poſt partum ſuperſtes manſerit in utero ſecundinæ pars, ſi uterus durius tractatus inflammetur vel exulceretur, non modò febris inſurgit maligna, dicta puerperarum,

(m) Sect. 5. Aphor. 37.
(n) Sect. eâdem Aphor. 52.
(o) Eâdem ſect. Aphor. 53.

rum, ſed mox lactis ſuboritur defectus; ità & viciſſim a mammarum dolore continuò lochia ſupprimi quotidiana docet experientia: *Dolentibus mammis*, inquit BAGLIVUS, (p) *poſt partum lactis cauſa, lochia ſupprimuntur ſæpiſſimè, remittente mammarum dolore, lochia libertati reſtituuntur.* Quid, quod mammis contractis, puellarum uterus pruriat? Clariſſimus noſter VERHEYEN explorans cauſam, quare uno tempore potius, quam aliô lactis fieret generatio, non dubitavit (r) illam ex eodem hoc conſenſu repetere. Meritò igitur dixit DURETUS, magnus ille in HIPPOCRATEM commentator: (s) *mammæ & uterus jure ſocietatis mutuo ſe afficiunt, mutuaſque tradunt operas mulierum rebus tam bonis quam malis.*

Maxima uteri ſympathia habetur cum iis partibus, quæ abdomine includuntur, ac imprimis cum ipſo ſtomacho: notum eſt quam frequentibus ſtomachi morbis vexari ſoleant gravidæ: uti & illæ quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, quorum omnium cauſam non

Cum ſtomacho.

(r) Tract. 1. cap. 11. de lacte fol. 42.
(s) in Coacas Hipp. fol. 483.

non in humoribus vitioſis ventriculi, ſed in uteri conſenſu poſuere authores omnes. Audiamus unum alterumve, & imprimis HIPPOCRATEM: *rigor, cordis dolor* (hoc eſt oris ventriculi) *iis, quæ febricitant a partu familiares ſunt ob conſenſum ventriculi & nervorum cum utero.* LENTILIUS in ſuo Eteodromo Medico, agens de vomitu uterino (t) *circumſtantiæ*, inquit, *demonſtrant hunc vomitum nullo ſtomachi vitio cieri; nec enim inappetentia adeſt, nec ciborum ejectio; ſed acceptum ferendum eſt conſenſui nervorum, ramulorum ſcilicet paris vagi per ſtomachum æque ac uterum diſſeminatorum, & connexionem quamdam inter hæc viſcera ſtabilientium, hinc nervinis magis quam ſtomachicis, hic rarò juvantibus, rem expediri poſſe exiſtimans, ordinavi &c. Dolor gravativus*, inquit VALENTINUS, *ex parte conſtrictivus, qui a matronâ quâdam circà ſcrobiculum cordis, & in ſpina dorſi ſentitur, & tantum non ſuffocationem minatur, non ex alia cauſa, quam a ſanguine menſtruo circa uteri confinia, ob vaſorum conſtipationem, ſtagnante, uterumque affli-*

(t) Fol. 25.

affligente, derivare licet: hic enim ob ſummum illum conſenſum, quem cum reliquis viſceribus, imprimis ventriculo, alit; intervenientibus plexibus nervoſis a WILLISIO tabula XI. eleganter depictis *criſpationem plexus ſtomachi producit, unde dolor ille circa ſcrobiculum cordis* (ſub quo orificium ſiniſtrum ſtomachi latet) *qui nervos intercoſtales & ipſius diaphragmatis in conſenſum trahens, ſuffocationis periculum inducit.* De hâc re conſuli etiam poteſt MAURICEAU, ubi agit (v) de Vomitu gravidarum.

Quamquam uterus nullam partem abdominis membranaceam ac ſenſibilem relinquat immunem, ſingularem tamen cum meſenterio connexionem habet: nimirum propter nerveos illos plexus, qui in meſenterio ſunt frequentiores ac majores, ut meritò WILLISIUS dixerit: (w) *plerique abdominis plexus, præſertim verò infimus & affinis ejus meſenterii maximus, in paſſionibus hyſtericis vulgò dictis, ſæpè numero afficiuntur,* (prout mox declarabitur) *itaque ſi*

Cum meſenterio.

(v) fol. 104. lib. 1.

(w) nervor. deſcriptione fol. 101.

ſi quandò tales affectus ab utero procedant, cauſa patet quare prædicti plexus in conſenſum trahantur. Porrô illud ſymptoma in paroxyſmis ejuſmodi valdè frequens, nempè quo velut globus ab imo ventre efferri, ac circa umbilicum impetuosè exilire percipitur, ut perinde uteri aſcenſus perhibeatur. Dico id nihil aliud eſſe quam immanes horum plexuum ſpaſmos. Sæpè quidem in fœminis ac interdum etiam in viris, novi, cum affectio convulſiva invaderet, primò molem in hypogaſtrio aſſurgere viſam, dein circa medium abdomen intumeſcentiam ita immanem ſucceſſiſſe, ut viri fortis manibus utut validiſſimè intentis, haud comprimi aut inhiberi potuerit. Procul dubio admirandi hujus affectus cauſa eſt, quod intra paris intercoſtalis nervos ſpiritus animales influi, quoties ἀταξίας ſive motus convulſivos ineunt, primo (uti plerumque aſſolet) circa nervi extremitates, nempe in plexu abdominis infimo, efferveſcere ac velut explodi incipiant, quæ illorum affectio, cum ſurſum perreptans ad plexum meſenterii maximum deferatur, adeò ut ſpiritus ejus incolæ pari ordinatione corripiantur, nihil mirum eſt, ſi iſta medii abdominis intumeſcentia, ac velut materiæ cujuſdam nitroſulphureæ exploſio cietur. Enimverò haud

haud probabile eſt, ſymptoma iſtud ab utero aſcendente ac ſede ſuâ dimoto excitari poſſe, quia præterquam quod hæc pars in loco ſuo fixa & ligamentis firmiter ſtabilita eſt, etiam moles ejus in virginibus ità parva eſt, vix nuce juglande major, ut licet in ventrem elata ejuſmodi intumeſcentiam minimè producat.

Cum hepate.

Propter eamdem plexuum inter ſe communicationem torqueri ſæpius videmus hyſtericas vomitibus materiæ viridis, quam materiam non aliundè rectè deduxeris, quam a ſpasmodicis contractionibus per plexum hepaticum traductis ad veſiculam fellis. Quapropter hujusmodi vomitus fruſtra curare conaberis per emetica aut cathartica, *nam,* ut ait SYDENHAM, (x) *quo plura dederis emetica aut cathartica, eò copioſior ſequetur bilis proventus: nec difficilis eſt ratio, etenim impoſſibile eſt, ut ſpasmi ab utero in partibus illis excitati in infinitum non augeantur.*

Cum inteſtinis.

De conſenſu uteri cum inteſtinis hoc tandum dicamus, eumdem eſſe valdè notabilem id quod manifeſtant flatus, borborygmi, tenſiones, tormina inteſtinorum in hyſterica ita frequen-

(x) Diſſert. Epiſt. fol. 414.

quentia: item poſt cruciatum partus excitatæ colicæ, ſive inteſtinorum dolores communicatis criſpaturis ab utero ad inteſtina. Taceo, quomodo uterus afficiat partes ſibi vicinas, contiguas & annexas, inteſtinum rectum, inquam, & veſicam, cum hoc loquantur urinæ incontinentia vel ſuppreſſio in gravidis: quibus addi poteſt quod omnibus molieribus, jam jam partui proximis, fiat paſſio quædam ſtranguriæ ſimilis.

Cum lumbis. Abdomine ſi egrediamus, offerunt ſe primo lumbi: hi prout in parturientibus magnopere patiuntur, ita in hyſtericis magnam etiam doloris partem ſuſtinent: habent etenim hyſtericæ, teſte SYDENHAMIO, (y) finitô paroxysmô dorſum quaſi fuſtibus probè fuiſſet dedolatum: quorum equidem cauſa videtur potiſſimum eſſe inſertio ligamentorum latorum uteri in hiſce partibus. Ita ſimiliter in praxi obſervatur, ſi ob tumorem uteri aut ejusdem diſtentionem convulſionemve rotundorum ligamentorum aliquod intendatur, tenſio ſentitur in inguine & interna parte femoris, ad illas enim partes

(y) Eadem diſſert. fol. 410.

tes deſinunt ligamenta rotunda: & hanc ob rationem, ſecundum HIPPOCRATEM, os uteri contortum plenitudine dolorem coxæ & cruris infert, enixis mulieribus non bene purgatis.

Cum partibus ſubcutaneis.

Conſenſum uteri cum partibus ſubcutaneis rurſum detegunt febres puerperarum ortæ a ſecundina in utero detenta, vel ab inflammatione, ulcere uteri: quæ febres non modo paroxyſmos ſuos inchoant cum rigore & horrore, aliisque partium ſubcutanearum affectionibus, ſed ſæpius illis redeuntibus perſiſtunt: *hanc ob rationem*, dicit BAGLIVUS, (z) *ſub rigore febrili menſtrua quoque ſiſtuntur*: de qua re digniſſimus, qui conſulatur, eſt WILLISIUS. (aa) Præterea in actu fluxus menſtrui ſi frigidâ mergantur pedes vel manus, vel frigidam hauriat mulier, vel ſi ſuper lapidem frigidum ſederit, menſtruatio confeſtim intercipitur. Hic etiam notatu dignum eſt, quod muliercùlis quam medicis fortè notius eſt, & cujus obiter facit mentionem FREIND, (bb)

(z) de fibra motrice lib. 1. fol. 325.

(aa) de febribus cap. 16. de puerperar. febrib.

(bb) ſi mulier in actu menſtruorum frigidum induat induſium, confeſtim eruptio intercipitur; ſi vero eadem, menſtruis vixdum ceſſantibus, induat, mox revocatur fluxus ſic vidiſſe memini quamdam, cui cum abundantior ac largior fluxus ceſſaret, idem ſtatim revocatus fuit, cum incautè frigidum induſium induiſſet: hujus phænomeni quam aliam invenias cauſam, quam uteri cum partibus exterioribus corporis ſingularem conſenſum? nam quid facilius concipias, quam a frigido ſuperinducto in menſtruante oſcillationes tubulorum uterinorum intercipi ac ductus excretorios omninò conſtringi? menſtruis verò ceſſantibus, ubi oſcillatio tubulorum jam quieſcens a frigore ſuſcepto, ut ſtimulô quôdam rurſum excitari poſſit! ita ſtimulorum diverſus habetur in corpore effectus, non tantum a diverſa eorum activitate, ſed, ſi ita loqui liceat, receptivitate. Rectè igitur dixit DEMOCRITUS, (cc) *uterum mulieribus ſexcentarum ærumnarum cauſam exiſtere.*

(bb) Emmenologia, fol. 69.

(cc) in Epiſt. ad Hipp.

CAPUT

CAPUT XVI.

De conſenſu aliorum viſcerum Abdominis, Inteſtinorum, Hepatis, Lienis, Meſenterii, Renum, Veſicæ.

Abdominis cavum præcipuè replent inteſtina, quorum etiam ſummum eſſe conſenſum praxis nos docet. Quod mirum nulli videri debet, cum inteſtina ejuſdem fere ſint ſubſtantiæ ac ventriculus, quo fit ut mala ſua non minus facile aliis partibus communicent, & æquè participent mala partium remotiorum: Non diſſeram hic de ſingulorum inteſtinorum ſpeciali conſenſu: in rem noſtram ſuffecerit, ſi totius tractus inteſtinalis conſenſum generatim expoſuero.

Conſenſus inteſtinorum inter ſe eodem modô explicari poteſt, quô conſenſus eorum cum ventriculo ante fuit dilucidatus: omnia quippe inteſtina ſunt unus idemque continuus tractus

Inteſtinorum inter ſe conſenſus.

S ejus-

ejuſdem ſubſtantiæ ſimiliter connexæ a ſummitate gulæ uſque ad extremum podicis hiatum: totus tractus una eſt ſubſtantia membranacea, ex quo hoc etiam conſequitur, affectionem, quam inteſtinum aliquod certô locô patitur, debere ſtatim ob fibrarum continuatam ſeriem per totum tractum propagari. Exemplo ſint enemata, quæ quamvis non aſcendant uſque ad inteſtina tenuia, dolores tamen, quorum cauſa eſt in inteſtinis tenuibus, ſedant.

Sympathia inteſtinorum cum aliis partibus. Inteſtinorum ſympathiam cum aliis a ſe diſtinctis partibus breviter & dilucidè proponit Bausner: (a) *partes*, inquit, *ab inteſtinis quo quo modo affici ſolitæ hæc fere ſunt:* Cerebrum. *Accidit quippe ut ægri ex inteſtinorum vulnere decumbentes; nonnumquam epileptici concidant.* Cor, *quod propterea ab inteſtinis per conſenſum affici creditur, quoniam in Iliaca paſſione ſyncope cordis, palpitationes crebræ accidant: nec enim niſi corde patiente & conſentiente hæc fieri poſſunt.* Respirationis Organa, *nam in iliaca paſſione, præter alia ſymptomata, ſpirandi maxi-*

(a) Tractatu de conſenſu partium fol. 151.

maxima oritur difficultas, actio autem non læditur illæſis organis, errore ſcilicet internô. VENTRICULUS *multum ab inteſtinis patitur ſæpiuſque ad vomitum incitatur.* VESICA *denique urinaria: modo enim urina ab illis intercipitur ac planè ſupprimitur, modo ſtillicidium vel urinæ difficultas inducitur.*

Quod a BAUSNER generaliter dictum eſt, nos propius examinemus. Hepatis imprimis conſenſus vel ex eo probatur, quod a colicis doloribus bilis copioſiſſimam profuſionem in inteſtina contingere praxis indies doceat. Notabile eſt, ait HOFMANNUS, (b) *ab immani coli dolore, ſpaſmo ſic propagato ad ductum cholidochum & ejus orificium fibris motricibus inſtructum, interdum icterum produci. In dyſenteria vicinæ partes uti epiploon, ventriculus, thorax & pulmones in conſenſum trahuntur, cujus rei exemplum ſcholiaſtes apud* HOLLERIUM *recitat* teſte SENNERTO (c).

Inteſtinorum cum hepate ſympathia.

In ventris diris cruciatibus, ait BAGLIVUS, *urina ſiſtitur, ſpaſmodicâ fibra-*

Cum viis urinariis.

(b) in notis ad Poterium 35.
(c) cap. de dyſent. fol. 449.

brarum diſtenſione à parte ad partes communicatâ. De ingenti inteſtinorum cum renibus ſympathia, ex qua tam frequentes ſunt colicæ nephriticæ, pluribus agetur de renum conſenſu.

Cum toto genere nervoſo.

Evidens eſt inteſtinorum cum toto genere nervoſo ſympathia: condolent enim omnibus nervoſis partibus, & hæ viciſſim illis. Infantum tormina in epilepſiam cedere indies obſervamus. *Colicos dolores*, inquit BALLONIUS, (d) *ſæpe in epilepſiam deſinere novum non eſt: imo & in artuum reſolutionem, quod* PAULUS AEGINETA *annotavit, & poſt eum* AVICENNA. Inteſtinorum dolor trahit in conſenſum alias partes, eaſque, vel pertinaci paralyſi reſolvit, vel conſtanter contrahit, ſed eas præcipuè, quæ motui inſerviunt. Frequens equidem eſt in praxi paralyſim colicæ intentiori, & potiſſimum illi, quam Pictonum vocant, ſupervenire. Idem teſtatur ETTMULLER (e) de ſpaſmodicis affectionibus: *certum eſt*, inquit, *quod dolores abdominis convulſivi ſint pertinaciſſimi, & niſi rectè tractentur,*

(d) fol. 399.

(e) colleg. pract. fol. 160.

tur, facile degenerent aut in pareſes aut contracturas artuum. Patiuntur viciſſim a nervoſis partibus inteſtina. Id quod patet in epilepſia, motibus hyſtericis, aliiſque nervinis affectibus, & gravioribus doloribus, quando alvus ſemper conſtricta eſt pertinaciſſimè, doloribus verò ceſſantibus laxatur: ut autem capiti præſertim reſpondet, ita in doloribus ejus alvi lubricitas plurimum ſolatii adfert.

Si rationem quæris, dicam breviter videri mihi partium harum internarum cum aliis nervoſis externiſque conſenſum rectè deduci poſſe ex eo, quod nervus intercoſtalis juxta vertebram dorſi deſcendens recipiat ubique aliquos ramos à ſpina dorſi, uti hoc mirificè exponit VIEUSSENS: *nervi,* inquit, (f) *paris intercoſtalis circa ſingula vertebrarum internodia a nervis ſpinalibus* (ſi primum & ultimum par excipias) *utrimque ramulum excipiunt, ipſique viciſſim ſingulis nervis dorſalibus utriuſque lateris* (primô pari exceptô) *ramulum unum impertiunt.* Ex hâc obſervatione ſic idem pergit nobiſcum

Ratio hujus conſenſus.

(f) fol. 191.

biſcum ratiocinari. *Si in plexibus tam abdominis quam pectoris inordinati ac violenti motus producantur, protinus omnes tum exteriores tum interiores corporis partes in conſenſum trahuntur, videlicet quod nervi intercoſtales cum nervis omnibus ſpinalibus communicent, & medii infimique ventris partibus propagines ſuas impertiant, adeo ut mirum non ſit, quod in affectibus hyſtericis & quibuſdam hypochondriacis, modo totum corpus, modo dimidium aut quædam tantum illius pars graviore vel leviore ſpaſmo corripiatur, cum modo uterque, modo alteruter ſolum nervus intercoſtalis in toto ſuo tractu vel in aliquo tantum ſui parte gravius vel levius affici poſſit.*

Utut eſt, negari non poteſt, quin in praxi exempla conſenſus ejuſmodi inſint frequentiſſima. *Contractura*, inquit Fredericus Hofmannus, (g) *brachiorum non rarò eſt ſymptomatica, & fit ex ſpaſmodica contractione inteſtinorum.* Sic non ita pridem annotavi in fœmina, ſi quæ ulla, obeſa & cacochymica, dum ſumebat pulverem ex reſina

(g) in notis ad Poterium, fol. 101.

reſina jalappe & tartaro vitriolato confectum, non modo vehementiſſima tormina (dum reſina coagulata adhæſit inteſtinorum tunicis) verum etiam unius lateris paralyſim cum aphonia brachiique contractura moleſtiſſima. Curata fuit antiſpaſmodicis nervinis & oleoſis demulcentibus.

Inteſtinorum cum partibus ſubcutaneis conſenſus.

Cum partibus ſubcutaneis inteſtinorum non modica intercedit ſocietas; etenim dum cutis eſt arida, alvum conſtat eſſe lubricam & contrà. Quod licet aliqui tribuere malint ſeri tranſpirationi impeditæ, quod in majori copia ruat verſus inteſtina: negari tamen non poteſt, quin peculiaris conſenſus concurrat; ſiquidem videmus ſæpe eôdem momentô, quo cutis ſiccatur, alvum ſolvi. Quod ex eo etiam confirmari poteſt, quod, teſte Baglivô, in vehementibus doloribus articulorum alvus ſupprimatur; ex quo colligitur inter articulos & inteſtina ſpecialem exiſtere conſenſum; & hinc eſt quod arthritidis in colicum dolorem perfacilis ſit mutatio, ut pulchrè in ſua praxi Baglivus (h) hoc teſtimonio

(h) fol. 191.

HIPPOCRATIS exponit: (i) *Cui inteſtinum Colon in dextra primo dolebat, articulari morbô correptus quietior erat: Poſt quam verò hic curatus erat, inteſtinum magis dolebat.* *Ex quo*, ait BAGLIVUS, *arguitur magnus ille conſenſus ab inteſtinis ad ambitum corporis & contra, toties a nobis in hoc opera repetitus* .... multis ante invaſionem paroxyſmi podagrici ſuperveniunt dolores colici, quibus evaneſcentibus ſtatim manifeſtatur podagra; ideo magis magiſque confirmatur conſenſus prædictus inter glandulas cutis & glandulas inteſtinorum. Hunc forte ob conſenſum timere ſolent practici, ne podagra retropellatur, ut ajunt, ad inteſtina, verum non ob podagram, ait BAGLIVUS, (k) ſed quia podagra ad articulos non defluit, moriuntur ægrotantes. Qui locus BAGLIVI meritò à medicis examinetur.

De hepatis conſenſu.

Ad viſcera alia abdominis progrediamur. Proximum & maximum eſt hepar. Tranſeo, quæ veteres de magno ejus in cetera viſcera imperio fabulati

(i) Lib. de humoribus in fine.

(k) fol. 192.

bulati ſunt, dum hepar ſanguificationis primarium dicebant inſtrumentum. Suffecerit hic notaſſe hepar mala ſua poſſe communicare partibus aliis & quidem remotis per affectionem membranæ illud inveſtientis. Conſenſum hunc maximè elucidant ſymptomata, quæ ſupervenire ſolent obſtructionibus ejus, inflammationibus, vulneribuſque, uti apud authores videri poſſunt. Adferamus equidem hic ſpecimina aliqua conſenſionum, non ita obviarum, ne actum videamur agere. *Unum,* ait BALLONIUS (l) *animadvertere oportet, quod & therapiam & diagnoſim imprimis facit. Omnibus jecorariis, id eſt, quibus grandius eſt hepar, amplius, tumentius, & calidius, cum febribus magnis prehenduntur maxima & parte tempore urgentis febris, dolores in claviculis & ſecundum omoplatas ſentire ſatis vehementes .... hepate accensô aut inflammatô aut per inſignem febrem æſtuante plurimum dolor poteſt ad jugulum pervenire. Reperio enim bifariam dolorem tenſivum ratione ipſius jecoris ſurgere: aut enim hepar nothis coſtis alligatur, & tunc dolor ad claviculam percipitur ratione*

(l) Lib. 1. Conſilio 75. fol. 407.

ratione diſtentæ membranæ, quibus non alligatur, à vaſorum potius quam membranarum diſtentione dolor exſurgit. Quidquid id eſt, hoc in praxi diligenter notandum tenſiones hepatis ad claviculam uſque propagari. Reflexione quoque dignum eſt quod a Baglivo memoriæ proditum eſt. *Quibus lien aut jecur, inquit,* (m) *ſchirrô aut alia de cauſa obſtructum eſt, ii difficulter ſudant ſub morbis, non tantum ob humorum viſciditatem, ut vulgô creditur, quantum, quia ob obſtructionem intentis criſpatiſque vicinis viſceris fibris ſudoris excretio impeditur, trahitur in conſenſum cutis, criſpatis ejuſdem fibris ſudoris excretio impeditur.*

Quid? quod abſceſſus latentes hepatis, teſte Baclivô, (n) per intolerabiles crucis aut ſuræ dolores nullis huremediis cedentes manifeſtantur. Hujus aſſerti plures authores fidem faciunt: inter cæteros Hollerius ſic loquitur: (o) *mirum forte*, inquit, *quod nos bis terve obſervavimus, dolores cruris aut ſuræ intolerabiles, qui neque fotu neque*

(m) fol. 357.
(n) fol. 217.
(o) Comm. ad Lib. 2. coac. hipp. fol. 348.

que litu neque cataplaſmatis ceſſerunt, mortuis verò ægris crura novaculis incidimus, & pus album pallidum & leve erupit ſpatiis inanibus muſculorum diffuſum & majori venâ concluſum, atque ut notaretur locus, unde pus ejuſmodi veniret aperto ventre, vomicoſum jecur & putridum inventum eſt: & taliter affecti procul dubiò moriuntur.

Lienis ſimilis fere eſt conſenſus ac hepatis: notabilis imprimis obſervatur horum viſcerum conſpiratio. *Magni lienis*, inquit BAGLIVUS, (p) *magna eſt cum jecore ſympathia.* Quod & à WILLISIO annotatum eſt. *Nervorum*, inquit, (q) *ductu videtur fieri, ut dolores hypochondriaci è ſiniſtro latere in dexterum ſæpius tranſcurrant, quatenus nimirum ſpaſmus in plexu lineari inceptus ad hepaticum traduci ſolet.* Idem a VIEUSSENS latius deductum eſt: *nervos*, inquit, (r) *plexus ſtomachicum lienarem hepaticum & utrumque renalem plexus mezenterici ſuperioris interventu invicem communicant, atque mirum non eſt, quod lienis inflationibus* Conſenſus Lienis.

(p) fol. 373.

(q) Nervor. deſcript. fol. 100.

(r) fol. 200.

bus nephriticis & colicis doloribus vomitus ut plurimum ſuperveniat, cum per ejuſmodi communicationem inter omnes abdominis partes ac præſertim inter ſtomachum, inteſtina, lienem & renem ſiniſtrum adeo ſtricta ſympathia habeatur, ut ſpaſmô in parte quapiam, aut viſcere quod ſupra memorati plexus reſpiciant, inceptô, mox aliæ partes, ad quas nerveæ plexuum eorumdem fibræ pertingunt in conſenſum trahantur. Imo nervorum ductu fieri videtur, ut dolores hypochondriorum è ſiniſtro latere in dextrum, & è dextro in ſiniſtrum ſæpius transcurrant, quatenus ſcilicet ſpaſmus in nerveis alterutrius lateris plexibus inceptus in plexus oppoſitos traducitur. Et paulo poſt: *magnæ perturbationes*, inquit, *quæ in ſiniſto hypochondriorum latere excitari ſolitæ, quæque a nervorum ſplenicorum corrugationibus pendent, non ſolum in lienis procinctu tumultus cient, ſed etiam cordi imo & aliquoties toti corpori motus inordinatos inducunt. Hypochondriacos enim obſervare eſt, quibus ſtatim a liene perturbato præcordia deorſum tracta immaniter comprimuntur ac conſtringuntur, adeo ut ipſi valde triſtes & animô dejecti de ſumma pectoris anguſtia, ſpirandi difficultate, aliiſque gravibus affectibus, qui lienoſis paſſim obve-*

obveniunt, conquerantur & ſe moribundos exiſtiment. Sympathica ejuſmodi ſymptomata eâ occaſione producuntur quod nervei plexûs lienaris fibræ è nervo intercoſtali ſiniſtro prodeuntes, plexûs ganglioformis ſemilunaris ſiniſtri interjectu cum fibris pluribus è ſiniſtri octavi paris vagi nervo exortis uniantur, unde fit, ut illæ ſpaſmo correptæ iſtas, & deinde ſiniſtri nervi intercoſtalis ſimulque ſiniſtræ octavæ conjugationis nervi truncos præcordiis reſpicientes deorſum contrahant.

Non poſſum quin de mezenteri , hic moneam, cujus in producentis morbis & ſymptomatis in remotis partibus major vis eſt, quam vulgò exiſtimetur. Quod enim morbi, perperam utero, inteſtinis, aliisque abdominis viſceribus adſcripti, in mezenterio ſedem habent? Exemplum adfert Willisius: *annotemus alium, inquit,* (s) *quemdam affectum, ſcilicet dolorem colicum ad plexum abdominis & imprimis ad mezenterii maximum pertinere. Enimvero opinari ſubeſt acerrimos*

Mezenterii conſenſus.

(s) Nervor. Deſcript. fol. 101.

rimos cruciatus, qui in morbo iſto excitari ſolent, non a materia excrementitia inteſtinorum cavitatibus incluſa, neque ſemper ab humore acri eorum tunicis impacto, attamen ſæpius a ſucco nervoſo acrimoniâ quadam imbuto atque intra hunc plexum ſtagnante provenire, unde præter hujus cum plexibus tum hepatico tum lienari conſenſum, doloribus his vomitio crebra & immanis ſupervenit. Enimverò, ſi quis conſideret mezenterium præ reliquis partibus eſſe nervoſum: ſi item plexuum diſtributiones cum WILLISIO aut VIEUSSENIO diligenter proſequatur, non ſolum agnoſcet conſenſum, ſed & cauſam illius percipiet.

Viarum urinariarum conſenſus.

Superſunt modo viæ urinariæ, renes, veſica. Renum quam latiſſimè ſe extendit ſympathia: incipiamus ab ipſo Capite. Renes affecti & maximè calculô obſeſſi per conſenſum cephalalgiam inferunt, ut conſtat ex BARTHOLINO. Curioſa eſt obſervatio hemicraniæ ejuſdem lateris, cujus ren calculo erat obſeſſus. Similes cephalalgias ex dolore nephritico obſervavit

Imprimis renum cum capite.

FORESTUS

Forestus. (t) Qui calculô renum pereunt, circa finem convulſionibus aut delirio pereunt, ut in nonnullis teſtatur ſe obſervaſſe Baglivus. Renum cum pectore conſenſus pulchrè exhibetur hoc Ballonii conſilio: *quidam,* ait, (v) *orthopnœà laborare videbatur, unde graviſſimè haberet, nonnulla erat ſuſpicio affecti pulmonis, non tamen certa erant argumenta, quibus appareret vitium in pulmonibus conceptum, tamen cum orthopnœus & anhelosus maneret, quæſitum, quæ illius difficultatis cauſa eſſet: multis ad unguem pertractatis, in eam ventum eſt tandem opinionem, ut nihil tale in pulmonibus conſiſtere crederetur, quod eam difficultatem inveheret; ſed ut plerique alii ſunt oculatiores, dictum eſt ſuſpicionem eſſe magnam calculi in renibus, quod cum contingit, aliqua tamen difficultatis ſpirandi ſpecies apparere poteſt. Conſultum renibus eſt: deturbatus remediis convenientibus calculus, libertas reſpirationis eſt reſtituta. Cauſam autem* ejus

Cum pectore.

(t) Lib. 9. Obſ. 51.

(v) Conſilio 46. Lib. 1. fol. 220.

ejus rei volunt, quod nervulus eſt à ſexta conjugatione (ſic veteres appellabant nervum octavum ſeu paris vagi) *pervadens diaphragma, & ad renes uſque perreptans, qui oppreſſus, ut in oppoſito femore ſtuporis ſenſum infert, ita in partibus ſuperis difficultatem nonnullam reſpirationis afferre poteſt; nam renes ambigunt inter partes ſuperas & inferas. Et nos vidimus mulieres aliquot & viros, quibus familiaris renum dolor eſt gravis & pungens, qui ſæpè conqueruntur de dolore lateris, ac ſi pleuritis aliqua nothas coſtas occuparet, cum tamen nihil ſit tale; ſed ob obſidionem renis à calculo aut ejuſdem oppreſſionem renis ab aliqua re obſtruente ratione nervi implantati in renis corpus: idem fit quod & in lienis aut hepatis tumore aut obſtructione.* Hæc omnia monet vir ille doctiſſimus annotanda eſſe, ut non temerè accuſentur partes ſuperiores, alioquin innocentes, cum malum ſe in inferioribus firmaverit. Conſule eumdem ubi agit de rene purulento (w) LISTER, agens (x)

(w) Lib. 7. artis 68. pag. 358.

(x) de calculo, refert ægrotam aliquam calculoſam præter calculorum excretionem paſſam eſſe cordis palpitationem aſſiduam, mingendi cupiditatem, lumborum & veſicæ dolorem, urinam aqueam, cibi inappetentiam. Sæpius ait BAGLIVUS, (y) *in calculoſis pulſus manus reni affecto reſpondentis parvus eſt depreſſuſque, communicata doloroſa oſcillatione contractioneque a renibus ad vaſa è directo.*

Conſenſum renum cum aliis abdominis partibus ſatis evincit praxis quotidiana, nimis ſæpe enim hæ partes noxam illorum perſentiunt. Id quod rectè ab ETTMULLERO annotatum eſt: ubi in praxi agens de calculo renum ſic loquitur. (z) *Porro superveniunt tormina, colica ſatis acerba cum nauſea, vomitu, & ſimilibus conſuetis ſymptomatis in colicis, idque propter ſpaſmodicas convulſiones nervorum ex plexu*

Cum partibus abdominis.

(x) Exercitat. med. de calculo humano fol. 141.

(y) fol. 335.

(z) fol. 370.

plexu mezeraico in renes, inteſtina, & ſtomachum tranſplantatorum, nervo enim renali ex dolore, ſpaſmo affecto, continuatur ejuſdem ſpaſmus ad plexus mezenterii nervoſos, qui ipſi ſimili ſpaſmô affecti, ſpaſmodicâ contracturâ inteſtinorum tormina colica, vomitum, nauſeam, & ſimilia ſymptomata inferunt. *Quæ remotô calculô*, ut ait alio loco, (a) *& ceſſante irritatione fibrarum nervearum in renibus, vel ſopitô aliquandiu per opiata malô, urinæ redit tranſitus, & melius ſe habent ægri.* Idem vidit HELMONTIUS: (b) *dum*, inquit, *contrahuntur venæ in calculoſis renibus* (per venas intelligit ductus renales) *conſentiuntque inteſtina, atque dolorem colicum ideò mentiuntur ob conſenſum: qua de cauſa nephriticus dolor nondum per ſcholas ſatis diſtinguitur.* Aliorum authoritatibus adferendis ſuperſedeo, cum vix ſit author, qui eum non viderit, atque annotaverit. Et quis non viderit, qui ad lectos ægrorum vel a longè tantum adſtiterit? ignorare enim non poſſit, dolente rene, ſtomachum nauſeare, vomiturire,

ilia

(a) diſſert. de vi opii diaph. fol. 210.

(b) de Lithiaſi. fol. 50.

ilia torqueri, ſtupere ſuppoſitum femur, urinam ſupprimi: porro nauſeam quemadmodum & vomitum materiæ viridis bilioſæ non rectius adſcripſeris quam veſiculæ fellis ob conſenſum copioſius bilem evomenti in inteſtinum duodenum, & inde ſurſum adactæ ac regurgitanti: urinam verò ſupprimi, non modo eſt attribuendum renibus non ſequeſtrantibus, vel ureteribus non tranſmittentibus, ſed & collo veſicæ conſtanter conſtricto, ut BAGLIVUS, inſinuare videtur, dum dicit, *exiſtente calculo in renibus, motu, quem facit deſcendendo per ureteres ad veſicam, irritatis criſpatiſque vicinarum partium fibris, fæcum & urinæ ſecretiones ſiſtuntur*. In calculo renum dolor ſecundum longitudinem ureterum protenditur uſque ad ipſos teſtes, qui & nonnumquam inde retrahuntur. De conſenſu renum aſſerit MORTON, (c) quod tamen maximè locum habet de conſenſu veſicæ, ut ſuo dicam locô. In Stranguria & Dyſuria calculoſa, a lapide ſcilicet ureterem imo ipſum renem moleſtè premente, dolorem in extremitate ipſius penis ob

 mem-

(c) Ephthiſiologia, fol. 42.

membranæ continuitatem, maximè ſentiri: *ſi quidem*, inquit, *nixu naturæ ad expellendum calculum ſpaſmodica quædam contractio totius fiſtulæ urinariæ ab ipſo rene oritur, quæ tamen maximè extremitatem penis ſpecis ardoris urinæ afficit.* Dolori renum indivulſus fere comes eſt dolor lumborum, de quo etiam primum conqueruntur, hinc eſt quod DURETUS, magnus ille in Coacas Commentator, referente BAGLIVO, (d) dixerit: nephritis in ſui contagionem & ſympathiam lumbos inducit, dolorifica eorum mala fiunt nephritica. WILLIS hanc adfert rationem: *plexus*, inquit, (e) *renalis præter nervum cum plexu ſuperiore communem, alium recentem & peculiarem a nervo intercoſtali, ſeu potius eo mediante a ſpinali medulla accipit: hinc eſt quod lumbi magnum conſenſum cum renibus habent, ac eorum affectus dolore gravativo & latè diffuſo ita paſſim luunt, in quantum hic plexus cum mezenterii maximo communicat: affectio colica & nephritica multum affines exiſtunt, ut ſæpe difficile ſit eorum paroxyſmos ab invicem diſtin-*

Cum lumbis.

(d) fol 273.
(e) Nervor. deſcript. fol. 99.

diſtinguere: tanta enim eſt ſympathia inteſtinorum cum renibus & renum cum inteſtinis & utrorumque cum ventriculo, ut colicus dolor & nephriticus inter initia communia videantur habere ſigna & curationem. Sinite, quæſo, ut hâc occaſione hic obiter inſeram ſigna quibus Nephritidem a Colica diſtinguere poſſitis. Præter peculiaria quædam ſigna renis affecti, ut ſtuporem cruris, teſtis retractionem, arenularum excretionem &c. hæc nonnihil lucis adferent. Dolor nephriticus plerumque fixus eſt in rene, ab eo ad teſtem ſecundum longitudinem ureteris exporrigitur. Colicus verò vagus eſt, & cinguli inſtar ordinariè medium ventrem affligit: a paſtu colicus augetur, ſecus vero in nephritide: in colica ab alvi depoſitione & vomitu majus ſublevamen, quam in nephritide: in nephritide urina primum clara eſt & tenuis, niſi poſtea aliquid ſubſideat, & arenulæ aut lapilli excernantur: in colica urinæ ab initio craſſiores exiſtunt: in nephritide difficillimè incumbunt in partem affectam; quod in colica facile fit: denique ſi nephritici vel pedem tantum alibi impingant, ſtatim excla-

mant, non idem in colica fit, nota tamen colicas & nephritides ſæpiſſimè complicatum conſtituere morbum.

Conſenſus renum inter ſe.

Redeamus unde digreſſi ſumus: renum non modo ſub ſtatu ſano ſed & morboſo mirifica eſt inter ſe conſpiratio. *Notabile hujus rei phænomenon obſervavi*, ait ETTMULLER (f) *ſubinde: licet in calculoſis quorum altero affecto rene & a calculo in pelvi hærente interrupta urinæ via, & alter ſocius ren, benevalens officium negligit, adeo ut penitus hinc ſequatur urinæ ſuppreſſio.* Id quod & FORESTUS obſervavit (g) ac cujus curioſum occurrit exemplum in Actis Med. Haf. (h) RIOLANUS ſcribit (i) non ſemel ſe obſervaſſe uno rene obſtructô, alterum inutilem reddi, propriaque actione deſtitutum urinæ fluxum intercipere. Sic quoque Dom. MARCHETTE affirmat, (k) læſo uno rene, ut alter officium præſtet, vix con-

(f) Colleg. pract. fol. 209.

(g) Lib. 24. Obſ. 26.

(h) Vol. 4. Obſ. 23. pag. 102.

(i) Lib. 2. Authropograph. Cap. 26.

(k) Anatom. Cap. 5.

contingere poteſt, propter mutuum inter ſe conſenſum; affectus unius etiam facile alteri communicatur. Contingit hoc indubiè, ait FRIDERICUS HOFMANNUS, (l) à ſpaſmodica criſpatura fibrarum muſculoſarum, quibus ureteres conſtant. Proſunt tali in caſu antiſpaſmodica ſuccinata & oleoſa demulcentia. Quid! quod teſte BAGLIVÔ, calculo exiſtente in uno rene, dolor tantum perceptus fuerit in altero. Finiamus de renum conſenſu per hiſtoriolam ex BAGLIVO meo (m) petitam: *Nobilis mulier quadraginta annis nata derepente corripitur dolore renis ſiniſtri cum vomitu & urinæ ſuppreſſione; omnia ſigna calculi renum ab* HIPPOCRATE *in* Coacis *deſcripta aderant; variis exhibitis remediis, nihil levabatur. Interea dolor renum creſcebat, urina prorſus ſuppreſſa; circa hypochondria ſentire ſe dicebat fortiſſimam ligaturam ſummoperè doloroſam, perinde ac ſi funibus eſſet conſtricta. Reſpirabat velut ſingultiendo. Convulſiones internæ frequentes. Tinnitus au-*

 rium

(l) In notis ad Poterium fol. 92.

(m) De anat. fibrar. fol. 420.

rium in principio: Inappetentia maxima. Sapor oris peſſimus. Nulla vel levis febricula. Circa ſeptimum omnia in deterius. Venter tumere cœpit. Ab umbilico ad coſtas mendoſas circa ſtomachum peſſimè habebat, canes ibi eſſe rodentes & lacerantes aſſerebat. Nonà die peſſimè in omnibus: tumores pedum, reſpiratio ſingultuoſa. Remediis variis nihil proficientibus; ſapor linguæ omnino malus; inquieta, anxia. Sedere magis quam decumbere cupiebat. Bis terque geſtata curru per urbem pejus habuit. Irritis balneis, & quibuslibet remediis, die morbi undecimâ obiit miſerrimè; vehementiſſimis motibus convulſivis paulò antè mortem correpta, cum quibus periit fere ſingultiendo. Pulſus antè mortem parvi, & quædam veluti ſtrangulatoria criſpatura circa ſtomachum & œſophagum: ſectô cadavere, calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus, & partim in pelvi, partim in principio ureteris exiſtens, in dextro rene inventus eſt; cum tamen dolor, quod ſanè mirum, & obſervatione dignum eſt, ſiniſtrum dumtaxat renem moleſtaret. Reliquis in partibus nihil morboſum obſervavimus.

Sequi-

Sequitur ut de veſicæ ſympathia loquamur. Veſicæ magnum eſſe conſenſum cum toto genere nervoſo & ratio & experientia dictat; cum enim tota membranacea ſit & nervoſa, afflictiones ejus febres aliaſque inordinationes oſcillatoriorum motuum in corpore producant, neceſſe eſt. Peculiarem ejus cum partibus nonnullis conſenſum optimè calculus veſicæ deteget. Calculo veſicam infeſtante æger non tantum ſentit quaſi obſtaculum meatui urinario ſe opponens, ita ut quandoque totalis inde ſequatur ſuppreſſio, quandoque tamen mixtio adeſt crebrior, ita ut urina vix cohiberi poſſit, ſed & in penis glande dolor eſt & pruritus, item teneſmus & involuntaria fæcum ejectio: quod & obſervavit Baglivus, (n) *in calculo, ait, veſicæ adeſt in glande penis dolor, pruritus & irritatio continua, quod inter pathognomonica ac certiſſima calculi veſicæ ſigna eſt, ut in quatuor obſervavi, quibus lithothomia celebrata fuit. Idem Pariſiis in magno Noſocomio Regio, quo ſingulis annis undecumque frequentes lithothomiæ cauſa confluunt,* Veſicæ Conſenſus.

T 5 con-

(n) fol. 345.

conſtanter obſervavimus. Veſicæ cum inteſtino recto ſympathiam exprimit BAUSNER hiſce verbis: (o) inteſtinum rectum aut calculo veſicæ exſtimulatum deſidendi cupiditatem excitat, aut ab ejus inflammatione contactum alvum facit adſtrictam. Hujus autem conſenſus cauſa a vicinitate horum viſcerum petenda eſt: ea ratione, ut verbis BAGLIVI utar, (p) quâ, cum manè ſomno expergiſcimur, & veſicam urinâ plenam habemus, ſi qui flatus èxire velint ex inteſtinis, exire non poſſint, vel ſaltem cum magna difficultate; diſtentis enim ab urinæ copia veſicæ fibris diſtenſio vicinis communicatur inteſtinis, & hinc difficilis flatuum exitus redditur, ſed pro ratione, quâ prodit urina è veſica, & hac de cauſa, ejus fibræ ante nimium diſtentæ laxantur, vicinæ pariter inteſtinorum fibræ laxantur, & eodem tempore flatus & urina magno cum impetu egrediuntur. A ſimili etiam vicino ſitu veſicæ & uteri plura ſympathiæ ſpecimina deducere licet. His junge, quæ habet VIEUSSENS: *ex diſtributione ner-*

(o) fol 161.
(p) fol. 358.

nervorum, inquit, (q) *ratio deſumi poteſt. Cur mixtio dolorifica tremulos & veluti convulſivos totius corporis motus interdum excitet; hoc enim fit, quoniam veſicæ nervuli acerrimè vellicati corrugantur, eorumque ſpaſmus nervorum intercoſtalium ductu nervis ſpinalibus communicatur, atque adeo partes omnes in conſenſum trahuntur, & ob perturbatam hoſpitantis in toto ſyſtemate nervoſo ſpiritus animalis motum, tremulis iiſdem motibus corripiuntur. Ex his quoque intelligitur, neceſſum eſſe, ut affecto veſicæ ſphinctere ani ſphincter illico afficiatur, tum propter viciniam, tum quod utriuſque nervuli ramuli interventu ſimul communicent.*

Teſtium ſympathiam eorum ſenſibilitas ac teneritudo palam teſtantur. Hinc eſt quod iis vulneratis vel inflammatis tota patiatur œconomia animalis: ſi quis vir hæmoptoe forte laborat, applicentur ejus teſtibus lintea aceto humectata, & mox hæmoptoen ſiſti admiraberis. Idem uſui venit in ebrietate, quæ hoc remedio viſa fuit pelli. Maximus tamen eorum cum pecto- Conſenſus teſtium.

(q) fol. 203.

pectore conſenſus, ut in capite ſequenti, ubi de conſenſu pectoris agam, palam fiet. Quibus ex teſtibus, inquit (r) Author nuclei HIPPOCRATIS, ſemen effunditur, ſiccantur partes, præcipue autem vocales, propter eam communionem quæ eſt inter vocalia & genitalia membra. Item (s) non in ſolos teſtes fieri poſſunt abſceſſus ex vocalibus inſtrumentis, quamquam in eos ſæpius, ſed & inferiores partes, ut coxam & crura.

CAPUT XVII.

De Conſenſu partium Pectoris.

Organorum, reſpirationis non tantum paſſionum, ſed & actionum, demonſtratur conſenſus.

Pectus ex organis reſpirationi inſervientibus pro maxima parte conſtituitur. Inter ea non paſſionum tantum, ſed & actionum mirabilem valde & neceſſarium obſervare datur conſenſum. Cujus cauſam rectè dixeris officii ſocietatem: niſi enim organa hæc tam arctô ſocietatis fœdere juncta eſſent,

(r) Aphor. 80. Cent. 5.

(s) Cent. 6. Aphor. 13.

eſſent, ut non modo ad mutuas operas, ſed & inclinationes quaſi erecta eſſent & conſpirarent, fieri non poſſet, quin reſpirationis actus ſingulis momentis interturbaretur. Mirabilis hujus concentus meminit WILLISIUS, *pulmones*, inquit, (a) *in reſpirationis actu ſæpe primos eſſe adhuc amplius conſtat, quoniam illi ab objectis extraneis & improportionatis irritati, ſtatim motus anomalos & violentos concipiunt, uti cum tuſſis vehemens propter moleſti cujuſvis excluſionem cietur; cui motui diaphragma & thoracis muſculi ſtatim obſequuntur: pariter in reſpiratione anhela, ſuſpirioſa, alias inæquali, primus ejus inſtinctus plerumque a pulmonibus incipitur; quandoque tamen cum exteriora reſpirationis organa in motus irregulares excitantur, etiam pulmones eorum anomaliis obtemperare coguntur; ita cum diaphragma quo, modo affectum riſum orditur, pulmones cachinno ſubſequente eumdem perficiunt: adeò cuncta reſpirationis organa intime conſpirant inter ſe, ac conſentiunt, ut ex illis inordinatè, uno licet agente, potius*

(a) Nervor. Deſcript. Fol. 89.

tius quam ſchiſma fieret, cæteras illius anomalias imitentur.

Exponitur pulmonum cum aliis reſpirationis inſtrumentis conſenſus.

Pulmonum cum ſociis reſpirationis inſtrumentis conſonantiæ ac condolentiæ ratio in eo ſita videtur, quod partes ſociæ accipiant propagines ſuas nerveas ab iiſdem ramis. Deinde quod membrana interna, quâ obducuntur coſtæ, & quam pleuram vocant, ac ea, quâ inveſtiuntur pulmones, imo mediaſtinum, & pars interna diaphragmatis, ſic ſint contextæ, ut una ſit continuatio alterius. Demonſtrari hæc poſſunt tum Authoritate celeberrimorum Medicorum, tum experientiâ quotidianâ. Incipiamus ab aſpera arteria: ab irritatione ſolius laryngis vehementes nonnumquam tuſſes oriri, nimis ſæpe experimur, ſi vel guttula alicujus liquoris orificium illud ſubierit. Ex hauſto fumo nitri, teſte Ettmullero (b) pertinax & intenſiſſima oritur tuſſis, propterea quoniam particulæ acidæ ac corroſivæ inſigniter aculeatæ pungunt aſperam arteriam, quâ punctâ oritur tuſſis. Ratio, quoniam nervi ad caput laryngis & ipſa aſpe-

(b) Prax, 202,

aſperæ arteriæ bronchia delati oriuntur ex eo nervi intercoſtalis ſurculo, a quo ipſe thorax ſtringitur & contrahitur. Surculo ergo iſto, inquit, ad aſperam arteriam protracto ex irritatione in ſpaſmodicas contractiones acto, hæ continuantur ad muſculum iſtum, qui thoracem ſtringit, & ſic fit thoracis conſtrictio & tuſſis: hæc de aſpera arteria.

Diaphragma conſentit cum aliis reſpirationis organis.

In peripneumonia non tantum pulmo ſentit inflammationis noxam, ſed & reliqua organa vicina trahuntur in afflictionem. *A tuberculis*, inquit, (c) MORTON, *aliquando obſidentibus infimos pulmonum lobulos oritur tuſſis continua, ita ob membranarum continuitatem per partium conſenſum omnia organa afficiuntur.*

Ut diaphragmatis motui obſequi alia reſpirationis organa intelligantur, ſolius ſingultus conſideratio ſufficiat, cujus conſonantiæ ex ETTMULLERO rurſus juvat audire rationem: *quia nervus*, ait, *intercoſtalis diaphragmati propagines ſuas communicat, ſit ut convulsò diaphragmate in conſenſum quoque*

(c) Phthiſiolog. fol. 49.

que trahantur muſculi reſpirationi inſervientes cæteri.

Item membranæ pleuræ.

Quanta ſit vis membranæ pleuræ in reſpirationis organa docet pleuritis. Ab inflammata & criſpata membrana pleura, mox reſpiratio fit difficilis, pulmones cum diaphragmate muniis ſuis exequendis fiunt impares, tuſſi vehementi totum concutitur pectus, ex pulmonibus ſputa, imo ſanguis ipſe eructatur. *Cum pleura,* inquit, Freind, (d) *ita afficitur, ut in abſceſſum veniat, pulmones, uti loco proximi, ita & ſi fabricam ſpectes, tenerrimi, labem facilem arripiunt, pleuræque adhæreſcunt.* Ex quibus verbis alteram docemur conſenſus rationem.

Organorum reſpirationis cum partibus nervoſis conſenſus.

Jam vero quanta ſit organorum reſpirationis cum partibus omnibus nervoſis & membranaceis Sympathia, ex eo manifeſtatur, quod pro horum affectionibus reſpiratio plus minus læditur: potiſſimum tamen patitur reſpiratio, dum ramuli aliqui nervi intercoſtalis affecti ſunt; nimirum ex eodem radice organa illa nervos ſuos protenſos habent. Cur autem in omni nervorum

(d) In Comment. 9. de Febribus, fol. 133.

vorum intercoſtalium affectione reſpiratio præ omnibus aliis partibus v. g. præ artuum motibus, ut plurimum lædatur, VIEUSSENS (e) attribuit, quod inter dorſales ipſos & intercoſtales nervos ſympathia ſtrictior habeatur, quam inter reliquos nervos ſpinales: nervus enim intercoſtalis tam dexter quam ſiniſter ex utroque ſuo latere undecim exerit ramos, quorum exteriores in nervos dorſales inſeruntur; inde fit, ut in omni nervorum intercoſtalium ſpaſmo, reſpiratio, quæ partim nervorum dorſalium miniſterio peragitur, magis quam artuum motus ut plurimum lædatur. Ut ut eſt nervoſis partibus affectis, iis præcipuè, quæ cum intercoſtali commercium habent, reſpirationem ſtatim lædi videmus, indeque tam frequentia aſthmata, tot tuſſes, alioſque pectoris morbos ex partibus inferioris ventris proficiſci notum eſt. Nempe, ſecundum FRIDERICUM HOFMANNUM (f) membranaceæ veſiculæ pulmonum ipſorumque bronchia & ſanguifera vaſa nerveis

(e) Neurographia, fol. 198.
(f) notis in Poterium, fol. 303.

fibrillis veluti loris variè circumligata videntur, ne concidentiâ proprium tonum ſeu naturalem tenſionem ſtatim amittant. Ubi autem nerveæ hujuſmodi fibrillæ ſpaſmodicis motibus corripiuntur, bronchia pulmonum, ut pote inordinatè contracta, aërem debitô modo nec inſpirant, & ſanguifera vaſa illorum inordinatè quo que huc illuc contracta, laticem, quem devehunt, non exonerant, aſthma horrendum oboritur.

Eorum ſpecialis conſenſus cum teſticulis, pedibus, viisque urinariis.

Hæc ſufficere poſſunt, ut intelligatur quam arcta ſit organorum reſpirationis cum toto genere nervoſo Sympathia. Obſervandum tamen diligenter eamdem Sympathiam magis ſpecialem exiſtere erga ſingulares quaſdam partes, puta teſticulos, pedes articulos, viaſque urinariis. *Inter tibias,* inquit (g) Baglivus, *& pectus; inter pudenda & pectus arcani quidam obſervantur conſenſus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiarum mala intempeſtivè, aut imprudenter ſanata, in perniciosos morbos pectoris deſinunt, ut quotidiana docet experientia. In morbis*

(g) Praxeos Med, fol. 7.

bis pectoris diuretica, & pediluvia utilia ſunt; purgantia contra generaliter noxia: omnes pleuriticos ſanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor, & exinde ſuppuratio ſupervenerunt. Et alio loco: (h) *tuſſes diuturnæ teſtium tumore ſolvuntur & contra. Morbi* (i) *ad crura, & pudenda ſolvunt aſthmata, tument pedes aſthmate ceſſante.* Quod & annotavit HIPPOCRATES: (k) *a dolore forti ad teſtes irruente tuſſis ſicca ſolvitur, ſi* (l) *teſtium inflammationi tuſſis superveniat, inflammatio ſolvetur & contra. Cum teſtis* (m) *a tuſſi intumeſcit, memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. Abſceſſus* (n) *qui per vehementes & periculoſas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles ſunt, ſi habenti ulcus in una ex tibiis ſordium ſeroſarum fluxu privetur ac purum & aridum evadat,*

(h) Praxeos Med. fol. 114.
(i) Prax. Med. 104.
(k) Conſ. 2. epid. ſect. 5.
(l) Conſ. 2. epid. ſect. 1.
(m) Conſ. 2. epid. ſect. 1.
(n) Lib. 2. prognoſt.

dat, deinde lateris & pectoris dolor è directo tibiæ affectæ ſuperveniat, lethale. (o) *Hydrocele diſcuſsâ ſupervenit hydrops pectoris, teſte* MEARA. (p) *Concordant adhuc mammæ,* inquit HECQUET, (q) *cum utero, pedes & teſticuli cum pectore, adeo ut malè ſe habente utero, mammæ condoleant, affectiſque teſticulis aut refrigeratis pedibus, tuſſes contingant.* Peculiarem annotavit BAGLIVUS pectoris cum viis urinariis conſenſum. *Quæ juvant pectori,* inquit, (r) *juvant renibus, nam mutantur ad invicem hi morbi, ut ſæpiſſimè me docuere Noſocomia Italiæ & praxis Romana. Aſthmaticis,* inquit BAGLIVUS, (s) *dyſuria ſuperveniens bonum, ceſſante derepentè dyſuriâ, denuo aſthmate corripiuntur. Unde magis confirmatur nempe in morbis pectoris ſemper ducendum ad vias urinarias natura id monſtrante.* Item (t) *Aſthmati-*

(o) Hipp. de morb. popularibus. Lib. 4.

(p) Obſ. med. Cap. 9.

(q) De purgand. med. fol. 34.

(r) Fol. 375.

(s) 103.

(t) eodem loco.

maticis ſi apoſthemata excitentur in cruribus, forſan ſolvetur morbus, ideo juvant cauteria in tibiis; conferre equidem ſolent in gravibus pectoris morbis. Maximus eſt conſenſus inter articulos & pectus, ſæpe enim tuſſis ſicca præcedit arthritidem. Tuſſes, teſte HIPPOCRATE, (v) *quæ laſſitudinis ſenſum inducunt poſt partes læſas, ſed præcipuè articulos contingunt. Quin etiam in febribus cum laſſitudinis ſenſu tuſſes ſiccæ fiunt, quæ ſi relinquentur, unâ cum febre in articulos formantur. Item:* (w) *quibus tuſſis nihil elidit & ſicca eſt, ea non niſi valido coxendicum dolore, & crurum aut teſtium ſolvitur.*

Ex quibus omnibus magnus ille conſenſus pectoris, tibiarum & pudendi ſat ſuperque confirmatur. Qui plura deſiderat, conſulat BAGLIVUM de morborum ſucceſſionibus.

(x) Hactenus generaliter de pectoris ſeu organorum reſpirationi inſervientium ſympathia. Juvat etiam nonnulla

(v) 6. epidem. 7.
(w) 2. epidem. 7.
(x) fol. 367. & ſequentibus.

nulla adjungere ſpeciatim de ſingulorum organorum, ut pulmonum, diaphragmatis, membranæ pleuræ cum partibus quibuſdam conſenſu.

Pulmonum cum partibus quibuſdam ſpecialis conſenſus.

Pulmonis inflammationi ſuper veniunt coma, delirium, aliæque cerebri affectiones; hoc genus conſenſionis cerebri familiare eſſe pulmoniæ ex Autoritate HIPPOCRATIS aſſerit author *Nuclei Hippocratis.* Inter ſigna equidem, quibus diſtinguas peripneumoniam a pleuritide, non poſtremum eſt delirium, quod ordinariè illi, non huic conjunctum eſt. Ex pulmonibus affectis genæ rubent, hinc in hominibus ad phthiſim inclinantibus, & præcipuè, dum tubercula jam in pulmonibus efformantur, rubor ille genarum & præcipuè poſt paſtum eſt obſervabilis. *Faciei rubor,* inquit author Nuclei Hipp. (y) *ad Suppurationem tendentibus pleuritidibus aut ad peripneumoniam ſolet fieri.*

Peculiaris etiam intercedit pulmonum cum auribus conſenſus, ita ut nonnumquam abſceſſus pulmonum ad aures derivari ſoleant. Non minor tamen

(y) Centur. 4. aphor. 36.

tamen eſt aliarum partium cum aure compaſſio, uti ſtatim dicetur.

In inflammationibus pulmonum ſeu peripneumonia, ut optimè annotavit doctiſſimus Buyzen, (z) dolores ſe extendunt uſque ad claviculam & homoplatam, qui & nonnumquam diſperguntur per totum pectus, ex quo patet, quis pulmonum ſit cum vicinis conſenſus.

Hæc ſufficiant de peculiari pulmonum conſenſu: hi enim cum ſint quaſi inſenſibiles, non eſt mirum, ſi illatas injurias nonnumquam ſine ſenſu perferant, & aliis rariſſimè communicent: ut etiam a Baglivo (a) annotatum reperio. *Si nimium*, inquit, *in producenda parte aliqua circumſcriptæ fuerint fibræ, nec cum vicinis partibus multum communicantes, conſenſio inter ipſas circumſcripta quoque erit in tali duntaxat viſcere:* hâc forſan de cauſa rigores & horrores, qui futuras ſuppurationes prænuntiant, in partibus, in pulmonibus, vel a tuberculo, vel a

 vomi-

(z) in prax. medica fol. 46.

(a) 346.

vomica vel aliâ ſuppuratis de cauſa, aut numquam aut raro obſervantur, quia forſan rigoriferæ oſcillationes in pulmonibus a pure productæ in ipſis deſinunt pulmonibus, nec ad extra propagantur. *Diaphragma præter naturam affectum*, inquit BAUSNER, (b) *per conſenſum afficere conſuevit: primò cerebrum, illo enim inflammato mens & ſenſus perturbantur, phreneſeſque inducuntur. Ad quod attendentes medici inter deliria locum ſpecialem conceſſerunt delirio ex diaphragmate inflammato quod paraphrenitidem appellarunt.* Secundò ventriculum etiam ex inflammatione, quâ rebus moleſtis & vellimatione, quâ rebus moleſtis & vellicantibus eum inficit, qui ab illis ſtimulatus ad ſingultum ſive ſuperioris ejus partis motum incitatur. Tertiò tandem labia etiam & fauces in conſenſum a diaphragmate rapiuntur, quatenus illud percuſſum, aut aliter commotum faciei muſculos unâ movet, labiaque diſtorquet, propter nervos ejus cum nervis per maxillarum muſculos divaricatis permixtos. Hiſce proximè ſubjungit BAUSNERUS: itane vero cerebrum, ventriculus &c. etiam a diaphrag-

(b) Fol. 141.

diaphragmate habent, quod ſibi mê-ruant? imò, inquit, quam maximè, utile autem hæc præcognoviſſe eſt: ut inter alia, quæ nobiliſſimis maximèque neceſſariis hiſce viſceribus inſenſa eſſe eaque afficere ſolent ad hæc quoque advertamus animum, inquirentes an hæc vel aliæ mali exiſtent cauſæ. Ita demum rei benè gerendæ in medicina dabitur copia.

Quæ partes potiſſimum membranæ pleuræ compatiantur docet pleuritis vera, quæ dependet ab inflammatione ejuſdem membranæ. Simul atque inflammatio vel minimam partem pleuræ occupaverit, mox rigore & horrore corripitur æger, quos ſtatim comitantur calor, ſitis, inquietudo, & cætera febrium ſymptomata; dolor lateris punctorius non modo in ipſo loco affecto ſubſiſtit, ſed nunc verſus omoplatas, nunc ſpinam, nunc anteriora pectoris ſe extendit: pulſus & præcipuè manus lateris affecti durus fit, & ſerratilis, & nonnumquam parvus ab arteriarum tunicis conſtrictis, ac quaſi convulſis ob conſenſum. *In*

Item membranæ pleuræ.

pleuritide, ait Baglivus, (c) *pulſus ex parte lateris affecti, in quo eſt centrum oſcillationis inflammatoriæ depreſſus magis obſervatur, quam ex parte ſani. Inflammatione obortâ*, inquit Freind, (d) *pleura irritatur admodum & conſtringitur, eamdemque rigiditatis ſpeciem in arterias derivat: atque hæc quidem arteriarum contractio, quô minus flexibiles fiunt, digitoque ſegnius cedunt, duritatis ſenſum efficiet.*

Cordis conſenſus. Supereſt in pectoris cavitate conſiderantum Cor, totius corporis primum movens, oſcillumque vitæ. Cordi cum omnibus & ſingulis corporis noſtri partibus arctum intercedere vinculum, & commercium, ille ſolus ignorare poteſt, cui ignota eſt circulatio ſanguinis; qui non novit a corde ad omnes & ſingulas corporis partes continuò ſuccos propelli & derivari, quibus illæ nutriantur, foveantur ac in tono ſuo naturali intertineantur: prout igitur diverſa eſt cordis propulſio, quô majori vel minori momento, quô citius

(c) 335.
(d) Commentar. 9. de feb. 132.

citius vel tardius, celerius vel lentius ſanguis è cordis thalamis progreditur, alio vel alio modo partes omnes affici neceſſe eſt. Quod & HIPPOCRATES percepiſſe videtur, dum pronuntiavit libro *de oſſibus*, colorum mutationes fiunt, corde ſtringente venas, & laxante fiunt colores rubicundi, ſtringente pallidi, &c.

Præter hanc generalem cordis, mediante ſanguinis fluxu, conſenſionem, peculiariter affectiones ſuas communicat partibus illis, qui ſurculos nervoſos ab iiſdem ramis, & truncis, puta nervis paris vagi & intercoſtalibus, accipiunt: & prout oſtenſum eſt in præcedentibus, cor proximè affici a viſceribus abdominis, ut ventriculô, uterô, aliiſque in eodem ventre contentis partibus, ob illam nervorum communicationem, ita prorſus tenendum eſt, cor affectum viciſſim partibus illis mala ſua tranſmittere.

CAPUT

CAPUT XVIII.

De reliquarum corporis partium & potiſſimum externarum Conſenſu.

Sympathiâ partium ventre aliquo comprehenſarum explicata, reliquum eſt, ut tandem de partium externarum conſenſu agatur.

Primò occurrit facies, ac in eo conſiderandi oculi, nares, &c. Vultus maximè in animi pathematibus afficitur ac immutatur, nunc palleſcit, nunc rubeſcit, aliisque variis coloribus pingitur, jam inflatur, jam contrahitur. Quod licet potiſſimum contingat ex eo, quod vaſa minima, jam magis, jam minus ſanguine diſtendantur, primariò tamen id nervoſis ac membranaceis partibus attribuendum eſt. Id quod etiam rectè à VIEUSSENIO obſervatum eſt, qui rationem hujusce phænomeni ex nervorum diſtributione deſumit. *Nervus uterque* inquit, (a) *octavæ conjugationis ramum unum exſerit, qui cum nervo ſecundi paris nervorum ſpinalium nervis*

(a) 182.

veis fibris duabus intermediis unitur, ſuaſque propagines muſculo ſcaleno &c. largitur, ſi quasdam exceperis, quæ vaſa cervicis ac præcipuè venas jugulares variè circumligant & in vicinas membranas inſeruntur. Jam autem cum pro variis animi conceptibus nerveæ fibræ vaſa colli circumligantes ipſa modo magis modo minus arctè ſtringunt, ſicque majorem vel minorem ſanguinis copiam vultui affuſum vel citius vel tardius reſorbent, adeo ut arteriis conſtrictis facies ob imminutum verſus ſuperiora cruoris affluxum palleſcat, aut venis, quaſi per vincula ligatis, rubeſcat; videlicet, quod in ipſa ſanguis retineatur.

Prout ex animi pathematibus ratio diverſæ affectionis vultus ex diſtributione nervorum deſumitur, ita enim ex eadem diſtributione videri poteſt, quare facies maximè conſonet viſceribus abdomine incluſis, ut ventriculo, utero &c.

Oculus, teſte authore Nuclei Hippocratis, (b) *omnium maximè ſignificare poteſt, quo pacto habeat totum corpus, quin etiam, quomodò habeat animus, indicat.* Nota- Conſenſus oculi cum cerebro.

(b) Centur. 3. Aph. 25.

Notabilis eſt equidem oculorum cum cerebro, ejusque involucris conſenſio, quod in ophthalmia fit manifeſtum. *Cum membranæ oculorum*, inquit ETTMULLER, (c) *connexionem habeant cum cerebri membranis: hinc fit quod in gravi ophthalmia ſimul capitis dolor ſi non pulſatorius, tamen contractivus percipitur.* Eryſipelas faciei ſi etiam oculos obſederit, norunt practici quantum immineat periculi, ne idem cerebri involucra invadens delirium ipſamque mortem inferat. Hujus Sympathiæ ſi quis rationem deſideret, invenire eam poterit apud VIEUSSENS (d) ubi ad nervorum quinti paris diſtributiones refertur.

Oculorum inter ſe.

Oculorum inter ſe ſingularem communicationem rurſum praxis docet; in qua obſervamus oculo uno ſauciato alterum malè etiam habere: item in unius oculi ophthalmia præcipuè graviori, alterum mox rubore & calore ſimul perfundi. Rationem allegat VIEUSSENS (e) agens de tertio pare nervorum oculorum motibus edendis dicato:

(c) Prax. fol. 346.

(d) Lib. 3. Cap. 3.

(e) Fol. 167.

cato; *nervi*, inquit, *iſti licet ab invicem ſeparati videantur circa origines ſuas coaleſcunt, hinc ſit proculdubiò, ut uno oculo moto, alter quoquè moveatur.*

Oculorum notabilis etiam eſt ſympathia cum partibus inferioribus & præcipuè abdominis: hinc enim hyſtericis oculorum fulgores, pallores, hinc illis, uti & hypochondriacis involuntariæ illacrimationes. Ad quæ intelligenda tenendum eſt oculum variè affici ab omnibus viſceribus, ad quæ nervus intercoſtalis pertingit; idque quia nervi ejus motorii & per ſcleroticam diſperſi eamdem agnoſcunt originem. Conſuli deſuper poteſt Vieussens variis in locis, maximè tamen ubi dicit: (f) *nervi quinti paris propagines, quæ per oculum diſtribuuntur, involuntariis potiſſimum partium illius motibus inſerviunt, qui ſcilicet diverſi ſunt, quoties cerebrum & viſcera, quibus intercoſtales nec non octavi paris nervi proſpiciunt, diverſimodè afficiuntur.* *Idem ante eum annotaverat* Willisius: (g) *Videtur* inquit, *quod hi nervi è quin-*

Cum partibus inferioribus.

(f) Fol. 171.

(g) Nervor. deſcript. fol. 77.

è quinto pari in oculorum glandulas ac palpebras diſtributi, illarum partium actionibus potiſſimum involuntariis & patheticis inſerviant; ejusmodi imprimis ſunt *oculorum languidi mœrentesque inter flendum aſpectus, ac invita lacrymarum profuſio, cum enim inferior quinti paris ramificatio nervus ſcilicet intercoſtalis præcordiis in homine proſpiciat, facilè accidit, ut à triſti horum affectione iſtius nervi ramis cardiacis in ſpaſmum actis & corrugatis, etiam prædicti rami ophthalmici ita correſpondeant, ac palpebras corrugando, comprimendoque glandulas, ejusmodi oculorum intuitus, triſtitiæ ac doloris indices, producant.* Quin & cum ipſa alvo oculorum conſonantia ex hoc eluceſcit, quid lippientis oculi alvi profluvio ſuperveniente ſaneſcant, juxta Aphoriſmum HIPPOCRATIS: (h) *ophthalmiâ laborantem à diarrhœa corripi bonum.*

Conſenſus palpebrarum. Non oculorum tantum ſed & palpebrarum cum partibus à ſe multum remotis communicatio non levis obſervatur. *Cognovi Romæ*, ait BAGLIVUS, (i) *ægrotum, palpebrarum doloroſâ excoriatio-*

(h) Sect. 6. Aphor. 17.

(i) Fol. 345.

riatione laborantem, quoties caſu pilum aliquem earum durius tractabat vago horrore per totam corporis medietatem corripi ac perfundi. Notabile profecto exemplum ſummi conſenſus partium nervoſarum interſe: cujus conſenſus ratiò eſt quod palpebrarum ſuperficies interna plurimis gaudeat papillis nervoſis *unde palpebræ,* ait RUYSCHIUS anatomicorum hujus ſæculi facile princeps, (k) *adeò ſunt ſenſibiles, ut vix poſſint perpeti ullum attactum, aut quid heterogenei alterius naturæ.* Hanc ſummam ſenſibilitatem videtur confirmare hiſtoria, quam ex JOANNIS MATHÆI obſervationibus refert BONETUS (l) *Joh. Bekker homo ſanguineus ad iram pronus aliquando cum nobili puero gladio obtuſo pugilum more contendebat, cumque puer Bekkerum ſub oculo ſiniſtro leviter vulneraſſet, vulnere ſolam palpebram inferiorem penetrante oculique tunicam exteriorem parum contundente; ille ſive irâ percitus, ſive dolore victus, abjecto gladio humi procumbit: in lectum delatus nihil loquitur, poſt aliquot verò horas fortiſſimè epileptico paroxyſmo correptus obiit.*

X *Poſt*

(k) Theſaur. anat. 10. fol. 48.
(l) Sepulchret. anat. fol. 1597.

Poſt mortem ablato cranio examinatoque diligentius vulnere nulla læſio præterquam quæ exterius videbatur, deprehenſa fuit.

Conſenſus Narium.

De naribus ut videatur, cum quibus partibus capitis potiſſimum conſentiant, cum VIEUSSENIO (m) licet examinare quas partes attingat & inveſtiat membrana, quam pituitariam dicunt, quæ ab utroque anteriori oſſis occipitis proceſſu, cui arctiſſimè adhæreſcit, oriri videtur, latèque extenditur; ſi quidem ea imprimis totum ferè ſpatium illud inſternit, quod faucium nomine donari ſolet; nam ſuperna illius pars internæ œſophagi tunicæ continua, quæ ob innumera vaſa, quibus irrigatur, multum rubicunda ſemper apparet, ſpatium oſſis vomeri, & maximo oſſis occipitis foramini interjectum occupat: infima verò pars, quæ magnam habet, tum craſſitiem tum latitudinem, poſticæ utriuſque oſſis palati parti appenditur, columellam comprehendit, externa laryngis & pharyngis latera membranâ œſophagi tunicæ continuâ obducta attingit, ac deinceps ad capitis anteriora tendendo,

(m) Fol. 100.

do, varias ad partes exporrigitur, adeò ut illa palatum, totum os vomerem, oſſa ſpongioſa in ſuperna narium parte pendula, narium ipſarum, & patentium duorum meatuum, qui à naribus ad fauces tendunt, interiora obducat: imò hæcce membrana adeò latè expanditur, ut variis illius productionibus, ſinuum duodecim intra calvariæ baſeos, & maxillæ ſuperioris oſſa excavatorum parietes inſternantur. Ex quibus patet narium cum cavitatibus frontis & faucium communicationis ratio. Per eamdem etiam fortè rationem fit ut olfactui cum guſtu neceſſitudo quædam ſive ſtricta affinitas intercedat, quamvis WILLISIUS (n) velit hujus cauſam in eo conſiſtere, quod ex eodem paris quinti trunco nervi quidam ad palatum, alii autem ad nares mittantur. Idem ubi nervorum quinti paris & intercoſtalis diſtributiones latius proſequitur, ex eadem nervorum propagatione rationem deducit miri iſtius conſenſus, quem nares in ſternutatione cum præcordiis habent; Item quarè levis illa titillatio tuſſim excitet. *In ſternutatione,*

(n) Nervor. deſcript. fol. 74.

ne, inquit, (o) *quamprimum fibræ ner-*
voſæ nares oblinentes à vellicatione cor-
rugantur, illico nervi intercoſtalis com-
meatu, diaphragma propter inſpiratio-
nem altiorem aliquamdiu deprimitur:
deinde narium ſpaſmo remittente etiam
ſeptum violenter retractum ἐκπνοὴν for-
tiorem cum vehementi aëris exſufflatione
præſtat: pariter econtra cum à titilla-
tione ſuper coſtas factâ diaphragma
ſpaſmo affectum cachinnos movet, unà
facies & ora in riſum patheticè configu-
rantur. Eodem ferè modo ſternuta-
tionem explicat Vieussens: (p) *in*
ſternutatione, inquit, *ſtatim atque ner-*
veæ fibræ in membranam narium inte-
riora occupantem deſinunt, vellicatæ
corrugantur, illicò diaphragma propter
altiorem inſpirationem à ſpiritu animali
per nervos intercoſtales devecto excita-
tam deprimitur, & ſubindè membranæ
narium ſpaſmo remittente ſeptum tranſ-
verſum ſuperiora verſus vehementer re-
tractum violentam exſpirationem ex-
citat.

Peculiaris etiam narium obſervatur ſympathia cum inteſtinis. Accidit enim

(o) Fol. 93.

(p) Fol. 189.

enim quibuſdam, ut à tabaci pulvere naribus indito ſtatim excitetur ſtimulus ad alvum exonerandam: quod etiam à BAGLIVO (q) annotatum reperio: *multi*, inquit, *ſibi ventrem quandoque lubricant uſu tabaci vel ore in fumi formam ſucti, vel tracti, ut moris eſt, per nares, communicatis nempe oſcillationibus ab ore & naribus tabaco irritatis ad inteſtina.*

Ad aures progredimur: earum magnum conſenſum obſervabit BAGLIVUS: (r) *ipſa tympani auris*, inquit, *membrana, ut nuper detectum eſt, ex interna ſui parte durâ veſtitur meninge, parte verò externa, propagatione cutis membranacea meatus auditorii & ob id dolores aurium, inflammationeſque ex interna parte crudeles eſſe ſolent, horrendi, atque lethales, ſi vehementes fuerint, uniuſque diei ſpatio interimunt ac jugulant, tracto ſtatim in conſenſum cerebro per dictam meningis in auribus propagationem.* Et alio loco, (s) *bombilus fit ad motum apum murmurantium*

Conſenſus Aurium cum cerebro.

(q) Fol. 345.
(r) Fol. 58.
(s) Fol. 70.

tium, oritur ab exolutione partis cerebri, unde manat vis audiendi, ideò lethalis, teſte HIPPOCRATE, & DURETO. Quod confirmat author Nuclei HIPPOCRATIS: (t) *per dolores aurium vehementes multi interimuntur in conſenſum perducto cerebro, natu minores ſeptimâ die aut citius, natu verò majores multò tardius.* Ex ictu capitis ſuſurri in praxi ſunt frequentiores.

Cum faucibus & pectoris. Peculiaris aurium deprehenditur conſenſus cum faucibus & pectore. Auribus irritatis ſequitur tuſſis, hinc petere licet rationem, cur dolor auribus ſuperveniens in angina, aut pleuritide bonum. In angina equidem non ſolum à me, ſed & practicis aliis annotatum eſt, dolorem aurium ſupervenientem ſignum ordinarium eſſe inſtantis diſſolutionis anginæ. *Omnes pleuriticos ſanatos vidimus*, ait BAGLIVUS, (v) *quibus in interiora auris dolor & exinde ſuppuratio ſupervenerunt.* Quod & confirmat FURSTENAU: (x) *quid?* inquit, *quo nonnunquam abceſ-ſus*

(t) Ex Lib. 5. 402.

(v) Fol. 7.

(x) Fol. 67.

ſus pulmonum ad aures derivari ſoleant. Quærunt anatomici, inquit, ETTMULLER, (y) *unde fit, quod auriculæ membranâ interiore vexata ſtylo oriatur tuſſis inanis? & rectè dicitur conſenſum eſſe propter irritationem & convulſionem plexus nervei auditorii cum nervis intercoſtalibus, vel per plexum derivatum ad aſperam arteriam, ex qua irritatione nervi auditorii iritetur nervus ad aſperam arteriam pertingens, & ſic fit tuſſis inanis vellicatâ auriculâ internâ.* Pulchrè hanc aurium cum faucibus ſympathiam delineavit NICOLAUS PECHLINUS ſingulari obſervatione: (z) *cognitum eſt anatomicis*, inquit, *habere aurium interiora commercium quoddam cum oris cavitate, & eſſe tubulum quemdam cartilagineum, qui admiſſum ore ſonum excipiat, inque aurem deducat, neque ſonum dumtaxat, ſed & quævis alia, modò aëris utantur vehiculo. Inter fumantium ludibria ſemel iterumque à me viſum, quod conceptus ore tabaci nidor mirâ haurientis dexteritate auribus redderetur.* Verum latius

(y) Praxeos, fol. 302.

(z) Obſ. phyſico medic. 45. fol. 319.

tius hoc contagium ſerpit, & aurium quoque ſenſus plurimum cum faucium & gulæ iſthmo habet commune. Quæ tympano, ſubtili membranæ accidunt, in fauces ſæpe & gulam atque annexa utriſque viſcera deſcendunt, magnosque concitant & convulſivos impetus. Præcipuum olim vidi belli Ducem, cui auris internæ aut membranæ tympani ſenſus tam acutus erat, ut vel leve ejus irritamentum ſtomachum ſubverteret, magnoſque excitaret vomitus, neque alio hic conatu, quam digiti contractione opus erat. Minus peregrinum eſt, vellicatâ tympani membranâ tuſſim produci, tranſmiſſâ protinus in epiglottidis & trachæ membranam nerveam tremulâ vibratione, & hinc concuſſis pulmonibus. Mihi ſanè quam familiare eſt diſtillante in fauces catharro aures quoque prurigine corripi, & jam jam adfuturam tuſſim indicari. Adeò etiam catharros ac raucedinem à ſola aurium nudatione, quas pileus nocturnus deſerere ſolet, contrahi non eſt infreqens.

Cum lingua.

Singulare item intercedit auribus cum lingua commercium; *mirum non eſt*

eſt, inquit, VIEUSSENS, (a) *quod inter aurem & linguam ſympathia quædam habeatur, propter quam auditus guſtui lenocinetur, à nervo auditorio ad linguam accedit ramulus.*

A dentibus ad aures, teſte authore Nuclei HIPPOCRATIS, & ab auribus ad dentes crebra permutatio & facile compaſſio obſervatur propter communes nervos. Quod confirmat experientia practica ZWINGERI: (b) *hoc certum eſt*, ait, *quod ſi oleum amygdalarum amararum cum ſpiritu aliquo permixtum atque goſſypio fruſtulum hinc ei immerſum tepidiuſculè auri indatur, ſubinde otalgiam imminuat, atque deglutiendi difficultatem ob dolorem aurium contingentem corrigat.* Cum dentibus.

Qui plura deſiderat conſenſus aurium vel cum faucibus, pectore & aliis partibus, iſtiuſque conſenſus rationem legat HILDANI obſervationem chirurgicam quartam (c) in qua enarrat ſymptomata producta à globulo vitreo inſtar piſi inſinuato in concavum Cum partibus quibusvis corporis.

 auris

(a) Fol. 177.
(b) In diſſert. de amygdal. fructu, fol. 158.
(c) Fol. 20.

auris ſiniſtræ puellæ decem annorum; globulum hunc cum incaſſum eximere tentaſſent chirurgi, varia paſſa eſt puella, ſedatus quidem poſt aliquem temporis tractum fuit non nihil dolor: ſed tota illa pars capitis uſque ad ſuturam rectam noctu diuque doluit, plus tamen minuſve pro aëris conſtitutione, cœlo maximè humido ac pluvioſo, quale eſt hyeme & autumno, cruciatus urgebant: accidebant prætereà lævo brachio quaſi ſtupores uſque ad digitos, pollicem & indicem progredientes ad lumbos uſque, tibiam & pedem: & ut paucis dicam, totum latus ſiniſtrum continuis iis ſeu ſtuporibus languebat. Tranſmutati ſunt poſteà torpores in dolores graviſſimos brachii, humeri & cruris: idque ut dictum eſt, noctu & aëre frigido & humido. Tuſſicula ſicca aſſiduò aderat, Menſtrua ex parte ſupprimebantur, & non niſi ſemel ſingulis trimeſtribus, aut parum fluebant. Cum annis quatuor aut quinque ſic doleret, acciderunt interdum epilepticæ convulſiones: ipſum quoque branchium in atrophiam incidit. Videns mater tam dira ſymptomata, varios adhibuit medicos

dicos chirurgos & empyricos: & cum nullus auris dolor adeſſet (quippe maximi dolores obſcurabant minimum) de ſymptomatis tantum querebatur, omiſsâ primariâ morbi causâ; animadvertite hic quæſo veritatem eorum quæ in capite primo à nobis dicta ſunt: nempè ſæpe alio in loco ſymptomata apparere, quam ubi cauſa lateat; omiſsâ causâ primariâ morbi incaſſum curam tentari; hanc ob rem ſymptomata omnia non ceſſarunt, niſi poſtquam ab Hildano globulus ille feliciter fuerit extractus. Quo facto ceſſarunt, inquit, illicò dolores capitis, reliquarumque partium corporis, & ſubſequente nocte meliuſcule habuit: ſicque paulatim leni inunctione olei lumbricorum reſtituta fuit: Ceſſarunt, inquam dolores, ſtupores, convulſiones epilepticæ, reliquaque omnia ſymptomata; reſtitutum eſt quoque brachium, ita ut hactenus, Dei beneficio, benè ſe habeat. Hujus ille rationem rei, etiam eo tempore quo neurologia minus erat exculta, ex nervorum diſtributione deducit; ſed idem nitidius præſtitit Vieussens, cujus propte-

propterea verba infero: (d) *ex eo quod pars mollior nervi auditorii coaleſcat cum radicibus nervi paris vagi, fit ut tanta inter aurem & viſcera, quibus par vagum proſpicit, ſympathia habeatur, ut pro diverſis ſoni rationibus, non modò in cerebro, ſed & præcordiis, imò & ſæpiſſime in univerſo corpore, diverſi motus producantur, moxque diverſæ in anima ex occaſione ſcilicet hujuſmodi motuum perceptiones excitentur.*

Supereſt denique aurium cum alvo peculiaris ſympathia: *Surditas,* ait BAGLIVUS, (e) *alvum ſiſtit, & alvi profluvium ſurditatem tollit.* Secundum Aphoriſmum HIPPOCRATIS: (f) *quibus bilioſæ ſunt egeſtiones, ſurditate ſuperveniente, ceſſant. Et quibus ſurditas, bilioſis supervenientibus, ceſſat.*

Conſenſus dentium. Dentes, propterea quod in ſuperiori ſui parte ſine ſenſu uri & ſecari poſſint, viſi ſunt aliquibus inſenſibiles: contrarium tamen docet odontalgia, dolor

(d) Fol. 176.
(e) Fol. 70.
(f) Sect. 4. Aphor. 28.

dolor ſcilicet eorum acerbiſſimus. In quo dolore pars affecta eſt perioſtium, ſeu membrana inveſtiens dentium intima ab expanſione nervorum dentes perreptantium ortà, cui addi poſſunt fibræ eorumdem nervorum hinc inde per dentium porulos & meatus diſſeminatorum. Videntur autem dentes alias corporis noſtri partes afficere & in conſenſum ſui rapere ferè duplici modo: vel enim dentes mediantibus nervis ſuis affectis mala ſua aliis communicant partibus; vel partes ſenſibiles vicinas irritando, vellicando, pungendo non modò doloris ſenſum in iis, ſed & vicinis, quinimò diſſitis, excitant.

Ut intelligamus quænam partes priori modo à dentibus potiſſimum patiantur, juvabit conſiderare nervos, qui dentes penetrant. Qua in re rurſus conſulendus eſt VIEUSSENS nervorum exactiſſimus proſecutor. *Secunda*, (g) inquit, *ac media propago nervi quintæ conjugationis uno emiſſo ſurculo, cujus fibræ partim in glandulas maxillares & partim in binos linguæ muſculos, ſtyloglosſum ſcilicet & mylogloſſum, inſeruntur, ſinum intra os man-*

(g) Fol. 173.

mandibulæ inferioris excavatum ingreditur, ubi plures exſerit fibrillas, quæ dentium radices penetrant; ita ut nerveæ ejuſmodi fibrillæ arteriolis ab arteria carotide productis & venulis in venam jugularem internam deſinentibus comitatæ, per foramina ferè inſenſilia dentium radicibus, inciſa exiguos ſinus intrà dentes ipſos excavatos ſubeant, & inibi quemadmodum in exiguis ſinibus dentium maxillæ ſuperioris unà cum membranis vaſorum ipſas concomitantium ita explicentur, ut in membranam abeant, quæ oblongæ veſiculæ figuram refert, & in vehementibus dentium doloribus afficitur. Ex quibus patet non tam ipſos dentes dolere quam nervoſas eorum partes & intimas. *Hunc dolorem*, ait ETTMULLER, (h) *vicinarum partium & fibrarum nervearum criſpationes, & leves contracturæ propter conſenſum continuitatis inſequuntur: unde quouſque hæc fibrarum criſpatio dolorifica continuatur, iſte dolor ſe extendere videtur, & tum ab iſta contractura fibrillarum anguſtantur poruli aut meatus per quos ſanguis aut alii humores meando circulantur, nunc ſanguis nunc verò lympha in motu impedita ſtagnat: unde dolori iſti dentium ſupervenit tandem aut inflammatio*

(h) Praxeos, fol. 462.

tio maxillæ, aut etiam tumor ſeroſus aut ædematoſus. Primum igitur & maximè obvium ſymptoma ob conſenſum dentium contingens eſt tumor & inflammatio malæ, quoniam fibræ nervoſæ & muſculoſæ hæ vicinæ à dolore per conſenſum affectæ ſe criſpant, & quaſi levi ſpaſmo ſe contrahunt, quâ criſpaturâ venæ capillares coarctatæ liberum ſanguinis tranſitum denegent, unde tumor ille &c. Si ſcripturæ illæ dolorificæ ulterius propagentur, etiam in partibus remotioribus ſymptomata obſervantur: *hinc*, teſte BAUSNER, (i) *ſolet quandoque dolor dentium ſecundum gingivas in latitudinem excurrere, & ad aures etiam pertingere, imò audítûs membrana ex acuto dentium ſtridore quaſi icta offenditur, unde contrahitur repentè. Oculi ipſi immunes non ſunt, ab his enim portio nervi motorii ad dentes caninos excurrit eòque profundius implantatur, unde ex eorum ſymptomatibus mala ad oculum ſæpè intumeſcit, eorumque palpebræ nonnihil palpitare putantur.*

Quinimò hemicraniæ per conſenſum cauſa ſubinde eſt dens carioſus, teſte

(i) Fol. 33.

teſte Hildano. (k) Refert Bonetus: (l) à reſecto dente prominulo convulſiones & mortem inductam ob nervum inſertum ſimul abſciſſum in ſegmine conſpicuum. Hiſtoria deſumpta eſt ex Gaspari Bartolini inſtitutione anatomica: monialis quædam Patavii dentem, quem habebat præ aliis longiſſimum cum ad deformitatem vitandam ſecari curaſſet, ſtatim convulſa & epileptica concidit: in parte autem dentis abſecta nervi veſtigium apparebat.

Conſenſus gingivarum.

Venio nunc ad alterum modum, quo dentes alias partes afficiunt. Hujus conſenſûs nuſquam manifeſtiora exempla obſervantur, quàm in eruptione dentium in infantibus. *Ad dentitionem accedentibus*, ait Hippocrates, (m) *gingivarum pruritus, febres, convulſiones, alvi profluvia, & maximè ubi caninos dentes producunt, tum craſſiſſimis pueris, tum bis qui duros ventres*

(k) Cent. 2. Obſ. 10.

(l) In ſepulchreto anat. fol. 367.

(m) Sect. 3. Aph. 25.

ventres habent. Aphoriſmus hic veriſſimus eſt, ut pote conſtenti HIPPOCRATIS obſervationi innixus & in promptu eſt ratio, nimirùm ubi dentes ex infantis alveolis emergere cùm ſufficiente ſoliditate incipiunt, haud parùm gingivarum ſubſtantiam dentium explicationi reſiſtentem proritant & turbant, donec diſruptis fibrillis ſibi fores pandant. Hi autem motus inſoliti non poſſunt non vicinis continuatiſque ſibi partibus, ſimiles prioribus turbines excitare. Inter ea autem quæ inducuntur ſymptomata hæc ſunt frequentiora: febres, convulſiones, & alvi profluvia, nempe non inducta (ut quidam volunt) ab humoribus peccantibus, ſed tantum à ſolido irritato & ſtimulato & per conſenſum affecto. Id quod à BAGLIVO egregiè obſervatum eſt dum ait: (n) *erumpentibus dentibus in pueris lactentibus gravia ſuccedunt accidentia vitio ſolidi tantummodò: ſolidi nempe gingivarum irritati, puncti, criſpatique, à quibus ad inteſtina oſcillatione productâ, graves oriuntur*

(n) Fol. 336.

untur diarrhϾ, quæ ſi non venerint, pejora veniunt mala, febris, vigiliæ, vomitus &c. Profecto mirandum eſt quam horrendis concutiantur motibus ſpaſmodicis ſæpe tenella illa corpuſcula à ſola dentis erumpentis irritatione. Unde Cælius Aurelianus, (o) ſolus è methodicis nobis ſuperſtes, ait, *Epilepſia frequens eſt in pueris, & magis tempore, quo dentium nativitates habentur.* In quibus ſymptomatibus hoc equidem obſervatu dignum eſt, & non parum conſenſum partium confirmat & illuſtrat, quod oborto alvi fluxu febres & convulſiones accidant rarius, & e contrariò frequentiores ſint, ſi alvus obſtructa ſit. Quod teſtatur Hippocrates (p) de dentitione: *quibus in eruptione dentium alvus crebrius fluit, rarò convulſionibus tentantur.* Hæc autem unde contingunt? certè non ex humoribus peccantibus, quos in ſaniſſimis non reperias, ſed potius ex oſcillationibus verſus inteſtina vergentibus.

De

(o) Fol. 295.

(p) Fol. 590. 6. 2.

De conſenſu partium ore contentarum etiam eſt quod annotetur: atque imprimis conſenſum earum exiſtere non ſolum propter vicinitatem; ſed vel maximè quod eâdem communi membranâ inveſtiantur. Refert GUILIELMUS FABRITIUS, (q) juveni cuidam cum inter cœnandum oſſiculum in gulæ remanſiſſet, totum collum undique durum tenſum & ſupra modum uſque ad pectus intumuiſſe cum dolore maximo, reſpiratione difficili, pulſu celeri ac debili, & deglutione læsâ; unde nono morbi die mortuus eſt: poſt obitum inciſo collo œſophagum cum vicinis partibus & eo præcipuè loco, ubi oſſiculum infixum fuerat planè ſphacelo correptum cum maximo fœtore inventum eſt. SENNERTUS ſcribit: *ſi deglutitio lædatur à convulſione os teneri clauſum, dolorem verò mammas & vicinas partes infeſtare.*

Conſenſus partium ore comprehenſarum.

In praxi aliquoties obſervavimus in laborantibus tumore faucium, ſeu anginâ ſpuriâ, dolorem aurium ſupervenientem eſſe indicium inſtantis diſſolutionis. Novimus item quemdam,

(q) Cent. 5. obſerv. 35.

cui ab angina ſurditas aurium remanſit. Porrò cum ſucceſſiones morborum ſigna ſint manifeſta conſenſionis partium, rurſus confirmatur ſympathia, quæ inter aures & fauces paulò ante à nobis fuit ſtabilita.

Partes etiam faucium conſentiunt cum ventriculo & thorace: patet de ventriculo vel ex eo quod ab irritatione faucium ſuboriatur vomitus. De pectore verò probatur, quod à linctu videamus pectoris aſperitates diminui, phlegmata facilius educi; item quod ab ipſo frigido fauces infeſtante & pulmones afficiantur: *quia tunica*, inquit HOLLERIUS, (r) *communis eſt membranis cerebri & thoracis, ideò ubi frigiditas contrahitur in faucibus facilè communicatur & cerebro & thoraci.*

Denique fauces conſentiunt cum variis partibus inferioribus & potiſſimum cum iis qui ab octavo pare nervos accipiunt. *Nam*, teſte VIEUSSENS, (s) *nervi recurrentes à paris vagi plexu ganglioformi thoracico emergentes œſophago, aſperæ arteriæ & propriis*

(r) In Aphor. Hipp. fol. 273.

(s) Fol. 182.

priis laryngis muſculis impertitur propagines ſuas, & hinc ſympathia, quæ inter œſophagum, trachæam, laryngem, & partes alias reperitur, quibus nervorum par octavum proſpicit.

Supereſt conſenſus cutis, ſeu integumentorum totius corporis elucidandus. *Mirabilis*, inquit ETTMULLER, (t) *eſt membranarum univerſi corporis inter ſe, ſpeciatim cutis cum omnibus ſuis partibus conſenſus, continuatam quatenus conſtituit telam, unde unâ ejus extremitate affectâ ſenſibilius & reliquam texturam ſimul idem quaſi ſentire & pati obſervamus* . . . . plantarum præſertim pedum mirus cum univerſo ſyſtemate nervoſo & partibus membranaceis quibuſvis notatur conſenſus, dum pavimento frigido inambulantibus aut alvum laxari, aut inteſtina torqueri contingit. Caput etiam cum imis his partibus conſpirat, unde & illorum noxam caput ſui dolore quaſi lugere videtur, cum pediluvia hujus dolorem leniant & ſuavi ſomno temperent. Quandoquidem cutis cum integumentis generalibus con-

Conſenſus cutis,

(t) Diſſert. de vi opii diaphoret. fol. 209.

conſtituat unam eamdemque telam ſeu membranam, fit facilè ut aliqua ejus pars affecta ſenſum ſuum cum quavis aliâ cutis parte communicet: imò non tantum cum parte cutis, ſed etiam cum parte interiore correſpondente. Hoc poſito ſuperfluum eſſet hic examinare quamcumque cutis partem: ad rem noſtram ſuffecerit, ſi partis alicujus extremæ v. g. manus vel plantæ pedis conſenſionem cum reliquis omnibus demonſtremus.

In machinâ noſtrâ conſpiratio & conſenſio eſt ſumma. Id quod imprimis oſtendit optimus effectus quem edunt balnea & pediluvia in deliriis. Cum enim delirium ordinariè, pluribus id probante Baglivo, (u) ab inflammatoria irritatione, criſpatura, & contractione duræ matris procedat, *nihil tollendo ei magis aptum, magisque utile*, inquit, *deprehendi quam emiſſo ſi opus fuerit ſanguine ex ſalvatella aut pedibus, balnea tepida, emollientia ventri, pedibus, & palmis adhibere.* Laxatis enim productiſque fibris in partibus madefactis, ex mechanica neceſſitate conſenſus & legum impulſus,

(u) Fol. 256.

pulſus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, criſpatas, & quaſi inflammatas, ita ut liber pateat tranſitus fluidis, proindeque minuatur delirium. *Hanc fomentorum utilitatem*, proſequitur ſummè induſtrius author; *ſum in me expertus Bononiæ cum graviſſimè acutâ febre morboque capitis cum delirio ægrotarem.* Idem alio loco explicat, dum ait, (x) *ab effectibus experimur, quod delirium à fortiſſimo duræ matris elatere producatur, quia nullo remedio vidimus illud ſedari citius, quam fomento aquæ tepidæ pedibus, ventri, & volis manuum per ſpongias facto. Quâ ratione relaxatis dictarum partium fibris, jure conſenſionis relaxantur quoque criſpatæ & nimium intentæ duræ matris fibræ, ſicque minuitur delirium, quod uſu veſicantium & internorum remediorum ſæpè exacerbatur & augetur.* Illud equidem teſtari poſſe me in praxi in cephalalgiis etiam obſtinatis ſummè proficuum fomentorum calidorum pedibus applicatorum uſum deprehendiſſe.

Non minor eſt plantarum pedis cum abdomine conſenſus, ſi quis nudis

(x) Fol. 312.

dis pedibus ſuper marmoreum ambulet pavimentum, ſtatim ventris doloribus torquebitur, annotante BAGLIVO. (y) Qui dolores ventris, eodem obſervante BAGLIVO, (z) à deambulatione nudis pedibus ſuper frigidum pavimentum factâ, appoſitis lateribus calidis plantis pedum ſtatim ſanantur; creſcente namque calore in pedibus, minuitur ſenſim dolor in ventre. Et alio loco: (a) *frigus pedum morbos ventris, colicas, & hiſce ſimilia producit:* ut ſæpè obſervavi. Bonum eſt ad longam vitam, & ad ſalubriter vivendum vitare frigus, & humiditatem in plantis pedum: inter has & mezenterium maximus eſt conſenſus, maximus quoque inter eaſdem & caput, frigus pedum in colicam deſinit; ut ſæpè vidi &c. Confirmat hæc ſua dicta BAGLIVUS obſervatione practica. (b) *Cum ſculptor quidam ſexagenarius magnum ſculpens marmor pro ingenti ſtatua diutiſſimè gelido ſuper ſaxo ſtetiſſet, quià raram ac delicatam fibrarum texturam obtinebat, doloribus colicis*

(y) Fol. 335.

(z) Fol. 101.

(a) Fol. 94.

licis graviſſimè cœpit torqueri. Neglectus ab eo morbus, mox adeò crevit ut diſſolutâ, ac perditâ naturali œconomiâ, ob fortiſſimam criſpaturam à ſaxi frigore, & per plantas pedum in mezenterio contractum, inappetentia ſupervenerit, nec non vigiliæ, febris, ac demum macies penè hectica cum vultûs pallore. Improprio remediorum uſu, lactis nempè, chalybis &c. ruebat in deterius. Quarè nos, his omnibus ritè conſideratis, indicavimus morbum originem habuiſſe à marmoris frigore, per plantas pedum ad mezenterium uſquè propagato, ubi magnâ productâ criſpaturâ graviſſimis occaſionem dedit accidentibus. Quibus ut mederemur ſemicupia aquæ tepidæ per totum ventrem ſingulo manè, veſpere antè cœnam balnea aquæ calidæ pedibus præſcripſimus. Alternis diebus clyſterem emollientem: aquam Chinæ pro potu, conditum ſtomachicum cum juſculo citrato & cichoreato ſingulo mane. Per hæc remedia inductâ debitâ, ac naturali laxitate in ſolidis mezenterii à pedum frigore nimium criſpatis, eductâque per lenes purgationes putri cachochyliâ ob dictas criſpaturas ibidem diu impactâ concre-

tâque, brevi ac feliciter convaluit. Plantarum pedum cum toto ſyſtemate nervoſo & membranaceis partibus conſenſus ex hoc ſolo patere poteſt: ſi ſub ſudorum effluviis manus vel pedes nudentur, ſtatim imminuitur vel ſupprimitur ſudor, prout rarioris vel denſioris texturæ fuerit patiens. Quique difficilè ſudant appoſito plantis pedum latere calefacto mirificè ſudor illis promovetur: ſigna manifeſtiſſima conſenſûs partium dependere ab oſcillatione fibrarum communicata mutuò. A Frigore pedum alvus obſtinatior ſolvitur. *Piſcator* ex GALENO (c) *cum ſolo frigido diu piſcans deſediſſet in involuntariàm fæcum & urinæ excretionem incidit fomentorum calidorum uſu ſanatus eſt.* Propter hujus conſenſus notitiam practici fortaſſis aliqui alvum duram norunt ſolvere balneis pedum, vel etiam deambulatione ſuper frigidum. *Nota eſt*, inquit LANGIUS, (d) obſervatio ex BRASSAVOLO: (e) *triduanâ nempe alvi ſtipticitate laboranti Duci Ferrariæ ſuaſiſſe* MICHAËLEM SAVANAROLUM,

(c) De loco affecto. 44.

(d) Diſputat. 1 fol. 10.

(e) Cap. 9. tractat. de purgantibus.

ROLUM, *ut nudis pedibus ſupra pavimentum alabaſtrinum aqua frigida prius conſperſum incederet, tanto felici effectu ut nondum quinquaginta paſſus progreſſo principi alvus ſit ſoluta.* Nec alia ratio eſt quod ſtragula quis dormiens commingat inſcius, ſi ejus manus frigidâ ſubmergatur aquâ. Conſenſus igitur cutis cum renibus aut potius veſicâ evidenter apparet ex eo quod plerique ex immiſſione vel lotione pedum aut manuum in frigidam, teſte BLANCARDO ſentiant ſtimulum mingendi. (f) Eâdem ratione poteſt probari conſenſus partium exteriorum cum utero in actu fluxus menſtrui, ſi frigida mergantur pedes, vel hauriat frigidæ cyathos mulier, aut pedes refrigerentur, menſtruatio confeſtim intercipitur.

Satis ſuperque jam demonſtrato cutis & partium externarum cum internis conſenſu; ſupereſt rationem ejusdem adducamus. Partes exteriores ab interno vitio affici, & internas viciſſim ab exterioribus mirum videri non debet, quandoquidem nervi inter-

(f) In inſtitut. fol. 231.

tercoſtales cum nervis omnibus ſpinalibus communicent, & medii & infimi ventris partibus propagines ſuas communicent, unde conſtituitur inſingnis illa ſympathia inter partes externas & internas. Prout etiam mens eſt VIEUSSENII: (g) *nervi*, inquit, *intercoſtalis propagines uſque ad ipſos pedes exporriguntur, quatenus nervis cruralibus poſticis unam utrimque propaginem largiuntur, quæ unà cum ipſis in pedibus deſinit. Quin imo ramus nervi intercoſtalis nervo dextro primi paris nervorum oſſis ſacri coaleſcit, & unà cum illo in dextrum nervum cruralem poſticum deſinit; proindeque magnus inter pedem dextrum & reliquas tum internas tum externas corporis partes conſenſus habetur.* Idem contingit nervo intercoſtali ſiniſtro, prout apud eumdem authorem videri poteſt (h).

(g) Fol. 196.
(h) Fol. 203.

FINIS.

Nomina

Catalogus
Librorum Medicorum,
qui
in Officina Fleiſcheriana
cum multis aliis operibus venduntur.

Alpini (Proſp.) de Præſagienda vita & morte Aegrotantium, libri ſeptem in quibus ars tota Hippocratica prædicendi in Aegrotis varios morborum eventus, cum ex veterum medicorum dogmatibus, tum ex longa accurataque obſervatione, nova methodo eluceſcit, 4to. Francof. & Lipſiæ 1754 3. fl.

Berger (Joh. Gothof.) Dicata de Thermis Carolinis commentatis qua omnium origo fontium calidorum itemque acidorum ex pyrite oſtenditur, 4to Lipſiæ 1709 40. kr.

Burggravii (Joh. Phil.) de Exiſtentia Spiritum nervoſorum eorumque vera origine indole motu effectibus & affectibus in corpore humano vivo ſano & ægro comment. medica, And. Ott. Gœlicke inprimis oppoſita, 4to 1725 fl. 12. kr.

Hummelii (Joh.) Opuſcula Medico Chymice in quibus continentur. I. Comment de arthritide ſ. podagra. II. Topiarum hermetico chemicum recluſum. III. Topiarii partem II. præſtat olympus aſtralis. IV. Topiarii partem

tem III. exhibet παν των παντων ὑποτι-θεμενον, 8vo Francof. 1755 fl. 24. kr.

Kleinii (D. Lud. Gottfr.) Interpres clinicus ſ. de morborum indole, exitu in ſanitatem, metaſchematiſmo ſucceſſionibus, eventu funeſto dijudicationes, præſagitiones, medicæ, pagellæ in memoriæ ſubſidium Medicis junioribus ad infirmos ingreſſuris fideliter communicatæ, c. præf. Alb. de Haller, 8vo Frf. 1733 fl. 30. kr.

-- de Aere, aquis & locis agri Erbacenſis atque Breubergenſis Largi Odenwaldiæ tract. tentamen Phyſico-Medicum ant. præf. Hiſtor. quædam tradens accedunt figuræ in Aes inciſæ, 8. Francof. & Lipſ. 1754 fl. 24. kr.

-- Selectus rationalis Medicaminum, quorum vera vis eſt ad felicem praxin clinicam, 8vo Frf. 1760 3. fl 30. kr.

Pharmacopoeia pauperum in uſum poſcomii Regii Edinburgenſis, 8vo Frf. & Lipſ. 1760 fl. 24 kr.

-- Londinenſis una cum Mediana, 8vo Frf. 1760 30. kr.

Regæ (Heinr. Joſeph.) Tractatus duo de urinis prior quæſtio quodlibetica, alter de urinis ut ſigno, 8vo Frf. & Lipſ. 1761 fl. 20. kr.

Rubelii (Joh. Fried.) Pathologiæ & Therapiæ partes IV. ſecundum principia illuſtris Hoffmanni & Hambergeri methodo demonſtrativa conſcripta, 8vo 1739 fl. 36. kr.

Schlereth (Joh. Burk.) Inſtitutiones medicæ ſuccinclis theſibus comprehenſæ notiſque uberioribus ad mentem Hippocratis Riſſimorum placita,

cita, Artiſque ſalutaris uſum Theoretico practicum illuſtrata. 4to Frf 1741 fl. 30. kr.

van Swieten (Gerar) Comment. in Hermanni Bœrhaave Aphoriſmos compendium ſtudio & opera R. Schomberg, 8vo Frf. & Lipſ 1762

Torti (Franc.) Therapeutice ſpecialis ad febres periodicas pernicioſas, 4to Francof. & Lipſ. 2. fl. 30. kr.

Valentini (Mich. Bernh.) Amphitheatrum Zootomicum tabulis æneis quam plurimis, exhibens hiſtoriam animalium anatomicam, accedit methodus ſecondi cadavera humana, ut & ars de albandi oſſa pro ſceletopocia, cum oſteologia, tabulis Myologicis aliisque MStis Ravianis, fol. 1743. 5. fl.

Weinhardt (J. C.) de Medici prudentia morali politica Diſſertationes XXVI. 8vo Francof. & Lipſ. 1716 20. kr.

Acta Phyſico-Medica Acad. Cæſar. Leop. Carolinæ naturæ curioſorum X. Tom 4to Norimb. 33. fl. 30 kr.

Nova Acta Phyſico-Medica Acad. Cæſar. Leop. Carolinæ naturæ curioſorum, 2. Tom. 4to Norimb. 1757 8 fl 15 kr.

Acta Helvetica Phyſico Mathematico-Botanico Medica, IV. Tom. 4to Baſil 1751. 7. fl. 45 kr.

Adolphi (Chriſt. Mich.) Diſſertationes Phyſico-Medicæ, 4to Lipſiæ 1747 3. fl.

Alpini (Bern. Siegf.) de oſſibus corporis humani, 8vo Vindobonenſi 1757 fl. 45. kr.

Aldrovandi (Ulyſis.) Dendrologiæ naturalis ſcilicet arborum hiſtoriæ libro duo ſylva Glandaria, Acinoſumque Pomarium, fol. Francof. 2. fl. 30. kr.

Alpini

Alpini (Proſp) de Rebus Aegyptiaris & de plantis Aegypti, 2. Tom, 4to Lugd. Batav. 1735 6. fl. 40 kr.

Aretæi de cauſis & ſignis acutorum, & diuturnorum morborum libri quatuor, fol. Lugd. Batav. 1735 8. fl. 45. kr.

Aſtruc (Joh) Tractatus pathologicus & therapeuticus, 8vo Genevæ 1753 2. fl. 15. kr.

Aureliani (Cael.) de morbis acutis & cleronicis libri VIII. 4to Amſterd. 1755 3. fl.

Bacchettoni (Hier. Leop) Anatomia Medicinæ theoreticæ & practicæ miniſtra, cauteliſque in praxi obſervandis illuſtratæ, 4to Norimb. 1740 2. fl. 30. kr.

Baccii (Andr.) de Thermis libri VIII. fol. Patav. 1711 3. fl.

Baglivii (Georg) opera omnia medico-practica & anatomica, 4to Norimb. 1751 2. fl.

Baieri (Jo. Jac.) Biographiæ Profeſſorum Medicinæ qui in academia Altorfina &c. 4to Norimb. 1728 1. fl.

Barbeirac (Carol.) Medicamentorum conſtitutio ſeu formulæ, 2. Tom. 12mo Lugd. 1760 1. fl. 30. kr.

Barchuſen (J. Conr.) Hiſtoria Medicinæ, 8vo Amſtelod. 1710. 2. fl.

Bartholini (Thom.) Anatomia, 8vo Lugd. 1684 2. fl. 15. kr.

Behrii (Georg Henr.) Lexicon Phyſico-Chymico-Medicum reale, 4to Argent. 1738 2. fl. 15. kr.

Nomina Authorum in hac diſſertatione citatorum.

Æginetæ (Pauli) opera. Lugduni. 1589.
Aëtius.
Albineus.
Almeloveen.
Andry, de la generation des vers, à Paris in 8v
Archigenes.
Avicenna.

Baglivi opera omnia, Lugduni 1714. in 4to.
Baile diſſertatio de conſenſu uteri.
Ballonius.
Barbette praxis.
- - Chirurgia.
Bartholinus.
Bausner de conſenſu partium, Amſtelod. 1556 in 8vo.
Bayri de medendis humani corporis malis enchiridion, Baſileæ 1563.
Bellini opera omnia, in 4to.
Blancardi Inſtitutiones, vol. 2. in 4to.
Bœrhaave Aphoriſmi de cognoſcendis & curandis morbis, Lugduni-Batavorum 1715. in 8vo.
Bohnius de Renuntiatione vulnerum in 8vo.
Boneti Sepulchretum Anat. 3. vol. Lugd. 1700. in fol.
Borelli obſervationes.
Braſſavolus.
Brunner Archiater Electoris palatini.
Buyzen praxis Medica, in 8vo.

Celſus de medicina, Amſtelod. 1713. in 8vo.
Cœlius (Aurelianus) de morbis acutis &c. Amſtelod. 1709. in 4to.

Cratonis (a Kraftheim) conſilia & Epiſtolæ
med. Francofurti 1595. in 8vo.

Croon,

Democritus in Epiſt. ad Hippocratem.

Diemerbrœk diſſertatio de peſte.

Du Hamel, Inſtitutiones philoſophicæ.

Duretus, in Coacas, Lutetiis Pariſiorum 1621.
in fol.

Epiphanii (Ferdinandi) hiſtoria medica.

Ettmulleri opera omnia, Francofurti ad Mœnum 1688. in fol.

Fernelii, operum editio ſexta, Hannoviæ 1610.
in fol.

Foreſti obſervationes, Rothomagi 1653. in fol.

Freind, commentarii novem de febribus, Amſtelod. 1717. in 8vo.

- - Emmenologia.

Fricci.

Furſtenau, diſſertatio Epiſtolaris in 8vo.

Galeni opera, Baſileæ 1661. in folio.

Gererſemius.

Gieſſeri obſervationes med.

Harris, de morbis acutis infantum. Amſtelod.
1715 in 8vo.

Hartmannus.

Hecquet de la digeſtion, à Paris 1712. in 8vo.

- - de purganda medicina à curarum ſordibus, Pariſiis 1714. in 8vo.

Helmontii hortus medicinæ. Amſtelod. 1648.
in 4to.

Helvetius.

Herodotus, Francofurti, 1608. in fol.

Hildani obſervationes & curationes, Lugduni
1641. in 4to.

Hippo-

Hippocratis opera omnia interprete Foeſio. Francofurti 1595. in fol.

Hobius (van den Worm) in Epiſt. ad Gruardum in zyne Medicinaale en Chirurgicaale obſervatien, Amſtelod. 1688.

Hofmanni (Friderici) diſſertationes in 8vo.

- - Item in notis ad praxim Poterii.

Hollerius in Aphoriſmos Hipp. in 8vo.

Jacobeus in Actis Hafnienſibus.

Jobi (à Meekren) obſervationes med. chirurgicæ. Amſtelod. 1682. in 8vo.

Lanciſii opera omnia, Genevæ 1718. in 4to.

Langii (Chriſtiani Joannis) opera omnia med. Lipſiæ 1704. in fol. 2. vol.

Langii (Joannis Lembergii) Epiſtolæ medicinales, Francofurti 1589. in 8vo

Lentilii Eteodromus medico-practicus, Stutgardiæ 1711. in 4to.

Limborg (Abraham) de ware geneeskunde, Amſtelod. 1715.

Lindanus.

Linder de venenis, Lugduni Batavorum 1708.

Liſter exercitationes med. Amſtelod. 1698. in 8vo.

Lommii obſervationum Libri 3. Antverpiæ 1560. in 8vo.

Lotichii obſervationes medicæ.

Marchette Anatomia.

Martiani commentarii in Hipp. Venetiis 1652. in folio.

Mathæi (Joannis) obſervationes.

Mauriceau traitè des maladies des femmes groſſes & accouchèes, Pariſiis 1683. in 4to.

Mearæ obſervationes medicæ.

Mery in Hiſtoria Academica regia 1712. Amſtelodami 1715. in 8vo.
Morton opera medica, Amſtelod 1696. in 8vo.
Nucleus Hippocratis per Aphoriſmos digeſtus. Francofurti & Lipſiæ 1708. in 8vo.

Paræus.
Pechlini (Nicolai) obſervationes phyſico-med. Hamburgi, 1691. in 4to.
Pigræus.
Pythagoras.
Plempii inſtitutiones in fol.
Poterius.
Proſper Alpinus de præſagienda vita & morte. Lugduni-Batavorum 1719. in 4to.

Redi.
Riolani opera anatomica, Lutetiis Pariſiorum 1649. in folio.
Riverii opera omnia medica.
Rivinus de peſte Lipſienſi.
Rulandi obſervationes med. Rothomagi 1650. in 8vo.
Ruyſchii (Friderici) theſauri anat. Amſtelodami 1701. in 4to.

Saſſy litteræ citatæ in obſervationibus Jobi à Meekren.
Savanarolus (Michaël)
Seneca (Annæus) in folio.
Sennerti opera omnia, Lugduni 1676. in fol.
Simon (Pauli) diſſertatio de febribus malignis.
Stephani diſſectiones.
Sydenham opera medica, Genevæ 1716. in 4to.
Sylvii dele Boe opera omnia, Trajecti ad Rhœnum 1695. in 4to.

Tache-

Tachenius.
Thucydydes.

Valentini miſcellanea curioſa in 4to.
- - praxis infallibilis in 4to.
- - Noſocomicum Academicum in 4to.

Vander Wiel obſervationes med. Lugduni-Batavorum 1687.

Verheyen (Philippi) corporis humani anatomia, Bruxellis 1710. in 4to.
- - de febribus in 8vo.

Vieuſſens neurographia univerſalis. Lugduni 1684. in fol.

Wepferi Hiſtoria cicutæ aquaticæ, Baſileæ 1679. in 4to.

Willis (Thomæ) opera omnia. Amſtelod. 1682. in 4to.

Zypæi fundamenta medicinæ, Bruxellis 1693. in 8vo.

Zwingeri diſſertationes medicæ, Baſileæ 1710. in 8vo.

Index

Index Capitum.

Cap. I. In quo proponitur materia hujus tractatus vice procemii. Pag. 1.

Cap. II. De conſenſu partium in genere. 24.

Cap. III. De origine, cauſa, ac modo fiendi conſenſus partium. 34.

Cap. IV. De capitis cum omnibus & ſingulis corporis partibus conſenſu. 56

Cap. V. De ventriculi generali conſenſu cum omnibus Machinæ humanæ partibus. 75

Cap. VI. Proſecutio capitis præcedentis. Undè tantus ventriculi conſenſus ſit derivandus.

Et

Admonitiones quædam ac Cautelæ practicæ. 109.

Cap. VII. De Ventriculi cum capite conſenſu. 118

Cap. VIII. De conſenſu ventriculi cum lingua, faucibus, partibusque aliis palatinis. 132

Cap.

Cap. IX. De ſtomachi conſenſu cum pectore. pag. 138

Cap. X. De ventriculi conſenſu cum quibusvis partibus abdomine incluſis. 162

Cap. XI. De ventriculi conſenſu cum partibus externis corporis, cute, articulis, &c. 175

Cap. XII. Præmiſſa generali febrium ideâ oſtenditur earum fomitem in ventriculo ſæpius hærere. 182.

Cap. XIII. Proſecutio de febrium intermittentium natura, quarum etiam fomitem in ventriculo hærere demonſtratur. 212.

Cap. XIV. Oſtenditur ex prioribus capitibus rectè deduci poſſe plerorumque morborum originem a ſtomacho eſſe repetendam: medicamentorum in eumdem præcipuam actionem eſſe; ac proinde in praxi præcipuè ad eumdem attendendum. 234.

Cap. XV. De inſigni conſenſu uteri. 254.

Cap.

Cap. XVI. De conſenſu aliorum viſcerum Abdominis, Inteſtinorum, Hepatis, Lienis, Meſenterii, Renum, Veſicæ, &c. 273.

Cap. XVII. De conſenſu partium pectoris. 300.

Cap. XVIII. De reliquarum corporis partium & potiſſimum externarum conſenſu. 316